

ევროპის განვითარების
თანასწორობის პროფილი
საქართველო



გამორის ქალთა ორგანიზაცია
2021

წინამდებარე პუბლიკაცია მომზადდა გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მიერ განხორციელებული პროექტის „კარგი მმართველობა გენდერული თანასწორობისთვის საქართველოში“ ფარგლებში, ნორვეგიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს მხარდაჭერით. ავტორები: გვანცა ჯიბლაძე, ნანა ჭაბუკიანი და მაია კომახიძე.

ავტორები მადლობას უხდიან გაეროს ქალთა ორგანიზაციისა და გაეროს მოსახლეობის ფონდის თანამშრომლებს მხარდაჭერისთვის და საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულ სამსახურს დოკუმენტის მოსამზადებლად საჭირო მონაცემების გაზიარებისა და ტექნიკური დახმარებისთვის.

ამ პუბლიკაციის შინაარსი არ ასახავს გაეროს ქალთა ორგანიზაციის ან ნორვეგიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ოფიციალურ მოსაზრებებისა და პოზიციას. მასში წარმოდგენილ ინფორმაციასა და მოსაზრებებზე პასუხისმგებლობა სრულად ეკისრებათ ავტორებს.

ქვეყნის გენდერული თანასწორობის პროფილი საქართველო 2021



გაეროს ქალთა ორგანიზაცია
თბილისი, საქართველო, 2021



Norwegian Ministry
of Foreign Affairs



სარჩევი

შეჯამება	15
1 შესავალი	20
2 ქალების გაძლიერების ხელშემწყობი ინსტიტუციური მექანიზმები	25
3 ქალები, სიღარიბე და სოციალური გარიყელობა	28
3.1 საკანონდებლო ბაზა და პოლიტიკა	28
3.2 ეროვნული მონაცემები	29
3.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	38
4 ქალების განათლება და სწავლება	39
4.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	39
4.2 ეროვნული მონაცემები	39
4.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	56
5 ქალები და ჯანმრთელობა	59
5.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	59
5.2 ეროვნული მონაცემები	60
5.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	68
6 ქალთა მიმართ ძალადობა	71
6.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	71
6.2 ეროვნული მონაცემები	72
6.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	80
7 ქალები და შეიარაღებული კონფლიქტი, მშვიდობა და უსაფრთხოება	81
7.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	81
7.2 ეროვნული მონაცემები	81
7.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	84
8 ქალები და ეკონომიკა	85
8.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	85
8.2 ეროვნული მონაცემები	86
8.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	94
9 ქალები გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში	96
9.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	96
9.2 ეროვნული მონაცემები	96
9.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	101
10 საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებზე ხელმისაწვდომობა ქალებისთვის, ქალები და მედია	102
10.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	102

10.2 ეროვნული მონაცემები	102
10.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	105
11 ქალები სოფლის მეურნეობასა და გარემოს დაცვაში	106
11.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	106
11.2 ეროვნული მონაცემები	106
11.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	110
12 გოგოები	112
12.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა	112
12.2 ეროვნული მონაცემები	112
12.3 შეჯამება და რეკომენდაციები	116
13 დასკვნითი კომენტარები	118
დანართი	120
შენიშვნები	128
გამოყენებული ლიტერატურა	135

სურათები

სურათი 3.1:	SDG ინდიკატორი 1.a.2. ბაზისურ სერვისებზე მთავრობის მიერ გაღებული მთლიანი ხარჯი (%)	29
სურათი 3.2:	SDG ინდიკატორი 1.2.1 სიღარიბის ეროვნულ ზღვარს მიღმა მცხოვრები მოსახლეობის წილი, სქესის მიხედვით (აბსოლუტური სიღარიბის ზღვარი საქართველოში) (%)	30
სურათი 3.3:	SDG ინდიკატორი 1.2.1 სიღარიბის ზღვარს მიღმა მცხოვრები მოსახლეობის წილი, დასახლების ტიპის მიხედვით (აბსოლუტური სიღარიბის მაჩვენებელი) (%)	30
სურათი 3.4:	სიღარიბის საერთაშორისო ზღვარს მიღმა მცხოვრები მოსახლეობის წილი (1.90 აშშ დოლარი/დღე, 2011 მსყიდველობითი უნარის პარიტეტი) (%)	31
სურათი 3.5:	SDG ინდიკატორი 1.1.1. სიღარიბის საერთაშორისო ზღვარს მიღმა მცხოვრობი მოსახლეობის წილი (1.90 აშშ დოლარი/დღე, 2011 მსყიდველობითი უნარის პარიტეტი), სქესის მიხედვით (%)	32
სურათი 3.6:	SDG ინდიკატორი 5.b.1. მობილური ტელეფონის მფლობელთა წილი, სქესის მიხედვით (%)	33
სურათი 3.7:	SDG ინდიკატორი 5.b.1. მობილური ტელეფონის მფლობელი ინდივიდების წილი დასახლების ტიპის მიხედვით (%)	33
სურათი 3.8:	ყველა შინამეურნებისა და იმ შინამეურნეობათა სიღარიბის ეროვნული მაჩვენებლები, რომლებშიც შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ერთი პირი მაინც ცხოვრობს (%)	34
სურათი 3.9:	სოციალური დაცვის დონეებით/სისტემებით მოცული მოსახლეობის წილი, სქესის მიხედვით, 2020 (%)	34
სურათი 3.10:	სოციალური დაცვის მიმღებთა წილი, სქესის მიხედვით, 2020 წელი (%)	35
სურათი 3.11:	იმ შინამეურნეობების პროცენტული განაწილება, რომლებმაც კოვიდ 19-ის ზემოქმედების შემსუბუქების მიზნით სახელმწიფოს მიერ გატარებული ღონისძიებებით ისარგებლეს, შინამეურნეობის უფროსის სქესის მიხედვით (%)	37
სურათი 4.1:	3-4 წლის ასაკის ბავშვების წილი, რომელთა განვითარება სათანადოდ მიმდინარეობს, ბავშვისგანვითარების განზომილებების მიხედვით (%)	40
სურათი 4.2:	ადრეულ განათლებაში ბავშვის ჩართულობა (%)	41
სურათი 4.3:	ბავშვებისა და მოზარდების წილი, რომლებიც სკოლაში არ დადიან (%)	42
სურათი 4.4:	დაწყებითი სასკოლო განათლების ასაკის ბავშვების წილი, რომლებიც არ დადიან სკოლაში (%)	43
სურათი 4.5:	იმ ბავშვებისა და მოზარდების რაოდენობა, რომლებმაც სწავლა მიატოვეს	43
სურათი 4.6:	ქალი მასწავლებლების წილი (%)	46
სურათი 4.7:	მეოთხე კლასის მოსწავლეების პროცენტული განაწილება კითხვის კომპეტენციის მიღწეული დონის მიხედვით (%)	47
სურათი 4.8:	15 წლის მოსწავლეების მიერ ბაზისური კომპეტენციების მიღწევის პროცენტული მაჩვენებელი, დისციპლინის მიხედვით (%)	47
სურათი 4.9:	მეოთხე და მერვეკლასელი მოსწავლეების მიერ ბაზისური კომპეტენციების მიღწევის პროცენტული მაჩვენებელი, დისციპლინის მიხედვით (%)	48

სურათი 4.10:	წიგნიერება და სკოლაში გატარებული წლები 15-49 წლის ასაკის ჯგუფში (%)	48
სურათი 4.11:	ბოლო ოთხი კვირის განმავლობაში ფორმალურ ან არაფორმალურ განათლებასა და სწავლებაში ჩართული 25-64 წლის ასაკის მოსახლეობის წილი (%)	49
სურათი 4.12:	ქალების მონაწილეობა პროფესიულ განათლებაში (%)	49
სურათი 4.13:	პროფესიული განათლების პროგრამების ქალი კურსდამთავრებულების განაწილება სწავლის სფეროსა და წლების მიხედვით (%)	50
სურათი 4.14:	ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სტუდენტების განაწილება სექსის მიხედვით (%)	50
სურათი 4.15:	მდედრობითი და მამრობითი სექსის სტუდენტების წილი საბაკალავრო და სამაგისტრო პროგრამებზე, სწავლების სფეროს მიხედვით (%)	51
სურათი 4.16:	დოქტორანტურის სტუდენტებსა და კურსდამთავრებულებს შორის ქალების წილი (%)	52
სურათი 4.17:	პროფესიული განათლების პროგრამების კურსდამთავრებულთა ხელფასები (%)	52
სურათი 4.18:	კომპიუტერისა და ინტერნეტის გამოყენება 15 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობის მიერ (%)	54
სურათი 4.19:	ქალი პროფესორების წილი წლების მიხედვით (%)	54
სურათი 4.20:	სადისერტაციო ნაშრომების ხელმძღვანელებს შორის ქალების განაწილება (%)	54
სურათი 4.21:	ქალი მკვლევარების წილი დარგების მიხედვით (%)	55
სურათი 4.22:	ქალი მკვლევარების წილი კატეგორიების მიხედვით (%)	55
სურათი 4.23:	ქალებისა და კაცების მონაწილეობა და წარმატება ეროვნული სამეცნიერო გრანტების კონკურსში	56
სურათი 4.24:	ქალების წილი საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის კვლევით გრანტის მიმღებთა შორის, კვლევის დარგების მიხედვით (%)	56
სურათი 5.1:	დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი (%)	60
სურათი 5.2:	შობადობის ჯამური კოეფიციენტი საქართველოში	61
სურათი 5.3:	თანამედროვე კონტრაცეპციის შესახებ ინფორმირებულობა და გამოყენება (%)	61
სურათი 5.4:	ამჟამად ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფი 15-49 წლის ქალების (ან მათი პარტნიორების) პროცენტული განაწილება, რომლებიც თანამედროვე კონტრაცეპციის საშუალებებს იყენებენ	62
სურათი 5.5:	ქალების პროცენტული წილი, რომლებსაც დაკმაყოფილებული აქვთ ოჯახის დაგეგმვის საჭიროება (%)	62
სურათი 5.6:	ოჯახის დაგეგმვის მოთხოვნა და საჭიროება (15-49 წლის ქალები) (%)	63
სურათი 5.7:	ოჯახის დაგეგმვის დაუკმაყოფილებელი საჭიროება (%)	63
სურათი 5.8:	ქალების წილი, რომლებმაც ისარგებლეს ორსულობის მონიტორინგის სერვისით (%)	64
სურათი 5.9:	სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა	66
სურათი 5.10:	ყოველ 1 000 მოსახლეზე აივ-ის შემთხვევები, სექსის მიხედვით (%)	67
სურათი 5.11:	SDG ინდიკატორი 3.4.1: გულ-სისხლძარღვთა დაავადებებით, სიმსიცნითა და დიაბეტით განპირობებული სიკვდილიანობის მაჩვენებელი ყოველ 100 000 მოსახლეზე	67
სურათი 5.12:	ზოგიერთი ძირითადი სირთულე, რომელსაც ადამიანები ჯანმრთელობის მომსახურებისა და სამედიცინო მასალების მიღების მცდელობისას აწყდებოდნენ, 2020 წელი (%)	68

სურათი 6.1:	SDG ინდიკატორი 5.2.1: 15-64 წლის ქალების წილი, რომლებსაც ერთხელ მაინც განუცდიათ ფიზიკური, სექსუალური ან ფსიქოლოგიური ძალადობა ამჟამინდელი ან ყოფილი ინტიმური პარტნიორის მხრიდან, ძალადობის ფორმების მიხედვით (%)	73
სურათი 6.2:	SDG ინდიკატორი 5.2.2. 15-64 წლის ქალების წილი, რომლებსაც განუცდიათ სექსუალური ძალადობა ნებისმიერი ადამიანისგან, ვინც არ ყოფილა მათი ინტიმური პარტნიორი (%)	73
სურათი 6.3:	ქალთა მიმართ ძალადობის შემთხვევათა ძირითადი ინდიკატორები (%)	73
სურათი 6.4:	მოკლული ქალების რაოდენობა	75
სურათი 6.5:	მოკლული ქალების წილი ყოველ 100 000 ქალ მოსახლეზე	75
სურათი 6.6:	ტრეფიკინგის მსხვერპლთა რაოდენობა	76
სურათი 6.7:	გაუპატიურების რეგისტრირებული და გამოძიებული შემთხვევები	76
სურათი 6.8:	112-ზე შესული ზარების რაოდენობა, რომელიც „ოჯახში კონფლიქტის/ძალადობის“ კატეგორიაში მოხვდა	77
სურათი 6.9:	ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე გაცემული შემაკავებელი ორდერების რაოდენობა	77
სურათი 6.10:	ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე გაცემული დამცავი ორდერების რაოდენობა	77
სურათი 6.11:	ოჯახში ძალადობის შემთხვევებში სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენების რაოდენობა	77
სურათი 6.12:	ოჯახში ძალადობის შემთხვევებში სისხლისსამართლებრივი დევნის რაოდენობა	77
სურათი 6.13:	ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის საკითხებზე 116 006-ში შესული ზარების რაოდენობა	77
სურათი 6.14:	ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის კრიზისული ცენტრების ბენეფიციართა რაოდენობა	77
სურათი 6.15:	ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის თავშესაფრების ბენეფიციართა რაოდენობა	77
სურათი 6.16:	ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე გაცემული შემაკავებელი ორდერების რაოდენობა, 2019 წლის მარტიაგვისტო და 2020 წლის მარტი-აგვისტო	78
სურათი 6.17:	116 006-ზე შესული ზარების რაოდენობა, 2019 წლის მარტი-აგვისტო და 2020 წლის მარტი-აგვისტო	78
სურათი 6.18:	ქალთა მიმართ ძალადობისადმი დამოკიდებულებები (%)	79
სურათი 7.1:	ქალების წილი უსაფრთხოების სექტორში (%)	81
სურათი 7.2:	იძულებით გადაადგილებული და გამყოფ ხაზთან მცხოვრები ქალების წილი, რომლებსაც ცხოვრების განმავლობაში კონკრეტული ფორმის ძალადობა განუცდიათ (%)	83
სურათი 7.3:	აფხაზეთში მცხოვრები 18-49 წლის იმ ქალების წილი, რომლებსაც ფიზიკური და/ან სექსუალური ძალადობა განუცდიათ (%)	83
სურათი 8.1:	SDG ინდიკატორი 8.5.2: უმუშევრობის დონე, სქესისა და ასაკის მიხედვით (%)	86
სურათი 8.2:	SDG ინდიკატორი 8.5.1: უმუშევრობის დონე, სქესისა და ოჯახური მდგომარეობის მიხედვით (%)	86
სურათი 8.3:	SGD ინდიკატორი 8.5.2: უმუშევრობის დონე, სქესისა და დასახლების ტიპის მიხედვით (%)	87
სურათი 8.4:	SGD ინდიკატორი 8.5.2: უმუშევრობის დონე, სქესისა და განათლების მიხედვით	87
სურათი 8.5:	ეკონომიკური აქტივობისა და ეკონომიკური არააქტივობის დონე, სქესის მიხედვით (%)	87
სურათი 8.6:	ეკონომიკური არააქტივობის დონე სქესის და დასახლების ტიპის მიხედვით, 2020	88
სურათი 8.7:	ეკონომიკური არააქტივობის დონე სქესის და ასაკის მიხედვით, 2020	88

სურათი 8.8:	დასაქმების მაჩვენებელი, სქესის მიხედვით (%)	88
სურათი 8.9:	დასაქმების მაჩვენებელი სქესის, ასაკის, ოჯახური მდგომარეობისა და განათლების დონის მიხედვით, 2020 წელი (%)	89
სურათი 8.10:	თვითდასაქმებულ მოსახლეობაში ქალებისა და კაცების წილი (%)	90
სურათი 8.11:	საშუალო ნომინალური თვიური შემოსავალი (ლარში), სქესის მიხედვით	92
სურათი 8.12:	შინ შრომასა და ოჯახზე ზრუნვაში კვირაში საშუალოდ დახარჯული საათების რაოდენობა, სქესისა და დასაქმების სტატუსის მიხედვი	93
სურათი 9.1:	SDG ინდიკატორი 5.5.1: საქართველოს ეროვნულ პარლამენტში ქალების მიერ დაკავებული ადგილების პროპორციული რაოდენობა (%)	96
სურათი 9.2:	რესპონდენტების მოსაზრება იმის თაობაზე, თუ რა იქნებოდა კაცი და ქალი წევრების საუკეთესო თანაფარდობა პარლამენტში (%)	97
სურათი 9.3:	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და კაცების წილი ყველა ქალ და კაც საჯარო მოხელეს შორის (%)	99
სურათი 9.4:	ეროვნული SDG ინდიკატორი 5.5.2.2: სასამართლო სისტემაში გადაწყვეტილების მიმღები ქალების წილი (%)	100
სურათი 10.1:	მოსახლეობის წილი, რომელიც ყოველდღიურად იყენებს კომპიუტერს, სქესის მიხედვით (%)	103
სურათი 10.2:	მოსახლეობის წილი, რომელიც ყოველდღიურად იყენებს ინტერნეტს, სქესის მიხედვით (%)	103
სურათი 10.3:	მოსახლეობის წილი, რომელიც ინტერნეტს იყენებს, სქესისა და გამოყენების მიზნის მიხედვით (%)	103
სურათი 10.4:	კორონავირუსის შესახებ მიღებული ინფორმაციის ნამდვილობისა თუ სიყალის განსაზღვრა რთული/ადვილი იყო, 2020 წელი (%)	104
სურათი 11.1:	ეროვნული SDG ინდიკატორი 2.3.2.1: სოფლის მეურნეობით დაკავებული მოსახლეობის (შინამეურნეობის) მიერ დასაქმებით ან სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გაყიდვით მიღებული საშუალო თვიური შემოსავალი (ლარში)	107
სურათი 11.2:	სასოფლო-სამეურნეო მიწის საკუთრებაში ქონის შემთხვევები, სქესისა და საკუთრებაზე უფლების ტიპის მიხედვით (%)	107
სურათი 11.3:	სასოფლო მეურნეობების გადანაწილება, მეურნეს სქესის მიხედვით (%)	108
სურათი 11.4:	იმ მიწის ფართობების განაწილება მეპატრონის გენდერის მიხედვით, რომლებსაც სასოფლო მეურნეობები მართავენ (%)	108
სურათი 11.5:	სასოფლო მეურნეობების განაწილება ასაკის მიხედვით (%)	108
სურათი 12.1:	სქესთა თანაფარდობა დაბადებისას	112
სურათი 12.2:	სქესთა თანაფარდობა დაბადებისას (დაბადების რიგის მიხედვით)	113
სურათი 12.3:	20-24 წლის კაცებისა და ქალების წილი, რომლებმაც 18 წლამდე ასაკში ოფიციალურად ან არაოფიციალურად იქორწინეს (%)	113
სურათი 12.4:	SDG ინდიკატორი 5.3.1: 20-24 წლის იმ ქალთა პროპორციული ოდენობა, რომლებიც დაქორწინებულები იყვნენ ან სამოქალაქო კავშირში იმყოფებოდნენ 18 წლამდე, ეთნიკური კუთვნილების, განათლებისა და დასახლების ტიპის მიხედვით (%)	114
სურათი 12.5:	SDG ინდიკატორი 8.7.1: 5-17 წლის იმ ბავშვთა პროპორციული რაოდენობა რომელიც ბავშვთა შრომაშია ჩართული (%)	116

ՑԵՐՈԼԵՑՈ

ԱՅլուր 1.1:	ՑԵՐՈԼԵՑՈ ՏԱՆԱՍԻՄՈՐՈՅԻՆ ԴԱ ՔԱԼՈՒԱ ԳԱԾԼՈՂԵՐԵՑՈ ՄՈՄԱՐՈՒՄՆԵՑՈՒԹ	
	ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵՑՈ ԳԱՆՎՈՒԹԵՐԵՑԱ	22
ԱՅլուր 3.1:	ՄԵԳՈՒՅՈՒՐՈ ՇԵՄՈՎԱՅՐՈՒՄ (ԱՆ ՄՈԽՄԱՐԵՑՈՒՄ) 50 ԱՐՈՎԵՆՑԻԱՆ ՄԱՀՎԵՆԵՑԵԼՈՒՆ ՀՎԵՄՈՒ	
	ՄԿԵԿՈՎՐԵՑ ԱԺԱՄՈԱՆՏԱ ԻՌՈՒ, ԱՏԱԿՈՎԱ ԴԱ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	31
ԱՅլուր 3.2:	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ	
	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	32
ԱՅլուր 3.3:	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ	
	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	35
ԱՅլուր 4.1:	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ	
	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	44
ԱՅլուր 5.1:	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ	
	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	63
ԱՅլուր 5.2:	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ	
	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	65
ԱՅլուր 8.1:	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ	
	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	92
ԱՅլուր 9.1:	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ	
	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	98
ԱՅլուր 9.2:	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ	
	ՄԵՐՆՈՎՈ ԿՐԵՑԵՑՈ ՏԱԿԱՐՏՎԵԼՈՒ ՄԱՅՈՐ ԱԴԵԲՈՒԼՈ ՎԱԼՈՒՄՆԵՑՈՒԹԵԼՈՒՆ ՏԵԽԵՎՈՒԹ (%)	99

პროგრამები და აბრევიატურები

ABL	Administrative Boundary Line გამყოფი ხაზი
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome შეძენილი იმუნოდეფიციტის სინდრომი
ATIPFUND	LEPL Agency for State Care and Assistance for the (Statutory) Victims of Human Trafficking სსიპ სახელმწიფო ზრუნვისა და ტრეფიკინგის მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დახმარების სააგენტო
BPfA	Beijing Platform for Action ჰეინის სამოქმედო პლატფორმა
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Violence against Women ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია
CEDAW Committee	Committee on the Elimination of Discrimination against Women ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კომიტეტი
CGEP	Country Gender Equality Profile ქვეყნის გენდერული თანასწორობის პროფილი
CRRC	Caucasus Research Resource Center კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი
DV	Domestic Violence ოჯახში ძალადობა
EC	European Commission ევროკომისია
ECD	Early Childhood Development ბავშვის განვითარება ადრეულ ასაკში
EMIS	Education Management Information System განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემა
EU	European Union ევროკავშირი
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations გაეროს საკვებისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია
GBV	Gender-Based Violence გენდერული ძალადობა
GDP	Gross Domestic Product ერთიანი შიდა პროდუქტი
GEC	Gender Equality Council of the Parliament of Georgia საქართველოს პარლამენტის გენდერული თანასწორობის საბჭო
GEL	Georgian lari ქართული ლარი

Geostat	National Statistics Office of Georgia საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური
GEWE	Gender Equality and Women's Empowerment გენდერული თანასწორობა და ქალთა გაძლიერება
GIA	Gender Impact Assessment გენდერის გავლენის შეფასება
GID	Geneva International Discussions შენევის საერთაშორისო დისკუსი
GoG	Government of Georgia საქართველოს მთავრობა
HIES	Household Incomes and Expenditures Survey შინამუერნების შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა
HIV	Human Immunodeficiency Virus ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი
HR NAP	Human Rights Strategy and Action Plan ადამიანის უფლებათა სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა
ICT	Information and Communications Technology საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგია
IDP	Internally Displaced Person იძულებით გადაადგილებული პირი
ILO	International Labour Organization მრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია
Inter-Agency Commission	Inter-Agency Commission on Gender Equality, Violence against Women and Domestic Violence Issues უწყებათაშორისი კომისია გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ
IPRM	Incident Prevention and Response Mechanism შემთხვევათა პრევენციისა და რეაგირების მექანიზმი
IPU	Inter-Parliamentary Union პარლამენტთაშორისი კავშირი
IPV	Intimate Partner Violence ძალადობა ინტიმური პარტნიორის მხრიდან
ISCED	International Standard Classification of Education განათლების საერთაშორისო სტანდარტული კლასიფიკაცია
ISET-PI	International School of Economics at Tbilisi State University – Policy Institute თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის საერთაშორისო სკოლა – პოლიტიკის ინსტიტუტი
Istanbul Convention	Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და დაძლევის ევროპის კონვენციის საბჭო
LFS	Labour Force Survey სამუშაო ძალის კვლევა

LGBTQI	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Questioning/queer, Intersex ღესბოსელი, გეი, ბისექსუალი, ტრანსგენდერი, გარკვევის პროცესში მყოფი/ქვიარი, ინტერსექსი- ღგბტქი
MIA	Ministry of Internal Affairs of Georgia საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო
MICS	Multiple Indicator Cluster Survey მრავალკლასტერული ინდიკატორული კვლევა
MMR	Maternal Mortality Ratio დედების სიკვდილიანობის მაჩვენებელი
MoIDPOTLHSA	Ministry of Internally Displaced Persons from the Occupied Territories, Labour, Health and Social Affairs of Georgia საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო
MP	Member of Parliament პარლამენტის წევრი
NAEC	National Assessment and Examination Center შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტი
NAP	National Action Plan ეროვნული სამოქმედო გეგმა
NCDC	National Center for Disease Control and Public Health დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის ეროვნული ცენტრი
NDI	National Democratic Institute ეროვნული დემოკრატიული ინსტიტუტი
NEET	Not in Employment, Education or Training მდგომარეობა, როდესაც პირი არ მუშაობს, არ სწავლობს და არ გადის წვრთნის რაიმე კურსს
NGO	Non-governmental Organization არასამთავრობო ორგანიზაცია
NSFG	National Science Foundation of Georgia საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდი
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია
OHCHR	Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights გაერთანებული ერების ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისარის ოფისი
PDO	Public Defender's Office of Georgia საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study წიგნიერების საერთაშორისო კვლევა
PISA	Programme for International Student Assessment მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამა
PPP	Purchasing Power Parity მსყიდველობითი უნარის პარიტეტი

PwD	Persons with Disabilities შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები
RGA	Rapid Gender Assessment სწრაფი გენდერული შეფასება
RIA	Regulatory Impact Assessment მარეგულირებელი ზეგავლენის შეფასება
SDG	Sustainable Development Goal მდგრადი განვითარების მიზანი
SEN	Special Education Needs სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები
SRB	Sex Ratio at Birth სქესთა რაოდენობრივი თანაფარდობა დაბადებისას
SRHR	Sexual and Reproductive Health and Rights სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა და უფლებები
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics მეცნიერება, ტექნოლოგია, ინჟინერია და მათემატიკა
TFR	Total Fertility Rate შობადობის ჯამური კოეფიციენტი
TIAR	Total Induced Abortion Rate აბორტების ჯამური მაჩვენებელი
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study მათემატიკისა და საბუნებისმეტყველო საგნების სწავლისა და სწავლების საერთაშორისო კვლევა
UHP	Universal Healthcare Programme ჯანდაცვის უნივერსალური პროგრამა
UN Women	United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women გაეროს ქალთა ორგანიზაცია
UNDP	United Nations Development Programme გაეროს მოსახლეობის ფონდი
UNFPA	United Nations Population Fund გაეროს ბავშვთა ფონდი
UNICEF	United Nations Children's Fund გაეროს ბავშვთა ფონდი
VAC	Violence against Children ბავშვთა მიმართ ძალადობა
VAW	Violence against Women ქალთა მიმართ ძალადობა
VET	Vocational Education and Training პროფესიული განათლება და სწავლება
WHO	World Health Organization მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია
WPS	Women, Peace and Security ქალები, მშვიდობა და უსაფრთხოება

შეჩამება

ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში საქართველომ მნიშვნელოვნად წაინია წინ გენდერული თანასწორობისა და ქალთა გაძლიერების მიმართულებით, თუმცა, არსებული მონაცემები და არაერთი შეფასება აჩვენებს, რომ ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი.

წინამდებარე ქვეყნის გენდერული თანასწორობის პროფილში მიმოხილულია პეკინის სამოქმედო პლატფორმის 12 ძირითადი მიმართულება: ინსტიტუციური მექანიზმები ქალთა გაძლიერებისთვის; ქალები და სიღარიბე; ქალთა განათლება და სწავლება; ქალები და ჯანმრთელობა; ქალთა მიმართ ძალადობა; ქალები და შეიარაღებული კონფლიქტი/ქალები, მშვიდობა და უსაფრთხოება; ქალები და ეკონომიკა; ქალები ხელისუფლებასა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში; ქალები და მედია; ქალები სოფლის მეურნეობასა და გარემოს დაცვაში; გოგოების უფლებები. კიდევ ერთი XII მიმართულება – ქალთა უფლებები, რომელიც ყველა დასახელებულ 11 მიმართულებას მოიცავს.

თითოეული მიმართულებით არსებული პოლიტიკისა და უახლესი ხელმისაწვდომი რაოდენობრივი და თვისებრივი მონაცემების ანალიზის გზით, წინამდებარე ანგარიშის მიზანი სამართლებრივ და პოლიტიკურ პროცესებსა და მექანიზმებში არსებული გენდერული სხვაობების გამოვლენა და საერთაშორისო და ადგილობრივი სააგენტოებისთვის რეკომენდაციების შეთავაზებაა, რათა ქვეყანაში უფრო ეფექტურად მოგვარდეს გენდერული უთანასწორობის საკითხები.

ინსტიტუციური მექანიზმები ქალთა გაძლიერებისთვის: საქართველოში მთავრობის სხვადასხვა შტოში და დონეზე ამოქმედდა ქალთა გაძლიერებისთვის მოწოდებული ინსტიტუციური მექანიზმები. საკანონდებლო შტოში 2004 წელს გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭო (GEC) შეიქმნა, რომელიც 2010 წელს მუდმივმოქმედ ერთეულად გარდაიქმნა. გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭოს მიზანია საქართველოს პარლამენტისთვის გენდერის საკითხებზე პოლიტიკის შემუშავებაში, საკანონმ-

დებლო საქმიანობასა და პროცესებში გენდერის საკითხის რეგულარულად გათვალისწინებაში დახმარების გაწევა და გენდერული თანასწორობის მიმართულებით აღმასრულებელი ხელისუფლების პროგრესის მონიტორინგი და ზედამხედველობა. აღმასრულებელ შტოში 2017 წელს შეიქმნა გენდერული თანასწორობის ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის საკითხებზე მომუშავე უწყებათაშორისი კომისია, რომლის მიზანია აღმასრულებელი ხელისუფლების ყველა პოლიტიკურ გადაწყვეტილებასა და პროგრამაში გენდერის საკითხის რეგულარულად გათვალისწინების ხელშეწყობა, გენდერის ჭრილში ჩაშლილი მონაცემების შეგროვებასა და ანალიზში დახმარება და გენდერული თანასწორობისა და ქალთა მიმართ ძალადობის ეროვნული სამოქმედო გეგმების და ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხებზე გაეროს უშიშროების საბჭოს 1325-ე (2000) რეზოლუციის იმპლემენტაციისა და მონიტორინგის კოორდინირება. კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებს (საკრებულოებს) გენდერული თანასწორობის საბჭოების შექმნას ავალდებულებს. გენდერული თანასწორობის მუნიციპალური საბჭოები თავიანთ მუნიციპალიტეტებში გენდერის საკითხებზე სისტემატური მუშაობის უზრუნველყოფაზე არიან პასუხისმგებელნი. ასევე, მათ საქმიანობაში შედის რელევანტური ეროვნული გენდერული თანასწორობის პოლიტიკის განხორციელება, გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭოსთან თანამშრომლობა, გენდერულ თანასწორობასთან დაკავშირებული საკითხების შესწავლა და გენდერულ თანასწორობასთან დაკავშირებული აქტივობებისა და ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება. ეროვნულ დონეზე საქართველოს გენდერული თანასწორობის სისტემაში ღერძულ ინსტიტუციას **სახალხო დამცველის აპარატი** წარმოადგენს, რომელსაც გენდერული თანასწორობის დაცვის მონიტორინგისა და გენდერული თანასწორობის დარღვევის შემთხვევაში შესაბამისი რეაგირების კანონიერი მანდატი აქვს. ამ სამუშაოს შესასრულებლად, 2013 წლის 15 მაისს სახალხო დამცველის აპარატში გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი შეიქმნა, რომლის მიზანია გენდერული თანასწო-

რობის სფეროში ადამიანის უფლებათა და თავი-სუფლებათა დაცვისთვის თვალ-ყურის დევნება, სახალხო დამცველის აპარატის საქმიანობაში გენდერის საკითხის რეგულარულად გათვალისწინება და გენდერული თანასწორობის შესახებ საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება საქართველოში.

ქალები, სილარიბე და სოციალური გარიყულობა. ბოლო ათწლეულში სილარიბის მაჩვენებლების მნიშვნელოვანი კლების მიუხედავად, ბევრი ადამიანი კვლავ მოწყვლადია უსახსრობისადმი, მით უმეტეს ისეთი კრიზისის შემდეგ, როგორიც კოვიდ 19-ის პანდემიას მოჰყვა თან. სილარიბე განსაკუთრებით თვალსაჩინოა სოფლის მოსახლეობისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების შემთხვევაში. არსებული სოციალური დაცვის სისტემა და სტრატეგიები არაეფექტური აღმოჩნდა სოციალური და ეკონომიკური გამოწვევების წინაშე. დასაქმებული ქალების მნიშვნელოვანი ნაწილი ვერ ახერხებს სოციალური დაცვის პროგრამებით სარგებლობას, ვინაიდან მათი უმეტესობა არაფორმალურ სექტორში მუშაობს. არაფორმალურ სექტორში (მაგალითად, არაფორმალური საჯარო საქმით) დასაქმებულ ქალთა უმრავლესობისთვის გამოწვევად იქცა იმ სახელმწიფო დახმარების მიღება, რომელსაც კოვიდ 19-ის პანდემიის საპასუხოდ შემუშავებული ანტიკრიზისული გეგმა ითვალისწინებდა. დედობის დაცვა კერძო და საჯარო სექტორში (საჯარო მოხელეების გამოკლებით) დასაქმებული ქალებისთვის აბსოლუტურად შეუსაბამოდ არის შეფასებული და არ მიჰყვება ILO-ს დედობის დაცვის 183-ე კონვენციის (2000) მოთხოვნებს. ამასთან, არსებული მოსაზრების თანახმად, არ არის გამორიცხული, რომ მოქმედი დაგროვებითი საპენსიო სქემა გაიმეორებს და გააძლიერებს გენდერულ სხვაობას, ვინაიდან ის დანაზოგის პრინციპს ეფუძნება, ხოლო ქალები უფრო ნაკლებად მონაწილეობენ ფორმალურ ეკონომიკაში, ვიდრე კაცები. ამასთან, ითვლება, რომ ვინაიდან დაგროვებითი პენსიის არსებული სქემა დანაზოგის პრინციპზეა აგებული, მასშიც გამეორდება და გაძლიერდება ისედაც არსებული გენდერული სხვაობა. ამის მიზეზი, არსებული გენდერული სახელფასო სხვაობის პარალელურად, ფორმალურ ეკონომიკასა და ზოგადად ანაზღაურებად შრომაში ქალების

ნაკლებად ჩართულობაა.

ქალების განათლება და სწავლება. ხარისხიან სამუალო განათლებაზე წვდომა ჯერ კიდევ გამოწვევად რჩება მთელი ქვეყნისთვის და განსაკუთრებით სოფლის მოსახლეობისა და ეთნიკური უმცირესობებით მჭიდროდ დასახლებული რეგიონებისთვის. პანდემია დამატებით ტვირთად დააწვა ისედაც გადატვირთულ განათლების სისტემას და ცოდნის გარეშე დარჩენის საფრთხის წინაშე დააყენა მოსწავლეები, რასაც შორს მიმავალი დამაბრკოლებელი გავლენა ექნება მათ შემდგომ განათლებასა და მუშაობაზე. სასწავლო გეგმაში გენდერული საკითხების ინტეგრაციაც პრობლემურ საკითხად რჩება და სკოლის მასწავლებლების მგრძნობელობის გაზრდაც. ეს კი აუცილებელია, რათა მასწავლებლებმა თანასწორობისა და ინკლუზის იდეების საგაკვეთილო პროცესში ორგანულად ჩართვა შეძლონ.

უმაღლეს განათლებას გოგოები და ბიჭები თანაბრად იღებენ, თუმცა პროფესიული განათლების პროგრამები ჯერ კიდევ ვერ სარგებლობენ დიდი პოპულარობით. უმაღლესი განათლების დონეზე კაცებისა და ქალების დისციპლინების მიხედვით განაწილება უაღრესად გადახრილია – ქალები ნაკლებად არიან STEM მიმართულებით წარმოდგენილი და ჭარბად – განათლების, ხელოვნებისა და ჰუმანიტარული მეცნიერებების სფეროში. ამასთან, მდედრობითი სქესის კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაჩვენებლები და ხელფასები უფრო დაბალია, ვიდრე კაცებისა.

ქალები და ჯანმრთელობა. საქართველოს მთავრობამ ქალთა ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ვალდებულებების წარმატებით შესრულება უნდა უზრუნველყოს. ქალებს, და განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრებ ქალებს, კვლავ არ მიუწვდებათ ხელი მაღალხარისხიან მშობიარობამდელ და მშობიარობის შემდგომ სერვისებზე. გარდა ამისა, ისეთ მოწყვლად ჯგუფებს, როგორებიც არიან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები, ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ქალები და სოფლად მცხოვრები ქალები, დამატებითი ბარიერების გადალახვა უწევთ ჯანდაცვის სერვისების მისაღებად. საქართველოში ძალზე დაბალია ჩასახვის საწინააღმდეგო თანამედროვე მეთოდების გამოყენების

სიხშირე, ხოლო ოჯახის დაგეგმვის საჭიროება საკმაოდ დიდია. ქალებს ჯერ კიდევ უწევთ დაბრკოლებების დაძლევა უსაფრთხო აბორტის საჭიროების შემთხვევაში. შეფასებები აჩვენებს, რომ კოვიდ 19-მა სერიოზულად იმოქმედა ჯანდაცვის სერვისების მიწოდებაზე. შესაბამისად, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ ჯანდაცვის პოლიტიკა, ტექნიკური სახელმძღვანელოები და სერვისის მიწოდების პროტოკოლები, სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობისა და აივ-თან დაკავშირებული სერვისები ადაპტირებულ იქნეს კოვიდ 19-ის სიტუაციასთან და ბენეფიციარებს მომსახურება დროულად გაეწიოთ.

ქალთა მიმართ ძალადობა. მონაცემების მიხედვით, ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობა ჯერ კიდევ გავრცელებული პრობლემაა საქართველოში. ქალები სხვადასხვაგვარ ძალადობას განიცდიან და, როგორც მონაცემები ცხადყოფს, ძალადობის სამიზნე განსაკუთრებით ხშირად შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები არიან. მიუხედავად იმისა, რომ საზოგადოების დამოკიდებულებებიც იცვლება და სამართლებრივი ჩარჩოც, ასევე, შესაბამისი სოციალური მხარდაჭერის სერვისებიც უფრო და უფრო ფუნქციური ხდება, ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაუმჯობესებელი. კანონმდებლობასა და სერვისის მიწოდებაში არსებული ხარვეზები განსაკუთრებით მკაფიოდ გამოჩენდა პანდემიის პერიოდში, რამაც გენდერული უთანასწორობა გააღრმავა და უკიდურესად გაზარდა ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის რისკები.

ლგბტქი თემის წარმომადგენლები უკიდურესი საფრთხის ქვეშ აღმოჩნდნენ არა მხოლოდ რადიკალური დაჯგუფებების მხრიდან, არამედ საკუთარი ოჯახის წევრებისგანაც. ხელისუფლების წარმომადგენელთა და პოლიციის პომოფობიური და ტრანსფორმიური დამოკიდებულებების გამო, ლგბტქი პირები ხშირად თავს არიდებენ ძალადობის შემთხვევების შესახებ პოლიციისთვის შეტყობინებას. გარდა ამისა, ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ მოქმედი მხარდამჭერი მექანიზმები არასაკმარისია ლგბტქი პირების მიმართ ძალადობის შემთხვევებში.

ქალებიდა შეიარაღებული კონფლიქტები, მშვიდობა და უსაფრთხოება. ქალების წარმომადგენ-

ლობა უსაფრთხოების სექტორში და, ასევე, მათი მონაწილეობა კონფლიქტების მოგვარების მცდელობებსა და სამშვიდობო მოლაპარაკებში, უაღრესად მნირია. გამონაკლის წარმოადგენს ქალების გამოცდილებები და წვლილი სამშვიდობო პროცესებში. ქალები სახალხო დიპლომატის ინიციატივებშიც ნაკლებად მონაწილეობენ. კოვიდ 19 დამატებითი ბარიერი აღმოჩნდა გადაწყვეტილებების მიღებისა და ფორმალურ სამშვიდობო პროცესებში ქალების მონაწილეობისთვის.

გამყოფი ხაზის მიმდებარე ტერიტორიაზე მცხოვრები იძულებით გადაადგილებული და კონფლიქტით დაზარალებული ქალები სხვადასხვა სოციალურ და ეკონომიკურ პრობლემას აწყდებიან. ქალებისა და გოგოების სპეციფიკური საჭიროებები ჯერ კიდევ უცნობია და, აქედან გამომდინარე, არასათანადოდ არის დაკმაყოფილებული.

ქალები და ეკონომიკა. ქალები, კაცებთან შედარებით, ნაკლებად არიან ჩართულნი შრომის ბაზარში. მათვის გამოწვევაა, რომ კაცების თანასწორი შემოსავალი ჰქონდეთ ისეთი სხვადასხვაგვარი ფაქტორების ზემოქმედების გამო, როგორიცაა არაანაზღაურებადი საოჯახო საქმე და ოჯახზე ზრუნვის დამატებითი ვალდებულებები. ამასთან, ეს უკანასკნელი ჯერ კიდევ ქალის სფეროდ ითვლება, რაც მნიშვნელოვნად უზღუდავს მათ სამუშაო ძალის ნაწილად ყოფნის შესაძლებლობებს. გარდა ამისა, უფრო მეტი ქალი არის ჩართული დაბალშემოსავლიან ეკონომიკურ საქმიანობებში (როგორიცაა ჰქონიტარული მიმართულებები, განათლება და ჯანდაცვა) და შედარებით იშვიათად გვხვდებიან დასაქმებული ისეთ მაღალანაზღაურებად სფეროებში, როგორიც არის ვთქვათ, მეცნიერება, ტექნოლოგია, ინჟინერია და მათემატიკა. თუმცა, ზოგადად, თუ მაღალანაზღაურებად სფეროში საქმდებიან, უმეტესწილად, დაბალ პოზიციებზე მუშაობენ. კოვიდ 19-ის პანდემიამ და მასთან დაკავშირებულმა კრიზისმა კიდევ უფრო გააღრმავა ეს განსხვავება და ქალები კიდევ უფრო არასახარბიერლო მდგომარეობაში ჩააყენა, შრომის ბაზარსა და ეკონომიკაში მონაწილეობის თვალსაზრისით. კრიტიკულად მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს მთავრობამ გააგრძელოს შრომის კანონმდებლობის გაუმჯობესებაზე მუშაობა, ვინაიდან ნამდვილად

ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი, რათა ის გენდერულად მგრძნობიარე და ინკლუზიური გახდეს. დღეისათვის საქართველოს შრომის კოდექსი არ ითვალისწინებს არაფორმალურად დასაქმებულ მუშაქებს (საოჯახო სამუშაოზე და-საქმებულების ჩათვლით) მაშინ, როცა ეს ჯგუფი ერთ-ერთი ყველაზე მოწყვლადი ჯგუფია ლირ-სეული სამუშაოსა და სამუშაო ადგილის დაცუ-ლობის თვალსაზრისით.

ქალები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. ბოლო წლებში საქართველომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა გადაწყვეტილებების მიღე-ბის პროცესში ქალების ჩართულობის გაზრდის მიმართულებით. ამ თვალსაზრისით, ყველაზე წარმატებული ცვლილება სავალდებულო კვოტე-ბის დაწესება იყო. თუმცა, მონაცემები აჩვენებს, რომ ქალების წარმომადგენლობა როგორც ადგი-ლობრივ, ისე ცენტრალურ საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში, სასამართლო სისტემაში, მენეჯერულ პოზიციებსა და მაღალ თანამდებობებზე ჯერ კიდევ მცირეა. საზოგა-დოების დამოკიდებულება მნიშვნელოვნად შეი-ცვალა ბოლო წლებში, თუმცა ძალიან ბევრი ადა-მიანები მენეჯერულ პოზიციებზე მაინც კაცებს ანიჭებს უპირატესობას. შესაბამისად, მნიშვნე-ლოვანია, რომ პარლამენტისა და ადგილობრივ თვითმმართველობებში ქალების რაოდენობის გაზრდის მიზნით, მთავრობამ, სავალდებულო კვოტების პარალელურად, დამატებითი ზომები მიიღოს. გარდა ამისა, სპეციალური ღონისძიე-ბებია გასატარებელი, რათა გაიზარდოს შეზღუ-დული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების რაო-დენობა, განსაკუთრებით საჯარო მოხელეთა შორის. ასევე, უზრუნველსაყოფია კოვიდ 19-თან დაკავშირებული პოლიტიკის შემუშავებისას გა-დაწყვეტილებების მიღების პროცესში ქალების ჩართულობა, წარმომადგენლობა და ხელმძღვა-ნელობა.

საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლო-გიების ხელმისაწვდომობა ქალებისთვის და ქალები და მედია. ქალებისა და კაცების მიერ მო-ბილური ტელეფონის ქონა გენდერული თანასწო-რობის ერთ-ერთი პირველი ინდიკატორია. ამას-თან, ამას არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება უსა-ფრთხოების მიზნებიდან გამომდინარე, ვინაიდან ამგვარ მოწყობილობაზე დამოუკიდებელი წვდო-

მა მსხვერპლებისთვის გადაუდებელი სასწრაფო დახმარების სერვისებსა და სატელეფონო ცხელ ხაზზე ხელმისაწვდომობას უზრუნველყოფს. მონაცემები ცხადყოფს, რომ მართალია, ქალებ-სა და კაცებს თითქმის ერთნაირად მიუწვდებათ ხელი მობილურ ტელეფონებსა და ინტერნეტზე, მნიშვნელოვანი განსხვავებები შეინიშნება ქალა-ქსა და სოფელში მცხოვრებ მოსახლეობას შორის. არ არსებობს კვლევა, რომელშიც დეზინფორმა-ციის გენდერული ასპექტები და მოსახლეობის მედია წიგნიერება იქნებოდა გაანალიზებული. არსებული კვლევები აჩვენებს, რომ მიუხედავად მოქმედი რეგულაციებისა და სტანდარტებისა, მედია გენდერულ საკითხებს სტერეოტიპების ჭრილში აშენებს, რაც მედიის ნორმატიული და პროფესიული სტანდარტების სისუსტეზე და გენ-დერის საკითხების გაშუქების კუთხით მედიაში დასაქმებული სპეციალისტების ნაკლებ კომპე-ტენტურობაზე მიუთითებს

ქალები სოფლის მეურნეობასა და გარემოს და-ცვაში. ქალების ჩართულობა სასოფლო სამეურ-ნეო სექტორში გამოწვევად რჩება. GEWE-ს პოზი-ცია არ არის წარმოდგენილი შესაბამის ნორმა-ტიულ დოკუმენტებსა და კანონებში. მონაცემები ცხადყოფს, რომ ქალები გამორიცხული არიან სოფლისა და სასოფლო სამეურნეო განვითარე-ბის ბევრი ასპექტიდან, ვინაიდან მათ ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ფინანსებსა და სხვა მნიშვნე-ლოვან რესურსებზე, რომლებიც არსებითია სო-ფლის მეურნეობის პიზნესისათვის. რესურსებსა და ფინანსებზე წვდომის ასეთი შეზღუდულობა ქალებს გადაწყვეტილებების მიღების პროცე-სიდანაც გამორიცხავს. ოჯახური მეურნეობის პირობებში, ქალებს, ძირითადად ხელით შრომა უწევთ, ვინაიდან არ აქვთ წვდომა არსებულ ტე-ქნილოგიებსა და მძიმე ტექნიკაზე, რაც კაცების პრეროგატივად ითვლება.

კვლევები აჩვენებს, რომ ქალებზე გაცილებით მეტად ზემოქმედებს გარემოდან მომდინარე გამოწვევები და ენერგეტიკული სილარიბე. ამ უკანასკნელის დაძლევა, გენდერის ასპექტის გა-თვალისწინებით, ენერგეტიკული და გარემოსდა-ცვითი პოლიტიკის უპირველეს მიზნებს შორის უნდა იყოს. გარდა ამისა, ზოგადად მოსახლეობამ ბევრი არაფერი იცის გარემოს ცვლილების ეფექ-ტების შესახებ.

გოგოების უფლებები. საქართველოსნაირ პატრიარქალურ საზოგადოებაში ბიჭები კვლავაც უპირატეს მდგომარეობაში იმყოფებიან, რაც სქესთა შორის დისბალანსში გამოიხატება – სქესთა თანაფარდობა დაბადებისას (109.3 მამრობითი სქესის ახალშობილი 100 მდედრობითი სქესის ახალშობილზე) ბიოლოგიურ ნორმას (104-106) აღემატება. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა ბავშვთა ქორწინების აღმოსაფხვრელად, ეს ფენომენი ჯერ კიდევ გამორჩეულად ზემოქმედებს ქვეყანაში მცხოვრებ გოგოებზე. სოფლად მცხოვრები ქალების, აზერბაიჯანელი ქალებისა და ნაკლე-

ბად განათლებული ქალების შეთხვევაში ყველაზე დიდია ადრეულ ასაკში დაქორწინების აღბათობა. გარდა ამისა, ქართული საზოგადოების დიდი ნაწილისთვის მისაღებია ბავშვთა მიმართ ძალადობა. მიუხედავად იმისა, რომ საზოგადოებამ იცის რა არის ძალადობა, მაინც ხშირია ბავშვთა მიმართ ძალადობის, მათ შორის, სექსუალური ძალადობის შემთხვევები. ბავშვთა შრომა და ბავშვების მავნე, საზიანო საქმიანობებში ჩართვა პანდემიამდეც დიდ პრობლემას წარმოადგენდა საქართველოში, თუმცა კოვიდ 19-ის პირობებში გაუარესებული ეკონომიკური პირობების გამო, ბავშვთა შრომის რისკები კიდევ უფრო გაიზარდა.

1. შესავალი

გენდერული თანასწორობა და ქალების გაძლიერება დემოკრატიული და სტაბილური საზოგადოების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს კრიტერიუმად ითვლება. საქართველომ გენდერული თანასწორობისა და ქალების გაძლიერების მიზნები პრიორიტეტულად მიიჩნია და, შესაბამის საერთაშორისო პლატფორმებსა და ქმედებებში ჩართვით, საკუთარ თავზე ამ მიზნების მიღწევის ვალდებულება აიღო. 1994 წელს მან ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის თაობაზე გაერთიანებული ერების კონვენციის (CEDAW) რატიფიკაცია მოახდინა. კონვენციის რატიფიცირებით ქვეყანა ქალთა მიმართ ყველაირი ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის წინაშე გახდა ანგარიშვალდებული. 1995 წელს საქართველომ გაეროს მეოთხე მსოფლიო კონფერენციაში მიიღო მონაბილეობა, რომელიც პეკინში გაიმართა. ამ კონფერენციაზე პეკინის სამოქმედო პლატფორმა (BPFA) დამტკიცდა, რომელიც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრიორიტეტულ საკითხად ქალთა გაძლიერების-თვის განკუთვნილი ძლიერი ინსტიტუციური მექანიზმების შემუშავება განისაზღვრა. პეკინის სამოქმედო პლატფორმის ფარგლებში საქართველომ თავის თავზე 12 სხვადასხვა მიმართულებით განვითარების ვალდებულება აიღო. 2000 წელს გაეროს უშიშროების საბჭომ 1325-ე რეზოლუცია მიიღო, რომელიც ქალებს, მშვიდობასა და უსაფრთხოებას შეეხება და გაეროს წევრ ქვეყნებს და, მათ შორის, საქართველოს გარკვეულ ვალდებულებებს აკისრებს.

ხელისუფლების საკანონმდებლო შტოში გენდერული თანასწორობის საკითხებით დაკავებული პირველი ინსტიტუციური ორგანო – გენდერული თანასწორობის მრჩეველთა საპარლამენტო საბჭო 2004 წელს შეიქმნა. საბჭო მიზნად ისახავდა გენდერული თანასწორობის მიმართულებით მთავრობის პროგრესისთვის თვალის მიდევნებასა და ზედამხედველობას, გენდერული თანასწორობის საკითხების მიმართულებით სახელმწიფო პოლიტიკის განვითარების მხარდაჭერასა და კანონმდებლობაში გენდერული ხაზის მიმართულებით შეფასებისა და რეკომენდაციების

უზრუნველყოფას.

2006 წელს საქართველოს პარლამენტმა გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კონცეფცია დაამტკიცა. ამავე წელს მიიღო ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) შესახებ კანონი და ქალთა მიმართ და/ან ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრის შესახებ კანონი და, ასევე, ამგვარი ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და მხარდაჭერის მექანიზმები.¹ ამის შემდეგ, 2009 წელს დაარსდა ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) (კანონით განსაზღვრული) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდი, 2010 წელს კი ძალადობაგამოვლილთათვის პირველი თავშესაფარი გაიხსნა და ცხელი ხაზი ამოქმედდა.

2010 წელს საქართველოს პარლამენტმა გენდერული თანასწორობის შესახებ კანონი მიიღო.² ხოლო 2011 წელს გაერთიანებული ერების უსაფრთხოების საბჭოს ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესახებ 1325-ე რეზოლუციის საფუძველზე პირველი ეროვნული სამოქმედო გეგმა დაამტკიცა.³ 2007 წლიდან საქართველომ დაამტკიცა და დღემდე ახორციელებს ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის დაძლევის ეროვნულ სამოქმედო გეგმას. 2012 წელს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილი შესაბამისი ცვლილების საფუძველზე, ოჯახში ძალადობა სისხლის სამართლის დანაშაულად იქნა მიჩნეული,⁴ 2014 წელს კი საქართველოს პარლამენტმა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ პირველი კანონი მიიღო.

საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა 2014-2020 წლების ადამიანის უფლებათა სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა⁵ 2014-2016, 2016-2017 და 2018-2020 წლებისთვის.⁶ ეს სამოქმედო გეგმები ადამიანის უფლებების სხვადასხვა მნიშვნელოვან, მათ შორის, გენდერული თანასწორობის სფეროში მისაღწევ შედეგებსა და განსახორციელებელ აქტივობებს მოიცავს. 2015 წელს საქართველო „მდგრადი განვითარების 2030 წლის გეგმას“ შეუერთდა და 2019 წლის ნოემბერში მდგრადი განვი

თარების 17 სხვადასხვა მიზნის ნაციონალიზაცია მოახდინა, მათ შორის არის მეხუთე მიზანი, რომელიც გენდერულ თანასწორობასა და ყველა ქალისა და გოგოს გაძლიერებას მოიაზრებს.

2017 წელს საქართველოს მთავრობამ ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის პრევენციასა და დაძლევის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციის (სტამბოლის კონვენციის) რატიფიცირება მოახდინა⁷, რაც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წინ გადადგმულ ნაბიჯს წარმოადგენს ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხების საკანონმდებლო ბაზის გაუმჯობესების მიმართულებით. ამავე წელს შეიქმნა უწყებათაშორისი კომისია, რომელიც გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ და ოჯახში

ძალადობის საკითხებით არის დაკავებული⁸ და გენდერული თანასწორობისა და ქალთა გაძლიერების მიმართულებით ეროვნული სამოქმედო გეგმის განხორციელებასა და კოორდინირებას ისახავს მიზნად. 2019 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი სექსუალური შევიწროების შესახებ და შესაბამისი შესწორებები შეიტანა საქართველოს შრომის კოდექსსა⁹ და საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში.¹⁰ 2020 წელს პარლამენტმა დაამტკიცა შესწორებები საქართველოს საარჩევნო კოდექსში, რომლის მიხედვითაც, პარტიებს ეკისრებათ ვალდებულება - ცენტრალურ საარჩევნო კომიტეტში წარდგენილ საარჩევნო სიაში ყოველი მეოთხე კანდიდატი საპირისპირო სქესის იყოს.¹¹

ცხრილი N 1.1

გენდერული თანასწორობისა და ქალთა გაძლიერების მიმართულებით საქართველოს მიერ აღებული ვალდებულებების განვითარება

მოხდა ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციის (CEDAW) რატიფიცირება.	1994	მიღებულ იქნა პეკინის დეკლარაცია და სამოქმედო პლატფორმა.
მიღებულ იქნა გაეროს უშიშროების საბჭოს 1325-ე რეზოლუცია ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების თაობაზე, რომელიც აერთიანებს გაეროს ყველა წევრ სახელმწიფოს, საქართველოს ჩათვლით.	1995	დაფუძნდა გენდერული თანასწორობის მრჩეველთა საპარლამენტო საბჭო.
საქართველომ მიიღო გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კონცეფცია.	2000	საქართველომ მიიღო კანონი ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) შესახებ და კანონი ქალთა მიმართ და/ან ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრის შესახებ, ასევე, ამგვარი ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და მხარდაჭერის მექანიზმი.
საქართველომ დაინტენდო ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის პერიოდული ეროვნული სამოქმედო გეგმის დამტკიცება და განხორციელება.	2004	დაფუძნდა ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) (კანონით განსაზღვრულ) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდი.
გაიხსნა პირველი თავშესაფარი ოჯახში ძალადობა გამოვლილი ადამიანებისთვის და ამოქმედდა ცხელი ხაზი.	2006	საქართველომ მიიღო გენდერული თანასწორობის შესახებ კანონი.
საქართველომ დაამტკიცა ეროვნული სამოქმედო გეგმა, გაეროს უსაფრთხოების საბჭოს ქალების, მშვიდობისა და უშიშროების თაობაზე 1325-ე რეზოლუციის შესაბამისად.	2007	ოჯახში ძალადობა სისხლის სამართლის დანაშაულად განისაზღვრა და შესაბამისი ჩანაწერი გაჩნდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში
სახალხო დამცველის აპარატის სტრუქტურაში შეიქმნა გენდერული თანასწორობის მუდმივოქმედი დეპარტამენტი.	2011	საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა 2014–2020 წლების ადამიანის უფლებათა სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა (HR NAP).
მიღებულ იქნა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კანონი.	2014	საქართველო შეუერთდა მდგრადი განვითარების მიზნების 2030 წლის გლობალურ დღის წესრიგს
სახალხო დამცველის აპარატში შეიქმნა ფემიციდის მონიტორინგის მექანიზმი.	2015	საქართველოს მთავრობამ ევროპის საბჭოს ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და დაძლევას შესახებ კონვენციის (სტამბოლის კონვენციის) რატიფიკაცია მოახდინა.
ამოქმედდა გენდერული თანასწორობის ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის საკითხებზე მომუშავე უწყებათაშორისი კომისია.	2016	საქართველოს კონსტიტუციაში შევიდა ცვლილება – დაემატა ახალი მუხლი (მუხლი 11) თანასწორობის შესახებ, რომელიც საფუძველს უქმნის გენდერულ თანასწორობასა და სპეციალურ ღონისძიებებს. ¹²
საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი სექსუალური შევიწროების შესახებ და შესაბამისი ცვლილება შეიტანა საქართველოს შრომის კოდექსსა და საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევების კოდექსში.	2018	გაეროს უშიშროების საბჭოს 1325-ე რეზოლუციის ოცი წლისთავზე საქართველოს მთავრობამ 10 ვალდებულება შეასრულა ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების დღის წესრიგის შესრულების მიმართულებით. ¹³
პარლამენტმა დაამტკიცა ჩასწორება საქართველოს საარჩევნო კოდექსში, რომელიც გენდერულ კვოტებს ითვალისწინებს.	2020	საქართველო თანაბარი ანაზღაურების საერთაშორისო კოალიციაში გაწევრიანდა.
საქართველომ „თაობათა თანასწორობის“ მოძრაობის ფარგლებში აიღო ვალდებულებები.	2021	

გლობალური გენდერული სხვაობის შესახებ მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის ანგარიშის (2021) თანახმად, საქართველოს გენდერული სხვაობის გლობალური ინდექსი 0.732 ქულას შეადგენს და 156 ქვეყანას შორის 49-ე ადგილს იკავებს.¹⁴ ეს 25-ქულიანი გაუმჯობესებაა 2020 წელთან შედარებით, როდესაც ქვეყანა 0.708 ქულით 74-ე ადგილზე იყო.¹⁵

მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო სამი ათწლეულის მანძილზე გენდერული თანასწორობისა და ქალთა გაძლიერების მიმართულებით საქართველომ მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწია, არაერთი შეფასების მიხედვით, ბევრი რამ არის ჯერ კიდევ გასაკეთებელი. ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციის შემაჯამებელი დასკვნების თანახმად (2014), გენდერული სხვაობა თითქმის ყველა სფეროში შეინიშნება, იქნება ეს პარლამენტი და საკანონმდებლო ბაზა და ქალების გაძლიერებისთვის არსებული ეროვნული მექანიზმები და ღონისძიებები, სტერეოტიპები და საზიანო პრაქტიკები, ქალთა მიმართ ძალადობა და ტრეთიკინგი, პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაბნილეობა, განათლება, დასაქმება, ჯანმრთელობა, სოფლად მცხოვრები ქალების საკითხები, არასახარბიერო მდგომარეობაში მყოფი ქალები თუ ქორწინება და ოჯახური ურთიერთობები.¹⁶

ქვეყნის გენდერული თანასწორობის პროფილი მნიშვნელოვანი გზამკვლევია როგორც გაეროს ქალთა ორგანიზაციისა და გაეროს ორგანიზაციების ადგილობრივი გუნდისთვის, ისე საქართველოს მთავრობისთვის, სამოქალაქო საზოგადოებისა და განვითარებაში ჩართული სხვა პარტნიორებისთვის, როდესაც საქართველოში ქალთა გაძლიერებისა და გენდერული თანასწორობის თვალსაზრისით არსებული სიტუაციის შეფასებას ეხება საქმე. მიმდინარე პროფილი წინა პროფილსა (CGEP, 2019)¹⁷ და ბოლო ორ წელიწადში მოპოვებულ უახლეს მონაცემებს ეფუძნება. დოკუმენტი ამომწურავად, განახლებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით აღწერს გენდერული თანასწორობის მიმართულებით ქვეყანაში ამჟამად არსებულ ვითარებას. წინა პროფილის მსგავსად, წარმოდგენილ დოკუმენტშიც, 2030 წლისთვის დასახული მიზნებისკენ სვლის შესაფასებლად მდგრადი განვითარების მიზნები და ინდიკატო-

რებია¹⁸ (როგორც გლობალური, ისე ეროვნული ანუ ადგილობრივი) გამოყენებული. წინამდებარე ანგარიშში წარმოდგენილი ანალიზი და მსჯელობა მდგრადი განვითარების მიზნების სამუშაო ჩარჩოს გარდა, კიდევ ორ მნიშვნელოვან დოკუმენტს ეფუძნება. ესენია პეკინის დეკლარაცია და მოქმედების პლატფორმა და ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია. რაც შეეხება ადგილობრივი სამართლებრივი კონტექსტის უზრუნველყოფას, ზემოთ ხსენებულ სამ დოკუმენტთან ერთად, საყრდენად აღებულია საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს ანტიდისკრიმინაციული კანონი (2014)¹⁹ და საქართველოს კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ (2010).²⁰

ქვეყნის გენდერული თანასწორობის წინამდებარე პროფილი „პეკინის სამოქმედო პლატფორმის“ (BPFA) 12 მნიშვნელოვანი სფეროს მიმოხილვას მოიცავს. ეს სფეროებია:

- ქალთა გაძლიერების ხელშემწყობი ინსტიტუციური მექანიზმები
- ქალები, სიღარიბე და სოციალური გარიყულობა
- ქალების განათლება და სწავლება
- ქალები და ჯანმრთელობა
- ქალთა მიმართ ძალადობა
- ქალები და შეიარაღებული კონფლიქტი/ქალები, მშვიდობა და უსაფრთხოება
- ქალები და ეკონომიკა
- ქალები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში
- ქალები და მედია
- ქალები სოფლის მეურნეობასა და გარემოს დაცვაში
- გოგოების უფლებები.

და XII სფერო – ქალთა უფლებების მიმოხილვა - დანარჩენი 11 სფეროს კონტექსტშია წარმოდგენილი.

ქვეყნის გენდერული თანასწორობის პროფილი, რომელიც თითოეულ თემატურ სფეროში არსე

ბული პოლიტიკისა და უახლესი ხელმისაწვდომი რაოდენობრივი და თვისებრივი მონაცემების ანალიზის საფუძველზე არის შექმნილი, სამართლებრივ და პოლიტიკურ სფეროში არსებული გენდერული სხვაობის აღმოჩენის/გამოვლენის

მცდელობას წარმოადგენს. ამასთან, საქართველოში გენდერული თანასწორობის საკითხის მოგვარების მიზნით, რეკომენდაციებით უზრუნველყოფს საერთაშორისო და ადგილობრივ სააგენტოებს.

2. ქალების გაძლიერების ხელშემწყობი ინსტიტუციური მექანიზმები

ქალების გაძლიერების ხელშემწყობი ინსტიტუციური მექანიზმები პეკინის სამოქმედო პლატფორმაში 12 ძირითადი სამიზნე სფეროს ჩამონათვალში შედის. საქართველომ, როგორც ამ დოკუმენტის ერთ-ერთმა ხელმომწერმა, საკუთარ თავზე აიღო ამ 12 სფეროში გაძლიერებისა და განვითარების, მათ შორის, ქალების გაძლიერებისკენ მიმართული მძლავრი ინსტიტუციური მექანიზმების შემუშავების ვალდებულება. პეკინის დეკლარაციის თანახმად, „ქალების გაძლიერების ეროვნული მექანიზმები მთავრობაში პოლიტიკის კოორდინირების ცენტრალურ ერთეულს წარმოადგენს. მისი ძირითადი ამოცანა გენდერული თანასწორობის პოზიციის პოლიტიკური საქმიანობის ყველა მიმართულებაში შეტანის მხარდაჭერაა.“¹ კიდევ ერთ ამოცანას „ქალების გაძლიერების ხელშეწყობის მექანიზმების განვითარების საკითხის მოგვარების პროცესში მთავრობებმა და სხვა აქტორებმა ხელი უნდა შეუწყონ ყველა პოლიტიკურ აქტივობასა და პროგრამაში გენდერული პერსპექტივის გათვალისწინებაზე მიმართულ აქტიურ და თვალსაჩინო პოლიტიკას იმგვარად, რომ გადაწყვეტილებების მიღებამდე მსჯელობისას ქალებსა და კაცებზე მათი შესაძლო ზემოქმედება გაანალიზდეს.“²

საქართველოში ქალების გაძლიერების ხელშეწყობის ინსტიტუციური მექანიზმები ხელისუფლების სხვადასხვა შტოსა და დონეს მოიცავს. ესენია:

- საკანონმდებლო შტო: გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭო³
- აღმასრულებელი შტო: გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის საკითხების უწყებათაშორისი კომისია
- ადგილობრივი თვითმმართველობები: გენდერული თანასწორობის მუნიციპალური საბჭოები
- ეროვნულ დონეზე: სახალხო დამცველის აპარატი

გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭო

გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭო 2004 წელს დაფუძნდა, 2010 წელს კი მუდმივმოქმედ ერთეულად გარდაიქმნა. გენდერული თანასწორობის საბჭოს ძირითადი მიზანია, ხელი შეუწყოს საქართველოს პარლამენტს გენდერულ საკითხებთან დაკავშირებული სახელმწიფო პოლიტიკის განსაზღვრაში. ამისათვის ის უზრუნველყოფს საკანონმდებლო პროცესებში გენდერის საკითხის გათვალისწინებას და მონიტორინგსა და ზედამხედველობას უწევს აღმასრულებელი ხელისუფლების პროგრესს გენდერული თანასწორობის მიმართულებით.⁴ 2017 წელს გენდერული თანასწორობის საბჭოს საქართველოს პარლამენტის მუდმივმოქმედი საკონსულტაციო ორგანოს ფუნქცია დაკაისრა. ამჟამად საბჭოს ქალი ხელმძღვანელობს და 18 წევრს – 12 ქალსა და 6 კაცს – აერთიანებს.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი (PDO) დადებითად აფასებს გენდერული თანასწორობის საბჭოს მუშაობას, ყველა სამუშაო პროცესში გენდერის საკითხის გათვალისწინების გამო, მითუმეტეს, რომ ბოლო წლებში საბჭომ რამდენიმე კანონზე გენდერის ზემოქმედების შეფასება განახორციელდა. თუმცა, იმასაც აღნიშნავს, რომ გენდერული თანასწორობის საბჭოს მიერ სამუშაო პროცესში გენდერის საკითხების ინტეგრირების მიმართულებით განხორციელებული მცდელობები მოკლებულია სისტემატურ მიდგომასა და, დიდწილად, დონორების ინიციატივით ხორციელდება. ამიტომ სახალხო დამცველის აპარატი გენდერული თანასწორობის საბჭოს ნორმატიული ჩარჩოს მიღებას ურჩევს, რომელიც გენდერის გავლენის შეფასებას კანონშემოქმედებითი პროცესის სავალდებულო ნაწილად აქცევს.⁵ CEDAW კომიტეტისთვის მომზადებულ ერთობლივ ჩრდილოვან ანგარიშში (2021) აღნიშნულია გენდერული თანასწორობის კომიტეტის მიღწევები, როგორც კომუნიკაციის სტრატეგიისა და გენდერული ანალიზის მეთოდოლოგიის დამკვი

დრების, ისე თემატური საკვლევი ჯგუფების ორგანიზების მიმართულებით. თუმცა, მეორე მხრივ, ანგარიშში ისიც ხაზგასმულია, რომ თემატური კვლევის შედეგები არ არის გათვალისწინებული მთავრობის სტრატეგიულ გეგმებში, მათ შორის, კოვიდ 19-თან დაკავშირებულ ანტიკვიზისულ გეგმებში.⁶ იმავე ანგარიშში ნათქვამია, რომ თავად გენდერული თანასწორობის კომიტეტის სტრუქტურა აფერხებს ქვეყანაში გენდერული თანასწორობის პოლიტიკის ეფექტურ მონიტორინგს. მეტიც, გენდერული თანასწორობის კომიტეტი ვერ ახერხებს გადაწყვეტილების მიმღებთა და საზოგადოების სხვა ჯგუფების დისკრიმინაციულ რიტორიკაზე ეფექტიანად რეაგირებას.⁷

უწყებათაშორისი კომისია გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის საკითხების დასრულებელი საკითხები

გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის უწყებათაშორისი კომისია 2017 წელს შეიქმნა და აღმასრულებელი ხელისუფლების გენდერული თანასწორობისა და ქალების გაძლიერების საკითხებით დაკავებულ ცენტრალურ ერთეულს წარმოადგენს.⁸ კომისიის თანათავმჯდომარეები არიან პრემიერ მინისტრის მრჩეველი ადამიანის უფლებების დარგში და საქართველოს იუსტიციის მინისტრის მოადგილე. კომისიის შემადგენლობაში შედიან მთელი რიგი სამინისტროების/სახელმწიფო სააგენტოების მინისტრის მოადგილეები; ასევე, საქართველოს გენერალური პროკურატურის, სახელმწიფო ზრუნვის სააგენტოს (ATIPFUND), საჯარო სამსახურის ბიუროს და საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის (საქსტატი) წარმომადგენლები.

უწყებათაშორისი კომისია მიზნად ისახავს გენდერის საკითხის აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ წარმართული ყველა პოლიტიკური პროცესისა და პროგრამის განუყოფელ ნაწილად ქცევას, გენდერულ ჭრილში ჩაშლილი მონაცემების შეგროვებისა და გაანალიზების ხელშეწყობასა და გენდერული თანასწორობის მიმართულებით ეროვნული სამოქმედო გეგმების, ქალთა მიმართ ძალადობისა და გაეროს უშიშროების საბჭოს ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების თაობაზე 1325-ე რეზოლუციით (2000) განსაზღვრული ქმედებების განხორციელების კოორდინირებასა

და მონიტორინგს.⁹

უწყებათაშორისი კომისია ეროვნულ დონეზე გენდერული თანასწორობისა და ქალების გაძლიერების მნიშვნელოვან მექანიზმს წარმოადგენს, თუმცა, როგორც სახალხო დამცველის ანგარიშშია მითითებული, 286-ე ჩასწორება,¹⁰ რომლის ფარგლებშიც ეს კომისია დაარსდა, დეტალურად არ აღნერს სხვადასხვა სახელმწიფო სააგენტოს კოორდინირებისათვის საჭირო კონკრეტულ ღონისძიებებს და არც პირდაპირი გზით არ ეწევა აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმიანობასა და სექტორულ პოლიტიკაში გენდერის საკითხის გათვალისწინების წახალისებას.¹¹ გარდა ამისა, ხელისუფლების სათავეში მყოფთა ხშირი ცვლა ხელს უშლის ქვეყანაში სისტემური რეფორმების გატარებასა და გენდერული თანასწორობის დღის წესრიგთან დაკავშირებული მიდგომების დანერგვას. კომისიის ეფექტურ ფუნქციონირებას შეზღუდული მატერიალური და ტექნიკური რესურსებიც აფერხებას.¹²

გენდერული თანასწორობის მუნიციპალური საბჭოები

კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ საკრებულოებს გენდერული თანასწორობის საბჭოების შექმნისა და გენდერული თანასწორობის საკითხებზე პასუხისმგებელი შესაბამისი საჯარო მოხელეების დანიშვნის ვალდებულებას აკისრებს. მუნიციპალურ დონეზე არსებული გენდერული თანასწორობის საბჭოების თავმჯდომარეთა უმრავლესობა კაცია (46 კაცი და 19 ქალი) მაშინ, როცა მუნიციპალიტეტებისა და ქალაქების მერიაში გენდერული თანასწორობის საკითხებზე პასუხისმგებელ პირთა უმრავლესობა ქალია (65 ქალი და 9 კაცი).¹³

გენდერული თანასწორობის მუნიციპალური საბჭოები თავიანთ მუნიციპალიტეტებში გენდერულ საკითხებზე სისტემატურ მუშაობას უზრუნველყოფენ. ამისათვის გენდერული თანასწორობის სათანადო ეროვნულ პოლიტიკას ახორციელებენ, გენდერული თანასწორობის საბჭოსთან თანამშრომლობენ, გენდერულ თანასწორობასთან დაკავშირებულ საკითხებს შეისწავლიან და მუნიციპალიტეტებში გენდერულ თანასწორობასთან დაკავშირებულ აქტივობებსა და ღო-

ნისძიებებს გეგმავენ და ახორციელებენ.¹⁴

გენდერული თანასწორობის მუნიციპალური საბჭოები ადგილობრივ დონეზე გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის არსებით მექანიზმს წარმოადგენენ. სახალხო დამცველის 2021 წლის ანალიზის მიხედვით, 57 მუნიციპალიტეტს ადგილობრივი მთავრობისთვის უკვე შემუშავებული აქვს გენდერული თანასწორობის სამოქმედო გეგმა, თუმცა, სახალხო დამცველი გენდერული თანასწორობის მუნიციპალური საბჭოების მუშაობაში მთელ რიგ ისეთ ჩავარდნებზე საუბრობს, როგორიცაა გენდერთან დაკავშირებული კონკრეტული საკითხების შესახებ ინფორმაციის, ცნობიერებისა და ცოდნის ნაკლებობა საბჭოს წევრებს შორის. სახალხო დამცველის აპარატის ანგარიშის მიხედვით, საბჭოს წევრებმა არც თავიანთი ფუნქციები და მოვალეობები იციან სათანადოდ და არც კანონმდებლობაში გენდერთან დაკავშირებული ჩასწორებების შესახებ აქვთ ინფორმაცია. მათ არც ქალების საჭიროებების იდენტიფიცირებისა და გენდერულად მგრძნობიარე ბიუჯეტირებისათვის საჭირო ცოდნა და უნარები გააჩნიათ.¹⁵ სახალხო დამცველის აპარატი ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებს ადგილობრივ დონეზე გენდერული თანასწორობის მიღწვის არაეფექტურ მექანიზმებად მიიჩნევს და როგორც უფრო კონკრეტული ინსტრუმენტებისა და საშუალებების, ისე გენდერული თანასწორობის მუნიციპალურ საბჭოებსა და უწყებათაშორის კომისიას შორის უფრო კოორდინირებული და მჭიდრო თანამშრომლობის საჭიროებაზე მიუთითებს, რაც ადგილობრივ დონეზე გენდერული თანასწორობის მიღწვის მძლავრი და მდგრადი მექანიზმის საფუძველს წარმოადგენს.¹⁶

სახალხო დამცველის პარატი

სახალხო დამცველის აპარატი საქართველოს გენდერული თანასწორობის არქიტექტურის ძირითადი ინსტიტუციაა, რომელსაც გენდერული თანასწორობის დაცვის მონიტორინგისა და გენდერული თანასწორობის დარღვევაზე სათანადო რეაგირების მანდატი კანონის ძალით აქვს მინიჭებული. ამ სამუშაოს შესასრულებლად 2013 წლის 15 მაისს სახალხო დამცველის აპარატის

სტრუქტურაში გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი გაჩნდა.

გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი საქართველოში გენდერული თანასწორობის ძირითად ინსტიტუციურ მექანიზმს წარმოადგენს. დეპარტამენტის მიზანია გენდერული თანასწორობის სფეროში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვაზე ზედამხედველობა, სახალხო დამცველის აპარატის აქტივობებში გენდერული მგრძნობიარობის ხელშეწყობა და გენდერული თანასწორობის შესახებ საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება.¹⁷

სახალხო დამცველის აპარატი გენდერულ თანასწორობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვაგვარ შემთხვევასა და საკითხებთან დაკავშირებით იძლევა რეკომენდაციებსა და აკეთებს დასკვნებს, თვალ-ყურს ადევნებს გენდერული თანასწორობის საკითხებთან დაკავშირებული ეროვნული და საერთაშორისო კანონმდებლობის პრაქტიკაში მოქმედებას, იკვლევს გენდერული თანასწორობისა და ქალების გაძლიერების საკითხებს, გეგმავს და ახორციელებს ცნობიერების ამაღლებისკენ მიმართულ ღონისძიებებსა და აქვეყნებს ყოველწლიურ და სპეციალურ ანგარიშებს ქალთა უფლებების შესახებ.¹⁸ გარდა ამისა, გენდერული თანასწორობის დეპარტამენტი შეისწავლის და რეაგირებს გენდერის, გენდერული იდენტობისა და სექსუალური ორიენტაციის საფუძვლით უფლებების შეღაბვის შემთხვევებზე; განიხილავს გენდერული თანასწორობის დარღვევის თაობაზე სახალხო დამცველის აპარატში შესულ განაცხადებსა და საჩივრებს; ამზადებს შესაბამის ანგარიშებს, რეკომენდაციებსა და შეთავაზებებს/ნინადადებებს.¹⁹ აღსანიშნავია, რომ 2014-დან 2019 წლამდე დეპარტამენტმა 1 449 განაცხადი მიიღო.²⁰

2016 წელს სახალხო დამცველის აპარატში ფემიციდის მონიტორინგის ერთეული გაჩნდა, რომელიც ყოველწლიურად აანალიზებს გენდერის ნიშნით განხორციელებული მკვლელობების, ქალების გაქურდვისა და სუიციდის შემთხვევებს და შესაბამის სააგენტოებს მსხვერპლის დაცვის მექანიზმების თაობაზე რეკომენდაციებს სთავაზობს.²¹

3. ქალები, სიღარიბე და სოციალური გარიყელობა

3.1 საკანონდებლო ბაზა და პოლიტიკა

საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს სოციალური სახელმწიფოს პრინციპს და სოციალური და სამართლიანი სახელმწიფოს დაფუძნების სულისკვეთებას უსვამს ხაზს. 1994 წელს საქართველომ გაეროს ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების თაობაზე საერთაშორისო პაქტის რატიფიკაცია მოახდინა, რომლის საფუძველზეც საქართველომ აღიარა თითოეული ინდივიდის უფლება, ჰქონდეს ადეკვატური ცხოვრების დონე ბაზისური შემოსავლის, საკვებს, საცხოვრებლის, წყლის, ჰიგიენისა და ტანსაცმლის ჩათვლით. ამასთან, საქართველომ საკუთარ თავზე აიღო მდგრადი განვითარების 17-ვე მიზნის განხორციელების გალდებულება. ამ მიზნებს შორის არის ისეთი მიზნები, როგორიცაა I (არა სიღარიბეს), VIII (ლირსეული შრომა და ეკონომიკური ზრდა), V (გენდერული თანასწორობა და ქალების გაძლიერება) და X (შემცირებული უთანასწორობები).

საქართველოს სოციალური დაცვის სისტემა, რომელიც 2006 წლიდან ვითარდება, მოიცავს სოციალური დახმარების სქემებს, ხანდაზმულობის სქემას, სოციალურ სერვისებს, სოციალური დაცვის ქსელსა და სოციალური კომპენსაციის სქემებს. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო ისეთი პროგრამების საშუალებით უზრუნველყოფს უმუალო ფინანსურ დახმარებას, როგორებიცაა:

- ხანდაზმულობის პენსია (71.4 პროცენტი ქალები და 28.6 პროცენტი კაცები);
- რეგრესიული პენსია (სამუშაოს შესრულებასთან დაკავშირებული ჯანმრთელობის დაზიანების ფულადი კომპენსაცია);
- სახელმწიფო კომპენსაცია (ფულადი დახმარება, რომელიც სპეციალიზებულ ინსტიტუციებში მცხოვრები პირების ბიოლოგიურ ოჯახებს ეძლევათ, რათა ხელი შეეწყოს ბიოლოგიური ოჯახების რეინტეგრაციას);
- იძულებით გადაადგილებულ პირთა დახმარება.

ჩენალის გარდაცვალების შემდეგ ეძლევათ ადამიანებს);

- საარსებო შემწეობა (ფულადი სოციალური დახმარება, რომელიც ეძლევა ოჯახებს სოციალური მომსახურების საგენტოს წარმომადგენლის მიერ განხორციელებული შეფასების შედეგად მინიჭებული რეიტინგული ქულის მიხედვით) (54.7 პროცენტი ქალები და 45.3 პროცენტი კაცები);
- სოციალური დახმარების პაკეტი (ყოველთვიური ფულადი დახმარება, რომელიც ისეთ სამიზნე ჯგუფებზე გაიცემა, როგორებიცაა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, მარჩენალდაკარგული პირები, პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლნი და ა. შ.) (34.8 პროცენტი ქალები და 65.2 პროცენტი კაცები);
- ერთჯერადი კომპენსაცია, რომელიც ორსულობის, შვილის გაჩენისა და მასზე ზრუნვის და, ასევე, ჩვილის შვილად აყვანის გამო დეკრეტული შვებულების პერიოდში ეძლევა დასაქმებულ ქალს;
- დემოგრაფიული სიტუაციის გაუმჯობესებისთვის განკუთვნილი დახმარება;
- შინამეურნეობის სუბსიდირება (ფულადი დახმარების ნაირსახეობა, რომელიც ისეთ გარკვეულ ჯგუფებს ეძლევათ, როგორიცაა ომის ვეტერანები);
- რეინტეგრაციის დახმარება (ფულადი დახმარება, რომელიც სპეციალიზებულ ინსტიტუციებში მცხოვრები პირების ბიოლოგიურ ოჯახებს ეძლევათ, რათა ხელი შეეწყოს ბიოლოგიური ოჯახების რეინტეგრაციას);
- იძულებით გადაადგილებულ პირთა დახმარება.

ბოლო ათწლეულში გაიზარდა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ისეთ არსებით მომსახურებაზე გაღებული ხარჯების წილი, როგორებიცაა განათლება, ჯანმრთელობა და სოციალური დაცვა (იხ. სურათი N 3.1).

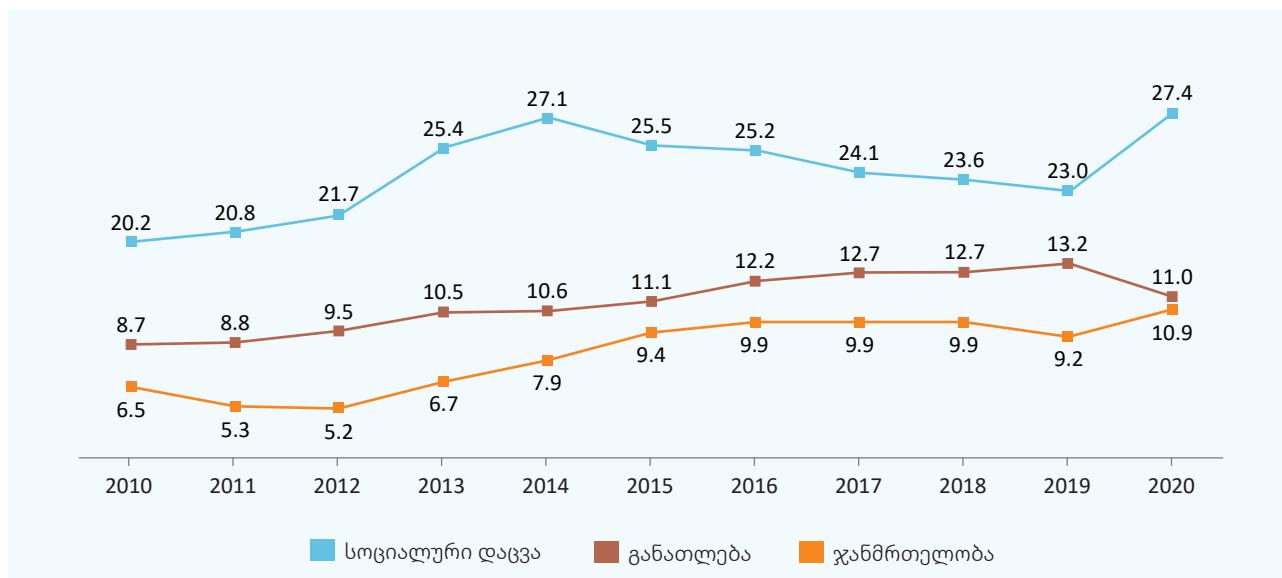


SDG ინდიკატორი 1.ა.2.

2020 წელს მთავრობის მთლიანი ხარჯების 11 პროცენტი დაიხარჯა განათლებაზე, 10.9 პროცენტი ჯანმრთელობასა და 27.4 პროცენტი სოციალურ დაცვაზე.¹

სურათი N 3.1:

SDG ინდიკატორი 1.ა.2. ბაზისურ სერვისებზე მთავრობის მიერ გაღებული მთლიანი ხარჯი (%)



წყარო: ავტორის გამოთვლები ფინანსთა სამინისტროს მონაცემების გამოყენებით.

კოვიდ 19-ით გამოწვეული კრიზისის საპასუხოდ, 2020 წლის 24 აპრილს საქართველოს მთავრობამ პირველადი ანტიკრიზისული ეკონო-მიკური გეგმა წარმოადგინა, რომელიც 3.5 მილიონ ლარზე იყო გათვლილი. გეგმა სამი კომპონენტის-გან შედგებოდა. ესენი იყო: მოქალაქეების დახმარება და სოციალური მხარდაჭერა (1.035 მილიონი ლარი), ბიზნესებისა და სამეწარმეო საქმიანობის მხარდაჭერა (2.11 მილიონი ლარი) და ჯანდაცვის სექტორის გაძლიერება (350 მილიონი ლარი).² 2020 წლის 27 ნოემბერს საქართველოს მთავრობამ ანტიკრიზისული ეკონომიკური გეგმის მეოთხე ეტაპი წარუდგინა საზოგადოებას, რომელიც მოქალაქეების დახმარებისა და სოციალური მხარდაჭერის კომპონენტისთვის 545 მილიონ ლარს ითვალისწინებდა.³ მასში შედიოდა:

- 2020 წლის ნოემბრიდან 2021 წლის ოქტომბრამდე კომუნალური გადასახადების საფასურის სუბსიდირება;
- ყოველთვიური დახმარება 200 ლარის ოდენობით ექვსი თვის განმავლობაში (ჯამში 1 200 ლარი) იმ დასაქმებულებისთვის, რომლებმაც სამსახური დაკარგეს ან უხელფასო შეკტებაში მოუწიათ გასვლა;
- ერთჯერადი კომპენსაცია 300 ლარის ოდენობით მათვის, ვინც ისეთ სამსახურში მუშაობდა, რომელიც ლოქდაუნის გამო დაიკეტა;
- 600 ლარამდე დახმარება იმ ოჯახებისთვის, რომელთა სოციალური რეიტინგული ქულა 0-დან 100 000-მდე შეალებში ხვდებოდა და სამი ან მეტი 16 წლამდე ასაკის შვილები ჰყავდათ;

65 000-დან 100 000-მდე შეალებში ხვდებოდა;

- 600 ლარამდე დახმარება იმ ოჯახებისთვის, რომელთა სოციალური რეიტინგული ქულა 0-დან 100 000-მდე შეალებში ხვდებოდა და სამი ან მეტი 16 წლამდე ასაკის შვილები ჰყავდათ;
- 600 ლარამდე დახმარება მძიმე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის;
- საბანკო სესხების გადავადების შესაძლებლობა მათვის, ვინც ლოქდაუნის დროს დაკეტილ სამუშაო ადგილებზე იყო დასაქმებული.

3.2 მონაცემები

3.2.1 სილარიბე

ისეთი სხვადასხვა ინდიკატორის შესახებ მონაცემები, როგორიცაა სილარიბის ეროვნული და საერთაშორისო დონე, მიუთითებს, რომ ბოლო ათი წლის განმავლობაში სილარიბის დონე მნიშვნელოვნად შემცირდა საქართველოში. 2019 წელს საქართველოს ჯინის ინდექსი 35.9 პროცენტი იყო, რაც 0.5 ერთეულით ნაკლებია წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით.⁴ ევროპისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებთან შედარებით, საქართველოს კვლავ ერთ-ერთი მაღალი პოზიცია უკავია ჯინის ინდექსის მიხედვით.⁵



SDG ინდიკატორი 1.2.1.

2020 წელს საქართველოს მოქალაქე ქალების 20.9 და კაცების 21.7 პროცენტი ცხოვრობდა სიღარიბის ეროვნულ ზღვარს (საქართველოში აბსოლუტური სიღარიბის ზღვარს) მიღმა.⁶

ს მონაცემები არ მიგვითითებს ქალებსა და კაცებს შორის მნიშვნელოვან განსხვავებაზე (სურათი N 3.2). ამასთან, აღსანიშნავია, რომ წლების განმა-

ვლობაში სოფლის მოსახლეობის სიღარიბის მაღალი მაჩვენებელია შენარჩუნებული (სურათი N 3.3).

სურათი N 3.2:

SDG ინდიკატორი 1.2.1 სიღარიბის ეროვნულ ზღვარს მიღმა მცხოვრები მოსახლეობის წილი, სქესის მიხედვით (აბსოლუტური სიღარიბის ზღვარი საქართველოში) (%)



წყარო: საქსტატი, შინამურნეობის შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2010–2020).

სურათი N 3.3:

SDG ინდიკატორი 1.2.1 სიღარიბის ზღვარს მიღმა მცხოვრები მოსახლეობის წილი, დასახლების ტიპის მიხედვით (აბსოლუტური სიღარიბის მაჩვენებელი) (%)



წყარო: საქსტატი, შინამურნეობის შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2010–2020).

სიღარიბე ერთნაირად არის გავრცელებული კაცებსა და ქალებში, თუმცა შემდგომი ანალიზით შესაძლებელი ხდება სქესთა შორის განსხვავების გამოვლენა.

მსოფლიო ბანკის ანალიზი, რომელიც 2018 წლის მონაცემებს ეფუძნება, საკმარის ემპირიულ მტკიცებულებას იძლევა, რათა დავასკვნათ, რომ:

- მეტად მოსალოდნელია, რომ ისეთ შინამეურნეობებში მცხოვრები ადამიანები იყვნენ ღარიბები, რომელთაც მდედრობითი სქესის ოჯახის უფროსი ჰყავთ, ვიდრე ისინი, რომლებსაც მამრობითი სქესის ოჯახის უფროსის მიერ მართულ შინამეურნეობაში უწევთ ცხოვრება;⁷
- მეტად მოსალოდნელია, რომ ის ადამიანები იყვნენ ღარიბები, რომლებიც მხოლოდ ქალებისგან შემდგარ შინამეურნეობებში ცხოვრობენ;⁸
- მეტად მოსალოდნელია, რომ ის შინამეურნეობები იყვნენ ღარიბები, რომლებშიც
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი ცხოვრობს;⁹
- საქართველოში გოგოები უფრო მოწყვლად ჯავაფს წარმოადგენენ, ვინაიდან ყოველი მეოთხე გოგო (26 პროცენტი) ღარიბ შინამეურნეობაში ცხოვრობს;¹⁰
- განქორნინებულ ქალებს 10 პროცენტით მეტი შანსი აქვთ სიღარიბეში აღმოჩნდნენ, ვიდრე დაქორნინებულებს;¹¹
- არასრული საშუალო განათლების მქონე ქალები სამჯერ უფრო მოწყვლადნი არიან სიღარიბის მიმართ, ვიდრე უმაღლესი განათლების მქონე ქალები.¹²



SDG ინდიკატორი 10.2.1.

2018 წელს მოსახლეობის 15 პროცენტი მედიანური შემოსავლის (ან მოხმარების) 50 პროცენტის ქვემოთ ცხოვრობდა მაშინ, როცა ეს რიცხვი 2019 წელს 14.7 და 2020 წელს 13.4 პროცენტამდე შემცირდა¹³.

ცხრილი N 3.1:

მედიანური შემოსავლის (ან მოხმარების) 50 პროცენტიან მაჩვენებელზე ქვემოთ მცხოვრებ ადამიანთა წილი, ასაკისა და სქესის მიხედვით. (%)

	2018	2019	2020
ქალი	14.7	14.6	13.1
მამაკანი	15.3	14.7	13.7

0–17 წლის	17.4	17.0	15.0
18–65 წლის	15.4	15.2	14.8
65+ წლის	9.7	9.7	6.5

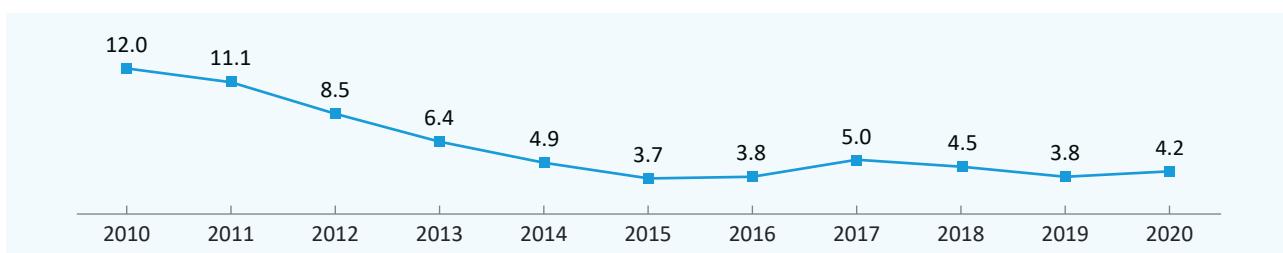
წყარო: საქართველო, შინამეურნეობის შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2018–2020).

2020 წელს საქართველოში სიღარიბის საერთაშორისო ზღვრის მიღმა მცხოვრები მოსახლეობის წილი მა 4.2 პროცენტი შეადგინა. ეს მაჩვენებელი 2019

წელთან შედარებით გაზრდილია, როგორც ქალებისთვის, ისე – კაცებისთვის, რაც კოვიდ 19-თან დაკავშირებულ კრიზისს შეიძლება მიეწეროს.

სურათი N 3.4:

სიღარიბის საერთაშორისო ზღვარს მიღმა მცხოვრები მოსახლეობის წილი (1.90 აშშ დოლარი/დღე, 2011 მსყიდველობითი უნარის პარიტეტი) (%)



წყარო: საქართველო, შინამეურნეობის შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2010–2020).



SDG ინდიკატორი 1.1.1.

საქართველოში 2020 წელს ქალების 4.3 და კაცების 4.2 პროცენტი ცხოვრობდა სიღარიბის საერთაშორისო ზღვარს მიღმა (1.90 აშშ დოლარი/დღე, 2011 მსყიდველობითი უნარის პარიტეტი).¹⁴

2018-2020 წლების მონაცემების მიხედვით, საქართველოში უფრო მეტი ქალი ცხოვრობს სიღარიბის

საერთაშორისო ზღვარს მიღმა, ვიდრე კაცი (იხ. სურათი N 3.5).

სურათი N 3.5:

SDG ინდიკატორი 1.1.1. სიღარიბის საერთაშორისო ზღვარს მიღმა მცხოვრობის მოსახლეობის წილი (1.90 აშშ დოლარი/დღე, 2011 მსყიდველობითი უნარის პარიტეტი), სქესის მიხედვით (%)



2019 წელს მოსახლეობის 14.8 პროცენტი საშუალო და დაბალი შემოსავლის მქონე ქვეყნებისთვის დადგენილი სიღარიბის საერთაშორისო ზღვარს ქვემოთ ცხოვრობდა (3.20 აშშ დოლარი/დღე, 2011 მსყიდ-



SDG ინდიკატორი 8.10.2.

2017 წელს 15+ ასაკის მოზრდილთა 61.2 პროცენტს (63.6 პროცენტი ქალი და 58.5 პროცენტი კაცი) ჰქონდა წარდგენილი ანგარიში საფინანსო ინსტიტუციაში ან მობილური ფულის მომსახურების პროვაიდერთან.¹⁸

საკუთრებაში ქონების ფლობა სიღარიბისა და ცხოვრების სტანდარტების ანალიზის ცენტრალურ ასაზექტის წარმოადგენს. მონაცემების მიხედვით, შინამეურნეობებში ქონების დიდი ნაწილი (მაგალითად,

უძრავი ქონება, მიწა და მსხვილი ტექნიკა) კაცების საკუთრებაშია და ისინი მოიხმარენ. ქონებაზე საკუთრების უფლებაში ამგვარი განსხვავებები სოფლად უფრო თვალსაჩინოა (ცხრილი N 3.2).¹⁹

ცხრილი N 3.2:

უძრავი ქონების საკუთრებაში ქონის შემთხვევები, მესაკუთრეობის, სქესისა და დასახლების ტიპის მიხედვით, 2015 (%)

		დოკუმენტირებული			გაცხადებული		
		სოფელი	ქალაქი	სულ	სოფელი	ქალაქი	სულ
საცხოვრებელი	ქაცი	48.5	44.4	46.3	83.0	78.2	80.4
	ქალი	29.0	36.6	33.4	77.7	74.6	75.9
სასოფლო სამეურნეო მიწა	ქაცი	45.2	18.2	30.6	72.4	26.8	47.7
	ქალი	20.3	6.9	12.6	57.0	17.2	34.1
სხვა ტიპის უძრავი ქონება	ქაცი	8.3	12.6	10.6	11.3	19.5	15.7
	ქალი	3.7	7.5	5.9	6.5	12.7	10.1

ნიაზი: საქსტატი 2018a.

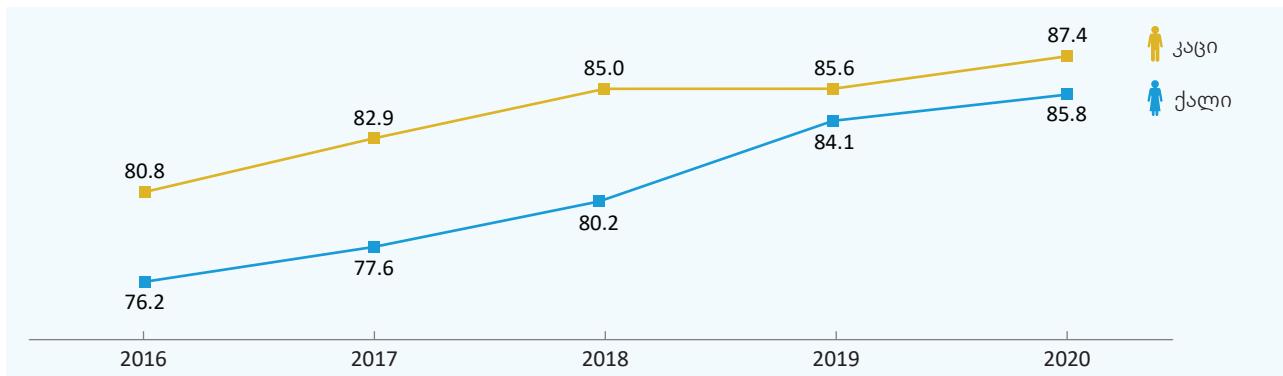


SDG ინდიკატორი 5.b.1.

2020 წელს ქალების 85.8 და კაცების 87.4 პროცენტს ჰქონდა მობილური ტელეფონი.

სურათი N 3.6:

SDG ინდიკატორი 5.b.1. მობილური ტელეფონის მფლობელთა წილი, სქესის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობებში საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების კვლევა (2016–2020).

სურათი N 3.7:

SDG ინდიკატორი 5.b.1. მობილური ტელეფონის მფლობელი ინდივიდების წილი დასახლების ტიპის მიხედვით (%)



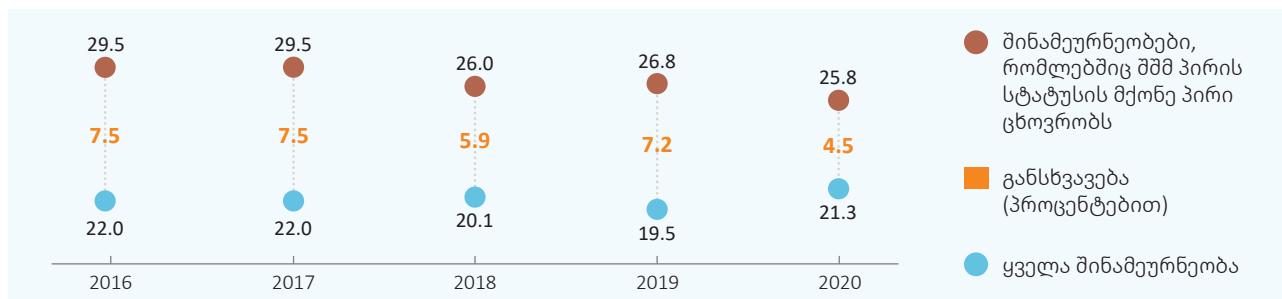
Source: Geostat, Survey on ICT Usage in Households (2016–2020).

მონაცემები ისეთი უმცირესობის წარმომადგენელთა სიღარიბის დონის შესახებ, როგორებიც არიან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობები, ლგბტქი პირები და სხვები, არ არის ხელმისაწვდომი ეროვნულ დონეზე. ბოლო წლებში ჩატარებული კვლევები აჩვენებს, რომ დაახლოებით ყოველი მეხუთე ლგბტქი რესპონდენტის თქმით, ცხოვრების განმავლობაში ერთხელ მაინც დარჩენილა უსახლკაროდ.²⁰ ლგბტქი ადამიანები ოჯახის წევრების მხრიდან განსაკუთრებული ძალადობის რისკის წინაშე დგანან, სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის გამო, რაც მათ სახლიდან წასვლას აიძულებს.²¹

საქსტატის შინამეურნეობების შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევის (HIES) მონაცემებზე დაყრდნობით, გაეროს ქალთა ორგანიზაციისა და UNICEF-ის მიერ განხორციელებული ანალიზი აჩვენებს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს სიღარიბის ყველაზე მაღალი მაჩვენებლები აქვთ. 2020 წელს იმ შინამეურნეობების წილი, რომელთაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე წევრი ჰყავთ და სიღარიბის ეროვნული ზღვრის მიღმა ცხოვრობდა, 25.8 პროცენტს შეადგენდა. ეს მაჩვენებელი ყველა შინამეურნეობის მაჩვენებელზე (21.3 პროცენტზე) მაღალია (სურათი N 3.8).²²

სურათი N 3.8:

ყველა შინამეურნებისა და იმ შინამეურნეობათა სიღარიბის ეროვნული მაჩვენებლები, რომლებშიც შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ერთი პირი მაიც ცხოვრობს (%)



წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და UNICEF 2021. საქართველოს შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევაზე დაყრდნობით.

კოვიდ 19-მა მნიშვნელოვნად იმოქმედა სიღარიბის საერთაშორისო და ადგილობრივ მაჩვენებლებზე. ადგილობრივი სიღარიბის მონაცემების მიხედვით, 2020 წელს, წინა წლებთან შედარებით (2019 წელს 19.5% და 2018 წელს 20.1%), სიღარიბის დონემ იღება მოიმატა და 21.3%-ს მიაღწია.²³ კოვიდ 19-ის გავლენის მოკლევადიანი მიკროეკონომიკური სიმულაციური ანალიზი, რომელიც მსოფლიო ბანკმა განახორციელა, აჩვენებს, რომ საქართველოში მნიშვნელოვნად იმატა სიღარიბის დონემ – გაღატაკებულ ადამიანთა რიცხვმა 375.000-ს მიაღწია.²⁴ გარდა ამისა, მოსალოდნელია, რომ კოვიდ 19 საქართველოში შემოსავლების მიხედვით უთანასწორობას გაამძაფრებს, რაც გააუარესებს ათასობით შინამეურნების მდგომარეობას და შეამცირებს საშუალო ფენას.²⁵ კოვიდ 19-ის გავლენების შეფასების მიხედვით, ქალებისგან, ხანდაზმულებისგან, სოფლად მცხოვრები და ნაკლებად განათლებული ადამიანებისგან უფრო მოსალოდნელია, რომ საკვებთან დაკავშირებულ საკითხებზე შფოთავდნენ.²⁶ სწრაფი გენდერული შეფასების მიხედვით, ქართველების დაახლოებით 43 პროცენტი საუბრობს წარმოებიდან

მიღებული შემოსავლების შემცირებაზე. ამასთან, მონაცემების მიხედვით, წარმოებიდან მიღებული შემოსავლების შემცირების შესახებ წუხილი ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების, დასაქმებულების, უმაღლესი განათლების არმქონე და უშვილო ადამიანებისგან უფრო მოსალოდნელი.²⁷

3.2.2 სოციალური დახმარება

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციისა (ILO) და გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მიერ განხორციელებული ერთობლივი ანალიზის მიხედვით (2020), ქალებს უფრო მეტი შანსი აქვთ, რომ საქართველოს ამჟამინდელი სოციალური დაცვის სისტემის მიერ შეთავაზებული სერვისებით ისარგებლონ ცხოვრების განმავლობაში, ვიდრე კაცებს (სურათი N 3.9). გამონაკლის პერიოდს სამუშაო ასაკი წარმოადგენს.²⁸ ამის მიზეზი შესაძლოა, იყოს ის, რომ ქალები უფრო ნაკლებად წარმოადგენ სამუშაო ძალას შრომის ბაზარზე და ასევე, ისიც, რომ ქვეყანას დედობის დაცვის სათანადო მექანიზმები არ აქვს (ამ საკითხზე ქვემოთ ვისაუბრებთ).

SDG ინდიკატორი 1.3.1.

სოციალური დაცვის პროგრამის ბენეფიციართა უდიდეს ნაწილს ქალები შეადგენენ.²⁹ 2020 წლის უახლესი მონაცემების მიხედვით, მოსახლეობის 14.1 პროცენტი (524598 ადამიანი) იღებდა საარსებო შემწეობას, 4.7 პროცენტი (174 612 ადამიანი) სარგებლობდა სოციალური პაკეტით და 21.1 პროცენტი (783 705 ადამიანი) იღებდა ხანდაზმულობის პენსიას.

სურათი N 3.9:

სოციალური დაცვის დონეებით/სისტემებით მოცული მოსახლეობის წილი, სქესის მიხედვით, 2020 (%)



წყარო: ავტორის გამოთვლები საქართველოს მონაცემების გამოყენებით.

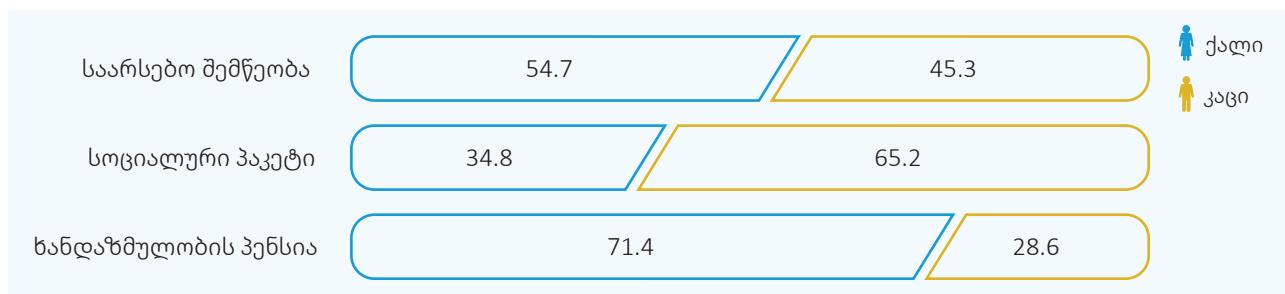
ხანდაზმულობის პენსია სოციალური დაცვის სისტემის უდიდეს კატეგორიას წარმოადგენს და მთლიანი მოსახლეობის 21 პროცენტს მოიცავს.³⁰ ქალები პენსიას 60, ხოლო კაცები – 65 წლის ასაკიდან იღებენ. ვინაიდან ქალების სიცოცხლის ხანგრძლივობა მეტია, ვიდრე კაცების, ქალებს 2.5-ჯერ მეტი შანსი აქვთ, რომ ხანდაზმულობის პენსიის მიმღები გახდენ.³¹ მაგალითად, 2020 წელს პენსიონერთა 71.4 პროცენტს ქალები შეადგენდნენ მაშინ, როცა კაცებისთვის ეს მაჩვენებელი მხოლოდ 28.6 პროცენტი იყო (სურათი N 3.10). მოსალოდნელია რომ, ახალი საპენსიო სქემა გაიმეორებს და გააძლიერებს შრომის ბაზარზე არსებულ გენდერულ სხვაობას, ვინაი-

დან ის დანაზოგის საფუძველზეა აგებული, ქალები კი უფრო ადრე გადიან პენსიაზე და ნაკლებად არიან ჩართულნი ანაზღაურებად შრომით საქმიანობაში. ამასთან, გასათვალისწინებელია არსებული გენდერული სახელფასო სხვაობაც (დაწვრილებით იხ. ქვემოთ).³²

მეორე მხრივ, ვინაიდან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა, ვეტერანთა და სახელმწიფო კომპენსაციის მიმღებთა შორის კაცები უფრო მეტნი არიან, მათ სოციალური პაკეტის მიღების თითქმის ორჯერ მეტი შანსი აქვთ, ვიდრე ქალებს (65.2 პროცენტი კაცები და 34.8 პროცენტი ქალები).³³

სურათი N 3.10:

სოციალური დაცვის მიმღებთა წილი, სქესის მიხედვით, 2020 წელი (%)



წყარო: ავტორის გამოთვლები საქსტატის მონაცემების გამოყენებით.

განსხვავება თვალსაჩინოა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების შემთხვევაში, ვინაიდან ისინი ფულად დახმარებას „სოციალური პაკეტის“ ფორმით იღებენ. სოციალური პაკეტით მოსარგებლეთა შესახებ მონაცემების სქესისა და ასაკობრივი ჯგუფის მიხედვით ანალიზი, რომელიც გაეროს ქალთა ორგანიზაციამ და UNICEF-მა განახორციელეს, აჩვენებს, რომ ყველა ასაკობრივ ჯგუფში კაცი ბენეფიციარები სჭარბობენ ქალებს. მნიშვნე-

ლოვანია აღინიშნოს, რომ სოციალური პაკეტით მოსარგებლე ქალების რიცხვი მნიშვნელოვნად მცირდება 60 წლის ასაკისთვის. ამის მიზეზი ისაა, რომ შესაბამისი ასაკის მიღწევის შემდეგ (ქალებისთვის ეს 60 წელია, კაცებისთვის 65), შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირს სოციალურ პაკეტსა და ხანდაზმულობის პენსიას შორის არჩევანის გაკეთება უწევს (ცხრილი N 3.3).³⁴

ცხრილი N 3.3:

სოციალური პაკეტის ბენეფიციართა განაწილება, სქესის, ასაკობრივი ჯგუფისა და შეზღუდული შესაძლებლობის დონის მიხედვით, 2020 წელი

ასაკობრივი ჯგუფი	ბავშვები		მძიმე შეზღუდული შესაძლებლობა		მნიშვნელოვნად შეზღუდული შესაძლებლობა		ზომიერად შეზღუდული შესაძლებლობა	
	ქალი	კაცი	ქალი	კაცი	ქალი	კაცი	ქალი	კაცი
<18	7,148	4,505	-	-	-	-	-	-
18–39	-	-	4,151	2,794	10,009	7,099	2,142	1,470
40–49	-	-	3,313	1,989	9,318	7,519	1,706	901
50–59	-	-	5,204	3,154	14,371	15,170	2,587	1,514
60+	-	-	6,316	3,003	9,789	98	1,361	7

წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და UNICEF 2021. სოციალური მომსახურების სააგენტოს მონაცემებზე დაყრდნობით.

არაფორმალური საოჯახო შრომის შესახებ ILO-ს 2011 წლის 189-ე კონვენციის მარეგულირებელი ზეგავლენის შეფასებამ (RIA) აჩვენა, რომ არაფორმალური საოჯახო შრომით დაკავებული ადამიანები, რომელთა აბსოლუტურ უმრავლესობას (99 პროცენტს) ქალები შეადგენენ, სრულად არიან გამორიცხული სოციალური დაცვის ყველა სამიზნე ჯგუფიდან, ვინაიდან ეს სისტემა ფორმალურ დასაქმებაზეა მიბმული. გარდა ამისა, ისინი საპენსიო სქემაში ჩართვის შესაძლებლობასაც მოკლებული არიან. რეგულირების ზეგავლენის შეფასების თანახმად, ვინაიდან არაფორმალური საოჯახო შრომით დაკავებულთა უმრავლესობა ქალია, სოციალური დაცვისა და ამგვარი საპენსიო სქემა ხანდაზმულ ასაკში გენდერული უთანასწორობის გამძაფრებას უწყობს ხელს.³⁵

დედობის დაცვის სისტემა ერთნაირად სრულიად შეუსაბამოა როგორც კერძო, ისე საჯარო სექტორში დასაქმებული ქალებისთვის (გამონაკლისს წარმოადგენენ საჯარო მოხელეები). ფაქტობრივად, საქართველოში დედობის დაცვის ფარგლებში დასაქმებული ქალისთვის განკუთვნილი დეკრეტული შევებულების ფულადი კომპენსაცია მისი შემოსავლების ორ მესამედასაც კი ვერ აღწევს, როგორც ამას ILO-ს 2000 წლის დედობის დაცვის 183-ე კონვენცია ითხოვს.³⁶ კონვენციის მარეგულირებელი ზეგავლენის შეფასება აჩვენებს, რომ დეკრეტული შვებულების საკომპენსაციო თანხა მხოლოდ იმ საარსებო მინიმუმის 65 პროცენტს ფარავს, რომელიც მოზრდილთათვის 1.5 ექვივალენტის ექვს-თვიანი პერიოდისთვის არის განკუთვნილი.³⁷

საქართველოს სოციალური დაცვის სისტემის კიდევ ერთ მნიშვნელოვან სუსტ მხარეს მარტოხელა დედების საკითხი წარმოადგენს. იუსტიციისა და ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროების ერთობლივი განკარგულებისა და

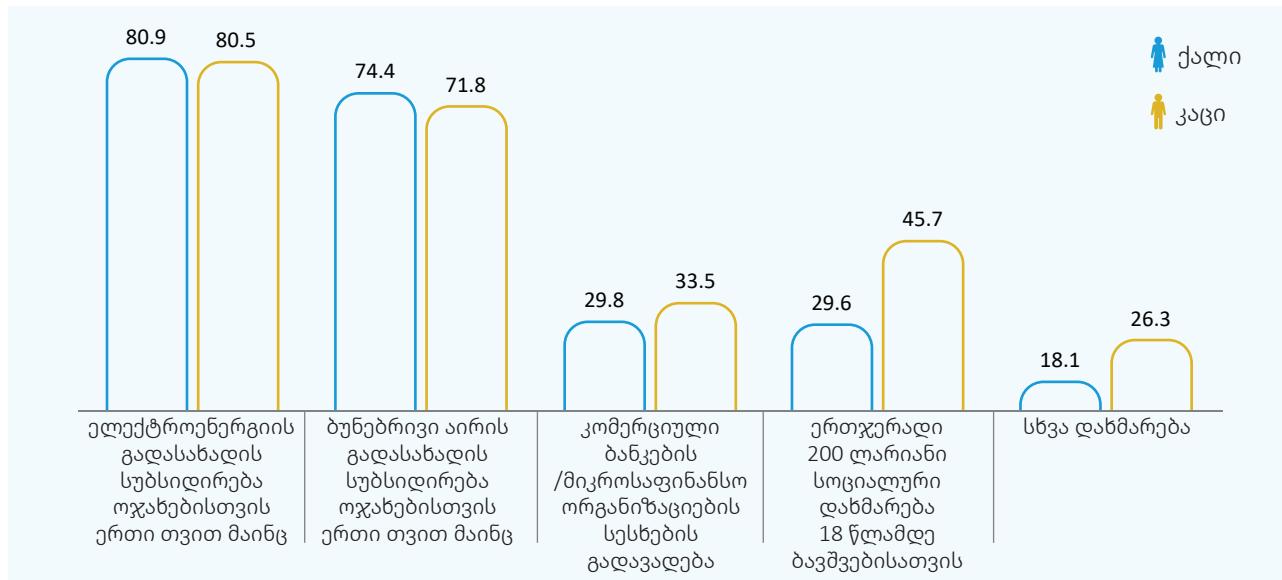
საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, მარტოხელა დედა არის ინდივიდი, რომელიც არ იმყოფება ქორწინებაში და ჰყავს 18 წლამდე ასაკის ბიოლოგიური ან აყვანილი შვილი, რომლის მამის სახელიც არ არის დაფიქსირებული დაბადების მონაბაში.³⁸ ასეთი განმარტება ბევრ ისეთ მარტოხელა დედას უქმნის დაბრკოლებას, რომელიც არ იმყოფება ქორწინებაში და მარტო, მამის დახმარების გარეშე ზრდის შვილებს, მაგრამ მამის სახელი მითითებულია ბავშვის დაბადების მონმობაში.³⁹ არ არსებობს რაიმე კონკრეტული სოციალური დახმარების სქემა, რომელიც მარტოხელა დედებისთვის იქნებოდა განკუთვნილი. გამონაკლისს წარმოადგენენ ქალები, რომელთა ყოველწლიური შრომის ანაზღაურება 3 000 ლარზე ნაკლებია და, შესაბამისად, განთავისუფლებული არიან სახელმწიფო ბეგარისგან.



მონაცემთა მონიტორინგი რეალურ დროში (RTM), რომელიც 2020 წლის მარტიდან დეკემბრამდე პერიოდში ჩატარდა, აჩვენებს, რომ სახელმწიფომ შინამეურნეობათა 80.6 პროცენტს ერთი თვით მაინც დაუფინანსა ელექტროენერგიის გადასახადი, 72.7 პროცენტს – ბუნებრივი აირი; 40.4 პროცენტმა 200 ლარიანი ერთჯერადი სოციალური დახმარება მიიღო თითოეულ 18 წლამდე ასაკის ბავშვისთვის, 23.6 პროცენტმა კი – სხვა სახის სახელმწიფო დახმარება. გარდა ამისა, შინამეურნეობათა 32.3 პროცენტს გადაუვადდა კომერციული ბანკებისა და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების სესხები.⁴⁰ მონაცემების მიხედვით, მეტ-ნაკლებად თანაბარი დახმარება მიიღეს იმ შინამეურნეობებმა, რომლებსაც მდედრობითი და მამრობითი სქესის უფროსი ჰყავთ, თუმცა აღსანიშნავია, რომ ბავშვებისთვის განკუთვნილი 200 ლარიანი დახმარების, სესხების გადავადება თუ სხვა დახმარება იმ შინამეურნეობებმა უფრო მეტად მიიღეს, რომლებსაც მამრობითი სქესის უფროსი ჰყავთ (იხ. სურათი N 3.11).

სურათი N 3.11:

იმ შინამეურნეობების პროცენტული განაწილება, რომლებმაც კოვიდ 19-ის ზემოქმედების შემსუბუქების მიზნით სახელმწიფოს მიერ გატარებული ღონისძიებებით ისარგებლეს, შინამეურნეობის უფროსის სქესის მიხედვით (%)



წყარო: UNICEF და საქსტატი

მიუხედავად მცდელობისა, რომ ანტიკრიზისული გეგმა ყოვლისმომცველი და ყველა სამიზნე ჯგუფისთვის ყოფილიყო განკუთვნილი, მას მნიშვნელოვანი ნაკლოვანებებიც აქვს. გეგმის სხვადასხვა შეფასების მიხედვით, კომუნალური გადასახადების სუბსიდირების პროგრამა უსამართლო იყო, ვინაიდან ვაუჩერები მოხმარებული ელექტრონურგიისა და ბუნებრივი აირის მოცულობის მიხედვით გაიცადა, ბევრ შემთხვევაში, ვერ გაამართლა, როგორც რეალურმა დახმარებამ.⁴¹ გარდა ამისა, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა და სოციალურად დაუცველი ოჯახებისთვის განკუთვნილი დახმარების რეალურმა მდენობამ გადააჭარბა გამოყოფილ ბიუჯეტს, რამაც კიდევ ერთხელ აჩვენა დახმარების მეტი მოთხოვნისა და ბენეფიციართა რაოდენობის გაზრდის (სქემაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მეტი პირის ჩართვის) საჭიროება.⁴² გაცილებით მეტი ოჯახი აკმაყოფილებს საარსებო შემწეობის მიმღების კრიტერიუმებს, ვიდრე არსებული პროგრამა ემსახურება.⁴³

3.2.3 ძირითადი სერვისების ხელმისაწვდომობა

2018 წლის მონაცემების მიხედვით, შინამეურნეობათა 96.5 პროცენტს მიუწვდება ხელი სასმელ წყალზე, 92 პროცენტს – დასუფთავების ბაზისურ მომსახურებაზე და 93.3 პროცენტს აქვს ხელსაბანი, სადაც წყალიც არის და საპონიც, ან ხელის დასაბანი სხვა საშუალება.⁴⁴ თუმცა, მოსახლეობის

30.8 პროცენტის სასმელი წყალი ნაწლავის ჩხირით არის დაბინძურებული.⁴⁵ წყლისა და სანიტარული პირობების შესახებ ახალი მონაცემები ჯერჯერობით არ არის ხელმისაწვდომი.

კოვიდ 19-ის პერიოდში წყალსა და სანიტარულ პირობებზე წვდომა განსაკუთრებით პრიორიტეტულ საჭიროებად იქცა. სწრაფი გენდერული შეფასების (RGA) მიხედვით, რესპონდენტთა დაახლოებით ნახევარს მეტ-ნაკლებად გაუჭირდა პირადი დაცვისთვის საჭირო სამედიცინო ნივთების შოვნა. მათგან 54 პროცენტი ქალი იყო, 46 პროცენტი – კაცი.⁴⁶ RGA-ს მეორე ტალღამ აჩვენა, რომ საქართველოს მოქალაქეთა 94 პროცენტს წყალი შეუფერხებლად მიეწოდებოდა. ამასთან, 2020 წლის შემოდგომაზე მოსახლეობის მხოლოდ მცირე ნაწილს (12 პროცენტს) ჰქონდა ჰიგიენის პროცესისა და პირადი დაცვის ალტურვილობაზე წვდომის პრობლემა. ალსანიშნავია, რომ ეს მაჩვენებელი ორჯერ მეტი (24 პროცენტი) იყო იმავე წლის გაზაფხულზე.⁴⁷

საქართველოს მოქალაქეთა 59 პროცენტს არააირი პრობლემა არ ჰქონია ბაზისური სერვისების თვალსაზრისით. დეტალური ანალიზი აჩვენებს, რომ ქალებსა და უმუშევარ ადამიანებს უფრო დიდი ალბათობით შეიძლება შექმნოდათ პრობლემები ისეთ ბაზისურ სერვისებზე წვდომაში, როგორცაა სამედიცინო და სოციალური მომსახურება.⁴⁸

3.3 შეჩამება და რეკომენდაციები

სოციალური საკითხების მიმართულებით საქართველომ მნიშვნელოვანი პროგრესი განიცადა ბოლო ათწლეულში, თუმცა ჯერ კიდევ მრავლად არის მნიშვნელოვანი ჩავარდნები და გამოწვევები, რომლებიც შემდგომ განვითარებასა და გაუმჯობესებას საჭიროებს. მსოფლიო ბანკის შეფასებით, 2020 წელს ბევრი ადამიანი ჯერ კიდევ დგას დაუცველობის საფრთხის წინაშე, განსაკუთრებით ისეთი კრიზისების გამო, როგორიც კოვიდ 19-ის პანდემია. სოფლიად მცხოვრებთა სიღარიბე კვლავ უპირველეს გამოწვევად რჩება და მის მოსაგარებლად სათანადო ღონისძიებების გატარებაა საჭირო.⁴⁹

არსებული სოციალური დაცვის სისტემა და სტრატეგიები არაეფექტური აღმოჩნდა სოციალური და ეკონომიკური გამოწვევების პირობებში.⁵⁰ მაგალითად, სისტემა არ ითვალისწინებს ისეთ მნიშვნელოვან სქემას, როგორიცაა დასაქმების ადგილზე დაზიანების კომპენსაცია, უმუშევრობის დაზღვევა და ცოცხლად დარჩენილთა დახმარება მოზრდილების-თვის.⁵¹ გარდა ამისა, სამუშაო ასაკისთვის განკუთვნილი ცხოვრების ციკლის დახმარება, როგორიცაა დედობის დაცვა, ბიულეტინი და დანაზოგზე დაფუძნებული დაგროვებითი საპენსიო სისტემა, მხოლოდ ფორმალურ სექტორში დასაქმებულთათვის არის ხელმისაწვდომი. ეს ნიშნავს იმას, რომ დასაქმებული ქალების ნახევარზე მეტი ვერ ახერხებს ამ სისტემისგან სარგებლის მიღებას, ვინაიდან დასაქმებული ქალების დიდი ნაწილი არაფორმალურ სექტორში მუშაობს.⁵² ამასთან, ითვლება, რომ ამჟამად მოქმედი დედობის დაცვა და მარტოხელა დედების დახმარება სავსებით არასაკმარისია. აქედან გამოდინარე, რეკომენდებულია:

- საქართველოს მთავრობამ მოახდინოს რატიფიცირება და შესაბამისობაში მოვიდეს ILO-ს სოციალური დაცვის (მინიმალური სტანდარტების) 102-ე კონვენციასთან (1952), სოციალური დაცვის უფლებების შენარჩუნების შესახებ 157-ე კონვენციასთან (1982) და სოციალური დაცვის დონეების რეკომენდაციასთან (2012, 202);

- ისე გაუმჯობესდეს დედობის დაცვის სისტემა, რომ სრულად დააკმაყოფილოს ILO-ს 183-ე კონვენციის მოთხოვნები და უზრუნველყოფილი იყოს დედობის, ორსულობისა და ძუძუთი კვების ადეკვატური კომპენსაცია და, ასევე, კომპენსაცია ისეთ შემთხვევებში, როცა ქალი დროებით არ არის სამუშაო ადგილზე მავნე და საშიში ფაქტორების გამო;
- ILO-ს 189-ე კონვენციის რატიფიცირება, რათა შესაძლებელი იყოს არაფორმალურად დასაქმებული ყველა ქალის სოციალური დახმარებითა და სახელმწიფო დახმარების პროგრამებით სარგებლობის უზრუნველყოფა;
- გაუმჯობესდეს სოციალური სერვისები და უზრუნველყოფილ იქნეს, რომ ინკლუზიური ეროვნული სტრატეგიის შემუშავების მეშვეობით, ყველა ასაკის კაცებსა და ქალებს, ასევე მარგინალურზებულ ჯგუფებს სრულად მიუწვდებოდეთ ხელი ყველა სერვისზე;
- საქართველოს სერვისის მიხედვით ჩაშლილი სიღარიბის (და ყველა მისი ასპექტის) შესახებ მონაცემები ინდივიდების დონეზე შეაგროვოს და გამოაქვეყნოს და არა – შინამეურნეობის დონეზე; ასევე, ხელმისაწვდომი გახადოს სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფ დასაქმებულთა სერვისის მიხედვით ჩაშლილი მონაცემები;
- შეგროვდეს და გამოქვეყნდეს ისეთი სოციალურად იზოლირებული და მარგინალურზებული ჯგუფების შესახებ მონაცემები, როგორებიცაა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, ლგბტქი თემი, ეთნიკური უმცირესობები და ა. შ.;
- მარტოხელა დედის განმარტებიდან ამოღებულ იქნას შვილის დაბადების მოწმობაში მამის სახელის არარსებობის მოთხოვნა და ამგვარად, შეიქმნას მარტოხელა დედებისთვის პრაქტიკულად ხელმისაწვდომი სოციალური დახმარების სქემა.

4. ქალების განათლება და სწავლება

4.1 საპანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა

განათლებაში გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის ვალდებულებას საქართველოს არაერთი საერთაშორისო შეთანხმება და თანამშრომლობის ჩარჩო აკისრებს. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველანაირი ფორმის აღმოფხვრის შესახებ გაეროს კონვენციაზე (CEDAW¹) ხელის მოწერით, საქართველომ ვალდებულება აიღო ქალებისა და კაცებისთვის თანაბრად ხელმისაწვდომი გადახადოს ყველა დონის განათლება (იქნება ეს სკოლამდელი, ზოგადი, პროფესიული თუ უმაღლესი), გრანტების, სტიპენდიების, კარიერის წარმართვის, მოზრდილთა განათლებისა და პროფესიული განვითარების ჩათვლით. გარდა ამისა, ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციის მიხედვით, განათლებაში თანასწორობის წინაპირობას კაცებისა და ქალების შესახებ სტრუქტურული დაშვებების აღმოფხვრა წარმოადგენს. ამის მიღწევის საშუალებად კი სახელმძღვანელოების, სასწავლო გეგმის, სწავლების მეთოდებისა და პროფესიული ორიენტაციის სისტემების გადახედვა მიიჩნევა. გენდერულად მერძნობიარე საგანმანათლებლო პოლიტიკა სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაციაზე წვდომის გაზრდასა და განათლების სისტემიდან გოგოების გასვლის შემთხვევების შემცირებასაც გულისხმობს.

პეკინის დეკლარაცია და სამოქმედო პლატფორმა თანასწორობისთვის, განვითარებისა და მშვიდობისთვის² ამავე მოთხოვნებს აყენებს განათლებაზე წვდომისა და მისი მიღების თანასწორობის თვალსაზრისით, თუმცა დამატებით აქცენტს აკეთებს მეცნიერების, ტექნოლოგიის, ინჟინერიისა და მათემატიკის (STEM) სფეროებში ქალების ჩართვაზე, მათვის ადეკვატური დასაქმების შესაძლებლობების შექმნაზე, უმაღლესი აკადემიური განათლების მიღებაში ხელშეწყობაზე და საგანმანათლებლო პროგრამების და პოლიტიკის გენდერულად სენსიტიურ მონიტორინგზე.

როგორც მდგრადი განვითარების 2030 წლის მიზნებზე ხელისმომწერს, საქართველოს ვალდებულება აქვს აღებული უზრუნველყოს ინკლუზიურ, სამართ-

ლიან და ხარისხიან განათლებაზე საყოველთაო წვდომა და ყველასთვის შექმნას მთელი სიცოცხლის განმავლობაში სწავლის შესაძლებლობები. ამ მიზნის მისაღწევად საქართველო მიისწრაფვის გაუმჯობესოს გოგოებისა და ბიჭებისთვის სწავლის შედეგები და უზრუნველყოს, რომ მათ თანაბრად შეძლონ სწავლისა და განვითარების შესაძლებლობების გამოყენება განათლების ყველა დონეზე.

განათლების შესახებ საქართველოს ეროვნულ სამართლებრივ და პოლიტიკურ ჩარჩო-დოკუმენტებში, მათ შორის, 2017-2021 წლების განათლებისა და მეცნიერების ერთიან სტრატეგიაში³ მნირად არის წარმოდგენილი გენდერის საკითხები. მართალია, შესაბამის კანონებსა და სტრატეგიულ დოკუმენტებში განმარტებულია სახელმწიფოს ვალდებულება - უზრუნველყოს ყველა დონეზე განათლებაზე უნივერსალური წვდომა და აღმოფხვრას დისკრიმინაცია, მათში არ მოიძებნება კონკრეტული დებულებები ან სამიზნე ნიშნულები, რომლებიც საქართველოს განათლების სისტემაში გენდერზე დაფუძნებული უთანასწორობების არსებობას აღიარებს. მსგავსი მიდგომა შეინიშნება საქართველოს კანონში გენდერული თანასწორობის შესახებ⁴. კანონი ორივე სქესის წარმომადგენლებისთვის პროფესიის არჩევანის თავისუფლების გარანტიას იძლევა და განათლების ყველა საფეხურზე კაცებისა და ქალებისთვის სწავლის შესაძლებლობებზე თანაბარ წვდომას უზრუნველყოფს. განათლების საკითხებზე მთავრობის სტრატეგიაში ასახული გენდერულად ბრმა მიდგომა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად შეგვიძლია განვიხილოთ, რომელიც ხელ უშლის საქართველოს მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევაში.

4.2 მონაცემები

4.2.1 ბავშვის განვითარება ადრეულ ასაკში

მთლიანობაში საქართველოში მცხოვრები 3-4 წლის ბავშვები ბავშვის განვითარების სამი განზომილების მიხედვით სათანადოდ ვითარდებიან, თუმცა მეოთხე განზომილების შემთხვევაში მნიშვნელოვნად ჩამორჩებიან წიგნიერებისა და რიცხვითი (მათემატიკური) წიგნიერების კუთხით.⁵

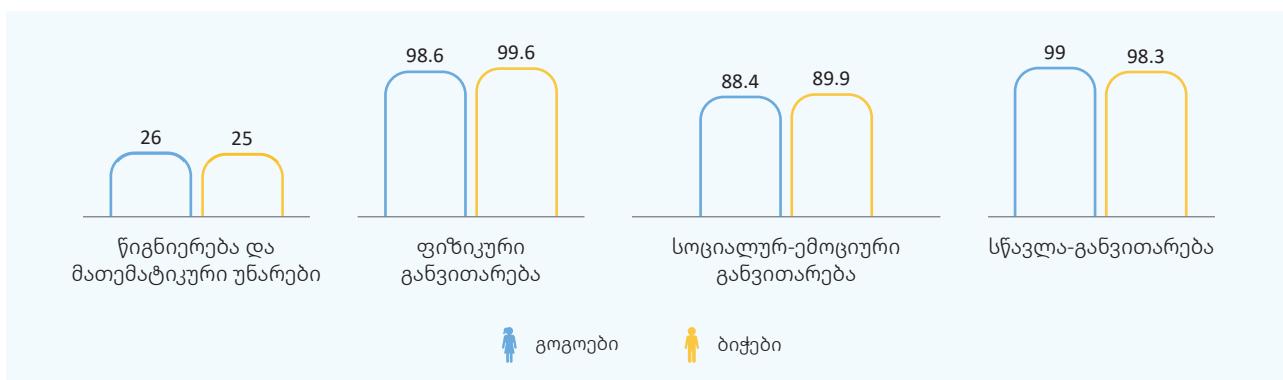
SDG ინდიკატორი 4.2.1.



3-4 წლის ასაკის გოგოების 26 და ბიჭების 25 პროცენტი სათანადო ვითარდება წიგნიერებისა და მათემატიკური უნარების მიმართულებით. გოგოების 98.6 და ბიჭების 99.6 პროცენტის ფიზიკური განვითარება სრულად შეესაბამება ასაკისთვის დადგენილ ნორმას; სათანადო მიმდინარეობს ასევე, გოგოების 88.4 და ბიჭების 89.9 პროცენტის სოციალურ-ემოციური განვითარება; და გოგოების 99 და ბიჭების 98.3 პროცენტის სწავლა-განვითარებაც წარმატებით მიმდინარეობს.⁶

სურათი N 4.1:

3-4 წლის ასაკის ბავშვების წილი, რომელთა განვითარება სათანადო მიმდინარეობს, ბავშვის განვითარების განზომილებების მიხედვით (%)



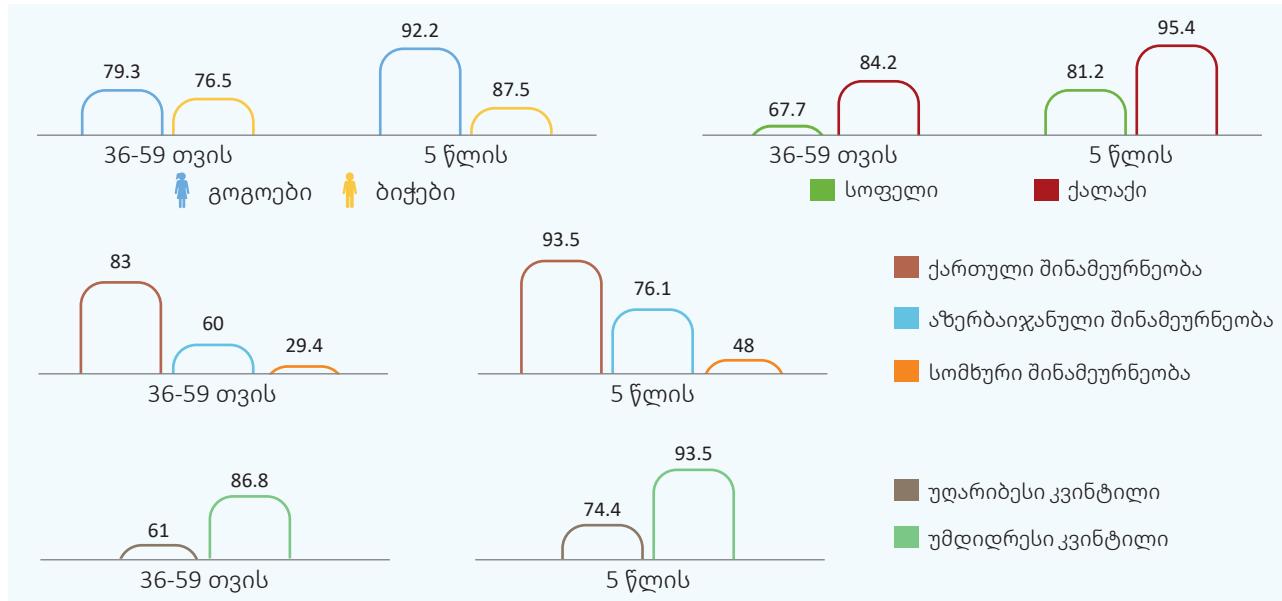
წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018

წიგნიერებისა და მათემატიკური უნარების მიმართულებით ბავშვების ასეთი დაბალი მაჩვენებლების ამხსნელი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორები აღზრდა და სკოლამდელი განათლებაა. მამების ჩართულობა ბავშვის აღზრდის პროცესში ჯერ კიდევ პრობლემურ საკითხად რჩება ქვეყანაში. მიუხედავად იმისა, რომ მამების ჩართულობა მჭიდროდ უკავშირდება უკეთეს შედეგებს ბავშვების ადრეულ განვითარებაში, ისინი, შინამეურნეობის წევრებს შორის, ყველაზე ნაკლებად მონაწილეობენ ბავშვის აღზრდასა და განვითარებაში. აღზრდის პრაქტიკები ასევე არ მოიცავს ეფექტურ თამაშებს. შესაბამისად, ბავშვთან თამაშს არ მოსდევს მოსახლოდნელი პოზიტიური გავლენა ბავშვის ადრეულ განვითარებაზე.⁷

აღზრდასთან ერთად, სკოლამდელი განათლება მჭიდროდ უკავშირდება ბავშვის ადრეულ განვითარებას. აღსანიშნავია, რომ ბოლო ათწლეულში ადრეული განათლების სერვისების ხელმისაწვდომობა საქართველოში მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა. თუ

2005 წელს დაფარვის მაჩვენებელი 45 პროცენტი იყო, 2018 წლისთვის ის უკვე 78 პროცენტს შეადგენდა. ყველაზე მთამბეჭდავი ცვლილება ისეთ მოწყვლად ჯგუფებში შეინიშნება, როგორიცაა სოფლად მცხოვრები ბავშვები და ნაკლებად განათლებული დედების შვილები. სოფლის მოსახლეობაში საბავშვო ბაღში ბავშვების შეყვანის მაჩვენებელი 43 პროცენტული ერთეულით გაიზარდა და 68 პროცენტი შეადგინა. რაც შეეხება იმ დედების შვილებს, რომლებსაც მხოლოდ დაწყებითი ან საბაზო სასკოლო განათლება აქვთ მიღებული, 52 პროცენტული ერთეულით იმატა მათმა რიცხვმა საბავშვო ბაღებში.⁸ 2020 წლის მარტში სკოლების დაკეტვამდე, საქართველოში 2-5 წლის ასაკის ბავშვების 80 პროცენტი ჩართული იყო ბავშვის ადრეული განვითარების პროგრამაში.⁹ აღსანიშნავია, რომ 2-დან 5 წლამდე ასაკის ბავშვებში, ადრეული განვითარების პროგრამაში ბევრად მეტი გოგოა (87%) ჩართული, ვიდრე ბიჭი (72%). რომ შევაჯამოთ, 2020-2021 სასწავლო წელს 158 062 ბავშვი ირიცხებოდა საბავშვო ბაღში.¹⁰

სურათი N 4.2:
ადრეულ განათლებაში ბავშვის ჩართულობა (%)



წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.

მიუხედავად ყველაფრისა, ჯერ კიდევ არსებობს მნიშვნელოვანი განსხვავებები დასახლების ტიპის, მატერალური მდგომარეობისა და ეთნიკური კუთვნილების მიხედვით. აზერბაიჯანულ შინამეურნეობებში 3-4 წლის ასაკის ბავშვების 29 პროცენტი დადის საბავშვო ბაღში მაშინ, როცა სომხურ შინამეურნეობებში ეს მაჩვენებელი 60 პროცენტს აღწევს. მოსახლეობის უმდიდრეს კვინტილში 36-59 თვის ასაკის ბავშვების 87 პროცენტი დადის საბავშვო ბაღში, უდარიბესი კვინტილისთვის კი ეს მაჩვენებელი 61 პროცენტია.¹¹

5 წლის ასაკის ბავშვების (სკოლაში შესვლამდე ერთი წლით ადრე) ადრეული განათლების პროგრამაში ჩართულობა 90 პროცენტზე მეტია ქალაქებში

მცხოვრებთა შორის, უმდიდრეს კვინტილში მოხვედრილ მოსახლეობასა და ეთნიკურად ქართველ შინამეურნეობებში. მართალია 5 წლის ბავშვების შემთხვევაში უთანასწორობა შედარებით ნაკლებია საცხოვრებელი ადგილისა და შინამეურნეობის მდგომარეობის მიხედვით, არსებული სხვაობა მაინც შესამჩნევია. მოსახლეობის უდარიბეს კვინტილში მოხვედრილი ოჯახების ბავშვებს უმდიდრეს კვინტილთან შედარებით 19 პროცენტით ნაკლები აქვთ სკოლაში წასვლამდე ერთი წლით ადრე ფორმალური განათლების მიღების შანსი, ხოლო აზერბაიჯანული შინამეურნეობების შემთხვევაში კი ბავშვების საბავშვო ბაღში სიარულის ალბათობა 45.5 პროცენტით ნაკლებია ქართულ შინამეურნეობებთან შედარებით.



SDG indicator 4.2.2.

ორგანიზებულ სასწავლო აქტივობაში (დაწყებით სკოლაში შესვლის ოფიციალურ ასაკამდე ერთი წლით ადრე) ჩართულია გოგოების 92 და ბიჭების 88 პროცენტი.¹²

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ადრეული განათლების ხარისხი კვლავ დაბალია საქართველოში. ეს ამცირებს იმ სარგებელს რაც ადრეულ განათლებას უნდა მოჰქონდეს ბავშვების განვითარებისთვის. 2018 წლის მონაცემების მიხედვით, საბავშვო ბაღში სიარული მნიშვნელოვნად არ უკავშირდებოდა ბავშვის განვითარების რომელიმე ასპექტს.¹³ საბავშვო ბაღების ინფრასტრუქტურის ხარისხი, საგანმანათლებლო რესურსებზე ხელმისაწვდომობა, ბაღების აღმზრდელთა დაბალი კვალიფიკაცია და პროფესიული მომზადებისა თუ გადამზადების

პროგრამების სიმწირე, – არასრული ჩამონათვალია იმ ფაქტორებისა, რომელთა გამოც ადრეული განვითარების ეტაპზე მყოფი ბავშვები ვერ იღებენ იმ სარგებელს, რაც მათ სკოლამდელმა განათლებამ უნდა მისცეს.¹⁴ საბავშვო ბაღების დაბალი ხარისხი განსაკუთრებულად პრობლემურია ეთნიკური უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში, სადაც სკოლამდელ დაწესებულებებს ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ბავშვების ქართულ საგანმანათლებლო სივრცეში ინტეგრაციის მნიშვნელოვანი ფუნქციის შესრულება

შეუძლიათ. ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ პუნქტებში არსებულ საბავშვო ბალებს არ ჰყავთ კვალიფიციური ორენოვანი მასწავლებლები, არ აქვთ შესაბამისი საგანმანათლებლო რესურსები და ვერც ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლებისგან იღებენ სათანადო უზრადლებას.¹⁵ ასევე, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის სკოლამდელი განათლების ხელმისაწვდომობის პრობლემა. ისინი სათანადო ფიზიკური ინფრასტრუქტურისა და საჭირო ცოდნით აღჭურვილი პროფესიონალების არარსებობის გამო, ვერ ახერხებენ საბავშვო ბალში სიარულს და ამიტომ ადრეულ განათლებაზე წვდომაც შეზღუდული აქვთ.¹⁶

 პანდემიამ დამატებითი გამოწვევები შექმნა სკოლამდელ განათლებაზე წვდომის თვალ-საზრისით. საბავშვო ბალების უმრავლესობას არ ჰქონდა სახელმწიფოს მიერ ვირუსის გავრცელების შესაჩერებლად გაცემული რეკომენდაციების შესრულებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურა, რამაც მკაცრი შეზღუდვების დაწესების ფარგლებში, საბავშვო ბალების მასიური დახურვა გამოიწვია.¹⁷ საბავშვო ბალებმა, ძირითადად, ვერ მოახერხეს დისტანციურ და ონლაინ სწავლებაზე გადასვლა, შედეგად კი დიდი რაოდენობით ბავშვი დარჩა სკოლამდელი განათლების გარეშე. დისტანციური სწავლების ორგანიზება, პირველ რიგში იმ ბავშვებისთვის შეძლეს სკოლამდელმა ინსტიტუციებმა, რომლებსაც ერთ წელიწადში სკოლის დაწყებით საფეხურზე უწევდათ გადასვლა. საბავშვო ბალების მასწავლებლთა სათანადო და ფართომასშტაბიანი მომზადება სასწავლო პროცესის ონლაინ გარემოში გადატანის მნიშვნელოვან გამოწვევად იქცა, რომელთან

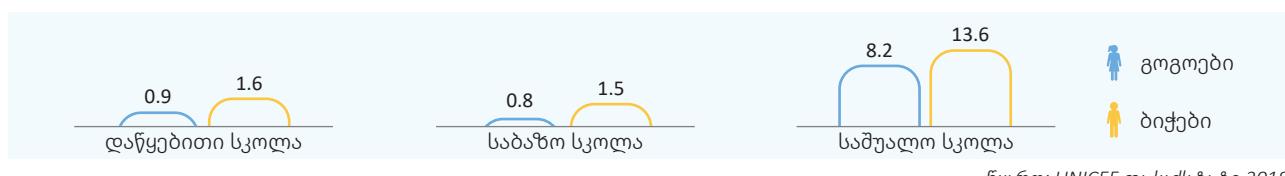
გამოილავებაც სახელმწიფომ მხოლოდ ნაწილობრივ შეძლო.¹⁸ ამასთან, სასწავლო პროცესში ჩართულობა იმაზე იყო დამოკიდებული, თუ რამდენად მიუწვდებოდათ ბავშვებს ხელი კომპიუტერებსა და ინტერნეტზე, რაც კიდევ უფრო აფერხებდა სკოლამდელ განათლებაზე წვდომას.¹⁹ აღსანიშნავია, რომ მთელი იმ დროის განმავლობაში, როცა ბალები დახურული იყო, იმ ოჯახების 86 პროცენტი, რომელთა შვილებიც ეპიდემიამდე საბავშვო ბალში დადიოდნენ, ბავშვებისთვის განკუთვნილ კვების რაციონს იღებდნენ²⁰ და ამ ოჯახების 71 პროცენტის შემთხვევაში საკვების მიწოდება სამი ან მეტი თვე გრძელდებოდა.²¹

4.2.2 ზოგადი განათლება

საქართველოს კონსტიტუციის (27-ე მუხლის) მიხედვით, დაწყებითი და საბაზო განათლების მიღება სავალდებულოა. მასასადამე, სკოლებს მოეთხოვებათ დასწრების მონიტორინგი, სწავლის დროზე ადრე მიტოვების შემთხვევების აღვეთა და ყურადსალები შემთხვევების შესწავლა. საქართველოში დაწყებით სკოლაში ჩართულობა 98 პროცენტზე მეტია. ბიჭების და გოგოების მონაწილეობა (როგორც დაწყებითი, ისე საბაზო განათლების დონეზე) თანაბარია. 2018 წლის მრავალკულასტრუქტული ინდიკატორული კვლევის მიხედვით (MICS), დაწყებითი სკოლის ასაკის ბავშვების 1.2 პროცენტი არ დადის სკოლაში. მაჩვენებელი ოდნავ დაბალია გოგოებისთვის (0.9 პროცენტი) და ოდნავ მაღალი – ბიჭებისთვის (1.6 პროცენტი). სკოლაში სიარულის სიხშირის მაჩვენებელი არ იცვლება საბაზო განათლების დონეზე, მაგრამ მატულობს შემდეგ წლებში, ვინაიდან შემდეგ საფეხურზე სკოლაში სიარული უკვე ნებაყოფლობითი ხდება.

სურათი N 4.3:

ბავშვებისა და მოზარდების წილი, რომლებიც სკოლაში არ დადიან (%)



ეროვნული SDG ინდიკატორი 4.1.2.

დაწყებითი სასკოლო ასაკის ბავშვებიდან გოგოების 0.9 და ბიჭების 1.6 პროცენტი არ იღებს ფორმალურ განათლებას.²²

საბაზო სასკოლო ასაკის ბავშვებიდან გოგოების 0.8 და ბიჭების 1.5 პროცენტი არ სწავლობს და არ იღებს ფორმალურ განათლებას.²³

განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ ბავშვებს შორის სკოლაში სიარულის დაბალი მაჩვენებელი. ეთნიკურად ქართველ ბავშვებთან შედარებით

დაწყებითი სკოლის ასაკის სომეს და აზერბაიჯანელ ბავშვებს შორის უფრო მაღალია იმ ბავშვების წილი, რომლებიც სკოლაში არ დადიან. ამასთან, განათლების ყოველ დონეზე უფრო მაღალია

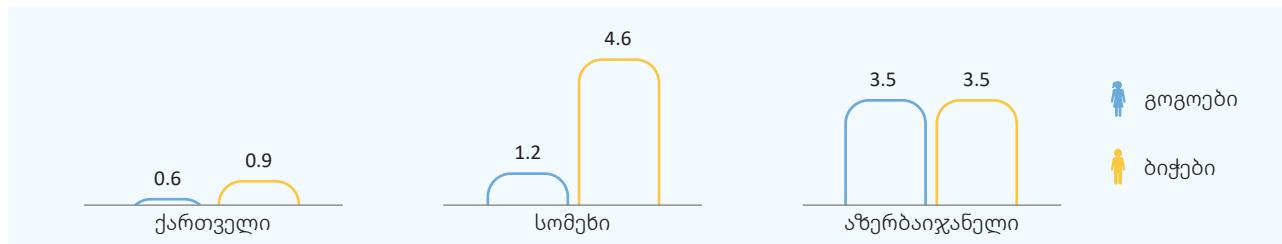
იმ სომხურ და აზერბაიჯანულენოვანი ბავშვების წილი, რომლებიც დადგენილ ასაკზე გვიან იწყებენ სკოლაში სიარულს და უფრო ნელა მიიწევენ წილს.

2020 წელს განათლებისა და მეცნიერების სამი-

ნისტრომ წარმოადგინა მონიტორინგის სისტემა, რომლის მიზანიც იყო ინფორმაციის მიმოცვლის ხელშეწყობა და სწავლის მიტოვების შემთხვევებზე უფრო ეფექტური რეაგირება. 2021 წლის ივნისის მდგომარეობით, 6-16 წლის ბავშვთა შორის სკოლაში 3 756 ბიჭი და 3 129 გოგო არ დადიოდა.²⁴

სურათი N 4.4:

დაწყებითი სასკოლო განათლების ასაკის ბავშვების წილი, რომლებიც არ დადიან სკოლაში (%)



წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.

ეთნიკურად ქართველ და უმცირესობების წარმომადგენელ ახალგაზრდებს შორის სხვაობა საშუალო სკოლის საფეხურზე მატულობს. კერძოდ, სავალდებულო ცხრა კლასის დასრულების შემდეგ აზერბაიჯანელი მოზარდი გოგოების 39 პროცენტი სკოლას თავს ანებებს მაშინ, როცა ბიჭებისთვის ეს მაჩვენებელი მხოლოდ 27.6 პრო-

ცენტს შეადგენს. შესაბამისად, ამ ჯგუფში გენდერული სხვაობა 11.4 პროცენტია. ბავშვებისა და მოზარდების მიერ სკოლის მიტოვება ხშირად შინამეურნეობის გარეთ შრომით ვალდებულებებს უკავშირდება, ახალგაზრდა ქალების შემთხვევაში კი ეს უმეტეს წილად ნაადრევი ქორწინების შედეგია.²⁵



ეროვნული ინდიკატორი 4.1.3

2019-2020 სასწავლო წლის მონაცემებით, სავალდებულო ცხრა კლასის დასრულებამდე, საერთო ჯამში 2 636-მა მოსწავლემ – 1 142-მა გოგომ და 1 494-მა ბიჭმა მიატოვა სწავლა.

საშუალო განათლების ყველა საფეხურზე უფრო მეტი ბიჭი ანებებს სწავლას თავს, ვიდრე გოგო. როგორც ბიჭების, ისე გოგოების შემთხვევაში, განსაკუთრებულ გამოწვევას ნაადრევი ქორწინების

გამო სკოლისთვის თავის დანებების შემთხვევების გამოვლენა და მონიტორინგი წარმოადგენს (იხ. თავი 5. ქალები და ჯანმრთელობა).

სურათი N 4.5:

იმ ბავშვებისა და მოზარდების რაოდენობა, რომლებმაც სწავლა მიატოვეს



წყარო: EMIS (2017–2020).

ეთნიკური უმცირესობების ნარმომადგენელ ბავშვებს, ქართველ თანატოლებთან შედარებით, ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ხარისხიან განათლებაზე. არასათანადო საგანმანათლებლო რესურსები, დაბალი ხარისხის სახელმძღვანელოები, რომლებიც არ მიჰყება ეროვნულ სასწავლო გეგმას, მასწავლებლების მომზადების დაბალი დონე და სკოლის მენეჯმენტისა და მასწავლებლებისთვის პროფესიული განვითარების შესაძლებლობების არარსებობა – ეს სწორედ ის ჩამონათვალია, რომელიც ხარისხიან განათლებაზე არათანასწორ წვდომას ასახავს.²⁶ ვინაიდან ეთნიკურ უმცირესობებს დაწყებითი და საბაზო განათლების საფეხურზე ხარისხიან განათლებაზე ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი, ისინი ნაკლებად არიან ინტეგრირებული საზოგადოებაში და მოგვიანებით, კიდევ უფრო ნაკლებად მიუწვდებათ

ხელი უმაღლეს განათლებასა და შრომის ბაზარზე.

განათლებაზე არათანასწორი წვდომა მნიშვნელოვან პრობლემას ნარმოადგენს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანებისათვის. თუ დაწყებითი განათლების საფეხურზე მთლიანი მოსახლეობის ჩართულობა 99 პროცენტზე მეტია, ეს მაჩვენებელი გაცილებით ნაკლებია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანებისთვის. მაჩვენებელი გოგოებისთვის 83.8 და ბიჭებისთვის 82 პროცენტს შეადგენს, რაც 15 პროცენტზე მეტ სხვაობაზე მიგვითითებს.²⁷ ეს სხვაობა სწავლების შემდეგ საფეხურებზე გადასვლასთან ერთად მატულობს და საბაზო განათლების საფეხურზე 20 პროცენტს აღწევს, საშუალო განათლებისაზე კი – 30 პროცენტს (ცხრილი N 4.1).

ცხრილი N 4.1:

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისა და მთლიანი მოსახლეობის მიერ სკოლის დამთავრების სიხშირე (%)

	შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე		მთელი მოსახლეობა	
დაწყებითი	83.8	82.0	99.3	99.2
საბაზო	76.9	77.3	97.5	97.3
საშუალო	55.8	60.3	86.7	86.6

წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და UNICEF 2021. 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებზე დაყრდნობით.

მიუხედავად იმისა, რომ სკოლები ვალდებული არიან, თვალი მიადევნონ და იცოდნენ, აქვთ თუ არა მათ მოსწავლეებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსი, სკოლები არასრულყოფილად წარმოადგენენ ამ მონაცემებს. ოფიციალური მონაცემებით (სოციალური მომსახურების სააგენტოს ინფორმაციაზე დაყრდნობით), თითქმის 11 000 სასკოლო ასაკის ადამიანს აქვს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსი მაშინ, როცა სკოლების ცნობით, 2020-2021 სასწავლო წელს ამ ადამიანების რაოდენობა მხოლოდ 1 251-ს შეადგენდა.

მნიშვნელოვანია ერთმანეთისგან გაიმიჯვნოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეები. ტერმინი „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები“ მოიცავს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებს, თუმცა ისეთ შეფერხებებსაც მოიაზრებს, როგორიცაა რთული ქცევა ან იმ ენის არასაკმარისი ცოდნა, რომელზეც მიმდინარეობს სწავლა. 2020-2021 სასწავლის

ვლონ წელს სკოლებს სპეციალური საგანმანათლებო საჭიროებების მქონე 10 030 მოსწავლე ჰყავდა, მათ შორის გაცილებით მეტი ბიჭი იყო - 6 573 ვიდრე გოგო - 3 457.

2020 წელს ჯამში სპეციალური საგანმანათლებო საჭიროებების მქონე 814-მა მოსწავლემ მიატოვა სკოლა, მეტწილად, მეცხრე კლასის შემდეგ (ანუ სავალდებულო ცხრა კლასის სასკოლო განათლების მიღების შემდეგ). სპეციალური საგანმანათლებო საჭიროებების მქონე მეტე კლასელი მოსწავლეების თითქმის ნახევარი თავს ანებებს სკოლაში სწავლას.

სკოლის არასათანადო ინფრასტრუქტურა და სასწავლო გარემო, ინკლუზიური საგანმანათლებლო რესურსების უქონლობა და მასწავლებლები, რომლებსაც აკლიათ ცოდნა ინკლუზიური განათლების მეთოდებისა და სტრატეგიების შესახებ – იმ მნიშვნელოვანი ბარიერების ნაწილია, რომელთა გამოც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანები ზოგადი განათლების სრულფასონად მი-

ლებას ვერ ახერხებენ. მიუხედავად იმისა, რომ დღეს ელექტროენერგიაც აქვთ, კომპიუტერებიც და ინტერნეტიც, ბევრ სკოლას ისეთი ინფრასტრუქტურული პრობლემები აქვს, როგორიცაა პანდუსების, ადაპტირებული საპირფარეშოებისა და ლიფტების არარსებობა.

სკოლის ინფრასტრუქტურა, მეტნილად, ჯერ კიდევ

არ არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის. 2019 წლისთვის სკოლების მხოლოდ 6.7 პროცენტი იყო სრულად ადაპტირებული და მზად შშმ მოსწავლეების მისაღებად (2018 წელს ეს მაჩვენებელი 4.3 პროცენტს შეადგენდა).²⁸ შშმ მოსწავლეებისთვის კიდევ ერთ დაბრკოლებას საგანმანათლებლო რესურსების ნაკლებობა და არაკვალიფიციური მასწავლებლები ქმნის.²⁹



SDG ინდიკატორი 4.4.1

სკოლების 100 პროცენტს აქვს ელექტროენერგია, კომპიუტერები და ინტერნეტი სასწავლო მიზნებისთვის.³⁰

სკოლების 6.7 პროცენტი სრულად არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის სრულფასოვანი წვდომის უზრუნველსაყოფად.³¹

 კოვიდ 19-ის პანდემია დიდ ტვირთად დააწვა საქართველოს განათლების სისტემას. სკოლები დისტანციურ სწავლებაზე გადავიდნენ, რისთვისაც იყენებდნენ Microsoft Teams-ის პლატფორმასა და „ტელესკოლას“ – საგანმანათლებლო სატელევიზიო არხს, რომელიც მოსწავლეებს სკოლის ყველა კლასისა და საგნის მიხედვით სთავაზობდა გაკვეთილებს. აღსანიშნავია, რომ „ტელესკოლაზე“ გაკვეთილების მოსმენა და ყურება უმცირესობების ენებზეც იყო შესაძლებელი.³²

2020 წლის დეკემბრისთვის სასკოლო ასაკის (6-17 წლის) ბავშვებიდან პიჭების 55 და გოგოების 60 პროცენტი უყურებდა ან უსმენდა სატელევიზიო გაკვეთილებს. მიუხედავად იმისა, რომ უფრო მეტი გოგო ესწრებოდა ამ გაკვეთილებს, პიჭები დღეში საშუალოდ ოდნავ მეტ დროს (1.1 საათს) ატარებდნენ სატელევიზიო გაკვეთილებზე, ვიდრე გოგოები (0.9 საათი). ონლაინ გაკვეთილებში გოგოები და პიჭები თანაბრად მონანილეობენ, კერძოდ, მათი 97 პროცენტი აღნიშნავდა, რომ ესწრებოდა ონლაინ გაკვეთილებს.³³ მნელია იმის ზუსტად განსაზღვრა, მოსწავლეების რა ნანილი ვერ ახერხებდა ონლაინ სწავლებაში სრულად ჩართვას, თუმცა შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრის მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, სკოლის მოსწავლეთა 10 პროცენტი საერთოდ არ მონანილეობდა დისტანციურ სწავლებაში, 27 პროცენტი კი მხოლოდ მინიმალურად იყო ჩართული ამ პროცესში.³⁴ ბოლო შეფასების მიხედვით, შინამეურნეობათა თითქმის 21 პროცენტს არ აქვს სახლში ინტერნეტი. ამასთან, ინტერნეტზე წვდომისა და კავშირის ხარისხის პრობლემები გაცილებით მწვავედ დგას სოფლად

მცხოვრებ შინამეურნეობებში.³⁵ თბილისში ონლაინ სწავლებაში ჩართული მოსწავლეების 25 პროცენტს ჰქონდა პერსონალური კომპიუტერი, მაშინ, როცა სოფლად ეს მაჩვენებელი მხოლოდ 11 პროცენტს შეადგენდა. აზერბაიჯანულენვან მოსახლეობაში ონლაინ სწავლებაში ჩართული მოსწავლეების 73 პროცენტს იჯახის სხვა წევრის ან სხვა ადამიანის მობილური ტელეფონის (სმარტფონის) გამოყენება უნდა ხდის, ხოლო ქართულ შინამეურნეობებში ეს მაჩვენებელი 44 პროცენტი იყო.³⁶

ონლაინ სწავლებაზე გადასვლის პირობებში კიდევ ერთ გამოწვევას ტექნოლოგიების გამოყენების თვალსაზრისით მასწავლებლების შეზღუდული კომპეტენცია წარმოადგენდა.³⁷ უკანასკნელი ათი წლის განმავლობაში არაერთხელ დადგა კითხვის ნიშნის ქვეშ საბაზო საფეხურის მასწავლებელთა სწავლების კომპეტენციები და საგნობრივი ცოდნა. OECD-ის სწავლა-სწავლების საერთაშორისო კვლევის (TALIS) მიხედვით, სკოლის მასწავლებელთა 75 პროცენტს უმაღლესი განათლება აქვთ მიღებული იმ საგანში, რომელსაც სკოლაში ასწავლიან და მხოლოდ 5 პროცენტზე ნაკლებს აქვს პროფესიული განათლების დიპლომი. მიუხედავად ამისა, სკოლის დირექტორების 66 პროცენტი ერთ-ერთ პრობლემად მასწავლებლების ცოდნის ხარისხს ასახელებს.³⁸ საქართველოში, ამავდროულად ცოტაა ახალგაზრდა მასწავლებელი. 2019-2020 სასწავლო წელს მასწავლებელთა 47 პროცენტს 50 წელს გადაცილებული ადამიანები შეადგენდნენ.³⁹ ამასთან, მაღალი კლასის სკოლის მასწავლებლების 90 პროცენტი ქალები არიან. გამონაკლის პრაქტიკოსი მასწავლებლები წარმოადგენენ, რომელთა 22 პროცენტი კაცია.

სურათი N 4.6: ქალი მასწავლებლების წილი (%)



სკოლის დირექტორთა უმრავლესობაც ქალია, მაგრამ პროცენტულ მაჩვენებლებს თუ შევხედავთ, ქალ მასწავლებლებთან შედარებით, ქალი დირექტორების წილი გაცილებით მცირეა. 2018-2019 სასწავლო წლისთვის ქალი დირექტორების წილი 62 პროცენტს შეადგენდა. უმაღლესი განათლე-

ბის საფეხურზე (იხ. შემდეგი თავი) განათლების პროგრამების მდედრობითი სქესის სტუდენტებისა და კურსდამთავრებულების სიჭარბიდან გამომდინარე, მოსალოდნელია, რომ შემდგომშიც სკოლის მასწავლებელთა დიდ ნაწილს ქალები შეადგენენ



SDG ინდიკატორი 4.7.1

გენდერული თანასწორობის კონცეფცია მხოლოდ ნაწილობრივ იქნა შეტანილი და დანერგილი დაწყებითი, საშუალო და უმაღლესი განათლების საფეხურებზე.⁴⁰

ზოგად განათლებაში გენდერის გათვალისწინების საკითხი ორი მიმართულებით შეიძლება იქნეს განხილული. ერთია სასწავლო გეგმისა და სახელმძღვანელოების სტანდარტების გადასინჯვა და მეორე – მასწავლებლების გადამზადება, რათა უზრუნველყოფილი იქნეს გადასინჯვული სასწავლო გეგმის მართებულად განხორციელება საგაკვეთილო პროცესში. ბოლო წლებში გარკვეული პროგრესი შეინიშნება, გენდერთან დაკავშირებული საკითხების შეტანის მიზნით, კონკრეტული საგნების სასწავლო გეგმისა და სახელმძღვანელოების გადასინჯვას მიმართულებით, თუმცა გაკვეთილებზე მოსწავლეებთან ამ საკითხებზე საუბარი ჯერ კიდევ დიდ გამოწვევად რჩება.

სამოქალაქო განათლების, როგორც ცალკე საგნის, შეტანა საშუალო განათლების სასწავლო გეგმაში მნიშვნელოვანი წინ გადადგმული ნაბიჯი იყო გენდერის კონცეფციების ზოგად განათლებაში დანერგვის მიმართულებით. ამ საგნის სასწავლო გეგმა ისეთ საკითხებს ითვალისწინებს, როგორიცაა უმცირესობების დისკრიმინაცია, ტოლერანტულობა, თანასწორი მონაწილეობა სოციალურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში და ნაადრევი ქორნინება, მაგრამ უშუალოდ გენდერი არსად არ არის ნახსენები.⁴¹ რაც შეეხება სექსუალობასა და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობას, ეს საკითხები ამომწურავად არის განხილული ბიოლოგის სახელმძღვანელოების გა-

ნახლებულ სტანდარტში.⁴²

ბიოლოგისა და სამოქალაქო განათლების გარდა, გენდერული თანასწორობის საკითხები კვლავ მინიმალურად არის წარმოდგენილი ზოგად განათლებაში. გენდერული პერსპექტივა მიზანმიმართულად არ არის ინტეგრირებული ლიტერატურის, ისტორიისა და მეცნიერების სახელმძღვანელოებში. როგორც უკვე აღინიშნა, გენდერთან დაკავშირებული საკითხების საგაკვეთილო პროცესში ადგევატური სწავლების უზრუნველყოფა ის გამოწვევაა, რომელიც გაცილებით მეტს მოითხოვს, ვიდრე სახელმძღვანელოების გადასინჯვა და განახლებაა. მართალია სამოქალაქო განათლების მასწავლებლებმა გენდერის საკითხებზე სპეციალური მომზადება გაიარეს, სხვა საგნების მასწავლებლების გენდერული მგრძნობიარობა ჯერ კიდევ სერიოზულ დაბრკოლებად რჩება.

4.2.3 სწავლის შედეგები და წიგნიერება

ისეთი საერთაშორისო შეფასებები, როგორებიცაა წიგნიერების საერთაშორისო კვლევა (PIRLS), მათემატიკისა და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების სწავლებისა და სწავლის საერთაშორისო კვლევა (TIMSS) და მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამა (PISA), სწავლის შედეგების გასაგებად საჭირო მონაცემების არსებით წყაროს წარმოად-

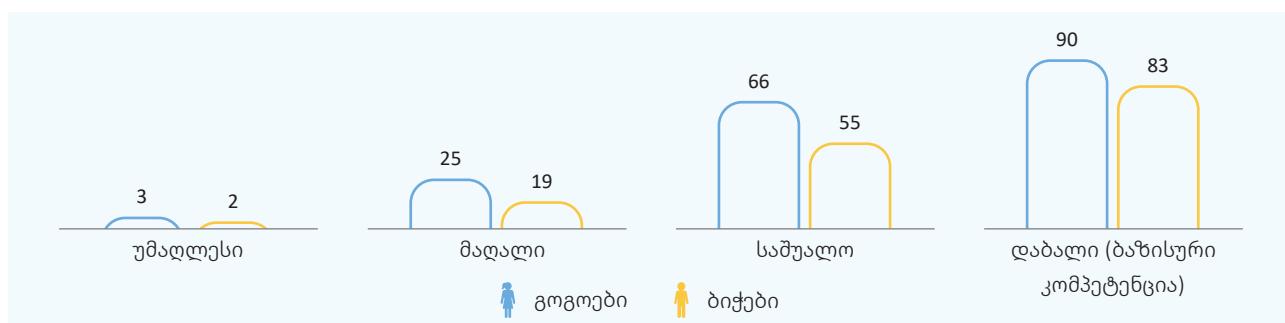
გენს, ვინაიდან დღეისათვის საქართველოში არ ტარდება მოსწავლეთა რეგულარული ეროვნული შეფასებები. წიგნიერების საერთაშორისო კვლევის (PIRLS) ბოლო ხელმისაწვდომ მონაცემებზე დაყრდნობით, რომელიც კითხვის კომპეტენციებს შეეხება, საქართველოში მცხოვრებ მეოთხე კლასელ მოსწავლეთა საშუალო ქულა საერთაშორისო საშუალოზე გაცილებით დაბალია. საერთაშორისო საშუალო მონაცემის მიხედვით, კვლევაში მონაწილე მოსწავლეთა 96 პროცენტი კითხვის ბაზისურ კომპეტენციას მაინც ავლენს (დაბალ საერთაშორისო ნიშნულს

აღნევს) მაშინ, როცა საქართველოში ეს მაჩვენებელი 10 პროცენტით ნაკლებია (86 პროცენტი).

თუ მეოთხე კლასელი გოგოებისა და ბიჭების კითხვის უნარებს შევადარებთ ერთმანეთს, ვნახავთ, რომ, წიგნიერების საერთაშორისო კვლევის ბოლო ოთხი ტალღის შეფასებით, გოგოები სტაბილურად სჯობნიან ბიჭებს.⁴³ 2016 წელს გოგოების 90-მა პროცენტმა კითხვის მინიმალური კომპეტენციები მაინც გამოავლინა მაშინ, როცა ბიჭების მხოლოდ 83-მა პროცენტმა აჩვენა იგივე შედეგი.

სურათი N 4.7:

მეოთხე კლასის მოსწავლეების პროცენტული განაწილება კითხვის კომპეტენციის მიღწეული დონის მიხედვით (%)



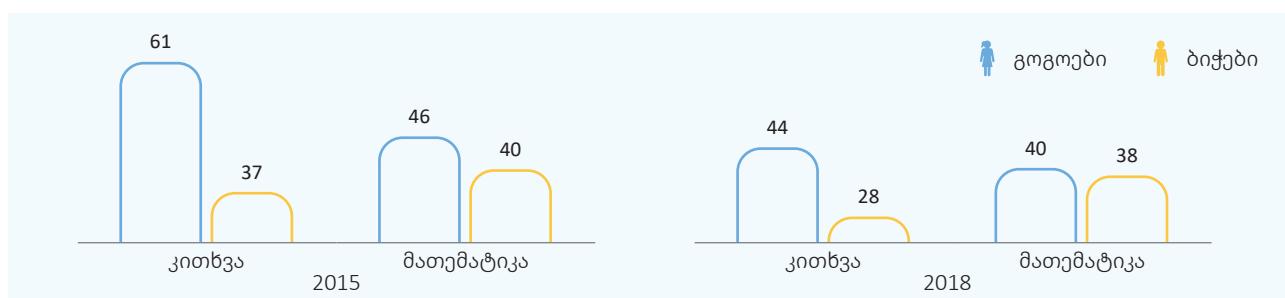
წყარო: შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2016.

კითხვის კომპეტენციების კიდევ ერთ სტანდარტიზებულ შეფასებას PISA წარმოადგენს, რომლის სამიზნეც 15 წლის ახალგაზრდები არიან (საქართველოში, ძირითადად, მეცხრე კლასელები). PISA-ს კვლევის თანახმად, საქართველოში მცხოვრები ახალგაზრდების შედეგები მნიშვნელოვნად ჩამორჩება საერთაშორისო საშუალო მონაცემებს. მეტიც, 2018 წელს 2015 წელთან შედარებით, დაღმავალ ტენდენციას აჩვენებს. 2018 წელს საქართველოში

მცხოვრებ 15 წლის ახალგაზრდების მხოლოდ 36 პროცენტი ავლენდა კითხვის ბაზისურ კომპეტენციებს (მეორე ან უფრო მაღალი დონე) მაშინ, როცა საერთაშორისო საშუალო 77 პროცენტს შეადგენს. PIRLS-ის მსგავსად, PISA-ს მონაცემებითაც 15 წლის გოგოები მნიშვნელოვნად უკეთეს შედეგებს აჩვენებენ კითხვაში, ვიდრე ბიჭები: გოგოების 44 და ბიჭების 28 პროცენტი აღნევს ბაზისური კომპეტენციების დონეს.

სურათი N 4.8:

15 წლის მოსწავლეების მიერ ბაზისური კომპეტენციების მიღწევის პროცენტული მაჩვენებელი, დისციპლინის მიხედვით (%)



წყარო: NAEC 2018a.

რაც შეეხება მათემატიკას, 2015 წელს 15 წლის გოგოები მნიშვნელოვნად უკეთეს შედეგებს აჩვენებდნენ, ვიდრე ბიჭები, მაგრამ მათი ქულები თი-

თქმის გათანაბრდა 2018 წელს და 38-40 პროცენტი შეადგინა იმ მოსწავლეების ნილმა, რომლებიც მინიმალური კომპეტენციის დონეს აღნევდნენ.

ანალოგიური ვითარება გვაქვს 2019 წელს მეოთხე და მერვეკლასელი მოსწავლეების ჯგუფში მათემატიკასა და საბუნებისმეტყველო საგნებში კომპეტენციების თვალსაზრისით. ბიჭებსა და გოგოებს მსგავსი შედეგები აქვთ და დაბალი და მაღალი შედეგების მქონე ქვეჯგუფებს შორის სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავებები არ შეიმჩნევა.

მიუხედავად იმისა, რომ სკოლაში სწავლის წლებში მათემატიკისა და საბუნებისმეტყველო საგნების კომპეტენციების მიხედვით, გოგოები და ბიჭები, დიდწილად, თანაბარ პოზიციებზე იმყოფებიან, შემდგომში ამ მიმართულებით პროფესიულ კარიერას, უმთავრესად, ბიჭები ირჩევენ (იხ. შემდეგი ქვეთავი).

სურათი N 4.9:

მეოთხე და მერვეკლასელი მოსწავლეების მიერ ბაზისური კომპეტენციების მიღწევის პროცენტული მაჩვენებელი, დისციპლინის მიხედვით (%)



წყარო: შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2019.

SDG ინდიკატორი 4.1.1

მეოთხე კლასელი გოგოების 90 და ბიჭების 83 პროცენტი კითხვის, სულ მცირე, მინიმალური კომპეტენციის ზღვარს აღწევს.⁴⁴

მეცხრეკლასელი (15 წლის) გოგოების 44 და ბიჭების 28 პროცენტი კითხვაში მინიმალური კომპეტენციის ზღვარს მაინც აღწევს.⁴⁵

მეცხრეკლასელი (15 წლის) გოგოების 40 და ბიჭების 38 პროცენტი მათემატიკაში მინიმალური კომპეტენციის დონეს მაინც აღწევს.⁴⁶

მეოთხეკლასელი გოგოების 83 და ბიჭების 85 პროცენტი მათემატიკაში მინიმალური კომპეტენციის ზღვარს მაინც აღწევს.⁴⁷



მოსწავლეთა კომპეტენციების ყველა შეფასება და-სახლების ტიპზე დაფუძნებულ არსებით სივრცობრივ უთანასწორობაზე და ასევე, ოჯახის განათლების დონესთან, სოციო-ეკონომიკურ სტატუსსა და სკოლის ტიპთან დაკავშირებულ უთანასწორობაზე მიუთითებს. ეკონომიკურად შეჭირვებული მოსწავლეები, რომლებიც სოფლად ცხოვრობენ და საჯარო სკოლებში სწავლობენ, მნიშვნელოვნად დაბალ შედეგებს აჩვენებენ, ვიდრე ქალაქში მცხოვრები, მაღალი შემოსავლის მქონე ოჯახიდან გამოსული კერძო სკოლის მოსწავლეები. ეს იმაზე მიუ-

თითებს, რომ საქართველოს განათლების სისტემა ვერ ახერხებს სათანადო წინააღმდეგობა გაუწიოს სისტემურ სოციალურ უთანასწორობას.⁴⁸

საქართველოს მოზრდილი მოსახლეობის (როგორც კაცების, ისე ქალების) წიგნირების დონე მაღალია და სტაბილურად აღემატება 99 პროცენტს. მოსახლეობის მხოლოდ 0.1 პროცენტს არ აქვს არა-ნაირი განათლება. ამავდროულად, კაცების 88.5 და ქალების 90.6 პროცენტს სრული საშუალო, უმაღლესი ან პროფესიული განათლება აქვს.

სურათი N 4.10:

წიგნირება და სკოლაში გატარებული წლები 15-49 წლის ასაკის ჯგუფში (%)



წყარო: UNICEF და საქართველო 2018.

SDG ინდიკატორი 4.6.1

15-49 წლის ასაკობრივი ჯგუფის კაცების 99.5 და ქალების 99.4 პროცენტი წიგნიერების მინიმალურ ფუნქციურ უნარ-ჩვევებს ფლობს.⁴⁹

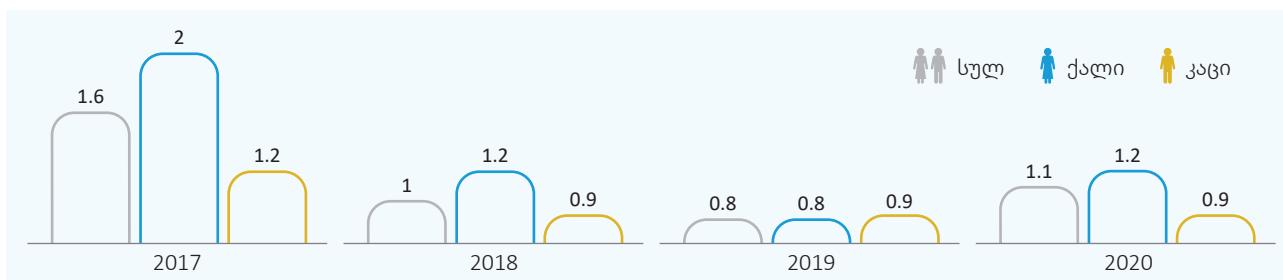
4.2.4 პროფესიული და უმაღლესი განათლება

წიგნიერების მაჩვენებლები მნიშვნელოვნად დაბალია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების ჯგუფში. 15-24 წლის ასაკის ჯგუფში ფუნქციური შეზღუდვების მქონე კაცების 86 და ქალების 87 პროცენტი არის წიგნიერი. რაც შეეხება საგანმანათლებლო მიღწევებს, ფუნქციური შეზღუდვების მქონე კაცების 81 და ქალების 79 პროცენტს მიღებული აქვს საშუალო ან პროფესიული/უმაღლესი განათლება.⁵⁰

საქართველოს განათლების სისტემის ერთ-ერთ მიზანს, ფორმალური და არაფორმალური განათლების მეშვეობით, მთელი სიცოცხლის განმავლობაში სწავლისა და უნარ-ჩვევების განვითარების წარმატება წარმოადგენს. მიუხედავად ამისა, ბოლო წლებში დაბალია მოზრდილი მოსახლეობის ჩართულობა საგანმანათლებლო აქტივობებში და 2020 წლის მონაცემებით 1.1 პროცენტი შეადგინა, თუმცა, უნდა აღნიშნოს, რომ ამ მცირე აქტივობაშიც კი ქალთა წილი ოდნავ მეტია.

სურათი N 4.11:

ბოლო ოთხი კვირის განმავლობაში ფორმალურ ან არაფორმალურ განათლებასა და სწავლებაში ჩართული 25-64 წლის ასაკის მოსახლეობის წილი (%)



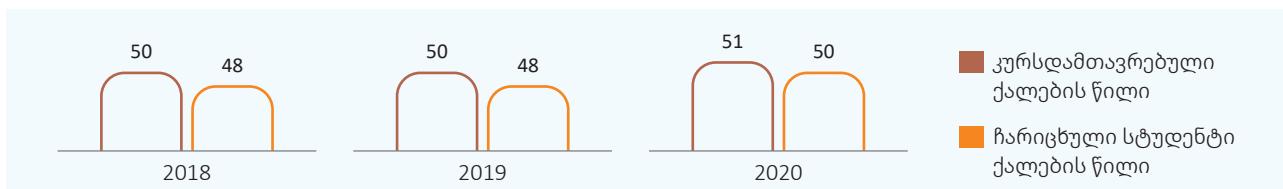
წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2017–2020).

კავშირშია SDG ინდიკატორებთან 4.3.1, 4.4.1, 4.5.1

თუ კონკრეტულად პროფესიულ განათლებაში ჩართულობას შევხედავთ, ვნახავთ, რომ ქალები და კაცები თანაბრად არიან ჩართულნი. ამასთან, 2020 წელს ქალ კურსდამთავრებულთა და ჩარიცხულ სტუდენტთა რიცხვის მცირე მატება შეინიშნება.⁵¹

სურათი N 4.12:

ქალების მონაწილეობა პროფესიულ განათლებაში (%)



წყარო: საქსტატი 2021d.

პროფესიულ განათლებაში სქესის მიხედვით ჰორიზონტალური სეგრეგაცია თვალსაჩინოა, როცა კურსდამთავრებულების მონაცემებს სწავლის სფეროს მიხედვით ჩაშლილად ვუყურებთ. გენდერული სტერეოტიპები იკვეთება პროფესიული გა-

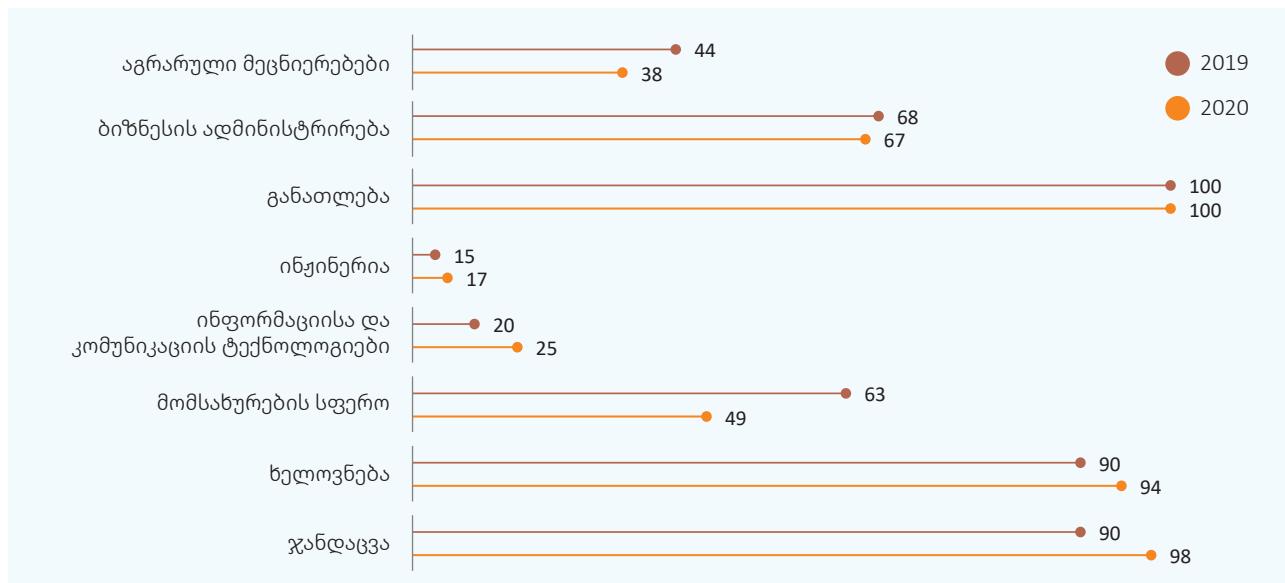
ნათლების პროგრამების უმრავლესობაში: ქალები, უპირატესად, ტრადიციულად ფემინურად მიჩნეულ სფეროებში არიან ჩართულნი. ისინი განსაკუთრებით ჭარბად არიან წარმოდგენილნი ისეთ სასწავლო სფეროებში, როგორიცაა განათლება, ხელოვნება,

ჯანმრთელობა და ბიზნეს ადმინისტრირება მაშინ, როცა გაცილებით მეტი კაცია მეცნიერების, ტექ-

ნოლოგიების, ინჟინერიისა და მათემატიკის (STEM) მიმართულებით.

სურათი N 4.13:

პროფესიული განათლების პროგრამების ქალი კურსდამთავრებულების განაწილება სწავლის სფეროსა და წლების მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი 2021d.



კავშირშია SDG ინდიკატორებთან 4.3.1 და 4.5.1

ღლეს განათლებას ქალები და კაცები, ძირითადად, თანაბრად იღებენ და ამასთან, ქალების როცხვი ოდნავ სჭარბობს კაცების რაოდენობას. ალსანიშნავია, რომ 2020-2021 სასწავლო წელს სამაგისტრო და სადოქტორო (განსაკუთრებით, მაგისტრატურის დონეზე) პროგრამების კურსდამთავრებულებს შორის ქალები უფრო მეტი არიან – 54.8 პროცენტი.⁵²

სურათი N 4.14:

ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სტუდენტების განაწილება სქესის მიხედვით (%)



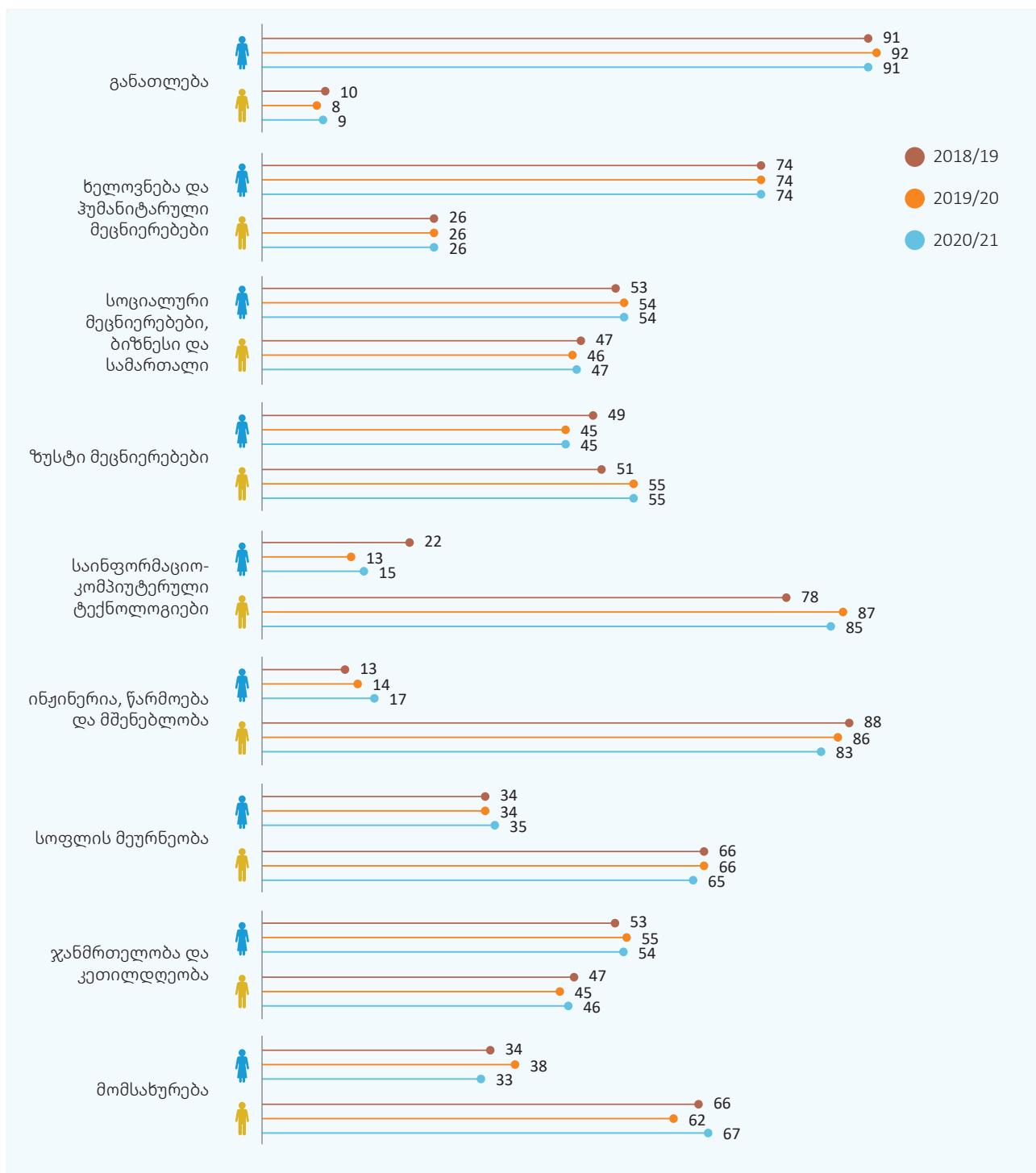
Source: საქსტატი 2021c.

უმაღლესი განათლების სასწავლო პროგრამებზე კაცების და ქალების განაწილება მათი პროფესიული განათლების პროგრამებზე განაწილების მსგავსია. პროფესიული სტერეოტიპებით განპირობებული გამოწვევები უმაღლესი განათლების საფეხურზეც მკაფიოდ იკვეთება. ქალები ნაკლებად არიან წარმოდგენილი STEM-ის მიმართულებით და, უპირატესად, ისეთი სფეროებისკენ იღებენ გეზს, როგორიცაა განათლება, ხელოვნება, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებები. თუ კონკრეტულად

2020-2021 სასწავლო წელს საბაკალავრო და სამაგისტრო დონეზე მოქმედ ინფორმაციის და კომუნიკაციის ტექნოლოგიების (ICT) პროგრამებს შევხედავთ, ვნახავთ, რომ ქალები სტუდენტების მხოლოდ 15 პროცენტს შეადგენენ, რაც თითქმის შვიდპროცენტიანი კლებაა 2018-2019 წლებთან შედარებით. ამის საპირისპიროდ, ინჟინერიის მიმართულებით ქალების ჩართულობა ოდნავ მატულობს: თუ 2018-2019 სასწავლო წელს 13 პროცენტი იყო, 2020-2021 წლისთვის 17 პროცენტი შეადგინა.

სურათი N 4.15:

მდედრობითი და მამრობითი სქესის სტუდენტების წილი საბაკალავრო და სამაგისტრო პროგრამებზე,
სწავლების სფეროს მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი 2021c.



კავშირშია SDG ინდიკატორთან 4.5.1

ქალები საკმაოდ მრავლად არიან წარმოდგენილნი სადოქტორო სწავლების საფეხურზეც.
2015-2020 წლებში დოქტორანტურის სტუდენტებს ისევე, როგორც კურსდამთავრებულებს
შორის, უფრო მეტი ქალი იყო, ვიდრე კაცი.⁵³

სურათი N 4.16:
დოქტორანტურის სტუდენტებსა და კურსდამთავრებულებს შორის ქალების წილი (%)



წყარო: საქსტატი 2021c.

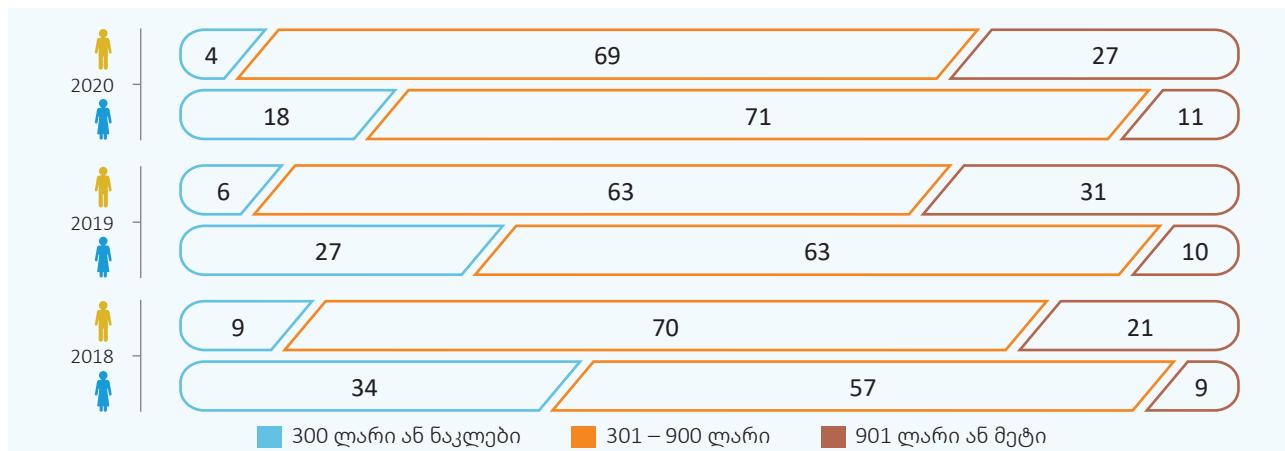
ამ შემთხვევაშიც იკვეთება განსხვავებები, თუ მონაცემებს სწავლის სფეროს ჭრილში შევხედავთ. ქალები, უპირატესად, ისეთ სფეროებში არჩევნ სადოქტორო პროგრამებს, როგორიცაა განათლება, ხელოვნება, ჰუმანიტარული მეცნიერებები, ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა და ნაკლებად არიან წარმოდგენილი STEM-ის მიმართულებებზე.

განათლებაზე წვდომა პენიტენციურ დაწესებულებებში მყოფი ადამიანების რესოციალიზაციის მძლავრ იარაღს წარმოადგენს, თუმცა საქართველოში ეს იარაღი სათანადოდ ვერ გამოიყენება. საშუალო სკოლის შემდგომ განათლებაში პატიმრების ჩართულობა საკმაოდ დაბალია, თუმცა ისინი გაცილებით მეტად სწავლობენ პროფესიულ პროგრამებზე, ვიდრე უმაღლეს საგანმანათლებლო პროგრამებზე. ციხეში ყოფნის პერიოდში ძალიან ცოტა პატიმარმა მიიღო უმაღლესი განათლება (როგორც ქალების, ისე კაცების შემთხვევაში მათი წილი 1 პროცენტზე მნიშვნელოვნად ნაკლებია), თუმცა 2018 წლის დეკემბრის მონაცემებით, ქალი პატიმრების 38 პროცენტი იყო ჩართული ამა თუ იმ პროფესიულ პროგრამაში. 2019 წლის დეკემბრში მაჩვენებელი 11 პროცენტამდე შემცირდა და 2020 წლს კი, პანდემიის შედეგად, ნულს გაუტოლდა. რიცხობრივად, პროფესიულ სწავლებაში უფრო მეტი კაცია ჩართუ-

ლი, თუმცა ვინაიდან პატიმრები, უმეტესად, კაცები არიან (კაცი პატიმრების რიცხვი თითქმის 30-ჯერ აღემატება ქალი პატიმრების რიცხვს), პროფესიულ პროგრამებში ჩართული კაცები მთლიანად კაცი პატიმრების ორ პროცენტზე ნაკლებს შეადგენენ.⁵⁴

პროფესიული განათლების პროგრამების კურსდამთავრებულთა დასაქმებისა და ანაზღაურების შესახებ მონაცემებზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ ქალებს უფრო დაბალი ხელფასები აქვთ, ვიდრე კაცებს.⁵⁵ პროფესიული განათლების პროგრამების კურსდამთავრებულთა 2018, 2019 და 2020 წლებში ჩატარებულ გამოკითხვებში კაცები სტაბილურად ჭარბად იყვნენ იმ კურსდამთავრებულთა ჯგუფში, რომელთა ხელფასიც 901 ლარი ან მეტი იყო მაშინ, როცა ქალების უფრო დიდ ნაწილს შრომის ანაზღაურება 300 ან 300 ლარზე ნაკლები ჰქონდა. როგორც უკვე აღინიშნა, პროფესიული განათლების პროგრამების ქალი კურსდამთავრებულები განსაკუთრებით მრავლად არიან განათლების, ხელოვნებისა და ჯანდაცვის სფეროში და ნაკლებად – ინფორმაციისა და ტექნოლოგიების და ინჟინერიის სფეროში. ამ განსხვავებას თავისი წვლილი შეაქვს იმაში, რომ სწავლის დამთავრების შემდეგ ქალებისა და კაცების შემოსავალს შორის მნიშვნელოვანი უთანასწორობაა.

სურათი N 4.17:
პროფესიული განათლების პროგრამების კურსდამთავრებულთა ხელფასები (%)



წყარო: განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო 2020b.

2020 წელს ქალების მხოლოდ 11 პროცენტის შრომის ანაზღაურება შეადგინდა 901 ან მეტ ლარს მაშინ, როცა კაცებისთვის ეს მაჩვენებელი 27 პროცენტს

აღწევდა. ამასთან, 300 ლარს ან ნაკლებს კურს-დამთავრებული ქალების 18 და კაცების მხოლოდ 4 პროცენტი იღებდა.



SDG ინდიკატორი 4.4.1.1

პროფესიული განათლების პროგრამების კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაჩვენებელი, მთლიანობაში, საკმაოდ დაბალია. სწავლის დასრულების შემდეგ უმუშევრობის დონე დაახლოებით 45 პროცენტს შეადგენს. ქალების დასაქმების მაჩვენებელი ოდნავ დაბალია, ვიდრე კაცების, თუმცა ეს განსხვავება სტატისტიკურად არ არის მნიშვნელოვანი.

ბოლო წლებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანებს უფრო მეტად მიუწვდებათ ხელი პროფესიულ განათლებაზე სხვადასხვა ხელშემწყობი ფაქტორის გამო - ადაპტირებული მისაღები გამოცდები, კვოტები, ინფრასტრუქტურის ეტოპობრივი რეაბილიტაცია და ადაპტირება, საგანმანათლებლო რესურსების შექმნა და დახვეწა. პროფესიული განათლების პროგრამების შემუშავება, რომლის ფორმატი და შეინარჩიც მორგებულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების საჭიროებებსა და ინტერესებზე. 2020 წლისთვის 190 სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე აპლიკანტიდან 161 ჩაირიცხა პროფესიულ პროგრამებზე. სასწავლო დაწესებულებები, რომლებიც პროფესიულ საგანმანათლებლო პროგრამებს ახორციელებენ, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე სტუდენტებისთვის უზრუნველყოფენ სპეციალურ მასწავლებლებსა და ინდივიდუალურ დახმარებას, საგანმანათლებლო რესურსებს, კომპიუტერულ აღჭურვილობასა და საინფორმაციო-ტექნოლოგიურ მხარდაჭერას, თუმცა კვლავ გამოწვევად რჩება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების პროფესიულ საგანმანათლებლო პროგრამებზე მოზიდვა, პროგრამაში ჩართულთა შენარჩუნება, პროგრამის ნარმატებით დასრულება და შემდგომში უკვე დასაქმება.⁵⁷

სწავლიდან მუშაობაზე გადასვლა განსაკუთრებით საყურადღებო საკითხია საქართველოში. ბოლო დროს ნარმოებული კვლევები აჩვენებს, რომ მაღალია იმ ადამიანთა ნილი, ვინც არ მუშაობს და არც ფორმალურ ან არაფორმალურ საგანმანათლებლო პროცესშია ჩართული (NOT IN EDUCATION OR TRAINING - NEET).⁵⁸ 2019 წელს საქართველოში 15-29 წლის ახალგაზრდების ასაკობრივი ჯგუფის 31 პროცენ-

ტი NEET ჯგუფს მიეკუთვნებოდა. გენდერის ჭრილში ჩაშლილი მონაცემები მნიშვნელოვან განსვლას აჩვენებს: ქალების 37 და კაცების 25 პროცენტი არ მუშაობდა და არც რაიმე ტიპის ფორმალურ ან არაფორმალურ განათლებაში იყო ჩართული. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ქალების დიდი წილი იღებს განათლებას, სასწავლო დაწესებულებებიდან შრომის ბაზარზე მათი გადასვლა ჯერ კიდევ პრობლემურ საკითხად რჩება. ამაში ქალებს გენდერული სტერეოტიპები და ოჯახური ვალდებულებები უშლის ხელს, რაც ჯერ კიდევ ადრეულ ასაკში იჩენს თავს და, დროთა განმავლობაში, თავისი წვლილი შეაქვს NEET პირთა შორის გენდერული სხვაობის მატებაში.

პანდემიის პერიოდში პროფესიული განათლების ბის ონლაინ გარემოში გადანაცვლება განსაკუთრებულ გამოწვევას წარმოადგენდა, პროფესიული განათლების პროგრამების პრაქტიკული ხასიათიდან გამომდინარე. პროგრამების მხოლოდ მცირე ნაწილის მორგება გახდა შესაძლებელი ონლაინ სწავლების ფორმატისთვის და ამ პროცესში განსაკუთრებული სირთულეები შეიქმნა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანებისთვის. მათთვის უმაღლეს განათლებაზე წვდომაც პრობლემური გახდა. უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მხრიდან შეთავაზებული მხარდაჭერა არასისტემურ ხასიათს ატარებდა. მართალია, ზოგიერთი უნივერსიტეტი დაინტერესდა და შეისწავლა სპეციალური საჭიროებების მქონე სტუდენტების ნიაშე წარმოქმნილი პრობლემები და გამოწვევები და სპეციალური ზომები მიიღო მათთვის ტექნოლოგიური მოწყობილობებისა და მხარდაჭერის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, ამას არ ჰქონია საყოველთაო ხასიათი.⁵⁹

პანდემიამ გამოკვეთა საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგების მიმართულებით უნარ-ჩვევების საჭიროება იმისათვის, რომ ადამიანმა მიიღოს განათლება, ჩაერთოს შრომის ბაზარში და ისარგებლოს მრავალფეროვანი სერვისებით, რომლის მინდებაც მხოლოდ დისტანციურად არის შესაძლებელი პანდემიასთან დაკავშირებული შეზღუდვების პერიოდში.

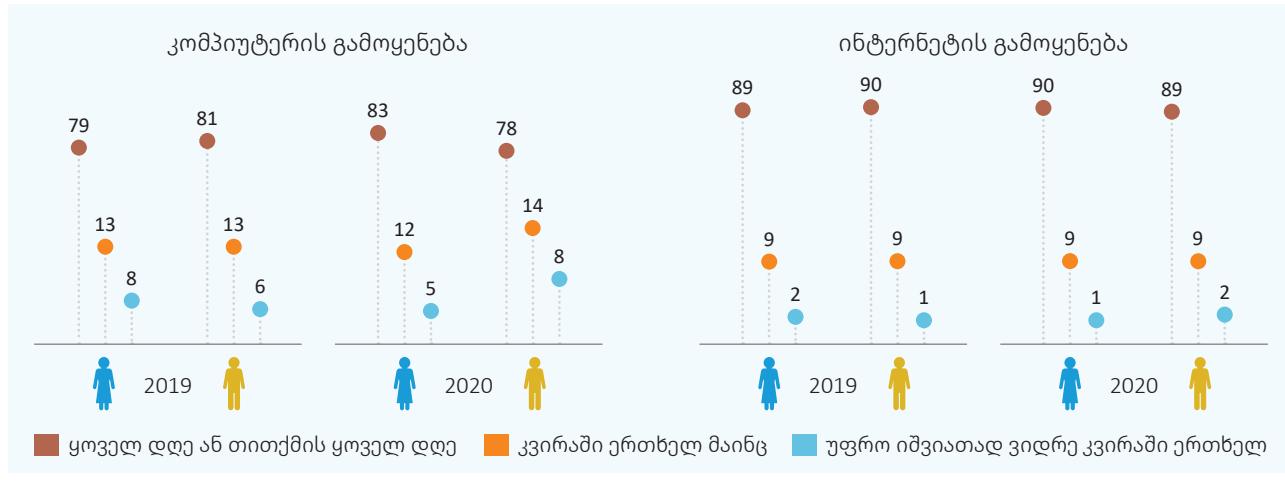


SDG ინდიკატორი 4.4.1

საქართველოში ქალების 79 და კაცების 81 პროცენტი ყოველდღე ან თითქმის ყოველ დღე იყენებს კომპიუტერს და ქალების 89 და კაცების 90 პროცენტი თითქმის ყოველდღიურად იყენებს ინტერნეტს.⁶⁰

სურათი N 4.18:

კომპიუტერისა და ინტერნეტის გამოყენება 15 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობის მიერ (%)



წყარო: საქსტატი, შინაგურნებებში საინფორმაციო-კომპიუტერული ტექნოლოგიების გამოყენების კვლევა (2020).

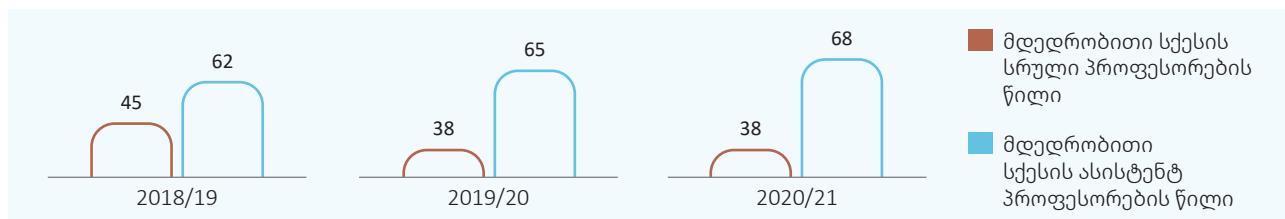
4.2.5 კვლევა და აკადემია

საქართველოში ქალები აქტიურად არიან ჩართულნი კვლევასა და აკადემიურ საქმიანობაში. უმაღლესი განათლების დაწესებულებებში პროფესიონელი და ლექტორების უმრავლესობას ქალები შეადგენენ. 2018-2019 სასწავლო წელს მათი წილი 56 პროცენტი იყო, 2019-2020 სასწავლო წელს კი – 60 პროცენტი.

საინტერესოა, რომ პროფესორთა რანგის მიხედვით განაწილებას თუ შევხედავთ, ვნახავთ, რომ ქალები ნაკლებად იყავებენ სრული პროფესორის პოზიციას (38 პროცენტი 2020-2021 სასწავლო წელს) და უფრო მეტად ასისტენტ-პროფესორის თანამდებობებზე არიან წარმოდგენილნი (68 პროცენტი 2020-2021 სასწავლო წელს).

სურათი N 4.19:

ქალი პროფესორების წილი წლების მიხედვით (%)

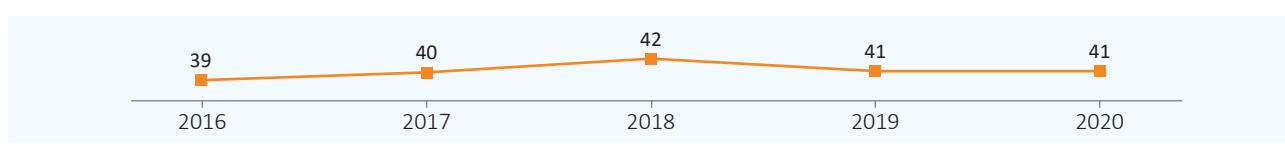


სადოქტორო დისერტაციის ხელმძღვანელებს შორის კაცები სჭარბობენ ქალებს. ეს სურათი უკვლე-

ლია ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში – კაცები საშუალოდ 10 პროცენტით მეტნი არიან.⁶¹

სურათი N 4.20:

სადისერტაციო ნაშრომების ხელმძღვანელებს შორის ქალების განაწილება(%)



მკვლევართა შორისაც ქალები ჭარბობენ კაცებს. 2019 წლისთვის ისინი ჯამში 52 პროცენტს შეადგენდნენ, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ კაცების სფეროების მიხედვით მნიშვნელოვნად იცვლება ორი სქესის წარმომადგენელთა განაწილება. ქალე-

ბი ჭარბად არიან წარმოდგენილნი მედიცინის მეცნიერებებისა და ჯანდაცვის მიმართულებით, ჰუმანიტარული მეცნიერებებისა და სელოვნების დარგებში, ხოლო შედარებით წაკლებად – ინჟინერიასა და ტექნოლოგიებში.

სურათი N 4.21:

ქალი მკვლევარების წილი დარგების მიხედვით (%)



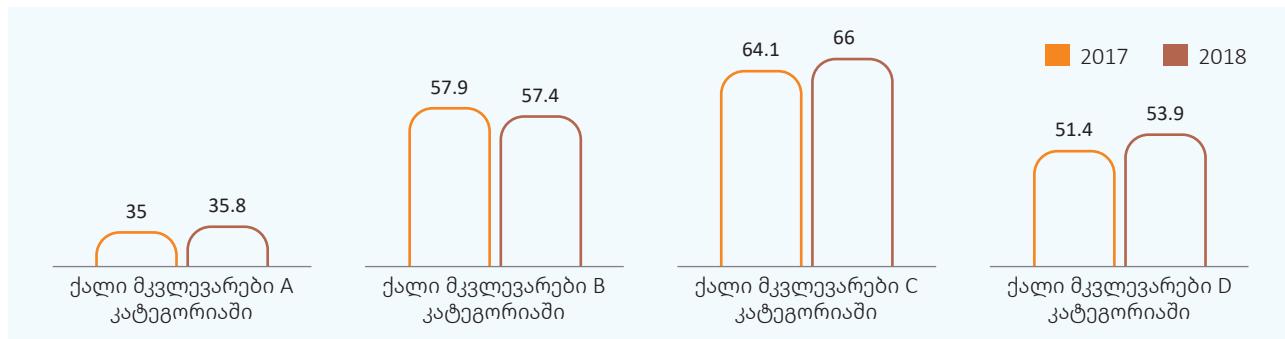
წყარო: საქსტატი, მეცნიერების სტატისტიკა (2018–2019).

იერარქიული უთანასწორობა თვალსაჩინო ხდება, როდესაც მკვლევართა განაწილებას კატეგორიების ჭრილში შევხედავთ (იხ. შენიშვნა სურათზე N 4.22). ქალები წაკლებად არიან წარმოდგენილნი მკვლე-

ვართა უმაღლეს კატეგორიაში (რომელიც კვლევის დირექტორის ან სრული პროფესორის პოზიციებს შესაბამება), თუმცა ჭარბად არიან მკვლევართა შედარებით დაბალ კატეგორიებში.⁶²

სურათი N 4.22:

ქალი მკვლევარების წილი კატეგორიების მიხედვით (%)



წყარო: UIS n.d

შენიშვნა:

კატეგორია A: უმაღლესი საფეხური/პოზიცია, რომელზეც, როგორც წესი, ხორციელდება კვლევა, მაგალითად, „კვლევის დირექტორი“ ან „სრული პროფესორი.“

კატეგორია B: მკვლევარი, რომელსაც უფროსი მკვლევრის მაღალი პოზიცია (კატეგორია A) არ უკავია, მაგრამ უფრო მაღალია მისი პოზიცია, ვიდრე ახლად დოქტორანტურა დამთავრებული სპეციალისტისა (ISCED VIII საფეხური), მაგალითად, „უფროსი მკვლევარი“, „ნიმუშანი მკვლევარი“ ან „ასოცირებული პროფესორი.“

კატეგორია C: პირველი საფეხური/პოზიცია, რომელზეც, ჩვეულებრივ, დოქტორანტურის ახლი კურსდამთავრებული საქმდება, მაგალითად, „მკვლევარი“, „ასისტენტ პროფესორი“ ან „დოქტორანტურის შემდგომი სტიპენდიანტი.“

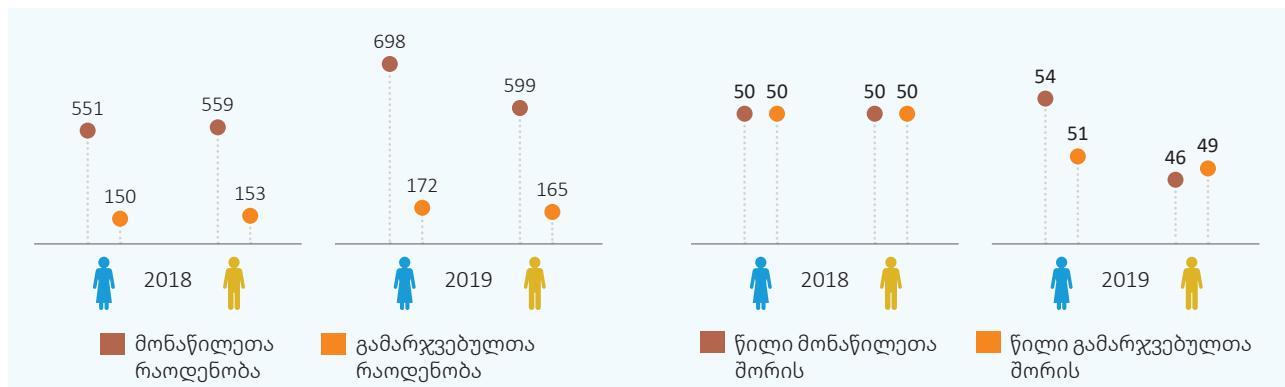
კატეგორია D: დოქტორანტი (განათლების კლასიფიკის საერთაშორისო სტანდარტის (ISCED) მიხედვით VIII საფეხური), რომელიც კვლევითი საქმიანობით არის დაკავებული, ან ისეთ პოზიციაზე დასაქმებული მკვლევარი, რომელზეც არ მოითხოვება დოქტორის აკადემიური ხარისხი, მაგალითად, „დოქტორანტურის სტუდენტი“ ან „უმცროსი მკვლევარი“ (დოქტორის აკადემიური ხარისხის გარეშე). მაგისტრანტებიც ამ კატეგორიაში ხვდებიან.

ქალების აქტიური ჩართულობა კვლევით საქმიანობაში თვალსაჩინოა საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ორგანიზაციის (NSFG) მიერ მოწოდებული

მონაცემებიდან. ქალები და კაცები თითქმის თანაბრად მონაწილეობენ და იმარჯვებენ კვლევითი გრანტების ეროვნულ კონკურსში.

სურათი N 4.23:

ქალებისა და კაცების მონაწილეობა და წარმატება ეროვნული სამეცნიერო გრანტების კონკურსში



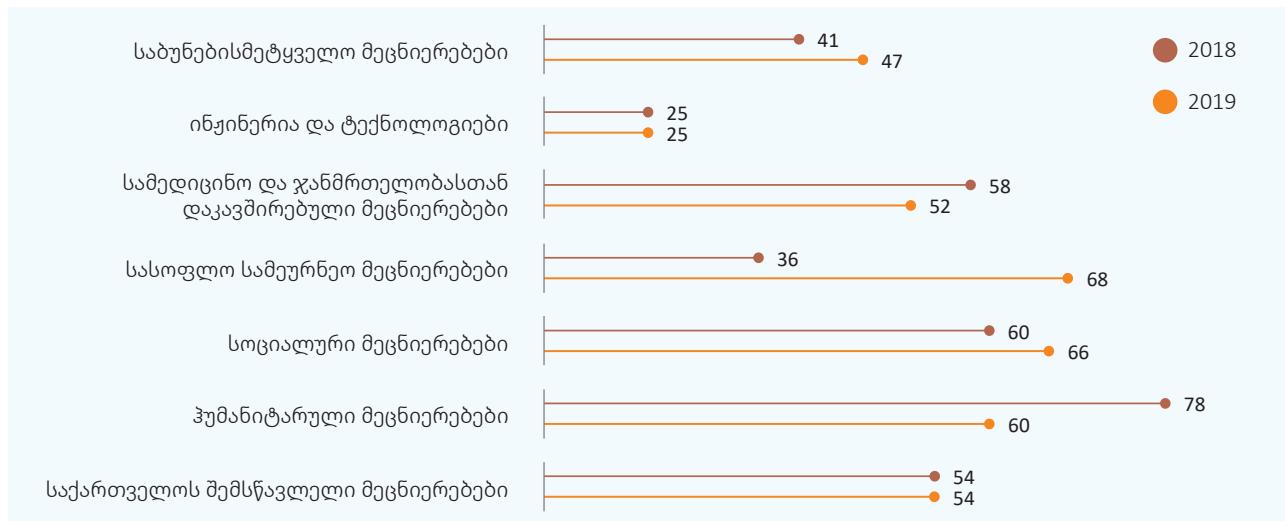
წყარო: საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდი (2018–2019).

გარკვეული ჰორიზონტალური სეგრეგაცია იჩენს თავს, როდესაც მონაცემებს კვლევის სფეროს ჭრილში შევხედავთ, თუმცა აღსანიშნავია, რომ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში ქალი გრანტის

მიმღებთა წილი 40 პროცენტს აღემატება. ასევე, მცირე დადებითი დინამიკა შეინიშნება კვლევის ცალკეულ დარგებში ქალებისა და კაცების წარმომადგენლობის გათანაბრების მიმართულებით.

სურათი N 4.24:

ქალების წილი საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის კვლევით გრანტის მიმღებთა შორის, კვლევის დარგების მიხედვით (%)



წყარო: საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდი (2018–2019).

4.3 შეჩამება და რეკომენდაციები

საქართველოში მცხოვრები ბავშვების განვითარება სათანადო მიმდინარეობს როგორც ფიზიკური, სოციალური და ემოციური, ასევე, სწავლის მიმართულებით, თუმცა მნიშვნელოვანი ჩამორჩენა შეინიშნება წიგნიერებისა და რიცხვითი (მათემატიკური) წიგნიერების მიმართულებით. განვითარებაში

ამ ჩამორჩენის ზოგიერთი მიზეზი სკოლამდელი განათლების დაბალი ხარისხი და აღზრდის თავისებურებები შეიძლება იყოს. აქედან გამომდინარე, რეკომენდებულია:

- საერთაშორისო ორგანიზაციების, არასამთავრობო სექტორისა და სახელმწიფო ინსტიტუტების ერთობლივი ძალისხმევით საზოგადოე-

ბის ცნობიერების ამაღლება იმის შესახებ, თუ რას ნიშნავს და როგორია კარგი მშობლობა, რაც დადებითაც აისახება ბავშვების განვითარებაზე. საუბარია ისეთ პრაქტიკებზე, როგორიცაა ბავშვთან თამაშში გატარებული დრო, გოგოებისა და ბიჭების აღზრდაში მამების აქტიური ჩართულობა, ელექტრონულ მოწყობილობებთან ბავშვების ურთიერთქმედების მართვა და ა. შ.

- საერთაშორისო ორგანიზაციების, არასამთავრობო სექტორისა და ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების ერთობლივი ძალისახმევით, მთელ საქართველოში სკოლამდელი დაწესებულებების ინფრასტრუქტურის, საგანმანათლებლო რესურსებისა და აღმზრდელთა კვალიფიკაციის გაუმჯობესება. განსაკუთრებით საყურადღებოა ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ბავშვებისთვის ადრეულ განათლებაზე მეტი წვდომის უზრუნველყოფა, ორენვანი მასწავლებლების მომზადება/გადამზადება და საგანმანათლებლო რესურსების ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება, რათა სკოლამდელმა განათლებამ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ბავშვების განათლების სისტემაში ინტეგრაციის პლატფორმის ფუნქცია შეასრულოს.

ხარისხიან საშუალო განათლებაზე წვდომა გამონვევად რჩება მთელი ქვეყნისთვის, განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრები მოსახლეობისთვის და ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში. ქართველ მოზარდებს ცოდნის ყველა სფეროში დაბალი მაჩვენებლები აქვთ, ზოგ შემთხვევაში კი კომპეტენციების კლების ტენდენციასაც კი ავლენენ. მოსწავლეების დაბალი მიღწევა მასწავლებლების დაბალ კვალიფიკაციასა და ქვეყნის მასშტაბით სკოლებში ეროვნული სასწავლო გეგმის არაეფექტურ განხორციელებას უკავშირდება. პანდემია დამატებით ტვირთად დააწვა ისედაც გადატვირთულ განათლების სისტემას და ცოდნის გარეშე დარჩენის სერიოზული საფრთხის წინაშე დააყენა ქვეყანა, რასაც შორს მიმავალი გავლენა ექნება წლების შემდეგ მოზარდების შრომისა და განათლების მიღების უნარებზე. სკოლის გარეთ დარჩენილი ბავშვების რიცხვის შემცირების მიმართულებით გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნება, თუ მთავრობა მეტ ყურადღებას დაუთმობს სწავლის მიტოვების შემთვევების მონიტორინგს. ამრიგად, რეკომენდებულია:

- მეტი ძალისხმევის გაღება მოქმედ მასწავლებელთა კვალიფიკაციის გაუმჯობესებისა

და სკოლებში ახალი კადრების მოსაზიდად. მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებლებმა ხარისხიანი განათლება მიიღონ მუშაობის დაწყებამდე, ხოლო მუშაობის დაწყების შემდეგ მუდმივად ჰქონდეთ პროფესიული განვითარების შესაძლებლობები. მასწავლებლების მომზადებისა და გადამზადების პროგრამები განსაკუთრებულ ყურადღებას უნდა უთმობდნენ გენდერული თანასწორობის, ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანებისა და სამოქალაქო განათლების საკითხებს, რათა თავიანთი წვლილი შეიტანონ მეტად თანასწორი და ინკლუზიური საზოგადოების მშენებლობაში.

• გენდერულად მგრძნობიარე პროფესიული ორიენტაციის მექანიზმების გაუმჯობესება ზოგადი განათლების საფეხურზე, რათა გოგოებისა და ბიჭების თანასწორი კომპეტენციები მათთვის ყველაზე მეტად მოსაწონ კარიერულ არჩევანში აისახოს და არ მოექცნენ მავნე სტერეოტიპებისა და მცდარი წინასწარგანწყობების ზეგავლენის ქვეშ. მასწავლებლების მომზადება პროფესიული ორიენტაციისა და გენდერული მგრძნობელობის საკითხებსაც უნდა მოიცავდეს, რათა ბიჭებსა და გოგოებს საკუთარი უნარ-ჩვევების განვითარებასა და ინტერესების შესაბამისი არჩევანის გაკეთებაში გაუწიონ დახმარება.

• მასწავლებლები და დირექტორები სათანადოდ ჩაერთონ იმ ბავშვების ადრეულ ეტაპზე გამოვლენაში, რომლებიც სწავლის მიტოვების რისკ-ჯგუფს წარმოადგენენ. ასევე, აქტიურად უნდა მონაწილეობდნენ ბავშვების წინაშე წამოჭრილი პრობლემების დროულად შეფასებასა და აუცილებელი სერვისების უზრუნველყოფაში, რათა მოსწავლეებმა განაგრძონ ფორმალური განათლების მიღება. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ბავშვების მიერ სკოლისთვის თავის დანებების შემთხვევების მაღალ მაჩვენებელს. უფრო მეტი სამუშაოა ჩასატარებელი ეთნიკური უმცირესობების სკოლების მასწავლებლებთან და დირექტორებთან, რათა მათ ერთობლივად შეძლონ სწავლის მიტოვების შემთხვევების პრევენცია და აღმოფხვრა. ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ბავშვების განათლებაში ჩართვა ეთნიკური უმცირესობების საზოგადოებაში ინტეგრირების მნიშვნელოვან წინაპირობას წარმოადგენს.

- უზრუნველყოფილ იქნეს საინფორმაციო საკო-მუნიკაციო ტექნოლოგიების (ICT) გამოყენებისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების განვითარება და ტექნოლოგიებზე წვდომა, რაც ხარისხიანი განათლებისა და შრომის ბაზარში ეფექტური მონაწილეობის შეუცვლელ მოთხოვნებს წარმოადგენს. მაშასადამე, ფართომასშტაბიანი ღონისძიებებია საჭირო უკეთესი ICT-უნარ-ჩვევების გამომუშავებისა და ტექნოლოგიებზე მეტი წვდომის უზრუნველსაყოფად, როგორც მოსწავლეებისთვის, ისე მასწავლებლებისთვის მთელი ქვეყნის მასშტაბით, განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრები მოსახლეობისა და ეკონომიკურად შეჭირვებული შინამეურნეობებისთვის. მნიშვნელოვანია, რომ ადამიანებს (განსაკუთრებით სოფლად და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ შინამეურნეობებს) ფართოდ და ადვილად მიუწვდებოდეთ ხელი კომპიუტერებზე, რაც მათ ონლაინ სწავლის შესაძლებლობებით სრულად სარგებლობის საშუალებას მისცემს.

საქართველოს მოზრდილი მოსახლეობა ჯერ კიდევ ნაკლებად არის ჩართული მთელი სიცოცხლის განმავლობაში სწავლის პროცესში, თუმცა უნარ-ჩვევების უწყვეტი განვითარებისთვის ქვეყანაში საკმაოდ ნაყოფიერი ნიადაგი არსებობს. ხელშემწყობ ფაქტორებს შორისაა წიგნიერების მაღალი დონე, ფორმალურ განათლებაში ჩართულობის მაღალი მაჩვენებელი, და ასევე, ბოლო წლებში ინიცირებული მომზადება/გადამზადების პროგრამები. გოგოებისა და ბიჭების დიდი წილი იღებს უმაღლეს განათლებას, მაგრამ პროფესიული განათლების პოპულარობა ჯერ კიდევ საკმაოდ მცირეა. პროფესიული განათლება პენიტენციურ სისტემაში მყოფი პატიმრების რესოციალიზაციისთვისაც კი ნაკლებად გამოიყენება. კაცებისა და ქალების განანილება უმაღლესი განათლების საფეხურზე სწავლის სხვადასხვა სფეროში მკვეთრად ასიმეტრიულია: ქალები ნაკლებად არიან წარმოდგენილნი STEM დარგებში და ჭარბად არიან განათლების, ხელოვნებისა და ჰუმანიტარული მეცნიერებების მიმართულებით. ამასთან, მდედრობითი სქესის კურსდამთავრებულთა დასაქმების სიხშირე და ხელფასები უფრო დაბალია, ვიდრე მამრობითი სქესის. მაშასადამე, რეკომენდებულია:

- პროფესიული განათლების მეტად პოპულარიზაცია მოსახლეობაში მთელი სიცოცხლის განმავლობაში სწავლისა და ახალი უნარების ათვისების ხელშესაწყობად. პროფესიული განათლება უკეთ უნდა იქნეს გამოყენებული როგორც პატიმრების რესოციალიზაციისა და შრომის ბაზარზე მათი ინტეგრაციისთვის; ასევე – უმუშევარი დედებისა და დიასახლისების შრომის ბაზარზე სწრაფად დაბრუნებისთვის. პროფესიული განათლების სისტემაში პროფესიული ორიენტაციის ეფექტური მექანიზმები უნდა დაინერგოს, რაც უზრუნველყოფს იმას, რომ ადამიანები პროფესიის არჩევისას ბრძანდარ მიჰყებიან გენდერულ სტერეოტიპებს და როგორც ქალები, ისე კაცები კარიერული არჩევანის უფრო ფართო სპექტრიდან შეძლებენ სასურველი გზის არჩევას.
- სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორმა ერთობლივი ძალისხმევით უზრუნველყონ ქალების შთ-ის მიმართულებებში ჩართვა. ამ მიზნის მიღწევის საშუალებებია პოზიტური დისკრიმინაციის პოლიტიკა, მიზნობრივი პროგრამები და საინფორმაციო კამპანიები. საჭიროა მასწავლებლების და პროფესიული ორიენტაციის სპეციალისტების გადამზადება გენდერზე დაფუძნებული სოციალური და კულტურული ბარიერების მიმართ მგრძნობელობის გასაზრდელად. მათ ხელი უნდა შეუწყონ არსებულ გენდერულ სტერეოტიპებსა და ბარიერებთან ბრძოლას – შექმნან მხარდაჭერის მექანიზმები კაცებისა და ქალების იმ დარგებში მეტად მიზიდვისთვის, რომლებშიც ისინი ნაკლებად არიან წარმოდგენილნი.
- მეტი ძალისხმევის გაღება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების განათლების ყველა საფეხურზე ჩასართავად. ეს უფრო ფართომასშტაბიან საინფორმაციო კამპანიებს, სათანადო სასწავლო მასალების შექმნას, კვალიფიცირებული სპეციალისტების მომზადებასა და საგანმანათლებლო დაწესებულებების მიზანმიმართულ მხარდაჭერას მოითხოვს.

5. ქალები და ქანმრთელობა

5.1 საგანონოდებლო ბაზა და პოლიტიკა

გაეროს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციით (CEDAW), პერიოდის დეკლარაციითა და სამოქმედო პლატფორმითა (BPFA) და სხვა ჩარჩო-ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული საერთაშორისო ვალდებულებების მიხედვით, საქართველომ უნდა უზრუნველყოს, რომ ქალები და კაცები სრულად იღებდნენ ხარისხიან და ხელმისაწვდომ სამედიცინო მომსახურებას. ამისათვის ქვეყანას უნდა ჰქონდეს შესაბამისი კანონები, პოლიტიკა, პროგრამები და პრაქტიკები. დღესდღეობით ქვეყნის ჯანდაცვის სისტემის არსებობს ეროვნული სამართლებრივი ჩარჩო, რომელსაც შემდეგი დოკუმენტები ქმნიან:

- კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ (1997)
- კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ (2000)
- ადამიანის უფლებების ეროვნული სამოქმედო გეგმა (2018–2020)
- დედათა და ახალშობილთა ჯანმრთელობის ხელშეწყობის 2017-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია და მისი განხორციელების 2017-2019 წლების სამოქმედო გეგმა
- საქართველოს აივ/შიდსის ეროვნული სტრატეგიული გეგმა (2019–2022)

2013 წელს საქართველოს მთავრობამ უნივერსალური ჯანდაცვის პროგრამა (UHP) წარმოადგინა, რომელიც ბაზისური სამედიცინო მომსახურების ყველასათვის ხელმისაწვდომობას ისახავდა მიზნად, ლოზუნებით - „არავინ დატოვო მიღმა.“ როგორც 2030 წლის დღის წესრიგის განხორციელების წებაყოფლობითი ეროვნული მიმოხილვა (VNR) აჩვენებს, „სახელმწიფო აიღო ვალდებულება, თავად დაეფარა პირველადი ჯანდაცვის მომსახურების, დაგეგმილი და გადაუდებელი ამბულატორიული მომსახურების, გადაუდებელი სტაციონალური მომსახურების, დაგეგმილი ქირურგიული ოპერაციების, მშობიარობისა და ონკოლოგიური დავადებების მკურნალობის ხარჯები.“¹ უნივერსალური ჯანდაცვის პროგრამის ამოქმედების შემდეგ გაიზარდა ჯანდაცვის სერვისების ფინანსური მხარდაჭერა. ამასთან, პროგრამამ

უზრუნველყო, რომ მოსახლეობის უფრო დიდ ნაწილს უკეთესი წვდომა ჰქონოდა ამ მომსახურებაზე. მიუხედავად ბოლო ათწლეულში მიღწეული პროგრესისა, ჯერ კიდევ ბევრი ხარვეზი აქვს საქართველოს ჯანდაცვის სისტემას. როგორც საქართველოს გენდერული თანასწორობის წინა პროცენტში (2020) არის აღნიშნული, ჯანდაცვის სისტემის ფინანსური უზრუნველყოფა არ ეფუძნება კონსისტენტურ და მრავალგანზომილებიან მიღვომას. უფრო კონკრეტულად, უნივერსალური ჯანდაცვის პროგრამის ფარგლებში თანხები, უმთავრესად, ჰოსპიტალური სექტორისთვის გამოიყოფა, თუმცა ამის პარალელურად არც მონიტორინგისა და ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები არსებობს და არც წამლების ფასები და ხარისხია დარეგულირებული.²

რაც შეეხება საზოგადოების დამოკიდებულებებს, მოსახლეობის ნახევარი (49 პროცენტი) კმაყოფილია საქართველოში არსებული ჯანდაცვის სისტემით.³ ამ მაჩვენებელს წინა კვლევის შედეგებს თუ შევადარებთ, ვნახავთ, რომ მთლიანობაში კმაყოფილებამ იმატა 2013 წლის შემდეგ, როდესაც მოსახლეობის მხოლოდ 37 პროცენტი იყო კმაყოფილი. თუმცა, თუ უფრო დეტალურად შევხედავთ მონაცემებს და ბოლოდროინდელ მაჩვენებელს 2015 და 2017 წლების რიცხვებს შევადარებთ, როცა კმაყოფილი მოსახლეობის წილი, 64 და 62 პროცენტს შეადგენდა, ტენდენცია ნებატიურია. რაც შეეხება უნივერსალურ დაზღვევას, ამ დაზღვევით რესპონდენტთა 73 პროცენტი სარგებლობს, რომელთა 88 პროცენტი კმაყოფილია მომსახურებით და 68 პროცენტი ენდობა მას.⁴ სხვა კვლევები აჩვენებს, რომ კაცების 54 და ქალების 45 პროცენტს სჯერა, რომ მათი ჯანმრთელობა კარგ ან ძალიან კარგ მდგომარეობაშია.⁵

 კოვიდ 19-ის პანდემიის პერიოდში მთლიანად ჯანდაცვის სისტემა, ისევე, როგორც სამედიცინო პერსონალი დამატებითი გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა. EECMD-ის პოლიტიკის დოკუმენტში გაანალიზებულია საქართველოს ჯანდაცვის სისტემის მუნიციპალიტეტების დონეზე გამოვლენილი სირთულეები და აღნიშნულია, რომ ქვეყანა ისეთი ძირითადი გამოწვევების წინაშე დადგა, როგორიცაა: 1. ადამიანური რესურსების ნაკლებობა; 2. კრიზისის მართვის პროცესში ფაქტიურად, მხოლოდ ადგილობრივი ეპიდემიოლოგებისა და ჯანდაცვის სპეციალისტების ძალისხმევაზე დამოკიდებულება; და 3. მუნიციპალიტე-

ტის არასაკმარისი ჩართულობა კოვიდ 19-ის შესახებ ინფორმაციის გავრცელების საქმეში.⁶ გაეროს ქალთა ორგანიზაციისა და UNFPA-ს 2020 წლის ერთობლივ პუბლიკაციაში განხილულია ჯანდაცვის მუშავთა ბრძოლა პანდემიის პერიოდში გამოვლენილი პრობლემების წინააღმდეგ. ეს ანგარიში იმ ქალებზე ახდენს ფოკუსირებას, რომებსაც პირველებს მოუწიათ პანდემიაზე რეაგირება და წინა ხაზზე მუშაობა. დოკუმენტი ასევე, ეხება პანდემიის თანმდევ სტრუქტებს, რომებმაც თავის მხრივ ჯანდაცვის ქალი მუშავების სამუშაო პირობების მნიშვნელოვანდ გაუარესება გამოიწვია და მეტი საფრთხე შეუქმნა მათ ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობას. ანგარიში ისეთი საკითხებიც არის განხილული, როგორიცაა შინაგურნეობების ეკონომიკურ მდგომარეობაზე პანდემიის ნეგატიური ზემოქმედება და ქალების მხრებზე გადასული დამატებითი ანაზღაურებადი და არაანაზღაურებადი სამუშაო.⁷



SDG ინდიკატორი 3.1.1

2020 წელს დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 30.1-ს შეადგენდა.⁹

მიუხედავად პროგრესისა, გაეროს უწყებათაშორისი სააგენტოს შეფასებით, საქართველოში დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი ჯერ კიდევ აღემატება აღმოსავლეთ ევროპისა და აზის ქვეყნების რეგიონულ საშუალო მაჩვენებელს.¹⁰ სახალხო დამცველის 2020 წლის ანგარიშის თანახმად, მიუხედავად დედების ჯანდაცვის სფეროში მიღწეული პროგრესისა, ჯერ კიდევ არსებობს რამდენიმე მნიშვნელოვანი გამოწვევა. კონკრეტულად რომ ვთქვათ, დედათა ჯანმრთელობის სახელმწიფო პროგრამა მხოლოდ ფიზიკური ჯანმრთელობის საკითხებს ფარავს და ყურადღების მიღმა ტოვებს ფსიქიკურ ჯანმრთელობას. არც ერთი მოქმედი პროგრამა არ უზრუნველყოფს ფსიქოლოგის მომსახურებას. სახელმწიფო უზრუნველყოფს

5.2 ეროვნული მონაცემები

5.2.1 რეპროდუქციული ჯანმრთელობა

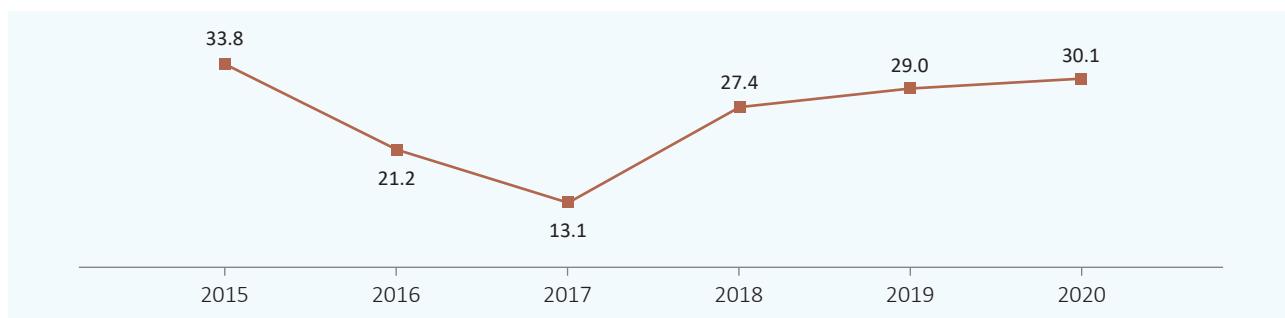
დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი

გენდერული თანასწორობის ერთ-ერთ ძირითად ინდიკატორს ქალების სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის მდგომარეობა წარმოადგენს. მონაცემების მიხედვით, საქართველომ მთელი რიგი ნაბიჯები გადადგა ქვეყნაში დედების ჯანდაცვის გაუმჯობესების მიმართულებით და იმისათვის, რომ ბოლო წლებში დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი შემცირებულიყო. მდგრადი განვითარების მიზნების შესრულების ფარგლებში, საქართველოს მიზნად აქვს დასახული, რომ ქვეყანაში დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი, სულ მცირე, 100 000 ცოცხლად მშობიარობაზე 12 გარდაცვალებამდე დაიყვანოს.⁸

მშობიარობამდელ მომსახურებას, მაგრამ არ გააჩნია სისტემური მიდგომა მშობიარობის შემდგომი საჭიროებების მოგვარებისადმი.¹¹ საქართველოს მიერ BPFA-სთვის წარდგენილ ეროვნულ ანგარიშში დედების სიკვდილიანობის შემდეგი მიზეზებია დასახელებული: (I) დაბალი ხარისხის ანტენატალური და პერინატალური ზრუნვა; (II) ტრანსპორტირების სუსტი სისტემა; (III) რეგულირებისა და მონიტორინგის სუსტი სისტემა; (IV) რეფერირების მექანიზმების არარსებობა დედათა ჯანდაცვის მომსახურების ფარგლებში, როგორიცაა მენის გადაუდებელი მომსახურება და (V) კვალიფიციური სპეციალისტების ნაკლებობა სამშობიარო სახლებსა და საკონსულტაციო ცენტრებში, განსაკუთრებით რეგიონებში.¹²

სურათი N 5.1:

დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებელი (%)



წყარო: საქსტატი 2020g.

რეპროდუქციული ჯანმრთელობის ფარგლებში კი- დევ ერთი ინდიკატორი არის შობადობის ჯამური მა- ჩვენებელია, რომელიც 2020 წელს 2.0-ის ტოლი იყო საქართველოში. მნიშვნელოვანია, რომ შობადობის

მაჩვენებელი თითქმის უცვლელია ბოლო წლებში. შესაძარებლად, შობადობის ჯამური კოეფიციენტი 2010 წელს 2.0 იყო, ხოლო 2015 წელს – 2.3.¹³

სურათი N 5.2: შობადობის ჯამური კოეფიციენტი საქართველოში



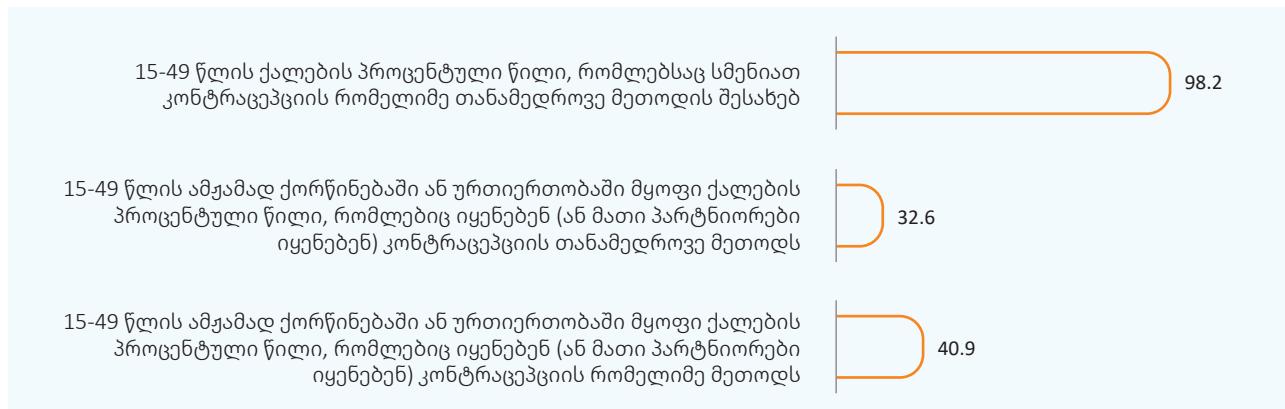
წყარო: საქსტატი.2020a

ოჯახის დაგეგმვა და კონტრაცეპციის გამო- ხევება

ოჯახის დაგეგმვასა და კონტრაცეპციასთან დაკა- ვშირებული საკითხები ჯერ კიდევ პრობლემურია საქართველოში.¹⁴ კვლევა აჩვენებს, რომ ქვეყანაში კონტრაცეპტივების გამოყენებამ მნიშვნელოვნად იმატა ბოლო ათწლეულების განმავლობაში,¹⁵ თუმ- ცა მაჩვენებელი მაინც დაბალია. საქართველოში 2018 წელს ჩატარებულმა მრავალკლასტერულმა ინდიკატორულმა კვლევამ აჩვენა, რომ ქალების უდიდეს ნაწილს (98.2 პროცენტს) სმენია თანამე-

დროვე კონტრაცეპციის საშუალებების შესახებ, მაგრამ რეალურად ცხოვრებაში ნაკლებად იყენებს მათ. უფრო კონკრეტულად, 15-49 წლის ამჟამად დაქორწინებული ან ურთიერთობაში მყოფი ქალე- ბის 32.6 პროცენტი იყენებს (ან მისი პარტნიორი იყენებს) კონტრაცეპციის თანამედროვე მეთოდს, ხოლო 40.9 პროცენტი რაიმე სახის კონტრაცეპტიულ მეთოდებს იყენებს.¹⁶ კონტრაცეპციის გამოყენების გლობალურ საშუალო მაჩვენებელთან შედარებით, რომელიც 62 პროცენტს შეადგენს, კონტრაცეპციის გამოყენების მაჩვენებელი საქართველოში საკმაოდ დაბალია.¹⁷

სურათი N 5.3: თანამედროვე კონტრაცეპციის შესახებ ინფორმირებულობა და გამოყენება (%)



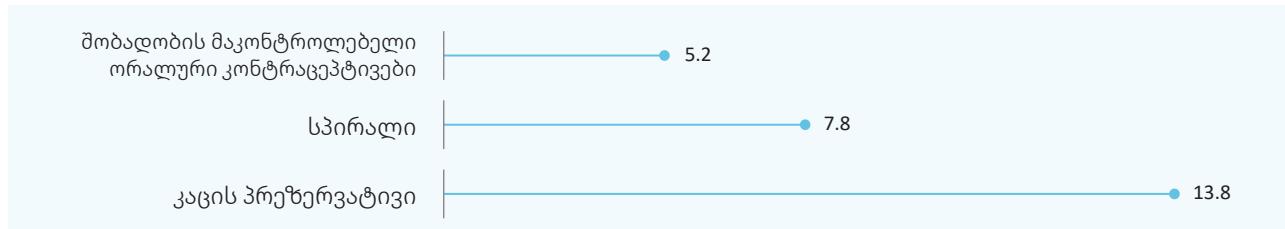
წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.

ზემოთ წარმოდგენილი მონაცემები „მეთოდის შე- სახებ ინფორმირებულობასა და მისი ეფექტურობის შესახებ ცოდნას შორის“ არსებულ განსხვავება- ზე მიუთითებს.”¹⁸ როგორც უკვე ითქვა, ამჟამად ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფი 15-49 წლის

ქალების დაახლოებით მესამედი (32.4 პროცენტი) თანამედროვე კონტრაცეპციის მეთოდებს იყენებს. სხვადასხვა ტიპის თანამედროვე კონტრაცეპტივის გამოყენების შესახებ ინფორმაციას გვაძლევს ქვე- მოთ წარმოდგენილი სურათი N 5.4.

სურათი N 5.4:

ამჟამად ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფი 15-49 წლის ქალების (ან მათი პარტნიორების) პროცენტული განაწილება, რომლებიც თანამედროვე კონტრაცეპციის საშუალებებს იყენებენ (%)



წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.

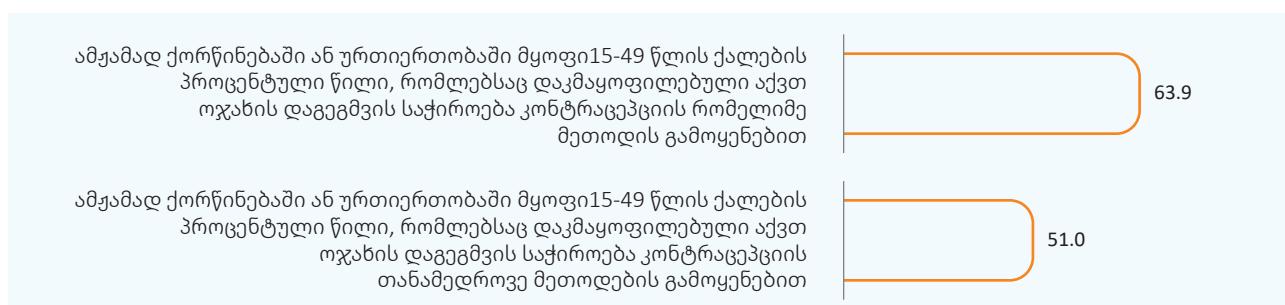
თანამედროვე მეთოდებს მნიშვნელოვნად მეტად იყენებენ ქალაქებში (38 პროცენტი), ვიდრე სოფლად (25 პროცენტი). თანამედროვე კონტრაცეპციის (განსაკუთრებით პრეზერვატივების) გამოყენების სიხშირე ასაკის მიხედვითაც იცვლება და უდიდეს სიხშირეს 25-29 წლის ასაკობრივ ჯგუფში აღნევს (44.6 პროცენტი). ეს მაჩვენებელი იყლებს ასაკის მატებასთან ერთად და უდაბლეს ზღვარს (12.1 პროცენტს) 45-49 წლის ასაკობრივ ჯგუფში აღნევს. თანამედროვე მეთოდების გამოყენება სოციო-ეკონომიკურ სტატუსსაც უკავშირდება: უღარიბესი ფენის ადამიანების მხოლოდ 19.9 პროცენტი იყენებს მათ, მაშინ, როცა ძალიან მდიდარი ადამიანების ჯგუფში ეს მაჩვენებელი 41.4 პროცენტს აღნევს.¹⁹

სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის UNFPA-ს მიერ განხორციელებული ანალიზი აჩვენებს, რომ 2010 წლიდან 2018 წლამდე პერიოდში 14-44 წლის ქალებში კონტრაცეპტივების გამოყენებამ იყლო და 53.4 პროცენტიდან 45.4 პროცენტამდე

შემცირდა.²⁰ ანგარიშის მიხედვით, ეს განსხვავება, ძირითადად, იმის შედეგია, რომ შემცირდა ტრადიციული მეთოდების გამოყენების სიხშირე – 2010 წელს დაფიქსირებული 18.5 პროცენტიდან 2018 წელს 8.5 პროცენტამდე, თუმცა არ მომატებულა თანამედროვე მეთოდების გამოყენების შემთხვევები;²¹ ამასთან, უკიდურესად მაღალია (31 პროცენტი) თანამედროვე კონტრაცეპციაზე დაუკავშირდილი მოთხოვნები. თანამედროვე კონტრაცეპტივების გამოყენების დაბალი მაჩვენებელი რამდენიმე ფაქტს შეიძლება უკავშირდებოდეს: საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამა არ ანაზღაურებს კონტრაცეპტივების საფასურს და არც პირველადი ჯანდაცვის დონეზე იღებენ ადამიანები ამ მომსახურებას; კონტრაცეპტივები ძვირია კერძო აფთიაქებები; ადამიანებს მწირი ინფორმაცია აქვთ მათი მოხმარების წესების შესახებ; ეკლესიის კონსერვატიული პოზიცია კონტრაცეპციის საკითხის მიმართ მნიშვნელოვნად ზემოქმედებს საზოგადოებაზე.²²

სურათი N 5.5:

ქალების პროცენტული წილი, რომლებსაც დაკამაყოფილებული აქვთ ოჯახის დაგეგმვის საჭიროება კონტრაცეპციის საჭიროების დაგეგმვის საჭიროება კონტრაცეპციის თანამედროვე მეთოდების გამოყენებით



წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.

მრავალკლასტერული ინდიკატორული კვლევის მიხედვით, ოჯახის დაგეგმვის საჭიროება ჯამში ქალების 64 პროცენტს აქვს, ხოლო დაუკავშირფი-

ლებელი საჭიროება – 23.1 პროცენტს, რაც ძალიან მაღალია ევროპულ სტანდარტებთან შედარებით და ზრდის არასასურველი ორსულობის რისკს.²³

სურათი N 5.6:

ოჯახის დაგეგმვის მოთხოვნა და საჭიროება (15-49 წლის ქალები) (%)

ოჯახის დაგეგმვის დაუკმაყოფილებელი საჭიროება

23.1

ოჯახის დაგეგმვის ჯამური საჭიროება: ამჟამად ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფი 15-49 წლის ქალების პროცენტული წილი

64.0

წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.

სოციალური ჯგუფები ოდნავ განსხვავდებიან ერთ-მანეთისგან იმის მიხედვით, თუ რამდენად ახერხებენ იჯახის დაგეგმვას, ამის საჭიროების შემთხვევაში.

ვაში. ქვემოთ მოცემული სურათი N 5.7 კარგად ასახავს არსებულ განსხვავებებს.

სურათი N 5.7:

ოჯახის დაგეგმვის დაუკმაყოფილებელი საჭიროება (%)

მდებარეობა



განათლება



ეთნიკური კუთვნილება



კეთილდღეობა



წყარო: UNFPA 2019a.

თუ შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მიხედვით გავაანალიზებთ ამჟამად ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფი ქალებისთვის იჯახის დაგეგმვის საჭიროებას, ვნახავთ, რომ საერთო ჯამში იჯახის დაგეგმვის საჭიროება შეზღუდული შე-

საძლებლობის მქონე ქალების 58.3 პროცენტს უდგას. ამასთან, მათი 31.3 პროცენტი ნებისმიერი მეთოდით აგვარებს ამ საჭიროებას, ხოლო 26.4 პროცენტი კონტრაცეპციის თანამედროვე მეთოდებს იყენებს.²⁴

ცხრილი N 5.1:

ოჯახის დაგეგმვის საჭიროება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებში (%)

აჯამში იჯახის დაგეგმვის საჭიროება	ოჯახის დაგეგმვის საჭიროებათა პროცენტული მაჩვენებელი, რომელიც დაკმაყოფილებულია შემდეგით		
	ნებისმიერი მეთოდი	თანამედროვე მეთოდები (SDG 3.7.1; MSGI 32)	
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები	58.3	31.3	26.4
შეზღუდული შესაძლებლობის არმქონე ქალები	64.6	41.9	33.4

წყარო: გაერთს ქალთა ორგანიზაცია და UNICEF 2021. 2018 წლის მრავალკლასტერული ინდიკატორული კვლევის მონაცემებზე დაყრდნობით.

5 GENDER EQUALITY



SDG ინდიკატორი 5.6.1

15-49 წლის ქალების 79.2 პროცენტი ამბობს, რომ თავად იღებს გადაწყვეტილებას სექსუალური კავშირების, კონტრაცეპტივების გამოყენებისა და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის საკითხების თაობაზე.

აღსანიშნავია, რომ სექსუალური ურთიერთობების, კონტრაცეპტივების გამოყენებისა და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის თაობაზე გადაწყვეტილებების თავად მიღება აძლიერებს ქალებს და საკუთარი რეპროდუქციული უფლებების განხორციელების საშუალებას აძლევს. მრავალკლასტერული ინდიკატორული კვლევის მონაცემებით, საქართველოში 15-49 წლის ქალების მეხუთედს (20.8 პროცენტს) ჯერ კიდევ არ მოუპოვებია ეს უფლება.²⁵



კოვიდ 19-თან დაკავშირებულმა შეზღუდვებმა და ქვეყანაში გამოცხადებულმა საგანგებო მდგომარეობამ კიდევ უფრო შეზღუდა ოჯახის დაგეგმვის სერვისებზე წვდომა და გამოყენება. თუმცა, UNFPA-ს მიერ 2021 წელს ჩატარებული კვლევის მიხედვით, „ოჯახის დაგეგმვის საკითხებზე საკონსულტაციო მომსახურების არარსებობა პანდემიის პერიოდში, არ წარმოადგენს მის უშუალო შედეგს; ეს ოჯახის დაგეგმვის მდარე პრაქტიკების შედეგი უფროა.“²⁷

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING



SDG ინდიკატორი 3.7.1

მრავალკლასტერული ინდიკატორული კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ ამჟამად ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფი 15-49 წლის ქალების 51 პროცენტი კონტაცეპციის თანამედროვე მეთოდებით გეგმავს ოჯახს, ხოლო 63.9 პროცენტი – რომელიმე მეთოდით მაინც.

დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრის მიერ მოწოდებული მონაცემების თანახმად, ქალები ოდნავ უფრო ხშირად მიდიან ექიმთან მშობიარობამდე. უფრო კონკრეტულად რომ ვთქვათ, მინიმუმ ოთხი ანტენატალური ვიზიტის პროცენტული მაჩვენებელი 81-დან (2018 წელს) 85.2 პროცენტამდე

(2020 წელს) გაიზარდა. მსგავსი ტენდენცია შეინიშნება დროულად ინიცირებული ანტენატალური ვიზიტის თვალსაზრისითაც: 80 პროცენტი 2018 წელს და 86.7 პროცენტი 2020 წელს. ამრიგად, მთლიანობაში კოვიდ 19-ის პანდემიას ორსულობის პერიოდში მომსახურებაზე წვდომაზე არ უმოქმედია.

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING



SDG ინდიკატორი 3.1.2

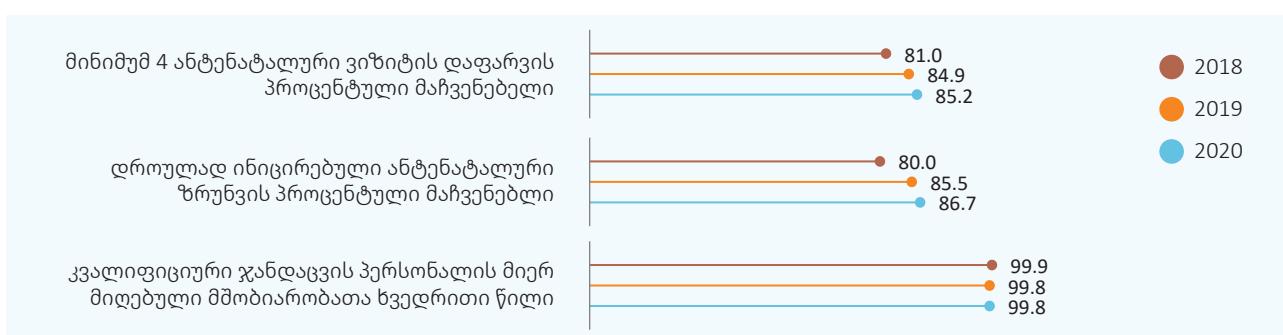
რაც შეეხება მშობიარობის პროცესში კვალიფიციური პერსონალის ჩართულობას, ფაქტობრივად, ყველა მშობიარობას კვალიფიციური პერსონალი მართავს და ასეთი შემთხვევები 99.8 პროცენტს შეადგენს.

UNFPA-ს მიერ 2021 წელს ჩატარებული კვლევის მიხედვით, კოვიდ 19-ს არ მოუხდენია მნიშვნელოვანი გავლენა ორსულობის პერიოდში მონიტორინგის, მშობიარობისა და მშობიარობის შემდგომ სერვისე-

ბზე; ასევე, კვლევა აჩვენებს, რომ მოსახლეობა ამ მომსახურებას სახელმწიფოში საგანგებო მდგომარეობისა და ლოქდაუნის პერიოდშიც იღებდა.²⁸

სურათი N 5.8:

ქალების წილი, რომლებმაც ისარგებლეს ორსულობის მონიტორინგის სერვისით (%)



წყარო: დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრი (2018–2020).

ალსანიშნავია, რომ სახალხო დამცველის მონაცემებით, ქალებმა ცოტა რამ იციან სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული პროგრამებისა და იმის შესახებ, რომ ორსულობის პერიოდში ექიმთან რვა ვიზიტი უფასოა.²⁹

პროცესი

მრავალკლასტერული ინდიკატორული კვლევის მიხედვით, ქვეყანაში ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობის კოეფიციენტი არის 0.9. ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ყოველ 1 000 ქალზე 130.3 ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობა მოდიოდა, ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობა მთელი სიცოცხლის განმავლობაში არის 909.4, ხოლო ყოველ

ერთ ქალზე – 0.1. მრავალკლასტერული ინდიკატორული კვლევის შედეგებს თუ საქართველოს რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევის³⁰ მონაცემებს შევადარებთ, რომლის მიხედვითაც, 1999 წელს ყოველ ერთ ქალზე 3.7 ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობა მოდიოდა, 2005 წელს – 3.1 და 2010 წელს – 1.6, ნათელი ხდება, რომ ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობების რაოდენობა სტაბილურად იკლებს დროთა განმავლობაში. კვლევები აჩვენებს, რომ ასეთი სწრაფი ცვლილება სრულიად მოულოდნელია და ამიტომ გავრცელებული მოსაზრებით, ასეთი მაჩვენებლები მხოლოდ იმით აიხსნება, რომ ყველა შემთხვევა არ არის აღრიცხული და არა – აპორტების რაოდენობის რეალურად შემცირებით.³¹

ცხრილი N 5.2:

ხელოვნურად გამოწვეული აბორტების ჯამური მაჩვენებელი, ყოველ 1 000 ქალზე

ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში	130.3
ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობა მთელი სიცოცხლის განმავლობაში	909.4
ყოველ ერთ ქალზე- ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში	0.1
ყოველ ერთ ქალზე- ხელოვნურად შეწყვეტილი ორსულობა მთელი სიცოცხლის განმავლობაში	0.9

წყარო: UNICEF საქსტატი 2018.

ბოლოდროინდელი კვლევები აჩვენებს, თუ რა აბორტობთ ქალებს ორსულობის ხელოვნურად უსაფრთხოდ შეწყვეტაში. ძირითადი ხელისშემშლელი ფაქტორებია: გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა და უსახსრობა.³² აბორტის გაკეთებამდე სავალდებულო ხუთდღიანი მოსაფიქრებელი პერიოდიც დამატებითი დაბრკოლება მათთვის.³³ მსგავს ბარიერებზე საუბრობენ სოფლად მცხოვრები და იძულებით გადაადგილებული ქალები.³⁴ საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია იძულებით აბორტებთან დაკავშირებით აქცენტს ქალთა უფლებებზე აკეთებს. სტამბოლის კონვენციის 39-ე მუხლის მიხედვით, იძულებითი აბორტი ქალთა მიმართ ძალადობის ერთ-ერთი სერიოზული ფორმაა. მიუხედავად იმ ვალდებულებებისა, რომლებიც საქართველომ სტამბოლის კონვენციის რატიფიკაციის შემდეგ აიღო, იძულებითი აბორტების საკითხი ჯერ კიდევ არ არის კანონით დარეგულირებული.³⁵

 კოვიდ 19-მა მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის სერვისების მიღებაზე. UNFPA-ს მიერ ბოლო პერიოდში ჩატარებული კვლევა აჩვენებს, რომ პანდემიასთან დაკავშირებული შეზღუდვების ფონზე იმატა არაუსაფრთხო აბორტების რისკმა.³⁶ კვლევის შედეგების მიხედვით, „მთავრობის რეკომენდაცი-

ით, დროებით შეჩერდა არაგადაუდებელი და დაგეგმილი ვიზიტები ექიმთან. შესაბამისად, კლინიკებმა არასასწრაფო აბორტები „შერჩევითად“ ან „არაარსებითად“ მიჩინიეს, რამაც კიდევ უფრო შეზღუდა ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის სერვისებზე წვდომა საგანგებო მდგომარეობისა და ლოქდაუნის პერიოდში.³⁷ ალსანიშნავია, რომ ზოგიერთი საავადმყოფო ტელემედიცინის რეჟიმში მომსახურებაზე გადავიდა და აბორტამდელ და აბორტის შემდგომ კონსულტირებასა და მონიტორინგს ტელეფონის საშუალებით ახორციელებდნენ.³⁸

ცოდნა სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის შესახებ

სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის შესახებ ცოდნისა და ინფორმაციის უქონლობა ჯერ კიდევ გამოწვევას წარმოადგენს. სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის რამდენიმე საკითხი, მსოფლიოს ჯანდაცვის ორგანიზაციისა და UNESCO-ს ტენიკური გზამკვლევის შესაბამისად, შეტანილია ეროვნულ სასწავლო გეგმაში, ბიოლოგიისა და სამოქალაქო განათლების საგნების სტანდარტებში. თუმცა, სახალხო დამცველის აპარატის თანახმად, ყოველმხრივი სქესობრივი განათლება სრულად ჯერ კიდევ არ არის ინტეგრირებული ფორმალური განათლების სისტემაში, რაც იმას ნიშ-

ნავს, რომ ახალგაზრდა ადამიანები არ იღებენ საკუ-
მარის ინფორმაციას ისეთი თემების შესახებ, რო-
გორებიცაა (ბევრ სხვა თემას შორის) გენდერი და
ძალთა უთანასწორობა, სექსუალური ორიენტაცია
და უსაფრთხო სექსოპრივი ურთიერთობები.³⁹ ადა-
მიანის სექსუალობის შესახებ ცოდნის ნაკლებობა
უდევს საფუძვლად იმას, რომ ახალგაზრდა ქალები
ვერ იცავენ თავს ნაადრევი ქორნინებისგან, გარდა-
ტების ასაქში დაორსულებისგან და სხვა დისკრიმი-
ნაციული პრაქტიკებისგან.⁴⁰

ინფორმაციასა და სექსოპრივი და რეპროდუქციუ-
ლი ჯანმრთელობის სერვისებზე წვდომა განსაკუ-
თრებით პრობლემურია ისეთი მოწყვლადი ჯგუფე-
ბისთვის, როგორიც შეზღუდული შესაძლებლობის
მქონე ადამიანები არიან.⁴¹ ამ კონკრეტულ ჯგუფს
ისეთ სპეციფიკურ დაბრკოლებებთან უწევს შე-
ჯახება, როგორიცაა:

- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალე-
ბის საჭიროებზე მორგებული სექსოპრივი
და რეპროდუქციული ჯანდაცვის სერვისები
არარსებობა;
- სამედიცინო პერსონალი, რომელსაც არ აქვს
სათანადო ცოდნა და კომპეტენციები, რათა
მომსახურება გაუწიოს შეზღუდული შესაძლე-

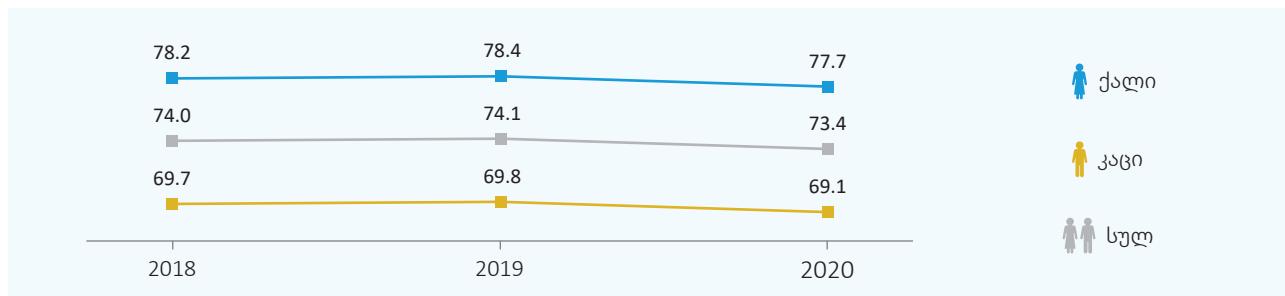
ბლობის მქონე ქალებს;

- ინფრასტრუქტურა და ფიზიკური გარემო, რო-
მელიც არ არის ადაპტირებული შეზღუდული
შესაძლებლობის მქონე პირების საჭიროებე-
ბზე;
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალების
სექსუალობაზე ტაბუ საზოგადოებაში.⁴²

5.2.2 სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა და და- ვადების შემთხვევები

დაბადებისას სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივო-
ბამ მოიმატა ბოლო ათი წლის განმავლობაში და
73.4 წელს შეადგენს. 2020 წლის მონაცემებით, ქალ-
თა ცხოვრების ხანგრძლივობა 77.7 წელი იყო მაშინ,
როცა კაცებისთვის ეს მაჩვენებელი 69.1 წელი იყო,
ხოლო სექსთაშორის სხვაობა 8.6 წელს შეადგენს (სუ-
რათი N 5.9). საქსტატის 2020 წლის მონაცემებით, 65
წლის ასაკში სიცოცხლის მოსალოდნელი ხანგრძლი-
ვობა ქალებისთვის 16.8 და კაცებისთვის 12.7 წელს
შეადგენდა.⁴³ აღსანიშნავია, რომ ბოლო ათწლეულ-
ში ოდნავ მოიმატა ქალებისთვის სიცოცხლის მოსა-
ლოდნელმა ხანგრძლივობამ 65 წლის ასაკისთვის:
2010 წელს ქალებისთვის ეს მაჩვენებელი 16.1 წელი
იყო, ხოლო კაცებისთვის უცვლელი დარჩა.⁴⁴

სურათი N 5.9: სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა



წყარო: საქსტატი 2020g.



SDG ინდიკატორი 3.3.1

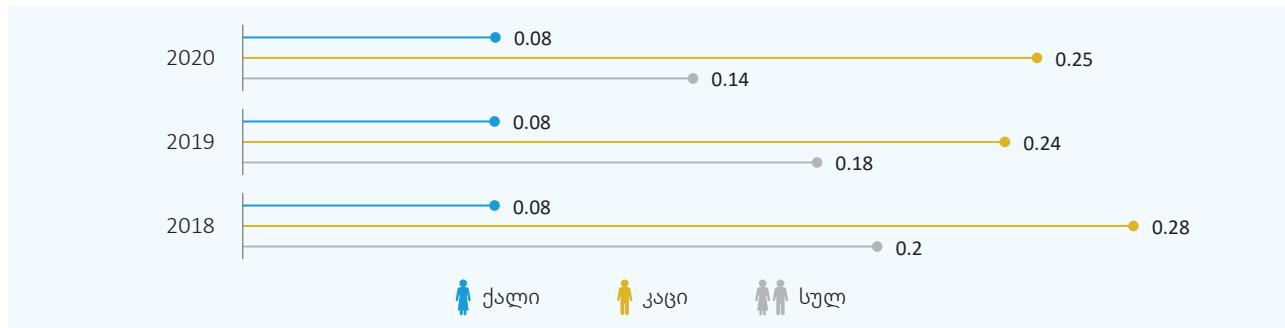
საქართველოს შიდსის ცენტრის მიხედვით, 2020 წელს ყოველ 1 000 მოსახლეზე აივ ინფექციის
0.14 შემთხვევა მოდიოდა, რაც ოდნავ ნაკლებია 2018-2019 წლებში შიდსის შემთხვევების ოდე-
ნობასთან შედარებით, როდესაც გავრცელების მაჩვენებელი ყოველ 1 000 მოსახლეზე 0.2 იყო.

2018 წელს 672 ახალი შემთხვევა დაფიქსირდა მაშინ,
როცა ეს მაჩვენებელი 2019 წელს - 668 და 2020 წელს - 530 იყო. შიდსის შემთხვევების კლება, შესაძლოა,
პანდემიის პერიოდში კლინიკაში ვიზიტების შემცი-

რების შედეგი იყოს. სურათი N 5.10 გვიჩვენებს ბოლო
სამი წლის განმავლობაში, სექსის მიხედვით განაწი-
ლებულ მონაცემებს ყოველ 1 000 მოსახლეზე აივის
გამოვლინების შემთხვევებს.

სურათი N 5.10:

ყოველ 1 000 მოსახლეზე აივ-ის შემთხვევები, სქესის მიხედვით (%)



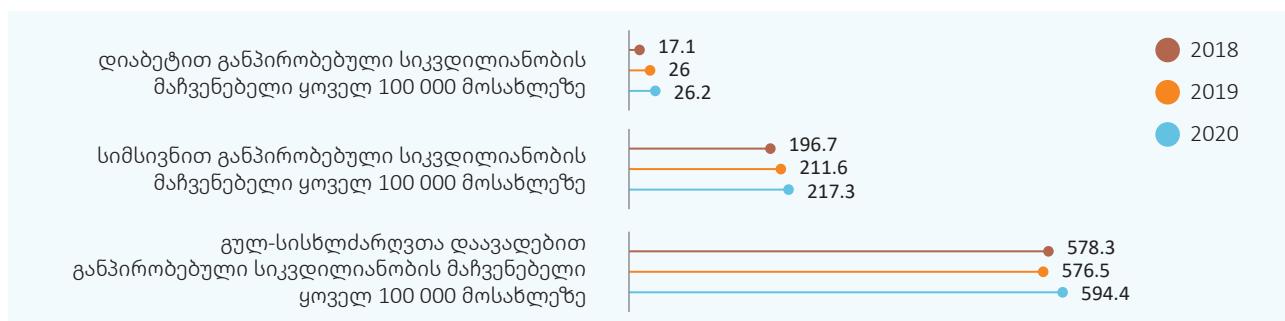
წყარო: ავტორის გამოთვლები, დაავალებათა ეროვნული ცენტრის მონაცემებზე დაყრდნობით (2020).

მონაცემების მიხედვით, აივ ინფექცია კაცებში უფრო გავრცელებულია, ვიდრე ქალებში. აივ-პოზიტიური ადამიანების შესახებ სრული ინფორმაციის უქონლობა და სტიგმა ის დამაბრკოლებელი ფაქტორებია, რომლებიც ხელს უშლის ინფექციის გავრცელების უკეთ პრევენციას.⁴⁵

სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 2020 წელს ყოველ 100 000 მოსახლეზე 13.6-ს შეადგინდა.⁴⁶ სიკვდილიანობის მაჩვენებელი ყველა თაობის კაცებში უფრო მაღალია, ვიდრე ქალებში. გამონაკლისს 75 წელს გადაცილებული ადამიანების ჯვალი წარმოადგენს.⁴⁷ სიკვდილიანობის განმაპირობებელი სხვადასხვა ტიპის დაავადებები მოცემულია სურათში N 5.11.

სურათი N 5.11:

SDG ინდიკატორი 3.4.1: გულ-სისხლძარღვთა დაავადებებით, სიმსივნითა და დიაბეტით განპირობებული სიკვდილიანობის მაჩვენებელი ყოველ 100 000 მოსახლეზე



წყარო: საქართვის, ჯანდაცვის სტატისტიკა (2018–2019).



SDG ინდიკატორი 3.4.2:

რაც შეეხება სუიციდს, საქსტატის მონაცემებით, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 2018 წელს 6.7-ს, 2019 წელს – 7.0-ს და 2020 წელს – 5.5-ს შეადგინდა.

სხვა ასპექტთან ერთად, კოვიდ 19-ის პან-დემიამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა ადამიანების როგორც ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობაზე, ისე – ბაზისური სერვისების ხელმისაწვდომობაზე. 2020 წელს გაეროს ქალთა ორგანიზაციამ სწრაფი გენდერული კვლევა ჩაატარა, რომელიც საქართველოში მცხოვრები ქალებისა და კაცების ცხოვრებაზე კოვიდ 19-ის გავლენის შეფასებას ისახავდა მიზნად. ვინაიდან კვლევა ორ ტალღად ჩატარდა, შესაძლებელია მონაცემების შე-

დარება.⁴⁸ კვლევის შედეგების მიხედვით, საქართველოს მოსახლეობის 49 პროცენტმა პანდემიის პერიოდში ფსიქიკური ჯანმრთელობის გაუარესებაზე მიუთითა. მათ შორის, უფრო მეტი ქალი (57 პროცენტი) იყო, ვიდრე კაცი (40 პროცენტი).⁴⁹ კვლევამ, ასევე, აჩვენა, რომ „რესპონდენტები, რომლებსაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი ჰყავდათ ოჯახში, მნიშვნელოვნად მეტი ალბათობით (63 პროცენტი) განიცდიდნენ სტრესსა და შფოთვას, ვიდრე მათ, ვისაც შინამეურნეობაში შეზღუდული

შესაძლებლობის მქონე წევრი (49 პროცენტი) არ ჰყავდათ.“⁵⁰

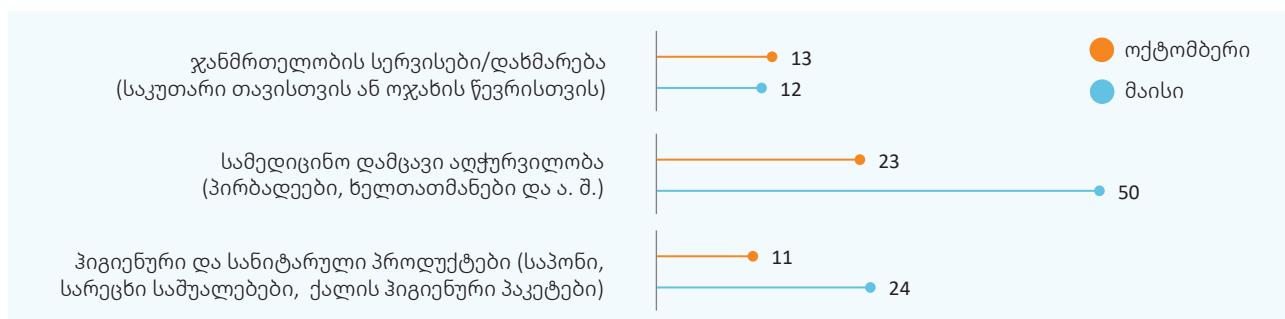
პანდემიის გავლენა ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ ჯანმრთელობაზე განსაკუთრებით თვალსაჩინო იყო ისეთ მოწყვლად ჯგუფებში, როგორებიც ხანში-შესული ადამიანები⁵¹ და ჯანდაცვის სექტორში და-საქმებული ქალები არიან. მათ რიცხვში შედიან ექი-მები, მედდები, სანიტარები და სასწრაფო დახმარე-ბის პერსონალი, რომლებსაც პირველებს მოუნიათ პანდემიაზე რეაგირება.⁵²

სწრაფი გენდერული შეფასებისას რესპონდენტებს

ისიც ჰყითხეს, პანდემიის დროს რაიმე სირთულე ხომ არ შექმნიათ და რომელიმე ფაქტორებმა ხომ არ შეუშალეს ხელი სამედიცინო მომსახურების მიღე-ბაში. კვლევის შედეგების მიხედვით, ძალზე ცოტა ადამიანმა აღნიშნა, რომ გაუჭირდა (ა) ჰიგიენური და საწმენდი საშუალებების (საპნის, სარეცხი საშუა-ლებების, ქალის ჰიგიენური პაკეტების) და (ბ) პირა-დი თავდაცვისთვის საჭირო სამედიცინო დამცავი აღჭურვილობის (პირბადეების, ხელთათმანების და ა. შ.) შოვნა.⁵³ რაც შეეხება ჯანდაცვის სერვისებს/ დახმარებას (საკუთარი თავისთვის ან ოჯახის წე-ვრისთვის), ოდნავ მეტი ადამიანი წააწყდა სირთუ-ლებს ამ მომსახურების მიღების მცდელობისას.⁵⁴

სურათი N 5.12:

ზოგიერთი ძირითადი სირთულე, რომელსაც ადამიანები ჯანმრთელობის მომსახურებისა და სამედიცინო მასალების მიღების მცდელობისას აწყდებოდნენ, 2020 წელი (%)



წყარო: UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის სამედიცინო მკურნალობაზე წვდომის საკითხის შესწავლისას, და ამტკიცებს, რომ პანდემიამ და გან-საკუთრებით ტელემედიცინის მომსახურებაზე გა-დასვლამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოუტანა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანებს. უფრო კონკრეტულად, მათთვის გაძნელდა ფსიქო-ლოგიურ, ფიზიკურ ანდა სოციალურ თერაპიაზე წვ-დომა ინტერნეტის უქონლობისა და იმის გამო, რომ შეხვედრები ოჯახურ გარემოში მიმდინარეობდა.⁵⁵

5.3 შეჩამება და რეკომენდაციები

საქართველომ ჯანდაცვის სისტემის გაუმჯობესე-ბის მიმართულებით აშკარა პროგრესი განიცადა ბოლო წლებში, მაგრამ ჯერ კიდევ არსებობს მთელი რიგი გასაუმჯობესებელი საკითხებისა, რათა ქალე-ბისთვის მეტად ხელმისაწვდომი იყოს ჯანდაცვის ხარისხიანი სერვისები. საქართველოს მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს, რომ ქალთა ჯანმრთელობის მიმართულებით აღებული საერთაშორისო ვალდე-ბულებები წარმატებით შესრულდეს.

ფსიქიკური ჯანმრთელობის სერვისებზე წვდომა, ზოგადად, გაუმჯობესდა ბოლო წლებში, თუმცა ქალებს, და მითუმეტეს სოფლად მცხოვრებ ქალებს, ჯერ კიდევ არ მიუწვდებათ ხელი მაღალი დონის ან-ტენატალურ და პოსტნატალურ მომსახურებაზე. მშობიარობამდე და მშობიარობის შემდგომი ჯან-დაცვის სერვისები გასაუმჯობესებელია, განსაკუ-თრებით, სოფლად. შესაბამისად, რეკომენდებულია, რომ საქართველოს მთავრობამ:

- შეიმუშაოს სისტემური მიდგომა პოსტნატა-ლური ზრუნვისადმი, რომელიც უზრუნველ-ყოფს მშობიარობის შემდგომი სერვისების მი-წოდებას, მათ შორის, სახელმწიფო პროგრამე-ბის ფარგლებში ფსიქოლოგიურ კონსულტი-რებასა და სერვისების შესახებ ცნობიერების ამაღლების აქტივობების განხორციელებას;
- უზრუნველყოს, რომ საყოველთაო დაზღვევის პროგრამის ფარგლებში ყველა ქალსა და მო-ზარდს მიუწვდებოდეს ხელი სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის ხარისხიან

სერვისებზე;

- გააუმჯობესოს ჯანდაცვის მომსახურების ხარისხი ჯანდაცვის მუშაკთათვის უწყვეტი სამედიცინო განათლების სისტემის შემდგომი განვითარების გზით;
- ჯანმრთელობის გაუმჯობესების მიზნით, უზრუნველყოს ჯანსაღი ცხოვრების წესის შესახებ ფორმალური და არაფორმალური განათლება და სრულყოფილი სქესობრივი განათლება ქალებისა და ახალგაზრდებისთვის, მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და მოზარდებისთვის.

ისეთი მოწყვლადი ჯგუფები, როგორებიცაა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალები და სოფლად მცხოვრები ქალები დამატებით დაბრკოლებებს აწყდებიან ჯანდაცვის სერვისებზე წვდომის კუთხით. ამიტომ, საქართველოს მთავრობამ უნდა:

- ზემოთ ჩამოთვლილი მოწყვლადი ჯგუფებისთვის უზრუნველყოს ჯანდაცვის სერვისების ფიზიკური და ფინანსური ხელმისაწვდომად მომობა;
- ჯანდაცვის საკანონმდებლო ბაზა ჰარმონიაში მოიყვანოს გაეროს შშმ პირების უფლებების კონვენციასთან (CRPD) და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისთვის უფრო ხელმისაწვდომი გახდოს სამედიცინო მომსახურება - არადისკრიმინატორული ენისა და მიდგომების, სათანადო ინფრასტრუქტურული ცვლილებების, ინფორმირებული თანხმობისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში პაციენტის მონაწილეობის პრაქტიკების დანერგვის მეშვეობით;
- მოახდინოს არსებული სოციალური და ჯანდაცვის პროგრამების (საყოველთაო დაზღვევის პროგრამის ჩათვლით) იმგვარად ადაპტირება, რომ უკეთ იქნეს დაკმაყოფილებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალების საჭიროებები;
- წამოიწყოს ცნობიერების ამაღლებაზე მიმართული კამპანიები მოწყვლადი ჯგუფებისთვის, მათთვის ჯანდაცვის სერვისების შესახებ ინფორმაციის მიზნით. ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებებისთვის ინფორმაციის მეტი ხელმისაწვდო-

მობისთვის კამპანიები მათ მშობლიურ ენაზე განხორციელდეს.

თანამედროვე კონტრაცეპტივებს ნაკლებად იყენებენ საქართველოში და ოჯახის დაგეგმვის საჭიროებაც ნაკლებად არის დაკმაყოფილებული. ქალები ჯერ კიდევ აწყდებიან მთელ რიგ დაბრკოლებებს, როდესაც უსაფრთხო აბორტის საჭიროების წინაშე დგანან. ამიტომ რეკომენდებულია, რომ:

- საქართველოს საყოველთაო დაზღვევის ბაზისური მომსახურების პაკეტი იჯახის დაგეგმვის კონსულტირებასა და კონტრაცეპტივებსაც მოიცავდეს, განსაკუთრებით სოციალურად მოწყვლადი მოსახლეობისთვის; განხორციელდეს ოჯახის დაგეგმვის მნიშვნელოვნების, კონტრაცეპტივის თანამედროვე მეთოდებისა და მათი გამოყენების თაობაზე ცნობიერების ამაღლებაზე მიმართული პროგრამები.
- მთავრობამ უზრუნველყოფს, რომ უსაფრთხო აბორტები ფიზიკურად და ფინანსურად ხელმისაწვდომი იყოს ქალებისთვის, განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრები, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისთვის; ასევე, განახორციელოს ცნობიერების ამაღლებისკენ მიმართული კამპანიები, რათა ქალები ინფორმირებული იყვნენ თავიანთი რეპროდუქციული უფლებების, ოჯახის დაგეგმვისა და აბორტების საკითხების შესახებ. ინფორმაცია ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი და, ასევე, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისათვის.
- გადაისინჯოს აბორტამდე დაწესებული სავალდებულო ხუთდღიანი ლოდინის პერიოდი, ვინაიდან, საერთაშორისო გზამკვლევებისა და არსებული კვლევების მიხედვით, ლოდინის დრო არ ცვლის ქალის გადაწყვეტილებას. ეს მხოლოდ დამატებითი დაბრკოლებაა, რომელიც ზრდის არაუსაფრთხო აბორტების ალბათობას.
- განხილულ იქნეს საყოველთაო დაზღვევის პროგრამის ფარგლებში აბორტის დაფინანსების საკითხი იმ შემთხვევებში, როდესაც ორსულობა გაუპატიურების შედეგს წარმოადგენს.

სრულყოფილი სექსუალური განათლების არარსებობა ერთ-ერთი იმ ფაქტორთაგანია, რომელიც

ხელს უშლის ქალებს, რომ სათანადოდ იყვნენ ინფორმირებულნი სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის საკითხების შესახებ. ბევრ ადამიანს აივ/შიდსის შესახებ ინფორმაციაზეც კი არ მიუწვდება ხელი. აივ დადებითი ადამიანების სტიგმატიზირებულნი არიან საზოგადოებაში. ინფორმაციის ნაკლებობა და არსებული სტერეოტიპები ხელს უშლის ინფექციის გადადებისა და გავრცელების ეფექტურ პრევენციას. აქედან გამომდინარე, რეკომენდებულია:

- ადამიანის სექსუალობის შესახებ ზოგიერთი საკითხის ფორმალური განათლების სისტემაში შეტანა;
- სკოლის გარეთ სექსუალობის შესახებ სრულყოფილი განათლების პრაქტიკის დანერგვა მოწყვლადი ჯგუფებისთვის, მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და მოზარდებისთვის;

- აივ/შიდსის, სტიგმისა და დისკრიმინაციის, რისკის შემცველი ქცევის საკითხებზე ცნობიერების ამაღლების ეფექტური კამპანიების დაგეგმვა და განხორციელება, რათა გაიზარდოს მოტივაცია და ადამიანებმა რეალურად მიმართონ აივ ინფექციის პრევენციის სერვისებს.



კოვიდ 19-მა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა ჯანდაცვის სერვისების მიწოდებაზე. რეკომენდებულია, რომ ჯანდაცვის პოლიტიკა, სერვისის მიწოდების ტექნიკური გზამკვლევები და პროტოკოლები, სქესობრივ და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასა და აივ/შიდსთან დაკავშირებული სერვისების ჩათვლით, კოვიდ 19-ის სიტუაციის შესაბამისად ადაპტირდეს და გაგრძელდეს მომსახურების დროულად მიწოდება. პოლიტიკის/სერვისების ადაპტაციის პროცესში გათვალისწინებულ იქნეს სხვადასხვა მოწყვლადი ჯგუფის სპეციფიკური მახასიათებლები და საჭიროებები.

6. ქალთა მიმართ ძალადობა

6.1 საგანონოდებლო ბაზა და პოლიტიკა

საქართველოს შესახებ CEDAW-ს კომიტეტის დასკვნით ანგარიშში ხაზგასმულია ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის მნიშვნელობა.¹ ამასთან, 2030 წლის დღის წესრიგის ფარგლებში, საქართველომ ქალებისა და გოგოების მიმართ ნებისმიერ ადგილას გამოვლენილი ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრის ვალდებულება აიღო (მიზანი 5.1). ასევე, ამ ვალდებულების ნაწილს წარმოადენს ქალებისა და გოგოების მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრა საჯარო და კერძო სფეროებში, ტრეფიკინგისა და სექსუალური და სხვა სახის ექსპლუატაციის ჩათვლით (მიზანი 5.2). ორივე ინსტრუმენტის ზოგიერთი რეკომენდაცია უკვე გათვალისწინებულია. მთლიანობაში საქართველომ ბოლო წლებში² მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა ქალთა მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლაში. თაობათა თანასწორობის გლობალური მოძრაობის ფარგლებში, საქართველომ, როგორც გენდერზე დაფუძნებული მოქმედების კოალიციის მონაწილემ, დამატებითი ვალდებულებები აიღო.

ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციისა და მასზე რეაგირებისთვის სამართლებრივი ჩარჩოს შექმნის მიმართულებით გადადგმული პირველი ნაბიჯი ოჯახში ძალადობის ეროვნული კანონი იყო, რომელიც 2006 წელს იქნა მიღებული.³ მას შემდეგ საქართველომ მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწია ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ სამართლებრივი რეაგირებისა და სოციალური დაცვის მექანიზმების განვითარების მიმართულებით. ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის 2010 წელს სატელეფონო ცხელი ხაზი ამოქმედდა და პირველი თავშესაფარიც გაიხსნა. 2012 წელს შევიდა შესწორებები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში, რომელის თანახმადაც, ოჯახში ძალადობა სისხლის სამართლის დანაშაულად მიიჩნევა.⁴ 2017 წელს საქართველოს მთავრობამ სტამბოლის კონვენციის რატიფიკაცია მოახდინა.⁵ 2018 წელს შინაგან საქმეთა სამინისტროში ადამიანის უფლებათა დაცვისა და ხარისხის მონიტორინგის დეპარტამენტი დაფუძნდა,⁶ რომელიც თვალ-ყურს ადევნებს შინაგან საქმეთა სამინისტროში დაფიქსირებული ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის თითოეულ შემთხვევაზე სამართლებრივი რეაგირების პროცესს. 2019 წელს მიღებულ იქნა კანონი

სექსუალური შევიწროების შესახებ და შესაბამისი ჩასწორებები შევიდა საქართველოს შრომის კოდექსში⁷ და საქართველოს აღმინისტრაციული სამართლდარღვევების კოდექსში.⁸

2014-2020 წლების ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნულ სტრატეგიაში ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრა ერთ-ერთ სტრატეგიულ მიმართულებად არის აღიარებული და მიზნად ისახავს გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფას, ქალთა უფლებების დაცვას, ოჯახში ძალადობასთან ბრძოლასა და მისი შედეგების აღმოფხვრას. ამ მიზნის მისაღწევად, სტრატეგია რამდენიმე ამოცანას მოიცავს, მათ შორის, ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის სამართლებრივი მექანიზმების საერთაშორისო სტანდარტებთან ჰარმონიზაციას, ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის საკითხების თაობაზე ცნობიერების ამაღლებას საჯარო მოხელეებსა და ფართო საზოგადოებაში და ძალადობის მსხვერპლთათვის სამართლებრივი დაცვის, ფინანსურის უზრუნველყოფას.⁹

ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრა, ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლისა და მსხვერპლთა (დაზარალებულთა) დასაცავად გასატარებელ ღონისძიებათა 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმის დოკუმენტშიც სახელმწიფოს პრიორიტეტად არის მიჩნეული. ეროვნული სამოქმედო გეგმის მიზნები, ამოცანები და აქტივობები სრულ შესაბამისობაშია მდგრადი განვითარების მეხუთე მიზანთან, CEDAW-სა და სტამბოლის კონვენციასთან და ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის საკითხებთან დაკავშირებული სამართლებრივი ჩარჩოს, შესაბამისი სერვისის უზრუნველყოფისა და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებაზე მიმართული ღონისძიებების გაუმჯობესებას ისახავს მიზნად. ეროვნულ სამოქმედო გეგმაში განხერილი პროცესის განხორციელების კოორდინირებასა და მონიტორინგის გენდერული თანასწორობის, ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის საკითხებზე მომუშავე უწყებათაშორისი კომისია ახდენს.¹⁰

დღეისათვის საქართველოში ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ხელმისაწვდომია და ფუნქციონირებს შემდეგი მექანიზმები და სერვისები:

• სამართლებრივი რეაგირება

- ქალთა მიმართ და/ან ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრისა და ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და მხარდაჭერისთვის განკუთვნილი სამართლებრივი ჩარჩო
- შემაკავებელი ორდერები, რომელსაც პოლიცია გასცემს და რომელიც რისკების შეფასების მექანიზმს ეფუძნება;
- დამცავი ორდერები, რომელსაც სასამართლო გასცემს;
- მაღალი რისკის მოძალადეების შელექტრონული მონიტორინგი;
- მოწმისა და დაზარალებულის კოორდინატორის სამსახური პროკურატურაში;
- შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებადადადაცვისდეპარტამენტი, რომელიც ქალთა მიმართ /ოჯახში ძალადობის შემთხვევების გამოძიების ხარისხის მონიტორინგს ახდენს;
- მოძალადეთა ქცევის კორექციის პროგრამები;
- სახალხო დამცველის აპარატის ფემიციდის მონიტორინგის მექანიზმი;
- ჯანდაცვის სისტემის ძირითადი ნორმატიული აქტები (მაგალითად, ამბულატორიული მომსახურების დოკუმენტები (შრომის, ჯანდაცვისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს განკარგულება N01-4) 1 და სტაციონარული მკურნალობის დოკუმენტების წარმოების რეგულაციები (შრომის, ჯანდაცვისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს განკარგულება N108/6), რომელიც ჯანდაცვის სპეციალისტებს ქალთა მიმართ /ოჯახში ძალადობის შემთხვევების სათანადო დოკუმენტირების საშუალებას აძლევს;
- პირველადი ჯანდაცვის სისტემის თანამშრომლების ოპერირების სტანდარტული პროცედურები, რომლის მიხედვითაც ისინი მოქმედებენ გენდერზე დაფუძნებული და ქალთა მიმართ ძალადობის შემთხვევებზე რეაგირებისას, დოკუმენტირებისა და გადამისამართებისას.

• სერვისები

- 112 - ერთიანი გადაუდებელი რეაგირების ნომერი, ხელმისაწვდომია 24 საათიანი რეჟიმით კვირაში 7 დღის განმავლობაში;
- 112-ის მობილური აპლიკაცია, რომელიც ინტეგრირებულია ჩათის ფუნქცია და SOS ლილაკი;
- 116 006 - საკონსულტაციო სატელეფონო ცხელი ხაზი, რომელიც რვა სხვადასხვა ენაზე გასცემს ინფორმაციას;
- ათი თავშესაფარი საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში, რომლებიც 24 საათის განმავლობაში კვირაში 7 დღე უზრუნველყოფს როგორც საცხოვრებელს, ისე სამართლებრივ, ფსიქოლოგიურ და სამედიცინო დახმარებას;
- ხუთი კრიზისული ცენტრი საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში, რომელიც სამართლებრივ, ფსიქოლოგიურ და სამედიცინო დახმარებას უზრუნველყოს;
- სექსუალური ძალადობის მსხვერპლთათვის საჭირო სერვისებისთვის განკუთვნილი სახელმწიფო დაფინანსება.

6.2 ეროვნული მონაცემები

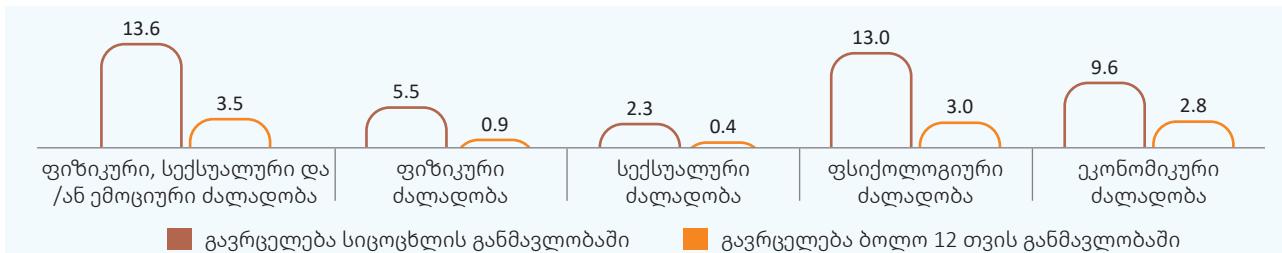
6.2.1 ქალთა მიმართ ძალადობის გავრცელება

პოლიტიკის დონეზე გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯების მიუხედავად, ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობა კვლავ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება საქართველოში. არსებული მონაცემები მიუთითებს, რომ ქალები სხვადასხვა ფორმის ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ და სექსუალურ ძალადობას განიცდიან თავიანთი ინტიმური პარტნიორების მხრიდან. აქვე უნდა ითქვას, რომ ხელთ არსებული მონაცემები სრულად ვერ ასახავს ვითარების მთელ მასშტაბს, გაბატონებული ტრადიციული გენდერული ნორმებისა და ისეთი ფაქტორების გამო, როგორებიცაა სოციალური და სამართლებრივი მხარდაჭერის უქონლობა. ქვემოთ მოცემულ სურათებში წარმოდგენილია მდგრადი განვითარების მიზნების 5.2.1 და 5.2.2 ინდიკატორების არაპირდაპირი საზომები.



სურათი N 6.1:

SDG ინდიკატორი 5.2.1: 15-64 წლის ქალების წილი, რომლებსაც ერთხელ მაინც განუცდიათ ფიზიკური, სექსუალური ან ფსიქოლოგიური ძალადობა ამჟამინდელი ან ყოფილი ინტიმური პარტნიორის მხრიდან, ძალადობის ფორმების მიხედვით (%)

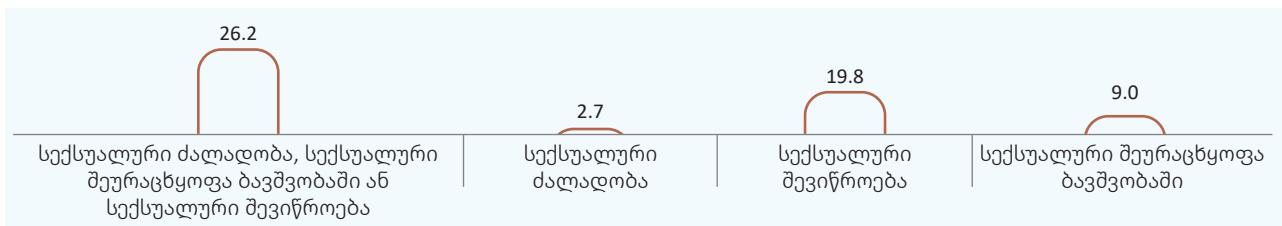


წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და საქსტი 2017.



სურათი N 6.2:

SDG ინდიკატორი 5.2.2. 15-64 წლის ქალების წილი, რომლებსაც განუცდიათ სექსუალური ძალადობა ნებისმიერი ადამიანისგან, ვინც არ ყოფილა მათი ინტიმური პარტნიორი (%)



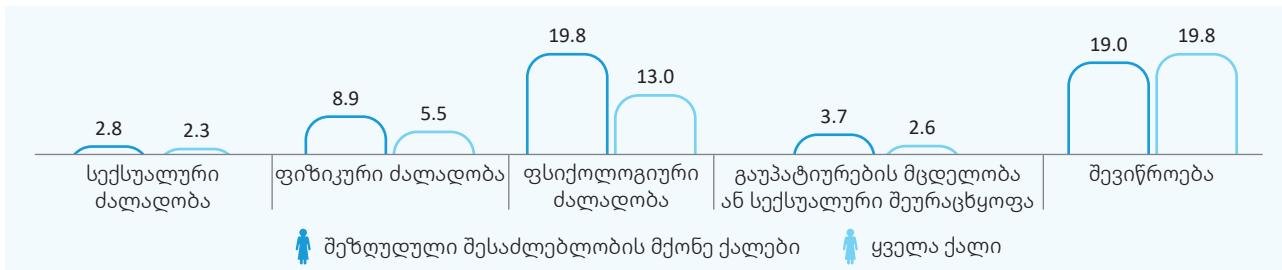
წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და საქსტი 2017.

რაც შეეხება მდგრადი განვითარების მიზნების 16.2.3 ინდიკატორს (18-29 წლის ახალგაზრდა ქალებისა და კაცების თანაფარდობა, რომელთაც 18 წლის ასაკისთვის გამოცდილი აქვთ სექსუალური ძალადობა), საქართველოს მდგრადი განვითარების მიზნების ეროვნული დოკუმენტის მიხედვით, ქალების 6.7 პროცენტს ბავშვობაში გამოცდილი აქვს სექსუალური შეურაცხყოფა.¹¹

გაეროს ქალთა ორგანიზაციისა და UNICEF-ის ერთობლივი ანალიზი, რომელიც ქალთა მიმართ ძალადობის ეროვნულ კვლევას ეფუძნება, აჩვენებს, რომ ძალადობის სხვადასხვა ფორმის შემთხვევები შეზღუდული ფუნქციური უნარების მქონე ქალებში უფრო ხშირია, ვიდრე ზოგადად ქალთა პოპულაციაში.

სურათი N 6.3:

ქალთა მიმართ ძალადობის შემთხვევათა ძირითადი ინდიკატორები (%)



წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და UNICEF 2021. 2017 წლის მონაცემებზე დაყრდნობით.

ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის საკითხებზე საქართველოში 2017 წლის შემდეგ ჩატარებული კვლევები აჩვენებს, რომ ქალთა მიმართ ძალადობის რისკს სხვადასხვა სოციო-ეკონომიკური ფაქტორი ზრდის. მაგალითად, ქალაქში მცხოვრებ,

ცუდი საყოფაცხოვორებო პირობების მქონე და 18 წლამდე დაქორწინებულ ქალებს უფრო მეტი შანსი აქვთ, რომ ძალადობისა და შეურაცხყოფის სამიზნე გახდენ. სტაბილურად უმუშევარი და ალკოჰოლის მომხმარებელი პარტნიორის ყოლაც ზრდის ქალთა

მიმართ ძალადობის რისკის.¹²

გაეროს ქალთა ორგანიზაციის დაკვეთით შესრულებული ბოლოდროინდელი კვლევა, რომელიც საჯარო სამსახურში სექსუალურ შევიწროებას შეეხებოდა, იძლევა იმის ემპირიულ მტკიცებულებას, რომ სექსუალური შევიწროება სამუშაო ადგილზე საკამაოდ გავრცელებულია საქართველოს საჯარო სამსახურის სივრცეში. უფრო კონკრეტულად რომ ვთქვათ, კვლევის მიხედვით, ყოველმა მესამე საჯარო მოხელემ აღნიშნა, რომ გამოიცდია სექსუალური შევიწროება საჯარო სამსახურში და საჯარო დაწესებულებებში დასაქმებული ყოველი ხუთი ქალიდან ორი ამბობდა, რომ განუცდია სექსუალური შევიწროება სამუშაო ადგილზე. ეს მონაცემები აჩვენებს, რომ ქალები და ახალგაზრდა (35 წლამდე ასაკის) საჯარო მოხელეები უფრო დიდი ალბათობით განიცდიან სამუშაო ადგილზე სექსუალურ შევიწროებას, ხოლო მოძალადები, როგორც წესი, კაცები, უმრავლეს შემთხვევაში მათზე ასაკით უფროსი კოლეგები არიან.¹³ იკვეთება ტენდენცია, რომ ქალები სექსუალური შევიწროების ერთზე მეტი ფორმის მსხვერპლი ხდებიან. საჯარო სამსახურში სექსუალური შევიწროების ყველაზე გავრცელებული ფორმები ვერპალური და არავერპალური მანიშნებლებია. ამასთან, მეტია ალბათობა იმისა, რომ შევიწროების შემთხვევები ნაკლებად ფორმალურ სიტუაციებში იჩენს თავს, როგორიცაა მივლინებები და გუნდის შეკვრაზე ორიენტირებული აქტივობები.¹⁴

NDI-მა და CRRC-მა 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნების პერიოდში „ფეისბუქის“ მეშვეობით ქალი მაჟორიტარი კანდიდატების შეურაცხყოფის ბუნება, დიაპაზონი და წყაროები იკვლიერს. კვლევამ აჩვენა, რომ ქალებზე მიმართული ონლაინ ძალადობა უფრო იყო გენდერულად შეფერილი, ვიდრე მათი კაცი კოლეგებისადმი მიმართული ძალადობა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქალი კანდიდატები, კაცებთან შედარებით, გაცილებით მეტ კომენტარს იღებდნენ მათ პირად და სექსობრივ ცხოვრებასთან, გარეგნობასა და სექსუალობასთან და, ასევე, სახლში ქალების ტრადიციულ როლებთან დაკავშირებით, ვიდრე კაცები. კვლევამ, აჩვენა, რომ ქალებს დაახლოებით სამჯერ მეტად აყენებდნენ შეურაცხყოფას, ვიდრე მათ კაც კოლეგებს. საინტერესოა, რომ ქალი მაჟორიტარი კანდიდატების მიმართ ონლაინ გამოვლენილი ძალადობა არ შემცირებულა არჩევნების შემდეგ.¹⁵

 კოვიდ 19-ის დასაწყისში წამყვანმა საერთაშორისო ორგანიზაციებმა წინასწარ დაინტეს საზოგადოების გაფრთხილება ქალთა მიმართ და

ოჯახში ძალადობის რისკების მატების თაობაზე. სხვადასხვა ქვეყნიდან მიღებული მონაცემები ადასტურებს, რომ ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობა უფრო ინტენსიური გახდა კოვიდ 19-ის პანდემიის დაწყების შემდეგ და კიდევ უფრო გამნვავდა ისეთი ფაქტორების ზემოქმედებით, როგორიცაა დაუცველობა, ჯანმრთელობისა და ფინანსების შესახებ ნერვიულობა და გაუარესებული საცხოვრებელი პირობები.¹⁶

ქალების 23%-სა და კაცების 17%-ს

უგრძვნია ან სმენია კოვიდ 19-ის პანდემიის დაწყების შემდეგ იჯახში ძალადობის შემთხვევების ზრდის შესახებ

წყარო: UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021.

კოვიდ 19-ის კრიზისის შედეგად გენდერული უთანასწორობაც გამძაფრდა. ეს კონკრეტული ფაქტორების ზემოქმედების შედეგი იყო, რამაც, თავის მხრივ, გაზარდა ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის რისკები. პანდემიის პირობებში ძალადობრივი ქცევისთვის ბიძგის მიმცემი მთელი რიგი ფაქტორები ქალების ყოველდღიური ცხოვრების უფრო ინტენსიურ ნაწილად იქცა,¹⁷ მათ შორის:

- ოჯახების გაუარესებული ეკონომიკური მდგრადიობა;
- მომატებული საოჯახო საქმე და გაზრდილი ვალდებულებები, რომლებიც ქალებს დააწვათ მხრებზე;
- შეზღუდული პირადი სივრცე;
- მოძალადისგან გაქცევის შეზღუდული შესაძლებლობა;
- გაუარესებული ფსიქიკური ჯანმრთელობა.

კოვიდ 19-ის პანდემიის დაწყების შემდეგ ქალთა ზოგიერთი ჯგუფი უფრო მაღალი რისკის შემცველ სიტუაციაში აღმოჩნდა, ვიდრე სხვები:

ლბტ ქალები: მოწოდება „დარჩი სახლში“ არ იყო მათთვის უსაფრთხო მოწოდება, ვინაიდან ბევრ მათგანს ოჯახის წევრები არ იღებენ, ხოლო ბინის დაქირავება ფინანსურ პრობლემებთან იყო დაკავშირებული.

ხანდაზმული ქალები: ოჯახების გაუარესებული სოციო-ეკონომიკური პირობებიდან გამოდინარე,

ხანდაზმული ქალები დამატებით ტვირთად დააწვენენ მხრებზე ოჯახის წევრებს და ეკონომიკური ძალადობის მომატებული რისკის ქვეშ აღმოჩნდნენ.¹⁸

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები:
ამ ჯგუფში გაერთიანებული ქალები კოვიდ 19-ის პირობებში განსაკუთრებით დიდი რისკის ქვეშ აღმოჩნდნენ. გაორმაგდა მოწყვლადობის ისეთი განმსაზღვრელი ფაქტორების ზემოქმედება, როგორებიც სხვაბზე ეკონომიკური დამოკიდებულება, დისკრიმინაცია და სექსუალური და ფიზიკური ძალადობის რისკია.¹⁹

საცალო ვაჭრობის ობიექტებსა და ღია პაზრებ-

ში დასაქმებული ქალები: ლოქდაუნის პერიოდში ამ ქალების უმრავლესობა შემოსავლის გარეშე დარჩა, რამაც ისინი ოჯახის მოძალადე წევრების-გან მომდინარე მომატებული აგრესის სამიზნედ აქცია.²⁰

6.2.2 ფემიციდი

როგორც გენდერზე დაფუძნებული ძალადობის, ასევე ადევნების მსხვერპლი ქალები, ფემიციდის ყველაზე მაღალ რისკ-ჯგუფს შეადგენენ.²¹ 2020 წელს 24 ქალი იქნა მოკლული, რომელთაგან 15 ოჯახში ძალადობის შემთხვევა იყო, დანარჩენი 9 კი – სხვა მოტივებით ჩადენილი მკვლელობა.²²



კავშირში SDG ინდიკატორთან 16.1.1:

2020 წელს ყოველ 100 000 მდედრობითი სქესის მოსახლეზე 1.24 მოკლული ქალი მოდის, რაც 2018 წლის შემდეგ მაჩვენებლის მატებაზე მიუთითებს.²³

სურათი N 6.4:

მოკლული ქალების რაოდენობა



წყარო: სახალხო დამცველის აპარატი, 2020b

სურათი N 6.5:

მოკლული ქალების წილი ყოველ 100 000 ქალ მოსახლეზე



შენიშვნა: SDG-ის 16.1.1 ინდიკატორის არაპირდაპირი გაზომვა
წყარო: ავტორის გამოთვლები, სახალხო დამცველის აპარატის ანგარიშებზე (2017-2020) დაყრდნობით

6.2.3 ტრეფიკინგი



SDG ინდიკატორი 16.2.2

იმ ადამიანთა რაოდენობამ, რომლებიც 2018 წელს ტრეფიკინგის მსხვერპლად იქნა მიჩნეული, ყოველ 100 000 მოსახლეზე 0.6 შეადგინა. მაჩვენებელი უცვლელი იყო 2019 წელს, ხოლო 2020 წელს 0.3-მდე შემცირდა.²⁵

სურათი N 6.6:

ტრეფიკინგის მსხვერპლთა რაოდენობა



წყარო: შინაგან საქმეთა სამინისტრო (2018-2020)

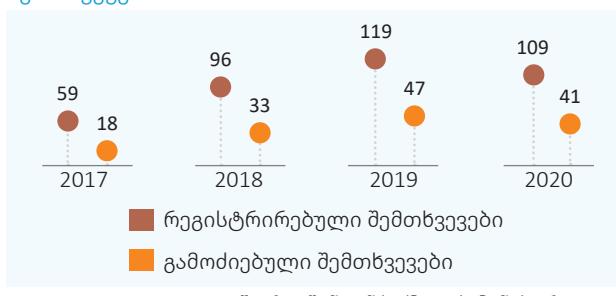
2020 წელს მაჩვენებლის შემცირება კოვიდ 19-ის გამო საზღვრების დაკეტვასა და მოგზაურობაზე დაწესებულ შეზღუდვებს შეიძლება უკავშირდებოდეს. აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტის 2020 წლის ანგარიშის მიხედვით, საქართველოს მთავრობა ტრეფიკინგის აღმოფხვრის მინიმალურ სტანდარტებს აკმაყოფილებს. ანგარიშში, ასევე ნათქვამია, რომ ტრეფიკინგით დაკავებული ადამიანები მსხვერპლებს ჩაის პლანტაციებში, საავადმყოფოებში, სალონებში, რესტორნებსა და სასტუმროებში კარგად ანაზღაურებადი სამსახურის ყალბი დაპირებებით იზიდავენ. სექსუალური ტრეფიკინგის შემთხვევებიც საკმაოდ გავრცელებულია საქართველოში. მეტიც, საქართველო სექსუალური ტრეფიკინგის სატრანზიტო ქვეყანაც არის.²⁶ სახალხო დამცველის აპარატის მიერ პარლამენტისთვის მომზადებული ანგარიშის თანახმად, ტრეფიკინგის მსხვერპლთა იდენტიფიკაციის დონე დაბალია, ხოლო მსხვერპლის სტატუსის განსაზღვრა მთელ რიგ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. ამიტომ მთავრობამ იდენტიფიკაციის უფრო მძლავრი და ქმედით მექანიზმი უნდა შეიმუშაოს.²⁷

6.2.4 გაუპატიურება

პრობლემის მოგვარების ადეკვატური ზომების უქონლობის გამო, სექსუალური ძალადობა კვლავ ერთ-ერთ უდიდეს გამოწვევად რჩება. 2020 წელს სექსუალური თავისუფლების ნინააღმდეგ ჩადენილი სისხლის სამართლის 342 დანაშაული იქნა რეგისტრირებული, რომელთაგან 109 გაუპატიურება იყო. მათგან მხოლოდ 41 შემთხვევა იქნა ბოლომდე გამოძიებული.²⁸

სურათი N 6.7:

გაუპატიურების რეგისტრირებული და გამოძიებული შემთხვევები



წყარო: შინაგან საქმეთა სამინისტრო, 2020

Equality No w-ს ანგარიშის მიხედვით, ევრაზიის ქვეყნების და, მათ შორის, საქართველოს კანონმდებლობა, რომლითაც სექსუალური ძალადობის დანაშაულისა და გაუპატიურების შემთხვევები რეგულირდება, „მართლმსაჯულებაზე წვდომას ფაქტობრივად უზღუდავს სექსუალური ძალადობის მსხვერპლებს“.²⁹ თავის ყოველწლიურ ანგარიშში სახალხო დამცველის აპარატი სექსუალური ძალადობის დანაშაულთან დაკავშირებულ საკანონმდებლო ბაზაში არსებულ ხარვეზებსა და ჩავარდნებზე ამახვილებს ყურადღებას. კანონმდებლობა არ შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს, ვინაიდან სექსუალური ძალადობის განსაზღვრება არ ემყარება მსხვერპლის თავისუფალ და ნებაყოფლობით თანხმობას.³⁰ სახალხო დამცველის აპარატის ანგარიშში „ქალთა მიმართ სექსუალური ძალადობის დანაშაულებზე მართლმსაჯულების განხორციელება საქართველოში“ მიმოხილულია კანონმდებლობაში არსებული მთელი რიგი ხარვეზები და გამოწვევები. კერძოდ, ანალიზის თანახმად, გენდერული პერსპექტივა არ არის გათვალისწინებული სექსუალური ძალადობის შემთხვევებში მართლმსაჯულების აღსრულებისას. გარდა ამისა, გამოძიების, სასამართლო დევნისა და განაჩენის გამოტანის პროცესში ხშირად მავნე სტერეოტიპული მიდგომები გამოიყენება. მაგალითად, სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზა, რომელიც უაღრესად მატრავმირებელი პროცესია მსხვერპლისთვის, გამოძიების სავალდებულო ეტაპად ითვლება.³¹ ამასთან, ისეთი მარგინალური ჯგუფების წარმომადგენელი ქალები, როგორებიც არიან ლებტები, შემ პირები, ეთნიკური უმცირესობები და სხვები, ხშირად დამატებით დაბრკოლებებს აწყდებიან სექსუალური ძალადობის შემთხვევებში მართლმსაჯულებამდე მისაღწევად, რაც არსებულ სტიგმას, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისთვის სათანადო საცხოვრებელი პირობების უქონლობას, ეთნიკური უმცირესობების შემთხვევაში ენობრივ ბარიერებსა და სხვა პრობლემებს უკავშირდება.³²

6.2.5 ქალთა მიმართ ძალადობაზე რეაგირების მექანიზმი

პეკინის სამოქმედო პლატფორმის D.1 სტრატეგიული მიზნის ფარგლებში საქართველომ აიღო ვალდებულება, რომ ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციისა და აღმოფხვრის მიზნით ინტეგრირებულ ღონისძიებებს გაატარებდა. როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, ამ მიმართულებით საქართველოს მნიშვნელოვანი ნინსვლა აქვს. არსებული მონაცემები აჩვენებს, რომ საზოგადოება საკმაოდ კარგად არის ინფორმირებული ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობასთან დაკავშირებით არსებული სამართლე-

ბრივი და სოციალური სერვისების შესახებ. ქალებისა და კაცების 70 პროცენტზე მეტმა იცის, რომ არსებობს კანონი ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის შესახებ და თითქმის ამდენივე იცის სატელეფონო ცხელი ხაზის ფუნქციონირების შესახებ. გარდა ამისა, კაცებისა და ქალების 50 პროცენტზე მეტმა იცის თავშესაფრების, ხოლო კაცებისა და ქალების 30 პროცენტზე მეტმა – კრიზისული ცენტრების არსებობის შესახებ.³³ 2017 წლის მონაცემების მიხედვით, ინტიმური პარტნიორის მხრიდან ძალადობის გამოცდილების მქონე ქალთა 18-მა

სურათი N 6.8:

112-ზე შესული ზარების რაოდენობა, რომელიც „ოჯახში კონფლიქტის/ძალადობის“ კატეგორიაში მოხვდა



წყარო: შინაგან საქმეთა სამინისტრო 2021a

სურათი N 6.9:

ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე გაცემული შემაკავებელი ორდერების რაოდენობა



წყარო: შინაგან საქმეთა სამინისტრო 2021b

სურათი N 6.10:

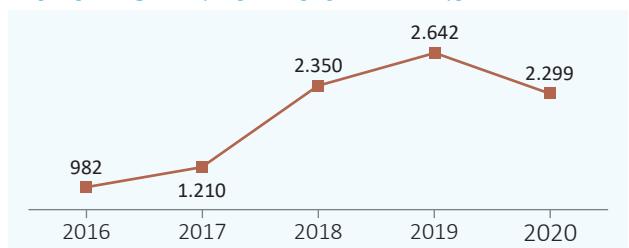
ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე გაცემული დამცავი ორდერების რაოდენობა



წყარო: საქართველოს უზენაესი სასამართლო 2020

სურათი N 6.11:

ოჯახში ძალადობის შემთხვევებში სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენების რაოდენობა



წყარო: საქართველოს უზენაესი სასამართლო 2021a

პროცენტმა მიმართა პოლიციას დახმარებისთვის მაშინ, როცა ეს მაჩვენებელი 2009 წელს 1.5 პროცენტს შეადგენდა.³⁴ მონაცემები არ განახლებულა 2017 წლის შემდეგ, თუმცა 112-ის, 116 006-ის, კრიზისული ცენტრებისა და თავშესაფრების მონაცემებზე დაყრდნობით და, ასევე, გაცემული შემაკავებელი და დამცავი ორდერების რაოდენობის მიხედვით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოში ქალთა მიმართ ძალადობის შემთხვევაში მხარდაჭერის სერვისების შესახებ ინფორმირებულობის დონე და ცნობიერება მნიშვნელოვნად ამაღლებულია.

სურათი N 6.12:

ოჯახში ძალადობის შემთხვევებში სისხლისსამართლებრივი დევნის რაოდენობა



წყარო: საქართველოს პროკურატურა 2021.

სურათი N 6.13:

ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის საკითხებზე 116 006-ში შესული ზარების რაოდენობა



წყარო: ATIPFUND (2021).

სურათი N 6.14:

ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის კრიზისული ცენტრების ბენეფიციირთა რაოდენობა



წყარო: ATIPFUND (2021).

სურათი N 6.15:

ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის თავშესაფრების ბენეფიციირთა რაოდენობა



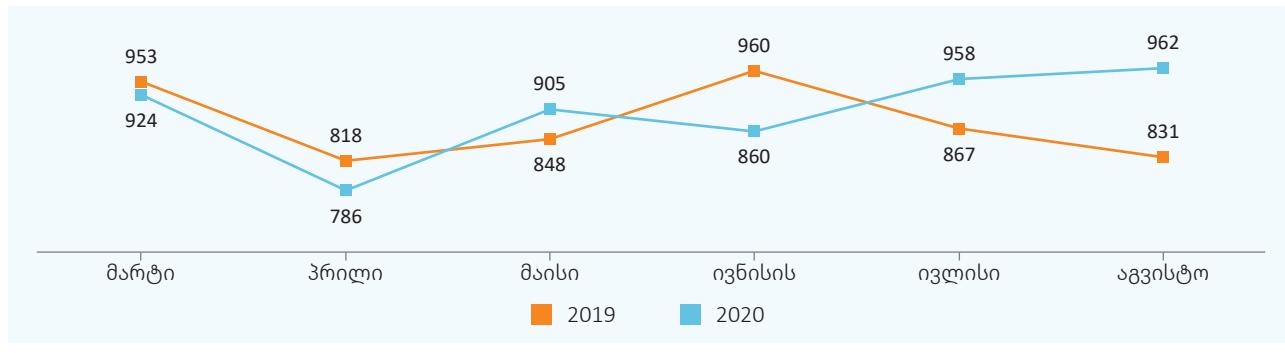
წყარო: ATIPFUND (2021).

სახალხო დამცველის ანგარიშის მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ სისხლის სამართლის საქმეებში უფრო ხშირად ხდება გენდერული მოტივების იდენტიფიკაცია, ეს საკითხი ჯერ კიდევ გამონვევად რჩება სისხლისამართლებრივი დევნის შემთხვევათა უმრავლესობაში. იმავე ანგარიშში აღნიშნულია ქალთა მიმართ ძალადობის სერვისების ძირითადი ხარვეზები, რომლებიც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებსა (თავშესაფრებში) და სოფლად მცხოვრებ ადამიანებს (კრიზისული ცენტრებში) შეეხებათ. ამასთან, ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე ადამიანების მომსახურება კვლავ გამონვევად რჩება.³⁵

 საქართველოს მთავრობის მიერ კოვიდ 19-ის გამო დაწესებულმა შეზღუდვებმა მსხვერპლებს პოტენციური ბარიერები შეუქმნა და გაურთულა ძალადობის შემთხვევების შესახებ განაცხადის გაკეთება და სამართლებრივი და სოციალური დაცვის მექანიზმებზე წვდომა. ეს ბარიერებია:

სურათი N 6.16:

ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე გაცემული შემაკავებელი ორდერების რაოდენობა, 2019 წლის მარტი-აგვისტო და 2020 წლის მარტი-აგვისტო



წყარო: შინაგან საქმეთა სამინისტრო 2020.

სურათი N 6.17:

116 006-ზე შესული ზარების რაოდენობა, 2019 წლის მარტი-აგვისტო და 2020 წლის მარტი-აგვისტო



წყარო: ATIPFUND (2020).

იმის ფონზე, რომ საერთაშორისო მონაცემები ოჯახში ძალადობის მატებაზე მიუთითებს, საქართველოს ადმინისტრაციულ მონაცემებში უცვლელი ტენდენცია, შესაძლოა, იმაზე მეტყველებდეს, რომ ძალადობის შემთხვევებზე რეაგირების მექანიზმები ეფექტურად ვერ მუშაობს კრიზისულ სიტუაციაში.³⁹

შეფასების მიხედვით, კოვიდ 19-ის პირობებში ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობისადმი სახელმწიფოს მიღებობა არ ითვალისწინებს ოჯახში და ქალთა მიმართ ძალადობის მომატებულ რისკებს.⁴⁰

სურათი N 6.18: ქალთა მიმართ ძალადობისადმი დამოკიდებულებები (%)



წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და საქსტატი 2017.

სხვადასხვა კვლევაში მიღებული მონაცემების თანახმად, მიუხედავად იმისა, რომ ტრადიციული გენდერული დამოკიდებულებები ჯერ კიდევ დომინირებს კაცებსა და ქალებში, კაცები და სოფლად მცხოვრები ადამიანები უფრო კონსერვატიული და ძალადობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულებებით გამოირჩევან.⁴² მაგალითად, ყოველი მეორე კაცი და ყოველი მესამე ქალი ფიქრობს, რომ ინტიმური პარტნიორის მზრიდან ძალადობა ინტიმური საკითხია და სხვები არ უნდა ჩაერიონ. გარდა ამისა, კაცების 31 და ქალების 22 პროცენტი მიიჩნევს, რომ გარკვეულ შემთხვევებში გამართლებულია, რომ ქმარამა ცოლი სცემოს (იხ. სურათი N 6.18). მასწავლებლების უშუალო პასუხისმგებლობაა ძალადობის შემთხვევების შესახებ შეტყობინება, თუმცა, 2018 წელს ჩატარებული კვლევა აჩვენებს, რომ სოფლად მცხოვრებ მასწავლებლებს უფრო მეტი შენსი აქვთ, რომ ინფორმირებულნი იყვნენ თემში ძალადობის შემთხვევების შესახებ, ვიდრე ქალაქში მცხოვრებ მასწავლებლებს, მაგრამ მათგან

6.2.6 ქალთა მიმართ ძალადობისადმი დამოკიდებულებები

საქართველოში ბოლო პერიოდში ჩატარებული კვლევები აჩვენებს, რომ გენდერული როლების ტრადიციული ხედვა და დამოკიდებულებები ჯერ კიდევ ფართოდ არის გავრცელებული. წლების განმავლობაში ითვლება, რომ სახლი ქალის სივრცე და კომპეტენციაა, ხოლო კაცს პოლიტიკასა და ზოგადად პროფესიულ არენაზე უფრო ეხერხება საკუთარი თავის წარმოჩენა და წარმატების მიღწევა.⁴¹

ნაკლებად არის მოსალოდნელი, რომ ოჯახში ძალადობის შემთხვევების შესახებ შესაბამის ორგანიზაციები აღსანიშნავია, რომ ბოლოდროინდელი კვლევები მოზარდებში ტრადიციული გენდერული როლების ცვლილებაზე მიუთითებს.⁴⁴

საჯარო სამსახურში სექსუალური შევიწროების შესახებ უახლესი კვლევის მიხედვით, ნაკლებია ალბათობა იმისა, რომ საჯარო მოხელეები შეძლებენ სექსუალური შევიწროების პრაქტიკაში ამოცნობას. მეტიც, მაგრობითი სქესის საჯარო მოხელეთა მხოლოდ 44 პროცენტი თვლის, რომ სექსუალური შევიწროება სერიოზული სოციალური პრობლემაა მაშინ, როცა ქალებში ეს მაჩვენებელი 93 პროცენტს აღწევს.⁴⁵ იგივე კვლევა აჩვენებს, რომ მართალია, საჯარო მოხელეთა უმრავლესობა ფიქრობს, რომ მათ აქვთ სექსუალური შევიწროების შემთხვევების შესახებ შეტყობინების უფლება, ეს პოზიცია მხოლოდ დამოკიდებულებად რჩება და პრაქტიკაში არ ხორციელდება. ამასთან, საჯარო სამსახურში სექ-

სუალური შევიწროების შემთხვევათა უმრავლესობა გაუმჯდავნებელია, ვინაიდან საჯარო მოხელეთა დიდ ნაწილს სჯერა, რომ სექსუალური შევიწროების შემთხვევების შესახებ შეტყობინება და ხმამაღლა საუბარი უარყოფითად იმოქმედებს მათ კარიერაზე.⁴⁶

6.3 შეჩამება და რეკომენდაციები

მონაცემები აჩვენებს, რომ ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობა ჯერ კიდევ გავრცელებული პრობლემა საქართველოში. მართალია, საზოგადოების დამოკიდებულებები იცვლება, ხოლო სამართლებრივი ჩარჩო და შესაბამისი სოციალური მხარდაჭერის სერვისები უფრო და უფრო ფუნქციური ხდება, ბევრი რამ გასაუმჯობესებელია. კანონმდებლობა-სა და სერვისის მიწოდებაში არსებული ხარვეზები განსაკუთრებით ნათლად გამოიკვეთა პანდემიის პერიოდში, რამაც უფრო გაამწვავა გენდერული უთანასწორობა და უკიდურესად გაზარდა ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის რისკები.

არ არსებობს სტატისტიკური მონაცემები, რომლებიც ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის პრობლემის ინტერსექციური პერსპექტივიდან შეფასების საშუალებას მოვცემდა ისეთ სხვადასხვა ჯგუფები, როგორებიცაა ლგბტქი თემი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები, ხანდაზმული ქალები და ეთნიკური უმცირესობები. ამ ჯგუფების მიმართ ძალადობის შესახებ დღეისათვის მხოლოდ არასტანდარტიზებული თვისებრივი მონაცემები და სახალხო დამცველის ყოველწლიური შეფასებებია ხელმისაწვდომი.

როგორც სახალხო დამცველის 2020 წლის ანგარიშშია აღნიშნული, ლგბტქი თემის წევრები უდიდესი საფრთხის წინაშე დგანან და არა მხოლოდ რადიკალური ჯგუფების, არამედ საკუთარი ოჯახის წევრების გამო. ხელისუფლებისა და პოლიციის მხრიდან ჰკომოფობიური დამოკიდებულებების გამო, ბევრ შემთხვევაში ლგბტქი პირები თავს იკავებენ პოლიციაში ძალადობის შესახებ შეტყობინებისგან. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ მოქმედი მექანიზმები არა-საკმარისია ლგბტქი პირების მიმართ განხორციელებული ძალადობის შემთხვევებში⁴⁷ აქედან გამომდინარე, რეკომენდებულია:

- საქართველოს მთავრობამ, სხვა სტრატეგიული პრიორიტეტების პარალელურად, გააგრძელოს ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრა და, ასევე, განაგრძოს როგორც სამართლებრივი, ისე სოციალური მექანიზმების გაუმდინარე, რეკომენდებულია:

ქობესების მიმართულებით მუშაობა, რათა სათანადო რეაგირება მოახდინოს ქალთა მიმართ ძალადობაზე;

- ქალთა მიმართ ძალადობასთან დაკავშირებული ეროვნული საკანონმდებლო ბაზა სრულ თანხმობაში მოვიდეს სტამბოლის კონვენციასთან; განსაკუთრებით შესაბამისობაში იქნეს მოყვანილი საერთაშორისო სტანდარტებთან გაუპატიურების ფაქტებთან დაკავშირებული სერვისები და პროცედურები. ამისათვის, შემოტანილ უნდა იქნეს თავისუფალი და ნებაყოფლობითი თანხმობის არარსებობის ცნება და თავშესაფრებით სარგებლობის წინაპირობების ჩამონათვალიდან ამოღებულ იქნეს „მსხვერპლის“ სტატუსი;
- იმის უზრუნველყოფა, რომ კანონმდებლობა და პოლიტიკა ყველა მარგინალიზებულ ჯგუფს ითვალისწინებდეს;
- ქალთა მიმართ ძალადობის მიმართულებით შემუშავებული პოლიტიკის განხორციელებაზე მუდმივი მონიტორინგის უზრუნველყოფა; ასევე, რეგულარულად გამოვლინდეს საჭიროებები და აღმოითხვრას ხარვეზები;
- რეფერირების მექანიზმის გაძლიერება და პირველადი რეაგირების ისეთ მუშაკთა როლის მეტად გამოკვეთა, როგორებიც არიან სასწრაფო სამედიცინო დახმარების ბრიგადები და მასწავლებლები;
- გაგრძელდეს ქალთა მიმართ ძალადობის შესახებ ცნობიერების ამაღლებისა და შესაძლებლობების განვითარების ტრენინგები და აქტივობები პოლიციის თანამშრომლებისთვის, ჯანდაცვის მუშაკებისთვის, სოციალური მუშაკებისა და სხვა სერვისის მიმწოდებლებისთვის;
- გაგრძელდეს ქალთა მიმართ ძალადობისა და არსებული სერვისების შესახებ საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებისკენ მიმართული ეფექტური კამპანიები;
- რეგულარულად და სისტემატურად შეგროვდეს და გაანალიზდეს მონაცემები სხვადასხვა ჯგუფის მიმართ ძალადობის შესახებ, როგორებიცაა ლგბტქი თემი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები, ხანდაზმული ქალები და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალები.

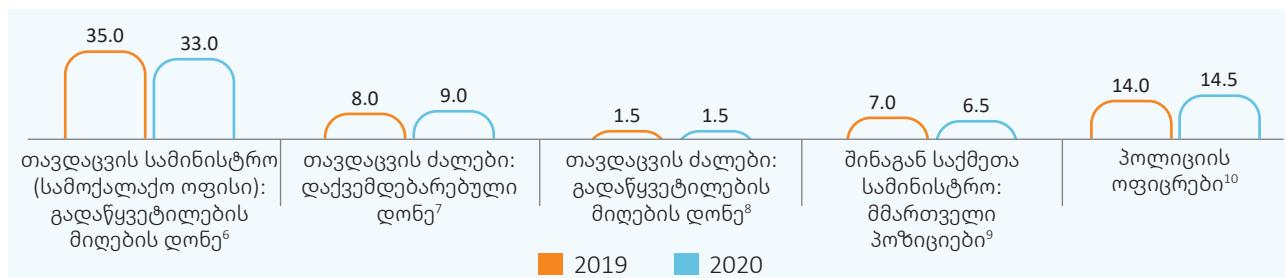
7. ქალები და შეიძლებული პონფლიქტი, მშვიდობა და უსაფრთხოება

7.1 საგანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა

პეკინის სამოქმედო პლატფორმა (BPFA) საქართველოს ავალდებულებს, რომ უზრუნველყოს „ქალების მეტად ჩართულობა კონფლიქტების მოგვარებაში გადაწყვეტილების მიღების ყველა დონეზე და დაიცვას შეირალებული კონფლიქტების და სხვა კონფლიქტურ სიტუაციებსა თუ უცხო ქვეყნის ოქუპაციის ქვეშ მცხოვრები ქალები.“¹ CEDAW-ს კომიტეტის 30-ე ზოგადი რეკომენდაცია კონფლიქტის პრევენციაში, კონფლიქტურ და კონფლიქტის შემდგომ სიტუაციებში მყოფი ქალების შესახებ, იძლევა მითითებებს, რომლებიც უზრუნველყოფს ქალების ადამიანის უფლებათა დაცვას კონფლიქტების პერიოდში და მათ შემდგომ.² გაეროს უშიშროების საბჭოს 1325-ე რეზოლუციაში (2000) ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების თაობაზე და, ასევე, მისმა შემდგომმა (1820-ე (2009), 1888-ე (2009), 1889-ე (2010), 1960-ე (2011), 2106-ე (2013), 2122-ე (2013), 2242-ე (2015), 2467-ე (2019) და 2493-ე (2019)) რეზოლუციებმა შექმნეს „ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების“ (WPS) დღის წესრიგი, რომელიც გაეროს ყველა წევრ ქვეყანას გარკვეულ ვალდებულებებს აკისრებს.³

2011 წელს გენდერული თანასწორობის საპარლამენტო საბჭომ ჩამოაყალიბა სამუშაო ჯგუფი, რომელსაც „ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების“ მიმართულებით ეროვნული სამოქმედო გეგმა უნდა შეედგინა.⁴ მას შემდეგ საქართველომ 2012–2015, 2016–2017 და 2018–2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა განახორციელა და ამჟამად შემდეგი პერიოდის გეგმაზე მუშაობს.

სურათი N 7.1:
ქალების წილი უსაფრთხოების სექტორში (%)



საქართველოს მთავრობა გამყოფი ხაზის გასწვრივ ან მის მიღმა მცხოვრებ მოსახლეობას ისეთ უფასო სერვისებს სთავაზობს, როგორიცაა:

- ჯანდაცვის სერვისები;
- მასწავლებლების პროფესიული განვითარება;
- უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სწავლის სრული დაფინანსება იძულებით გადაადგილებული სტუდენტებისთვის და გამყოფ ხაზთან მდებარე სოფლებში და ასევე, აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში/სამხრეთისში მცხოვრები სტუდენტებისთვის;⁵

უნდა აღინიშნოს, რომ კოვიდ 19-ის პანდემიის გამო შეზღუდული იყო წვდომა ჯანდაცვის სერვისებზე, განსაკუთრებით მათვის, ვინც გამყოფი ხაზის მეორე მხარეს ცხოვრობს.

7.2 ეროვნული მონაცემები

7.2.1 ქალების ჩართულობა უსაფრთხოების სექტორში გადაწყვეტილების მიღებისა და მშვიდობის პროცესებში

სხვა სექტორების მსგავსად (იხ. თავი 9) ქალები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში), ქალები ნაკლებად არიან ჩართული უსაფრთხოების სექტორში. ისინი, ზოგადად, გადაწყვეტილების მიღების დონეზეც კი მწირად არიან წარმოდგენილი.

უნდა ალინიშნოს, რომ თავდაცვის სამინისტრომ დაამტკიცა გენდერული თანასწორობის სტრატეგია და გენდერის მიხედვით ჩაშლილი მონაცემების შეგროვებისა და ანალიზის სისტემაც შექმნა.¹¹ სამწუხაროდ, შინაგან საქმეთა სამინისტროში არც ანალოგიური სისტემა არსებობს და არც გენდერული თანასწორობის დოკუმენტი დაუმტკიცებიათ.

გარდა ამისა, ქალების მონაწილეობა კონფლიქტების გადაჭრის მცდელობებსა და სამშვიდობო დიალოგებში უკიდურესად მცირეა. გამონაკლის მხოლოდ მშვიდობის დამყარების პროცესებში ქალების გამოცდილება და წვლილი წარმოადგენს. ბოლო მონაცემების მიხედვით, ქალები უენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების (GID) დელეგატ წევრთა საერთო რაოდენობის 14 პროცენტს შეადგენდნენ,¹² „ინცინდენტების პრევენციისა და რეაგირების მექანიზმებში“ (IPRM) – 2019 წელს 15 პროცენტს, 2020 წელს გამართულ მოლაპარაკებებში კი ქალები საერთოდ არ მონაწილეობდნენ. ამის მიზეზი ის იყო, რომ პანდემიის პირობებში მონაწილეობა რაოდენობა მკაცრად იყო შეზღუდული და ეს შეზღუდვა ძირითადად ქალებს შექმნა.¹³ აღსანიშნავია, რომ აფხაზეთის ან სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონის თემაზე მიმდინარე მოლაპარაკებებში არც ერთი ქალი არ არის ჩართული.¹⁴ აქვე უნდა ითქვას, რომ 2021 წლის უენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების ფარგლებში „ქალები, მშვიდობა და უსაფრთხოების“ (WPS) პრინციპები განიხილებოდა, სადაც WPS გეგმის მნიშვნელოვნებასა და გენდერული პერსპექტივის უკეთ გათვალისწინებაზე იყო მსჯელობა.¹⁵ გარდა ამისა, GID-ისა და IPRM-ის ქართველი მონაწილეები აგრძელებენ სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან რეგულარულ კონსულტაციებს, რაც მიზნად ისახავს იძულებით გადაადგილებული და კონფლიქტით დაზარალებული ქალებისთვის ოფიციალური მოლაპარაკებების შედეგების შესახებ ინფორმაციის გაზიარებასა და თავის მხრივ, ქალებისა და ახალგაზრდების პრობლემების, საჭიროებებისა და პრიორიტეტების გაცნობას. და ბოლოს, უენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების თავმჯდომარეები აქტიურად ცდილობენ WPS-ის გეგმის ყოველდღიურ პრაქტიკაში დანერგვასა და GID-ის სამუშაო ჩარჩოში უფრო ინტენსიურად ჩართვის ახალ მიმართულებებს ეძებენ, რათა ქალებსა და კაცებზე მოქმედი კონფლიქტების მოგვარება და ინკლუზიური პროცესების ხელშეწყობა სხვადასხვა გზით შეძლონ. ფაქტობრივად, მოლაპარაკებებში მეტი ქალის ჩართვა და მათი შინაარსიანი მონაწილეობა უაღრესად მნიშვნელოვანია, ვინაიდან წინააღმდეგ შემთხვევაში მათი ჩართულობა საკმარის შედეგს ვერ გამოიღება.

ქალები სახალხო დიპლომატიის ინიციატივებშიც ნაკლებად მონაწილეობენ. 2020 წელს სახალხო დიპლომატიის ინიციატივის ფარგლებში წარმოდგენილი 31 პროექტიდან მხოლოდ 4 (13 პროცენტი) იყო ქალთა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მიერ განხორციელებული ან ქალთა საკითხების მოგვარებაზე ორიენტირებული.¹⁶ ეს ოდნავ ნაკლებია 2019 და 2018 წლებთან შედარებით, როდესაც პროექტების რაოდენობა, 17 და 27 პროცენტს შეადგენდა.¹⁷

ქალების ჩართულობა გამორჩეულად დაბალია მუნიციპალიტეტების შეხვედრებზე ანუ ადგილობრივ დონეზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. იძულებით გადაადგილებულმა და კონფლიქტით დაზარალებულმა ქალებმა არაფერი არ იციან ამ შეხვედრების შესახებ და არც ესწრებიან მას. აქედან გამომდინარე, მათი სპეციალური საჭიროებები და პრობლემები უცნობი და, მაშასადამე, მოუგვარებელი რჩება.¹⁸

უსაფრთხოების სექტორი სექსუალური და გენდერული ძალადობის პრევენციასა და მასზე რეაგირების მიმართულებით შესაძლებლობების განვითარებაზე მიმართულ აქტივობებს სთავაზობს თანამშრომლებს. 2020 წელს შემდეგი ტრინიგები ჩატარდა:

- შინაგან საქმეთა სამინისტროს 900-ზე მეტი თანამშრომელი მოზადდა გენდერული ძალადობის პრევენციისა და მასზე რეაგირების მიმართულებით, კიდევ 500-ზე მეტი თანამშრომელი კი – ოჯახში ძალადობის საკითხებზე;¹⁹
- თავდაცვის სამინისტროს ყველა სამოქალაქო თანამშრომელმა და ხელმძღვანელ პოზიციებზე დასაქმებულმა ოფიციერმა და სერუსი სამუშაო ადგილზე სექსუალური შევიწროების პრევენციის შესახებ;
- ავღანეთისა და ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში მისიით მყოფი პერსონალის სრული შემადგენლობა ანუ 1 712 ადამიანი დაესწრო სემინარს ოჯახში ძალადობის თემაზე.²⁰

როგორც უკვე აღინიშნა, ქალები სამშვიდობო მოლაპარაკებებში მონაწილეობა მცირე ნაწილს წარმოადგენდნენ პანდემიამდე. მათთვის კოვიდ 19 გადაწყვეტილების მიღებისა და მშვიდობის დამყარების ფორმალურ პროცესებში მონაწილეობის დამატებით დაპრკოლებად იქცა.

7.2.2 გამყოფი ხაზის მიმდებარე ტერიტორიებზე მცხოვრები იძულებით გადაადგილებული და კონფლიქტით დაზარალებული ქალები

იძულებით გადაადგილებული პირები ერთ-ერთი კველაზე მოწყვლადი ჯგუფია საქართველოში. ადმინისტრაციული მონაცემების მიხედვით, მათი საერთო რაოდენობა 288 520-ს შეადგენს, რომელთაგან 53 პროცენტი ქალია.²¹ ამასთან, 2014 წლისთვის 23 455 ქალი აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის გამყოფი ხაზის მიმდებარე ტერიტორიებზე ცხოვრობდა.²²

იძულებით გადაადგილებული და აფხაზეთის ან ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის გამყოფ ხაზთან ახლოს მცხოვრები ქალები სხვადასხვა ტიპის სოციო-ეკონომიკური პრობლემებისა და გენდერული ძალადობის რისკის წინაშე დგანან.²³ „საქართველოში მოსახლეობის ცხოვრებისეული გამოცდილებების“ 2016 წლის კვლევის მიხედვით, იძულებით გადაადგილებული და კონფლიქტით დაზარალებული ქალები სხვადასხვა ფორმის სექსუალურ და გენდერულ ძალადობას განიცდიან.²⁴

სურათი N 7.2:

იძულებით გადაადგილებული და გამყოფ ხაზთან მცხოვრები ქალების წილი, რომლებსაც ცხოვრების განმავლობაში კონკრეტული ფორმის ძალადობა განუცდიათ (%)



წყარო: მსოფლიო ბანკი, საქართველოს მოსახლეობის გამოცდილებების კვლევა (2016)

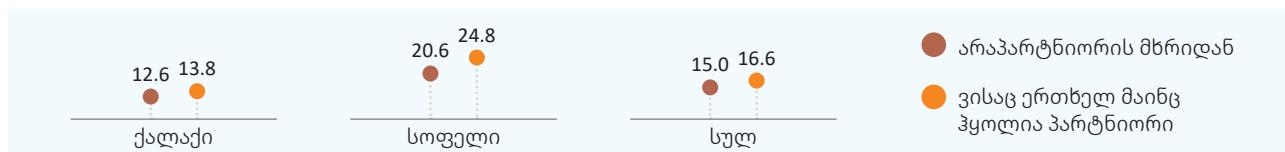
აფხაზეთში ქალთა მიმართ ძალადობის გაეროს ქალთა ორგანიზაციის კვლევის მიხედვით, 18-49 წლის ასაკის ქალების წილი, რომლებსაც ცხოვრებაში ერთი პარტნიორი მაინც ჰყოლიათ, რომლისგან ერთხელ მაინც განუცდიათ ფიზიკური, სექსუალური და/ან ემოციური ძალადობის თუნდაც ერთი აქტი, 32.7 პროცენტს შეადგენს.²⁵ სურათი

N 7.3 გვიჩვენებს აფხაზეთში მცხოვრები ქალების წილს, რომელთაც ცხოვრებაში ერთხელ მაინც გამოუცდია ფიზიკური და/ან სექსუალური ძალადობა.

ანალოგიური მონაცემები არ არის ხელმისაწვდომი ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის შემთხვევაში.

სურათი N 7.3:

აფხაზეთში მცხოვრები 18-49 წლის იმ ქალების წილი, რომლებსაც ფიზიკური და/ან სექსუალური ძალადობა განუცდიათ (%)



წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია 2019b

გამყოფი ხაზის მიმდებარე ტერიტორიებზე მცხოვრები მოსახლეობისთვის გენდერული დაფუძნებული ძალადობისა და ხელმისაწვდომი ჯანდაცვისა და სოციალური სერვისების შესახებ ცნობიერების ასამაღლებლად 2020 წელს სამი საკონსულტაციო შეხვედრა შედგა. ამ საკონსულტაციო შეხვედრებს 56 ადამიანი ესწრებოდა, რომელთაგან 71 პროცენტი ქალი იყო.

2020 წელს რეფერალური ჯანდაცვის სისტემით

892-მა ადამიანმა ისარგებლა, რომელთა 52 პროცენტს ქალები შეადგენდნენ. უნდა აღინიშნოს, რომ კოვიდ 19-მა შეაფერხა ბაზისურ სამედიცინო სერვისებსა და მასალებზე წვდომა, განსაკუთრებით გამყოფი ხაზის გასწვრივ მცხოვრებთათვის.

კონფლიქტით დაზარალებულ ქალებსა და გოგოებზე კოვიდ 19-ის გავლენის შესაფასებლად, 2020 წელს სახალხო დამცველის აპარატმა,

UNFPA-ს მხარდაჭერით ჩაატარა კვლევა,²⁸ რომლის ფარგლებშიც ქალებმა კოვიდ 19-თან დაკავშირებული სტიგმისა და ფსიქოლოგიური ჩაგვრის შესახებ ისაუბრეს. მათ აღნიშნეს, რომ ოჯახის წევრებიც კი აიძულებდნენ, რომ საიდუმლოდ შეენახათ, თუ კოვიდ-ინფიცირებულნი იყვნენ, რათა ექიმთან ვიზიტი და კონსულტაცია არ დასჭირებოდათ.²⁹ ადმინისტრაციული მონაცემების მიხედვით, 2020 წელს საქართველოში კოვიდ 19-ის მქონე სულ 892 პაციენტი გადმოიყვანეს, რომელთაგან 256 აფხაზეთიდან იყო, ხოლო 24 ცხინვალის რეგიონიდან/სამხრეთ ოსეთიდან.³⁰

7.3 შესაბამისა და რეკომენდაციები

მას შემდეგ, რაც 2000 წელს ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესახებ გაეროს უშიშროების საბჭოს 1325-ე რეზოლუცია იქნა მიღებული, ის კონფლიქტის ტრანსფორმაციასა და მდგრადი მშვიდობის მიღწევის მიმართულებით ქალების როლის როგორც კონცეპტუალიზაციის, ისე პოლიტიკის განმსაზღვრელ მნიშვნელოვან იარაღად იქცა. საქართველო WPS-ის ფარგლებში ეროვნული სამოქმედო გეგმის იმპლემენტაციას 2011 წლიდან ახდენს. 2019 წელს გაეროს უშიშროების საბჭოს 1325-ე რეზოლუციის მეოცე წლისთავზე საქართველოს მთავრობამ 2019 წლის აპრილიდან 2020 წლის ოქტომბრამდე 10 ვალდებულების შესრულების პირობა დადო, რაც ქვეყანაში WPS-ის გეგმის განხორციელებას შეუწყობდა ხელს.³¹

მიუხედავად იმისა, რომ ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანი პროგრესი იქნა მიღწეული, მონაცემების მიხედვით, უსაფრთხოების სექტორსა და სამშვიდობო მოღაპარაკებების ქალების წარმომადგენლობა საკმაოდ მნირია. შესაბამისად, რეკომენდებულია:

- დამატებითი ღონისძიებები გატარდეს, რათა უსაფრთხოების სექტორში და, განსაკუთრებით, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესსა და სამშვიდობო მისიებში მეტი ქალი იყოს წარმოდგენილი;
- უზრუნველყოფილ იქნას ქალთა ინფორმირება და მათი აქტიური მონაწილეობა GID-სა და IPRM-ის პროცესებში. ამასთან, განსაკუთრებული აქცენტი უნდა გაკეთდეს ზემოთ დასახელებული და კონფლიქტით დაზარალებული ქალების ჩართულობაზე;

- შეიქმნას უსაფრთხოების სექტორში სქესის მიხედვით ჩაშლილი მონაცემების შეგროვებისა და ანალიზის სისტემა და მეთოდოლოგია;
- გაგრძელდეს ტრენინგები უსაფრთხოების სექტორის თანამშრომლებისთვის გენდერზე დაფუძნებული/ოჯახში ძალადობის, სექსუალური შევიწროების საკითხებისა და ზოგადად WPS-ის გეგმის შესახებ;
- გატარდეს შესაბამისი ზომები, რათა შესრულდეს ყველა აღებული ვალდებულება, ერთ მხრივ, „ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების“ ფარგლებში და, მეორე მხრივ, „უსაფრთხოების მაღალი დონის ვალდებულებების“ ღონისძიებაზე, რომელიც 2019 წლის 23 აპრილს გაიმართა და გაეროს უშიშროების საბჭოს 1325-ე რეზოლუციის 20 წლისთავს მიეძღვნა.

იძულებით გადაადგილებულ და კონფლიქტით დაზარალებულ ქალებს, რომლებიც გამყოფი ხაზის მიმდებარე ტერიტორიებზე ცხოვრობენ, სხვადასხვაგარი სოციალური და ეკონომიკური პრობლემები აქვთ. ქალებისა და გოგოების სპეციფიკური საჭიროებები ჯერ კიდევ არ არის სათანადოდ შესწავლილი და დაკამაყოფილებული. ამიტომ რეკომენდებულია:

- რეგულარულად იმართებოდეს შეხვედრები გამყოფი ხაზის მიმდებარე ტერიტორიებზე მცხოვრებ იძულებით გადაადგილებულ და კონფლიქტით დაზარალებულ ქალებთან და გოგოებთან, რათა შესაძლებელი იყო მათი საჭიროებებისა და პრიორიტეტების გამოვლენა;
- გაგრძელდეს შეხვედრები ადგილობრივ მოსახლეობასთან გენდერზე დაფუძნებული ძალადობის/ოჯახში ძალადობისა და მასთან დაკავშირებით არსებული სერვისების შესახებ ინფორმაციის მიწოდების მიზნით;
- შეფასდეს გამყოფი ხაზის მიმდებარე ტერიტორიებზე არსებული სამედიცინო დაწესებულებების მდგომარეობა და იქ მცხოვრები ადამიანების სამედიცინო საჭიროებები, მათ შორის, ქალებისა და გოგოების სპეციალური საჭიროებები; ასევე, უზრუნველყოფილ იქნას, რომ მათ შეეძლოთ ბაზისური სერვისებით სარგებლობა.

8. ქალები და ეკონომიკა

8.1 საგანონოდებლო ბაზა და პოლიტიკა

შრომითი უფლებები აღიარებული და დაცულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს შრომის კოდექსითა და საჯარო სამსახურის შესახებ კანონით, ისე – მრავალი საერთაშორისო აქტით. 2020 წელს მნიშვნელოვანი ჩანასწორებები შევიდა საქართველოს შრომის კოდექსში, მათ შორის, ისეთი, რომელიც (ა) დისკრიმინაციის განმარტებას შეეხება და დამსაქმებლებს ავალდებულებს, რომ თანაბარი შრომა თანაბრად ანაზღაურონ და (ბ) დეტალურად აღწერს სამსახურიდან დათხოვნის, შევებულების, ცვლაში მუშაობისა და სტაჟირების პირობებს.¹

საქართველომ მოახდინა საერთაშორისო შრომის ორგანიზაციის (ILO) თანაბარი ანაზღაურების 100-ე (1951) და დისკრიმინაციის (დასაქმებასა და საქმიანობაში) 111-ე (1958) კონვენციების რატიფიცირება. გარდა ამისა, ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში, რომელსაც 2014 წლის 27 ივნისს მოეწერა ხელი, საქართველოს ქვეყნის შრომის რეგულაციების ევროკომისიის შესაბამის დირექტივებთან ჰარმონიზება მოეხოვება. ამ მიმართულებით განსაკუთრებით ალსანიშნავია ისეთი საკითხები, როგორებიცაა: ლირსეული შრომა, შრომის სტანდარტების

რეგულაცია ILO-ს კონვენციების მიხედვით, დასაქმებულთა უფლებების დაცვა შრომის კანონის მეშვეობით, დისკრიმინაციის აკრძალვა და გენდერული თანასწორობა და შრომის უსაფრთხოება.²

ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნულ სამოქმედო გეგმაში (2018-2020) მოხსენიებულია შრომის უფლებები და გენდერული თანასწორობა, კერძოდ, თანასწორი დასაქმების შესაძლებლობები, თანასწორი ანაზღაურება და სამუშაო ადგილზე სექსუალური შევიწროების პრევენცია.³ ამასთან, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების 2021 წლის სამინაო სამოქმედო გეგმა მოიცავს პრიორიტეტულ აქტივობებს, რომლებიც დეკრეტული შევებულების პრაქტიკების გაუმჯობესებასა და ქალების ეკონომიკური გაძლიერების მიმართულებით წინსვლაზეა ორიენტირებული.⁴

საქართველოს შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის შესახებ ორგანული კანონი (2018) არეგულირებს სამუშაო ადგილზე უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის მინიმალურ სტანდარტებს. 2020 წელს ორსული, მშობიარობის შემდგომ პერიოდში მყოფი ქალებისა და მექუძური დედებისთვის მძიმე, მავნე და საშიშრობებიანი სამუშაო ადგილების შეფასების სტანდარტი შემუშავდა.⁵



კავშირშია SDG ინდიკატორთან 8.8.1

2020 წელს სამუშაო ადგილზე 40-მა ადამიანმა (მათ შორის ყველა კაცი იყო) მიიღო ფატალური დაზიანება, 129 ადამიანი (121 კაცმა და 8 ქალმა) კი დაზიანდა ფატალური შედეგის გარეშე.⁶

ჯერ არ მომხდარა ILO-ს სხვა ისეთი კონვენციების რატიფიკაცია, როგორებიცაა დედობის დაცვის 183-ე კონვენცია (2000), ოჯახური პასუხისმგებლობების მქონე მუშაკთა 156-ე კონვენცია (1981) და საოჯახო შრომით დაკავებული მუშაკების 190-ე კონვენცია (2011). ამ კონვენციების სტანდარტების რატიფიკაციას და იმპლემენტაციას არსებითი მნიშვნელობა აქვს შრომით ურთიერთობებში გენდერული თანასწორობის მისაღწევად.

2019 წელს საქართველოს პარლამენტმა სახელმწიფო ეკონომიკურ პროგრამებში ქალების მონაწილეობის თემატური მოკვლევა ჩაატარა და გამოავლინა, რომ სახელმწიფო ეკონომიკური პროგრამები არ ითვალისწინებდა სტრუქტურულ გენდერულ

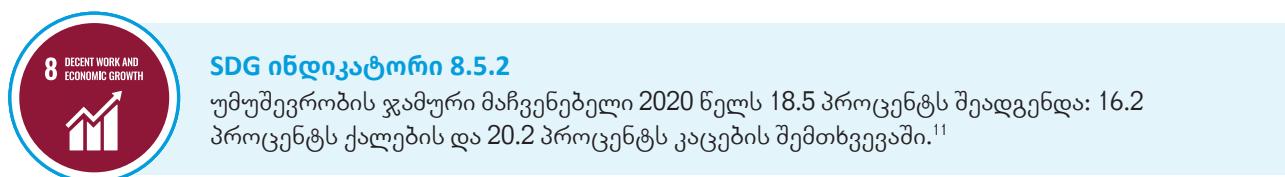
ბარიერებს, რომლებსაც შეიძლება ქალები წააწყდნენ. სწორედ ამიტომ, ქალებს ნაკლებად აქვთ ამ პროგრამებით სარგებლობის შესაძლებლობა. მოკვლევის შედეგად, შესაბამისი უწყებებისთვის შემუშავდა კონკრეტული რეკომენდაციები ეკონომიკურ პროგრამებში ქალების ჩართულობასთან დაკავშირებით.⁷ საქართველოს მთავრობამ მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ახალი სტრატეგია შეიმუშავა 2021-2025 წლებისთვის, რომელშიც აღიარებულია მცირე და საშუალო ბიზნესში გენდერული სხვაობის არსებობა, თანასწორი უფლებების, ცოდნისა და პერსპექტივების და, ასევე, ბიზნეს შესაძლებლობების, მათ შორის, ქალებისა და კაცებისთვის ფინანსურულ გენდერულ განვითარების მიზანისთვის. სტრატეგიაში შემოთავაზებულის, თვალსაზრისით. სტრატეგიაში შემოთავაზებუ-

ლია სიტუაციური ანალიზი, რომელიც ცხადყოფს მცირე და საშუალო ბიზნესში გენდერული სხვაობის არსებობას. მაგალითად, 2018 წელს „ანარმოე საქართველოში-ს“ ბენეფიციართა 45.1 პროცენტს ქალები შეადგენდნენ მაშინ,⁸ როცა სოფლის მეურნეობის პროგრამებში, მაგალითად, „შედავათიან აგროკურედიტის პროგრამაში“,⁹ ქალ ბენეფიციართა წილი 2014-2019 წლებში მხოლოდ 7.6 პროცენტი იყო. შესაბამისად, სტრატეგიის მექანიზმების ძირითადი პრიორიტეტი „ქალ მენარმეთა განვითარების ხელ-

შეწყობაა.“ იგეგმება, რომ ეს მიზანი მიღწეულ იქნეს ქალების გაძლიერების პრინციპების პოპულარიზაციის, სახელმწიფო პროგრამებში გენდერული სტატისტიკის გაუმჯობესებით, სახელმწიფო პროგრამებში ქალების მონაწილეობის ხელშეწყობით, ქალების ციფრული უნარების გაძლიერებითა და საკუთარ პროგრამებში გენდერის საკითხის გათვალისწინების მიმართულებით საჯარო უწყებების შესაძლებლობების განვითარების ხელშეწყობით.¹⁰

8.2 ეროვნული მონაცემები

8.2.1 მონაწილეობა შრომის ბაზარზე

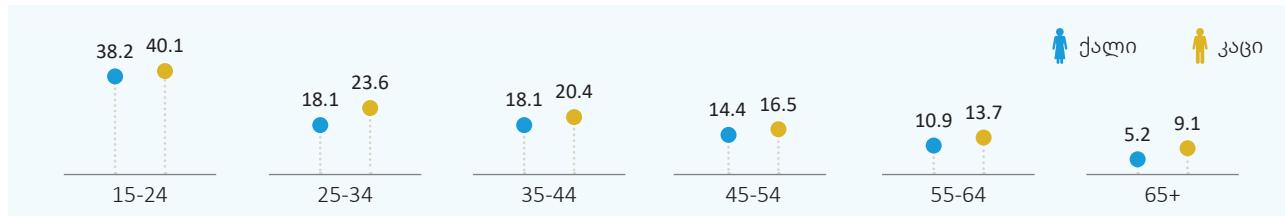


უმუშევრობის ტენდენცია, ფაქტობრივად, უცვლელი იყო 2018 (ქალების 17.6 და კაცების 20.6 პროცენტი) და 2019 წლებში (ქალების 16 და კაცების 18.9 პროცენტი).¹² 2020 წელს უმუშევრობის დონე კაცთა ყველა ასაკობრივ ჯგუფში უფრო მაღალი იყო, თუმცა უდიდესი სხვაობა (5.5 პროცენტი) 25-34 წლის

ქალებსა და კაცებს შორის დაფიქსირდა. ამასთან, უმუშევრობის ყველაზე დიდი მაჩვენებელი 15-24 წლის ქალებისა და კაცების ჯგუფს ჰქონდა (ქალების 38.2 და კაცების 40.1 პროცენტი). უმუშევრობის დონე მარტოხელა/დაუოჯახებელ ან განქორნინებულ მოსახლეობაში უფრო მაღალია.¹³

სურათი N 8.1:

SDG ინდიკატორი 8.5.2: უმუშევრობის დონე, სქესისა და ასაკის მიხედვით (%)



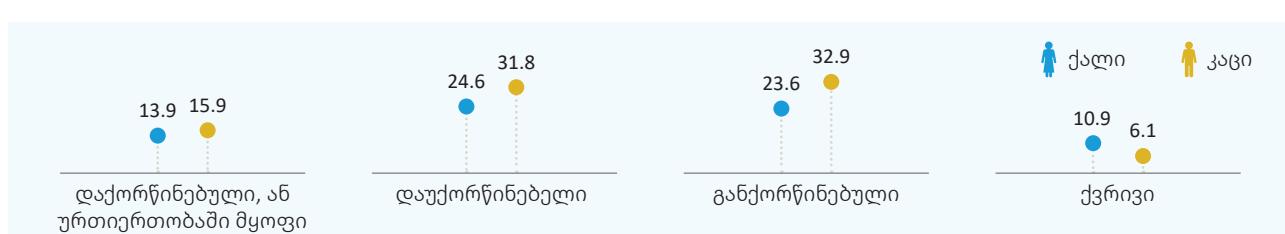
წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

ამასთან, ამ (მარტოხელა/დაუოჯახებელ ან განქორნინებულთა) ჯგუფში უდიდესი გენდერული სხვაობაც ფიქსირდება. აღსანიშნავია, რომოჯახური მდგომარეობის ყველა კატეგორიაში უმუშევ-

რობის დონე კაცების შემთხვევაში უფრო მაღალია. გამონაკლისს ქვრივების ჯგუფი წარმოადგენს, სადაც უმუშევარი ქალების წილი სჭარბობს კაცებისას.¹⁴

სურათი N 8.2:

SDG ინდიკატორი 8.5.1: უმუშევრობის დონე, სქესისა და ოჯახური მდგომარეობის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

თუ მონაცემებს დასახლების ტიპის ჭრილში შევხედავთ, ვნახავთ, რომ უმუშევრობის დონე ოდნავ უფრო მაღალია ქალაქში მცხოვრებ მოსახლეო-

ბაში. ორივე, ქალაქისა და სოფლის მოსახლეობის, შემთხვევაში უმუშევრობის მაჩვენებელი კაცებში უფრო მაღალია, ვიდრე ქალებში.¹⁵

სურათი N 8.3:

SGD ინდიკატორი 8.5.2: უმუშევრობის დონე, სქესისა და დასახლების ტიპის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

უმუშევრობის დონე კაცებში ზოგადადაც მაღალია და ეს მონაცემი შენარჩუნებულია სხვადასხვა ასაკის, დასახლების ტიპისა და ოჯახური მდგომარეობის მიხედვით გამოყოფილი კატეგორიების კაცთა შორისაც. ამასთან, საინტერესოა, რომ სურათი კარდინალურად იცვლება, თუ მონაცემებს

განათლების ჭრილში შევხედავთ. კერძოდ, უმუშევრობის დონე ყველანაირი განათლების მქონე კაცებთან უფრო მაღალია, ვიდრე ქალებთან, მაგრამ როცა საქმე განათლების არმქონე მოსახლეობას ეხება, ქალების უმუშევრობის დონე ორჯერ აღემატება კაცებისას (სურათი N 8.4).¹⁶

სურათი N 8.4:

SGD ინდიკატორი 8.5.2: უმუშევრობის დონე, სქესისა და განათლების მიხედვით



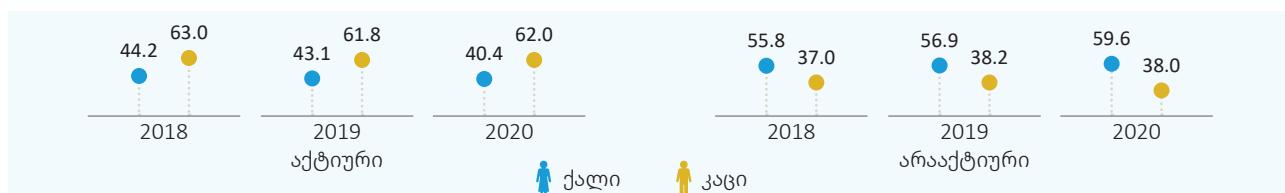
წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

2020 წელს ეკონომიკური აქტივობის დონე 50.5 პროცენტი იყო (40.4 პროცენტი ქალებისთვის და 62 პროცენტი კაცებისთვის). შესაბამისად, დაბალი ეკონომიკური აქტივობის მაჩვენებელმა 49.5 პროცენტი შეადგინა (59.6 პროცენტი ქალებისთვის და 38 პროცენტი კაცებისთვის). ეს ტენდენცია დიდად არ შეცვლილა ბოლო სამი წლის განმავლობაში, თუმცა შესამჩნევია ეკონომიკური აქტივობის მაჩვენებლის ოდნავი კლება და ეკონომიკური არააქტიურობის მაჩვენებლის მატება. უფრო კონკრეტულად, 2019 წელს ჯამური ეკონომიკური აქტივობა 51.8 პროცენტი იყო (43.1 პროცენტი ქალებისთვის და 61.8 პროცენტი კაცებისთვის), ხოლო არააქტიურია – 48.2 პროცენტი (56.9

პროცენტი ქალებისთვის და 38.2 პროცენტი კაცებისთვის) მაშინ, როცა 2018 წელს ეკონომიკური აქტივობის დონემ 52.9 პროცენტი (44.2 პროცენტი ქალებისთვის და 63 პროცენტი კაცებისთვის) შეადგინა, ხოლო ეკონომიკური არააქტიურობის დონემ – 47.1 პროცენტი (55.8 პროცენტი ქალებისთვის და 37 პროცენტი კაცებისთვის)¹⁷ (იხ. სურათი N 8.5). კაცების უმუშევრობის დონე უფრო მაღალია, ვიდრე ქალებისა, თუმცა ქალების დაბალი ეკონომიკური აქტივობის მაჩვენებელი დაახლოებით 1.5-ჯერ სჭარბობს კაცებისას. ეს იმაზე მიუთითებს, რომ მართალია, უფრო მეტი ქალია დაუსაქმებელი, მაგრამ კაცები უფრო მეტად ეძებენ დასაქმების შესაძლებლობებს, ვიდრე ქალები.

სურათი N 8.5:

ეკონომიკური აქტივობისა და ეკონომიკური არააქტიურის დონე, სქესის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2018–2020).

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ შრომის ბაზარზე მონაწილეობაში გენდერული სხვაობა სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობაში უფრო მეტია, კერძოდ, 2020 წელს ქალაქში მცხოვრები ქალების დაბალი ეკონომიკური აქტივობის მაჩვენებელი 54.6 პროცენტი იყო, და ქალაქში მცხოვრები კაცების 35.5 პროცენტი (19.1 პუნქტიანი სხვაობა გვაქვს). ხოლო სოფლად მცხოვრები ქალებისა და კაცებისთვის ეს მაჩვენებელი, შესაბამისად, 66.5 და 40.9 პროცენტს შეადგენდა (25.5 პუნქტიანი სხვაობა გვაქვს).¹⁸ ამასთან, სამუშაო ძალაში ჩართულობის გენდერული

სხვაობა კიდევ უფრო თვალსაჩინო გახდება, თუ მონაცემებს ასაკობრივ ჭრილში შევხედავთ. მონაცემები აჩვენებს, რომ ეკონომიკური არააქტივობის დონე უფრო მაღალია ქალების უველა ასაკობრივ ჯგუფში, თუმცა ქალებისა და კაცების დაბალი ეკონომიკური აქტივობის მაჩვენებლებს შორის სხვაობა რეპროდუციული ასაკის ქალების ჯგუფში უფრო დიდია. ეს ფაქტი კიდევ ერთხელ მიუთითებს იმაზე, რომ ქალების ეკონომიკური ჩართულობა მჭიდროდ უკავშირდება ოჯახურ და ოჯახზე ზრუნვის მოვალეობებს (სურათი N 8.6 და სურათი N 8.7).

სურათი N 8.6:

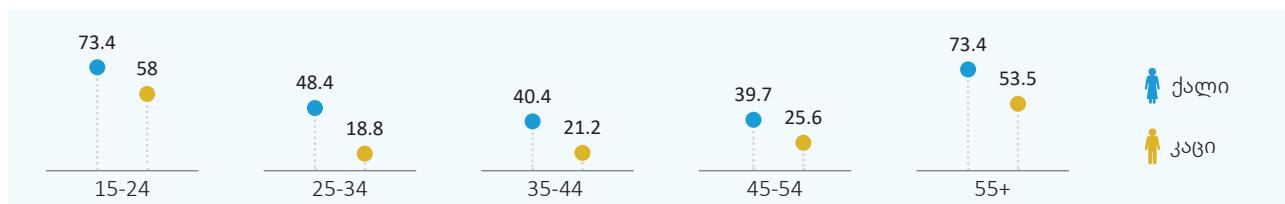
ეკონომიკური არააქტივობის დონე სქესის და დასახლების ტიპის მიხედვით, 2020



წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

სურათი N 8.7:

ეკონომიკური არააქტივობის დონე სქესის და ასაკის მიხედვით, 2020



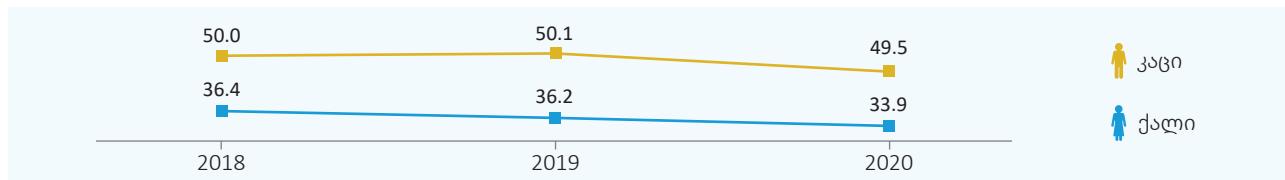
წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

გენდერული სხვაობა დასაქმების მაჩვენებლებშიც კარგად ჩანს. 2020 წელს დასაქმების საერთო დონემ 41.1 პროცენტი შეადგინა, რაც ოდნავ ნაკლებია 2018 და 2019 წლებთან (42.7 პროცენტი ორივე წელს) შედარებით.¹⁹ კაცების დასაქმების მაჩვენებელი უფრო მაღალია, თუმცა დასაქმების მაჩვენებელის მიხედვით გენდერულმა სხვაობამ მოიმატა ბოლო სამი წლის განმავლობაში; კერძოდ, დასაქმების

მიხედვით სხვაობამ 2018 წელს 13.6 პროცენტი შეადგინა, 2019 წელს – 13.8 და 2020 წელს – 15.6 პროცენტი.²⁰ 2020 წელს დასაქმების მაჩვენებლის კლება განსაუთრებით შესამჩნევია ქალების შემთხვევაში, ვინაიდან მან 2.3 პროცენტით იკლო მაშინ, როცა კაცებისთვის ეს სხვაობა მხოლოდ 0.6 პროცენტია. ეს კოვიდ 19-ის გავლენით შეიძლება აიხსნას და ამაზე ქვემოთ ვისაუბრებთ.

სურათი N 8.8:

დასაქმების მაჩვენებელი, სქესის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2018-2020).

ყველა ჯგუფის, იქნება ეს ასაკის, ოჯახური მდგომარეობისა თუ განათლების დონის მიხედვით, კაცების დასაქმების მაჩვენებელი უფრო მაღალია, ვიდრე ქალების. ყველაზე დიდი სხვაობა 25-34

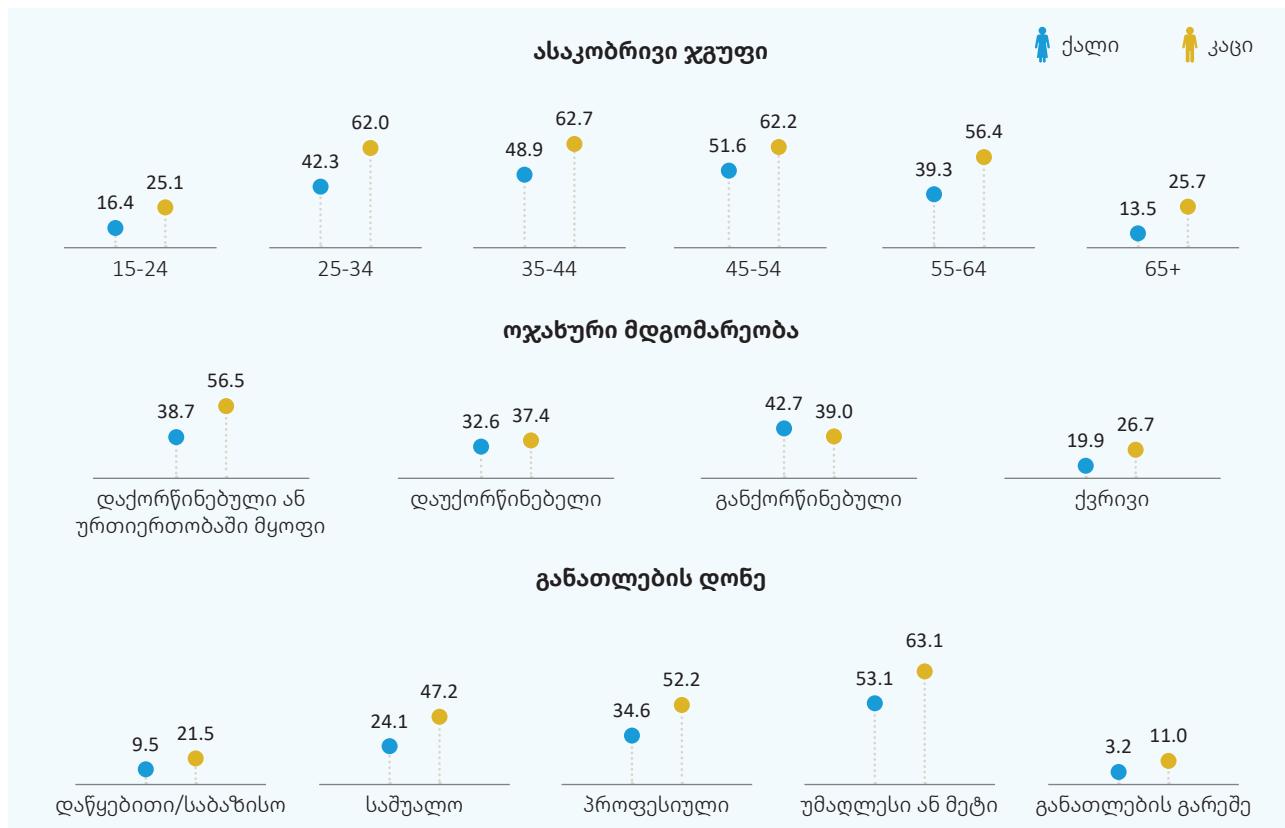
წლის ასაკობრივ ჯგუფში გაერთიანებულ ქალებსა და კაცებს შორის ფიქსირდება, სადაც ქალებისა და კაცების დასაქმების მაჩვენებლებს შორის სხვაობა 19.7 პროცენტს შეადგენს. შემდეგი უდი-

დესი სხვაობა ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფ (17.8 პროცენტი) და საშუალო განათლების მქონე (23.1 პროცენტი) ქალებსა და კაცებს შორის აღნიშნება. სიტუაცია იცვლება, როდესაც საქმე უმაღლესი ან მეტი განათლების მქონე ადამიანების დასაქმების მაჩვენებლებს ეხება. მოსახლეობის ამ ჯგუფში ქალების დასაქმების მაჩვენებე-

ლი (49.4 პროცენტი) სჭარბობს კაცებისას (35.5 პროცენტი).²¹ დასაქმებაში გენდერული სხვაობის ასაკთან დაკავშირებული პატერნი 45 წლამდე ასაკის ქალების რეპროდუქციულ ფუნქციასთან და მის თანმხლებ ზრუნვის არაანაზღაურებად ვალდებულებებსა და საოჯახო შრომასთან შეიძლება ასოცირდებოდეს.²²

სურათი N 8.9:

დასაქმების მაჩვენებელი სქესის, ასაკის, ოჯახური მდგომარეობისა და განათლების დონის მიხედვით,
2020 წელი (%)

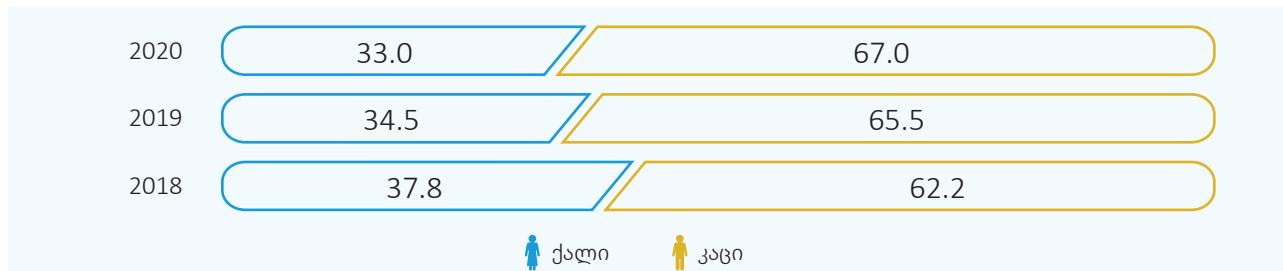


წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

ახლად დაარსებულ საწარმოთა მფლობელებს შორის ქალების ნილი არ შეცვლილა ბოლო სამი წლის განმავლობაში მაშინ, როცა კაცების ნილი მნიშვნელოვნად გაიზარდა. კერძოდ, 2018 წელს ქალების ნილი 29.1 პროცენტს შეადგენდა, 2019 წელს – 29.2 და 2020 წელს – 29.7 პროცენტს მაშინ, როცა კაცების ნილმა 2018 წელს 51.6 პროცენტიდან, 2019 წელს 55.5 და 2020 წელს 59.1 პროცენტამდე მოიმატა.²³ 2020 წელს ჩატარებული ქალ მეწარმეთა კვლევა აჩვენებს, რომ ძირითადი გამოწვევები, რომელთაც ახალბედა ქალი მეწარმეები კარიერის დასაწყისში აწყდებიან, ფინანსურ და სხვა სახის რესურსებზე წვდომის უქონლობაა. როგორც წინამდებარე დოკუმენტის სხვა თავებში უკვე ითქვა, ქალებს უფრო ნაკლები ქონება აქვთ

საკუთრებაში, ვიდრე კაცებს. ამასთან, არაანაზღაურებად საოჯახო საქმიანობასა და ზრუნვასთან დაკავშირებული ვალდებულებები და, ასევე, დომინირებული გენდერული სტერეოტიპები ის დამატებითი დაბრკოლებებია, რომელთა გადალახვაც უწევთ ქალებს საკუთარი საქმის ნამოწყების შემთხვევაში. კვლევაში ისიც კარგად გამოიკვეთა, რომ ახალგაზრდა ქალები, ფაქტობრივად, არ არიან მეწარმეთა შორის. ასევე, რესურსები არათანაბრად არის განაწილებული სოფლად და ქალაქში მცხოვრებ ქალ მეწარმეთა შორის.²⁴ თვითდასაქმებულ მოსახლეობაში ქალების ნილი ოდნავ შემცირდა ბოლო სამი წლის განმავლობაში მაშინ, როცა იმატა თვითდასაქმებული კაცების რაოდენობაში.

სურათი N 8.10:
თვითდასაქმებულ მოსახლეობაში ქალებისა და კაცების წილი (%)



წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

2019 წლის შემდეგ არ შეცვლილა ქალების და-საქმების ზოგადი სურათი. თითქმის ყველა მი-მართულებით, რაც დასაქმებას უკავშირდება, ქალები უფრო ნაკლებად არიან ჩართულნი, ვი-დრე კაცები. ამასთან, უახლესი მონაცემების მიხედვით, თითქმის ყველა სექტორში ქალები უფრო ცოტა დროს (ნაკლები რაოდენობის საა-თებს) მუშაობენ, ვიდრე კაცები. უფრო კონკრე-ტულად, 2020 წელს ქალები, ფაქტობრივად, კვირაში საშუალოდ 37.7 საათს ატარებდნენ სამსახურში მაშინ, როცა კაცებისთვის ეს რი-ცხვი 42.6-ის ტოლი იყო, რაც 13.1 პროცენტით მეტია ქალების რეალურად ნამუშევარ საათებ-თან შედარებით.²⁵ შრომის ბაზარზე ქალების ნაკლებად აქტიური მონაწილეობა იმ გავრცე-ლებული მოსაზრებით აიხსნება, რომ საოჯა-ხო საქმე და ოჯახის მოვლა ქალის უმთავრეს პასუხისმგებლობას წარმოდგენს. როგორც აღნიშნულია მსოფლიო ბანკის ქვეყნის გენდე-რულ შეფასებაში (2021), „როგორც ჩანს, ქალი მუშაკები ხშირად იძულებული არიან, რომ მხოლოდ ნახევარ განაკვეთზე იმუშაონ, რათა დარჩენილ დროში საოჯახო საქმის კეთება, ბავშვებზე ზრუნვის ან ოჯახის მოვლის ვალ-დებულების შესრულება შეძლონ.“²⁶ ამასთან, ვინაიდან არც ბავშვზე ზრუნვის სხვა შესაძლე-ბლობები და მოქნილი სამუშაო კონტრაქტი არ არსებობს და არც შრომის გენდერულად მგრძ-ნობიარე რეგულაციები, მნიშვნელოვნად შენე-ლებულია ქალების შრომის ბაზარზე მონაწი-ლეობა.

მსოფლიო ბანკის შეფასებით, საქართველოში შრომის ბაზარი ინდუსტრიული და პროფესიული და, ასევე, გენდერული სეგრეგაციით ხასიათდე-ბა. კერძოდ, ისეთ სექტორებში, როგორებიცაა მშენებლობა, საჯარო ადმინისტრირება, ტრანს-პორტი და ნარმობა, უპირატესად, მამრობითი სქესის მუშაკები არიან დასაქმებული (კაცების 22 და ქალების 6 პროცენტი) მაშინ, როცა ისეთ სე-

ქტორებში, როგორებიცაა განათლება და ჯანდა-ცვა, ქალები სჭარბობენ (ქალების 23 და კაცების 4 პროცენტი).²⁷ ეს სრულად ეთანხმება მეოთხე თავ-ში (ქალების განათლება და სწავლება) განხილულ ტენდენციას, რომ ქალები STEM-ის სფეროებში ნაკლებად და განათლების, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების მიმართულებით – ჭარბად არიან ნარმოდგენილნი.

მომდევნო აბზაცებში განხილული მონაცე-ბების მიხედვით, კოვიდ 19-თან დაკავშირე-ბულმა შეზღუდვებმა მნიშვნელოვანი უარყოფი-თი გავლენა მოახდინა დასაქმებულ ადამიანებზე. ბევრ ბიზნესს მოუწია გაჩერება. ბევრი ადამიანი იძულებული გახდა, დაეტოვებინა სამსახური, ან შეზღუდული რაოდენობის საათები ემუშავა. ამ შეზღუდვებმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა შრომის ბაზარზე გენდერული სხვაობის მატებაში.

მსოფლიო ბანკის გენდერული შეფასება (2021), რომელიც სანარმოთა კვლევის მეორე ტალღას ეყრდნობა, ცხადყოფს, რომ პანდემიის დაწყები-დან, უფრო მეტი ქალი დაითხოვეს სამსახურიდან ან უვადო შვებულებაში გაუშვეს, ვიდრე კაცი. უფრო კონკრეტულად რომ ვთქვათ, 2020 წლის ივნისისთვის სამსახურიდან დათხოვნილ მუშაკთა 66 და უვადო შვებულებაში გაშვებულ მუშაკთა 75 პროცენტს ქალები შეადგენდნენ.²⁸

სწრაფი გენდერული შეფასება აჩვენებს, რომ სა-ქართველოს მოქალაქეთა 32 პროცენტის სამუ-შაო საათები შემცირდა, თუმცა ისინი ჯერ კიდევ ინარჩუნებენ სამსახურს.²⁹ კვლევაში მონაწილე ქალების სხვა 15-მა და კაცების 20-მა პროცენტ-მა აღნიშნა, რომ მათ დაკარგეს სამუშაო, ხოლო დასაქმებული ქალების 26 და კაცების 36 პრო-ცენტს შეუმცირდა სამუშაო საათები.³⁰ გარდა ამისა, იმავე კვლევის მიხედვით, ქართველების 10 პროცენტი (ქალების 16 და კაცების 10 პროცენტი) ანაზღაურებად ან ნაწილობრივ ანაზღაურებად

შვებულებაში გავიდა, ხოლო დასაქმებული კაცების 8 და ქალების 6 პროცენტს უხელფასო შვებულებაში წასვლა მოუწია კოვიდ 19-ის პანდემიის გამო.³¹ პანდემიამ შეცვალა ზოგიერთი დასაქმებული ადამიანის სამუშაო გრაფიკი. კერძოდ, სწრაფი გენდერული შეფასების თანახმად, დასაქმებულთა 70 პროცენტს არ შეუწყვეტია სამსახურში სიარული, 11 პროცენტი სახლიდან მუშაობდა პირველი ტალღის დროს, მაგრამ შემდეგ სრულ განაკვეთზე დაუბრუნდა სამუშაო ადგილებს, 5 პროცენტი

ნახევარ განაკვეთზე დადიოდა სამსახურში, ხოლო 9 პროცენტს დისტანციური მუშაობის რეჟიმზე მოუწია გადასვლა. ამავე კვლევამ აჩვენა, რომ ოდნავ მეტი ქალი (11 პროცენტი) აგრძელებს სახლიდან მუშაობას, ვიდრე კაცი (8 პროცენტი).³² ქალ მეწარმეთა გამოკითხვა ცხადყოფს, რომ რესპონდენტთა 30 პროცენტს, შემცირებული გაყიდვების გამო, ბიზნესის შეჩერება მოუწია. ამასთან, 40-მა პროცენტმა აღნიშნა, რომ 50-100 პროცენტით შეუმცირდათ ბიზნესიდან მიღებული შემოსავალი.

8.2.2 არაფორმალური დასაქმება



SDG ინდიკატორი 8.3.1

არაფორმალური დასაქმების წილი 2020 წელს 31.7 პროცენტს შეადგენდა. არასასოფლო სამეურნეო სექტორში დასაქმებულ ქალთა 26.2 პროცენტი არაფორმალურად არის დასაქმებული მაშინ, როცა კაცების არაფორმალური დასაქმების მაჩვენებელი 36.4 პროცენტს შეადგენს არასასოფლო სამეურნეო სექტორში.³³

შრომის ბაზრისა და შრომითი ურთიერთობების მარეგულირებელი საკანონმდებლო ბაზა არ ითვალისწინებს არაფორმალური დასაქმების სექტორის რეგულირებას. ამრიგად, ის არ იძლევა არაფორმალურად დასაქმებულ ადამიანთა უფლებების დაცვის გარანტის. არასასოფლო სამეურნეო არაფორმალურ სექტორში დასაქმებული ქალები, უპირატესად, საოჯახო საქმით არიან დაკავებულნი. 2019 წლის მონაცემების მიხედვით, ოჯახში დასაქმებულთა 99 პროცენტი ქალია.³⁴

ბოლოდროინდელი კვლევა ოჯახში დასაქმებულთა დეტალურ პროფილს იძლევა. კვლევა ცხადყოფს, რომ საქართველოში ოჯახში დასაქმებულები უმეტესწილად, საშუალო ან უფროსი ასაკის დაქორწინებული ზოგადი ან პროფესიული (75 პროცენტი) ან უმაღლესი განათლების (20 პროცენტი) მქონე ქალები არიან.³⁵

კვლევის მიხედვით, ოჯახში დასაქმებულები, სხვა მუშაკებისგან განსხვავებით, კვირაში 40 საათზე მეტს მუშაობენ. ამასთან, საოჯახო სამუშაო ხშირ შემთხვევაში უქმებზე და საღამოს საათებში მუშაობასაც ითვალისწინებას.³⁶ ამ საქმით დაკავებული ადამიანების ნახევარზე მეტს არ აქვს შესაბამისი ანაზღაურება. ასევე, სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი სხვაობაა „ტიპური ქალური“ (მაგალითად, დამლაგებლის) და „ტიპური კაცური“ (მაგალითად, მძღოლის) საქმიანობების შემთხვევაში მიღებულ შემოსავლებს შორის.³⁷

კვლევაში იკვეთება, რომ ოჯახში დასაქმებულთა

ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა მომატებული რისკის ქვეშაა, რაც შრომის არასათანადო პირობებს, არასაკმარის სამართლებრივ დაცვასა და სამოქალაქო დაშრომითი უფლებების შესახებ საოჯახო საქმით დაკავებულ მუშაკთა მწირ ცოდნას უკავშირდება. ასევე, მათთან გაზრდილია ჩაგვრისა და ექსპლოატაციის, არასამართლიანი ანაზღაურების, აუნაზღაურებელი დამატებითი სამუშაოს, საფრთხის შემცველი სამუშაო პირობების, და შრომითი ხელშეკრულების ბუნდოვანი პირობები ან ასეთი ხელშეკრულების საერთოდ არარსებობის რისკები.³⁸

აღმოჩნდა, რომ არაფორმალურად დასაქმებული ადამიანები ერთ-ერთ ყველაზე მოწყვლად ჯგუფს წარმოადგენს პანდემიასთან დაკავშირებული შეზღუდვებისა და კრიზისის პირობებში. როგორც ბოლოდროინდელმა თვისებრივმა კვლევამ (2020) ცხადყო, რომელიც ოჯახში დასაქმებულ ქალებზე COVID-19-ის გავლენის შესწავლას ისახავდა მიზნად, კრიზისმა კიდევ უფრო გააუარესა არასტატიკიური და დაუფასებელი საოჯახო სამუშაო. მიმდინარე პანდემიამ და საქართველოს მთავრობის მიერ განხორციელებულმა ღონისძიებებმა განსაკუთრებულად უარყოფითად იმოქმედა ოჯახში დასაქმებულთა მდგომარეობაზე. ბევრმა მათვანმა დამსაქმებლის გადაწყვეტილების ან საზოგადოებრივი ტრანსპორტის არასებობის გამო დაკარგა სამსახური და, აქედან გამომდინარე, შემოსავალიც. ზოგ შემთხვევაში ამ ადამიანებს საბანკო სესხის აღება ან ნაკლებად სახარბიელო სამუშაო პირობებზე დათანხმება მოუწიათ, რამაც კიდევ მეტი რისკის ქვეშ დააყენა მათი ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა.³⁹

არაფორმალურმა დასაქმებამ დამატებითი გამოწვევების წინაშე დააყენა ოჯახში დასაქმებული ქალები, როდესაც მათ მთავრობის მიერ ანტიკრიზისული გეგმის ფარგლებში გაცემული კომპენსაციის მიღება სცადეს. არაფორმალურად დასაქმებულის სტატუსის გამო, მათ ძალიან გაუჭირდათ მთავრობის მიერ განხორციელებული დახმარების პროგრამების უმრავლესობით სარგებლობა.⁴⁰

8.2.3 შემოსავლები და სახელფასო სხვაობა



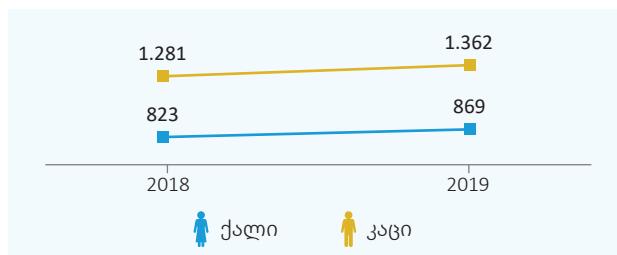
SDG ინდიკატორი 8.5.1

2019 წელს⁴² საშუალო საათობრივი შრომის ანაზღაურება ქალებისთვის 5.40 ლარს და კაცებისთვის 8.50 ლარს შეადგენდა.⁴³

2018 წელთან შედარებით, საათობრივმა ანაზღაურებამ მოიმატა. კერძოდ, ქალების საშუალო საათობრივი ანაზღაურება 0.30 ლარით, ხოლო კაცების – 0.50 ლარით გაიზარდა. ნომინალური თვიური შრომის ანაზღაურებაც გაიზარდა: კაცების თვიურ ანაზღაურებას 81 ლარი (6.3 პროცენტი) დაემატა, ქალებისას – 46 (5.6 პროცენტი).

სურათი N 8.11:

საშუალო ნომინალური თვიური შემოსავალი (ლარში), სქესის მიხედვით



წყარო: საქართველოს მთავრობის კვლევა (2018–2019).

მიუხედავად იმისა, რომ ქალების საშუალო შემოსავალიც გაიზარდა და კაცებისაც, ეს ზრდა არა-თანასწორია, რაც სახელფასო სხვაობის მატებაშიც

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულთან ერთად, პანდემიის პირობებში ოჯახში დასაქმებულებს მეტი აუნაზღაურებელი სამუშაო დაემატათ. მათმა დატვირთვამ მკვეთრად იმატა, ვინაიდან მათ იმავე საქმის კეთება საკუთარ სახლშიც უწევდათ, განსაკუთრებით არასახარბიერო მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ ისინი, ვისაც სასკოლო ასაკის შვილები ჰყავდათ და ონლაინ სასწავლო პროცესისთვის თვალ-ყურის დევნება უწევდათ.⁴¹

აისახა. უფრო კონკრეტულად, 2018 წელს სახელფასო სხვაობა 35.8 პროცენტს შეადგენდა, რომელიც 2019 წელს 36.2 პროცენტამდე გაიზარდა.⁴⁴ ქალების საშუალო თვიური შემოსავალი, კაცების საშუალო თვიურ შემოსავალთან მიმართებით, 64.2-დან (2018 წელს) 63.8 პროცენტამდე (2019 წელს) შემცირდა.⁴⁵ 2020 წლის მონაცემები არ იყო ხელმისაწვდომი ამ პუბლიკაციის მომზადების მომენტისთვის.

ზემოთ წარმოდგენილი მონაცემები ორგანიზაციების კვლევიდან არის აღებული და არ მოიცავს ინფორმაციას საათობრივად ჩაშლილი ხელფასებისა და არაფორმალური სექტორის შესახებ. 2020 წელს გაეროს ქალთა ორგანიზაციამ ჩაატარა კვლევა „გენდერული სახელფასო სხვაობისა და გენდერული უთანასწორობის ანალიზი საქართველოს შრომის ბაზარზე“,⁴⁶ ხოლო 2021 წელს ამ ანალიზის განახლებული ვერსიაც წარმოადგინა. ეს ანალიზი სამუშაო ძალის კვლევას ეფუძნება და სახელფასო სხვაობის გამოთვლებში არაფორმალურ სექტორსა და ნამუშევარ საათობრივი ითვალისწინებს. შესაბამისად, ანალიზი აჩვენებს, რომ თვიური სახელფასო სხვაობა იმაზე დიდია, ვიდრე მანამდე იყო ცნობილი.

ცხრილი N 8.1:

თვიური და საათობრივი ნედლი გენდერული სახელფასო სხვაობა და საათობრივი გენდერული სახელფასო სხვაობა (%)

	2017	2018	2019	2020
გენდერული სახელფასო სხვაობა - თვიური	32.2	37.3	39.7	34.2
გენდერული სახელფასო სხვაობა - საათობრივი	17.7	11.3	14.6	13.4
გენდერული სხვაობა ნამუშევარი საათების მიხედვით	17.9	22.6	22.1	14.7

წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია 2020a; 2021a.

როგორც უკვე აღინიშნა, საოჯახო საქმისა და ოჯახზე ზრუნვის ვალდებულებებიდან გამომდინარე, ქალები კვირაში უფრო ცოტა საათს მუშაობენ, ვიდრე კაცები. სწორედ ეს არის თვიურ და საათობრივ გენდერულ სახელფასო სხვაობებს შორის განსხვავების ძირითადი მიზეზი: არაანაზღაურებადი საოჯახო საქმის გამო ქალებს ნაკლები დრო აქვთ და, შესაბამისად, სრულფასოვნად ვერ ახერხებენ დასაქმებას. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ გენდერული სახელფასო სხვაობის ასეთი ვარაუცია სისტემატური ცვლილებით კი არ უნდა აიხსნას, არა-მედ – კვლევის მონაწილეთა შემთხვევითი შერჩევის პროცედურასთან ასოცირებული ვარიაციით.⁴⁸

გარდა ამისა, ანალიზში შემოტანილია შესწორებული გენდერული სახელფასო სხვაობა, რომელიც ითვალისწინებს ისეთ დამატებით ცვლადებს, როგორებიცაა მიღებული განათლება, კვალიფიკაცია და სხვა პერსონალური მახასიათებლები და, ასევე, დარგობრივ და პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებულ ფაქტორებს კაცებსა და ქალებს შორის. მას შემდეგ, რაც ეს მახასიათებლები იქნა გამოთვლებში გათვალისწინებული, 2017 წელს საათობრივმა გენდერულმა სახელფასო სხვაობამ 24.8 პროცენტამდე მოიმატა,⁴⁹ 2018 წელს – 14.4 პროცენტამდე, 2019 წელს – 15.9 პროცენტამდე და 2020 წელს – 14.4 პროცენტამდე.⁵⁰ ეს იმაზე მიუთითებს,

8.2.4 არაანაზღაურებადი საოჯახო საქმიანობა

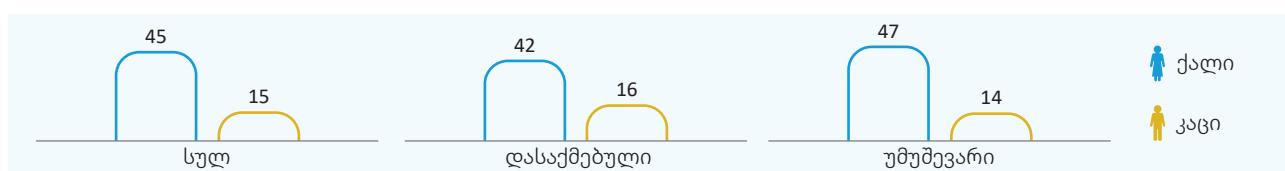
SDG ინდიკატორი 5.4.1.



დროის გამოყენების შესახებ გამოკითხვა არასოდეს ჩატარებულა საქართველოში. შესაბამისად, არ არის ხელმისაწვდომი მდგრადი განვითარების მიზნების 5.4.1 ინდიკატორის შესატყვევისი მონაცემები (არაანაზღაურებად საოჯახო საქმესა და ოჯახის მოვლაზე დახარჯული დროის წილი სქესის, ასაკისა და ადგილმდებარეობის მიხედვით). თუმცა, შესაძლებელია გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მიერ 2018 წელს ჩატარებული კვლევის მონაცემების, როგორც ამ ინდიკატორის არაპირდაპირი საზომის, გამოყენება. 2018 წლის მონაცემების მიხედვით, ქალები სამჯერ მეტ დროს (საათს) უთმობენ საოჯახო საქმეებსა და ოჯახის მოვლას, ვიდრე კაცები.⁵⁵

სურათი N 8.12:

შინ შრომასა და ოჯახზე ზრუნვაში კვირაში საშუალოდ დახარჯული საათების რაოდენობა, სქესისა და დასაქმების სტატუსის მიხედვით



წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია 2018.

მიუხედავად იმისა, რომ 2020 წლის უახლესი მონაცემები არ არის ხელმისაწვდომი, UNDP-სა და UNFPA-ს დაკვეთით ქვეყნის მასშტაბით განხორ-

რომ ქალები შრომის ბაზრისთვის საჭირო უკეთესი მახასიათებლების პირობებშიც კი უფრო ნაკლებ თანხას გამოიმუშავებენ ერთ საათში, ვიდრე კაცები. ანალიზი იმასაც აჩვენებს, რომ ამ სხვაობის დაახლოებით მეოთხედი დაბალანაზღაურებად სექტორებში ქალების სექტორული სეგრეგაციით აიხსნება.⁵¹ აღსანიშნავია, რომ სხვაობის დიდი ნაწილი ვერ აიხსნება დაკვირვებადი ფაქტორებით და, მაშასადამე, შრომის ბაზარზე დამკვიდრებული დისკრიმინაციის პრაქტიკებიდან შეიძლება მომდინარეობდეს.⁵²

კოვიდ 19-ით გამოწვეული კრიზისი შემოსვლებზეც აისახა. სწრაფი გენდერული შეფასება ცხადყოფს, რომ ყველაზე მეტად ისეთმა სამეწარმეო საქმიანობებიდან მიღებულმა შემოსავალმა იზარლა, როგორებიცაა ფიქსირებული ხელფასიანი სამუშაო ადგილები, მეწარმეობა და სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გაყიდვები. ფაქტორბრივად, კაცების 49 და ქალების 39 პროცენტმა დააფიქსირა სამეწარმეო საქმიანობებიდან მიღებული შემოსავლების კლება.⁵³ შემდგომი ანალიზი აჩვენებს, რომ ეთნიკური უმცირესობების ნარმობადაცემებს, უმაღლესი განათლების არმქონე ადამიანებსა და უშვილო დასაქმებულებს განსაკუთრებით მკვეთრად შეუცირდათ შემოსავალი ფიქსირებულ ხელფასიანი სამსახურებიდან და სამეწარმეო საქმიანობიდან.⁵⁴

ცემების მიხედვით, ბოლო წლებში შინ შრომისა და ზრუნვის არათანაბარი გადანაწილების მოდელი არ შეცვლილა. საჭმლის კეთება და დალაგება თითქმის მთლიანად ქალების პასუხისმგებლობაა მაშინ, როცა საჭმლის ყიდვა უფრო თანაბრად ნაწილდება.⁵⁶ ბავშვების მოვლა, უპირატესად, ქალის პასუხისმგებლობად ჩჩება. ამასთან, ქალების ორ მესამედზე მეტი აღნიშნავს, რომ ამაზე ყოველთვის ან ჩვეულებრივ მათ აკისრიათ პასუხისმგებლობა.⁵⁷ მამების დაახლოებით ნახევარს არასოდეს გამოუცვლია საფენი ან ტანსაცმელი საკუთარი შვილის-თვის; ყოველი მეოთხე მამა არასოდეს დახმარებია შვილს საშინაო დავალების შესრულებაში და ყოველი მეხუთე არასოდეს დალაპარაკებია პირად საკითხებზე.⁵⁸

ალსანიშნავია, რომ ქალები და კაცები აღიარებენ შინ შრომისა და ოჯახზე ზრუნვის არათანაბარ განაწილებას, მაგრამ მათი უმრავლესობა კმაყოფილია არსებული ვითარებით. კერძოდ, ყოველი 10-დან 3 კაცი და ყოველი 10-დან 4 ქალი ადასტურებს, რომ ქალი პარტნიორი გაცილებით მეტ საოჯახო და მზრუნველობით საქმეს ასრულებს, ვიდრე კაცი; მაშინ, როცა ყოველი 3-დან 2 ქალი და კაცი კმაყოფილია საშინაო და ზრუნვის საქმის არსებული არათანაბარი განაწილებით.⁵⁹ მონაცემები იმაზეც მეტყველებს, რომ ტრადიციული დამოკიდებულება, რომ სახლი და საოჯახო საქმე ქალის საქმეა, 2020 წელსაც კვლავ დომინანტურია. საინტერესოა, რომ ქალების 21 და კაცების 14 პროცენტი არ ეთანხმება იმ მოსაზრებას, რომ კაცები და ქალები თანაბრად უნდა ინაწილებდნენ სახლის საქმებს.⁶⁰

როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, როცა საკითხი არაანაზღაურებად საოჯახო საქმიანობასა და ზრუნვას ეხება, შესასრულებელი ამოცანების არათანაბარი გადანაწილება ამცირებს ანაზღაურებად შრომაში ქალების ჩართვის შესაძლებლობებს. როგორც მსოფლიო ბანკის შეფასებაში (2021) ვითხულობთ: „გავლენა იმდენად დიდია, რომ დიამეტრალურად ცვლის იმ ფაქტის დადებით შედეგებს, რომ უფრო მეტ ქალს აქვს უკეთესი (უმაღლესი) განათლება. სოციოდემოგრაფიული ცვლადების კონტროლის პირობებში, ალბათური ეკონომეტრული ანალიზი ცხადყოფს, რომ ქალებს შრომის ბაზარში მონაწილეობის 14 პროცენტით ნაკლები შანსი აქვთ, ვიდრე კაცებს.“⁶¹

 არ არის გასაკეირი, რომ პანდემიაშ თავისი კვალი დაატყო საოჯახო და ზრუნვის საქმეების შესრულებისთვის განკუთვნილი დროის განაწილებას და ეს გავლენა განსხვავებული იყო ქალებისა

და კაცებისთვის. დისტანციურმა სწავლებამ მშობლებისგან, განსაკუთრებით ქალებისგან, მოთხოვა, რომ მეტი დრო დაეთმოთ ბავშვების დროის მართვისთვის. სწრაფმა გენდერულმა შეფასებამ აჩვენა, რომ ქალები და კაცები უფრო მეტ ხანს ატარებდნენ საოჯახო საქმეების კეთებაში, ვიდრე პანდემიამდე. კერძოდ, კაცების თქმით, ისინი ერთ საოჯახო საქმეზე ხარჯავდნენ უფრო მეტ დროს, ქალები კი – 1.19 საოჯახო საქმეზე. საინტერესოა, რომ, ქალების გარდა, სახლის საქმეებს უფრო მეტი დრო გამოიყვეს ახალგაზრდებმა, ქალაქში მცხოვრებმა და შვილებიანმა ადამიანებმა.⁶²

საოჯახო და მოვლის სამუშაოს ამგვარმა არათანაბარმა განაწილებამ კიდევ უფრო გაამძაფრა გენდერული სხვაობა ეკონომიკურ მონაწილეობასა და თანაბარ ანაზღაურებაში. შემცირებული ხელფასების პირობებში, მომატებული საოჯახო და მოვლის საქმეების გამო, ქალებს უფრო ხანგრძლივად მუშაობისა და მეტის გამომუშავების შესაძლებლობა წაერთვათ. სწრაფი გენდერული შეფასების მონაცემების მიხედვით, კაცებთან შედარებით, უფრო მეტი ქალი აღნიშნავს, რომ საოჯახო საქმიანობებსა და ბავშვების მოვლას, სხვა საქმეებთან შედარებით, მეტი დრო მიაქვს. კერძოდ, საქმე, რომელსაც კველაზე მეტი დრო მიაქვს, ქალების 21 და კაცების 3 პროცენტისთვის სახლის დალაგებაა, ხოლო ქალების 12 და კაცების 4 პროცენტისთვის – ბავშვებისთვის მითითებების მიცემა და მათი ქცევის მართვა.⁶³

8.3 შეჩამება და რეკომენდაციები

არსებული მონაცემების მიხედვით, გენდერული განსხვავებები ჯერ კიდევ შეინიშნება საქართველოს ეკონომიკასა და შრომის ბაზარზე. ქალები, კაცებთან შედარებით, ნაკლებად მონაწილეობენ შრომის ბაზარზე და მათვის კვლავ გამოწვევად ჩჩება კაცების თანასწორი შემოსავლის ქონა ისეთი სხვადასხვა ფაქტორის გამო, როგორებიცაა არაანაზღაურებადი საოჯახო საქმე და ოჯახზე ზრუნვის დამატებითი ვალდებულებები. ამასთან, ითვლება, რომ ეს უკანასკნელი სწორედაც რომ ქალების საქმეა და ეს მნიშვნელოვნად უზღდუდავს მათ სამუშაო ძალაში კაცების თანასწორი ადგილის დაკავების შესაძლებლობებს. გარდა ამისა, ქალები შედარებით დაბალანაზღაურებადი ეკონომიკური საქმიანობებით (როგორიცაა ჰუმანიტარული მეცნიერებები, განათლება და ჯანდაცვა) უფრო არიან დაკავებულნი და ნაკლებად საქმდებიან მაღალანაზღაურებად სფეროებში (როგორიცაა STEM).⁶⁴ ვითარება დიდად არ შეცვლილა ბოლო წლების მანძილზე. კოვიდ 19-ის პანდემიამ და თანმდევმა კრიზისმა კიდევ უფრო

გაამძაფრა ეს განსხვავებები და ქალები კიდევ უფრო არახელსაყრელ მდგომარეობაში ჩააყენა, შრომის ბაზარსა და ეკონომიკაში მონაწილეობის თვალსაზრისით.

მიუხედავად საქართველოს შრომის კანონმდებლობის გაუმჯობესების მიმართულებით მნიშვნელოვანი პროგრესისა, ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი გენდერულად მეტად მგრძნობიარე და ინკლუზიური სისტემის შესაქმნელად. დღეისათვის საქართველოს შრომის კოდექსი არ ითვალისწინებს საოჯახო საქმიანობით დაკავებულ ადამიანებს მაშინ, როცა სწორედ ისინი ქმნიან დასაქმებულთა შორის ერთ-ერთ ყველაზე მოწყვლად ჯგუფს.⁶⁵

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც არასაკმარისად არის დარეგულირებული არსებული კანონმდებლობით, დეკრეტული შვებულება და დედობის დაცვაა. როგორც ზემოთ აღინიშნა, საქართველოს ჯერ არ მოუხდენია საერთაშორისო შრომის ორგანიზაციის დედობის დაცვის 183-ე კონვენციის (2000) რატიფიცირება, რომელიც „სამუშაო ადგილზე ყველა ქალის თანასწორობასა და დედისა და შვილის ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებას“ იცავს. როგორც გაეროს ქალთა ორგანიზაციის საქართველოს ოფისის მიერ ინიცირებული მარეგულირებელი ზეგავლენის შეფასება (2021) აჩვენებს, უკანავნელი შესწორებებიც კი, რომელიც საქართველოს შრომის კანონმდებლობაში შევიდა, ჯერ კიდევ არ შეესაბამება ამ კონვენციის სტანდარტებს.⁶⁶ მარეგულირებელი ზეგავლენის შეფასებამ შრომის მოქმედი კანონმდებლობის რამდენიმე ხარვეზი გამოავლინა: (ა) დედასა და შვილს კანონმდებლობა არ აძლევს საკმარისი კომპენსაციის გარანტიას ანაზღაურებადი დეკრეტული შვებულების (183 დღის) პერიოდში; (ბ) დასაქმებულთა სხვადასხვა ჯგუფი თანასწორად ვერ საარგებლობს დეკრეტული შვებულებით: საჯარო მოხელეები, სხვებთან შედარებით, განსაკუთრებულად კარგ მდგომარეობაში არიან ამ თვალსაზრისით; (გ) კაცები და ქალები დეკრეტული შვებულებით საარგებლობის თვალსაზრისითაც არათანაბარ პირობებში არიან. მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლობა არ ავალდებულებს ქალებს, რომ მხოლოდ მათ ისაარგებლონ დეკრეტული შვებულებით, ფაქტობრივად, უაღრესად რთულია (საჯარო მოხელეებისთვის), თუ შეუძლებელი არა (სხვა დასაქმებულებისთვის) კაცებისთვის ანაზღაურებადი დეკრეტული შვებულებით საარგებლობა.⁶⁷ ცხადია, რომ როდესაც ქალები იძულებულნი არიან, ისაარგებლონ დეკრეტული შვებულებით, ამას მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს შრომის ბაზარზე ქალების ჩართულობაში არსებული გენდერული სხვაობის ზრდაში. ყოველივე ზემოთ თქმული

დან გამომდინარე, რეკომენდებულია:

- შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის 183-ე (დედობის დაცვის), 156-ე (ოჯახური ვალდებულებების მქონე დასაქმებულთა) და 189-ე (ოჯახში დასაქმებულთა) კონვენციების რატიფიცირება და შესრულება;
- შრომის კანონმდებლობის (შრომის კოდექსისა და საჯარო სამსახურის შესახებ კანონის) გაუმჯობესება იმ თვალსაზრისით, რომ ის სრულად შესაბამებოდეს ILO-ს კონვენციებს და უფრო მეტად ინკლუზიურ, თანასწორ და არადისკრიმინაციულ რეგულაციებს მოიცავდეს;
- თანაბარი სამუშაოსთვის თანასწორი ანაზღაურების პრინციპის რეალურად დანერგვის უზრუნველყოფა. ასევე, გენდერის გავლენის შეფასებაში (GIA) თანასწორი ანაზღაურების მე-100 კონვენციის შესაბამისად გათვალისწინების უზრუნველყოფა, მათ შორის, თანაბარი ღირებულების შრომისთვის თანასწორი ანაზღაურების პრინციპისა და მასთან დაკავშირებული სექტორებისა და საქმიანობების მიხედვით დაწესებული მინიმალური ხელფასის აღიარება და დანერგვა;
- გენდერის გავლენის შეფასების (GIA) ინტენსიურად გამოყენება ეკონომიკური განვითარების პროგრამებში, გრანტებისა და კრედიტების გაცემისას, კრედიტზე წვდომისას, ქონებაზე წვდომისას და სოციალური ინფრასტრუქტურების გააქტიურებისას (ILO-ს 156-ე კონვენციის მარეგულირებელი გავლენის შეფასება);
- იმის უზრუნველყოფა, რომ ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ მეტად ჩართოს გენდერის კომპონენტი ეკონომიკური განვითარების პოლიტიკში მიკრო და მაკროდონებზე; ასევე, თვალ-ყური მიადევნოს ქალ მენარმეთათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნის მიმართულებით საპარლამენტო თემატური გამოძიების შედეგად შემუშავებული რეკომენდაციის პრაქტიკაში განხორციელებას;
- გაუმჯობესდეს ადმინისტრაციული რუტინული მონაცემების შეგროვების სისტემა, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორის (შეზღუდული შესაძლებლობა, ეთნიკური კუთვნილება და ა.შ.) მიხედვით ჩაშლილი ინდივიდუალური დონის მონაცემების მოპოვება.

9. ქალები გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში

9.1 საკანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა

თვალსაჩინოა ის ფაქტი, რომ საქართველოში ყველა სფეროში ქალების ნაკლებობაა გადაწყვეტილებების მიმღებ პოზიციებზე. სახალხო დამცველის ოფისის ინფორმაციით, არსებული პოლიტიკური კონტექსტი არ უზრუნველყოფს ქალების თანასწორ ჩართულობას.¹ ქალები არასაკმარისად არიან წარმოდგენილნი მთავრობის საკანონმდებლო და აღმასრულებელ შტოებში როგორც ცენტრალურ, ისე ადგილობრივ მთავრობებში, სასამართლო სისტემასა და მენეჯერულ პოზიციებზე.² გარდა ამისა, ქალებს ისეთი სტრუქტურული და სისტემური ბარიერები უშლის ხელს ყველა დონეზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობაში, როგორებიცაა ოჯახსა და ბავშვებზე ზრუნვის არაპოპორციულად დიდი ტვირთი და მოუქნელი სამუშაო საათები საჯარო და პოლიტიკურ სამსახურში და, ასევე, ქალთა მიმართ ძალადობა პოლიტიკასა და არჩევნებში.

არსებული უთანასწორობა საერთაშორისო რეიტინგებშიც აისახება. 2021 წლის გლობალური გენდერული სხვაობის ინდექსის მიხედვით, საქართველო 153 ქვეყანას შორის 49-ე ადგილს იკავებს.³ პოლიტიკური გაძლიერების თვალსაზრისით, საქართველომ ბოლო 15 წლის მანძილზე 59-დან მე-60 ადგილზე გადაინაცვლა⁴ მაშინ, როცა პარლამენტში ქალების რაოდენობის მიხედვით, 2021 წლის მონაცემებით, 188 ქვეყანას შორის 113-ე ადგილს იკავებს.⁵

მიუხედავად მიღწეული პროგრესისა, ქვეყანაში გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ქალების ჩართულობა მაინც საკმაოდ დაბალია. სახალხო დამცველის ინფორმაციით, 2020 წელს შემოტანილი გენდერული კვოტების გარდა, სხვა არაფერი გაკუ-

თებულა ქალების პოლიტიკაში მონაწილეობის მხარდასაჭერად.⁶ CEDAW-ს კომიტეტი, საქართველოს შესახებ თავის შემაჯამებელ დასკვნებში, აქცენტს აკეთებს ამ პრობლემის მნიშვნელოვნებაზე და იძლევა რეკომენდაციას, რომ სახელმწიფომ შესაბამისი ქმედით ღონისძიებები გაატაროს, რომლებიც გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, განსაკუთრებით, მაღალ თანამდებობრივ პოზიციებზე, ქალების ჩართულობის გაზრდაზე იქნება მიმართული.⁷

ქვემოთ ჩამოთვლილია ის ეროვნული დოკუმენტები, რომლებიც პოლიტიკურ ჩარჩოს ქმნიან გადაწყვეტილების მიღებ პოზიციებზე ქალების წარმომადგენლობის მხარდასაჭერად და, მაშასადამე, მხარს უჭერენ გენდერულ თანასწორობას:

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995);
- საარჩევნო კოდექსი (2020 ჩასწორებები);
- ადამიანის უფლებათა სტრატეგია და ეროვნული სამოქმედო გეგმა (2018–2020);
- გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კონცეფცია (2006);
- კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ (2010).

9.2 ეროვნული მონაცემები

9.2.1 პარლამენტი და აღმასრულებელი ხელისუფლება

საქართველოში ქალები არასაკმარისად არიან წარმოდგენილი როგორც პარლამენტში, ისე ადგილობრივ მთავრობებში.

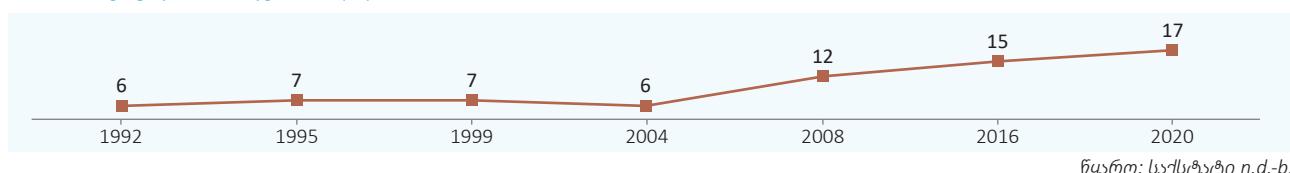


SDG ინდიკატორი 5.5.1

ეროვნულ პარლამენტში ქალების მიერ დაკავებული ადგილების პროპორციული რაოდენობა 17 პროცენტის შეადგენს.⁸

სურათი N 9.1:

SDG ინდიკატორი 5.5.1: საქართველოს ეროვნულ პარლამენტში ქალების მიერ დაკავებული ადგილების პროპორციული რაოდენობა (%)



როგორც სურათი N 9.1 გვიჩვენებს, პარლამენტში ყველაზე მეტ ადგილს ქალები 2020 წელს იკავებდნენ. ამის მიზეზს იმავე წელს განხორციელებული საარჩევნო რეფორმა ნარმოადგენს, რომლის ფარგლებშიც სავალდებულო კვოტები დაწესდა. 2020 წლის ივლისში საქართველოს პარლამენტმა გენდერული კვოტა დაამტკიცა და საქართველოს საარჩევნო კოდექსშიც შეიტანა შესაბამისი ცვლილებები.⁹ ეს ცვლილებები პოლიტიკურ პარტიებს ავალდებულებს, რომ პროპორციული არჩევნებისთვის განკუთვნილ პარტიულ სიებში ყოველი მეოთხე კანდიდატი მაინც იყოს განსხვავებული გენდერის. გენდერული კვოტის გაზრდა და სამიდან ერთი კანდიდატის წესის შემოღება 2028 წლისთვის იგეგმება. ამ საარჩევნო ცვლილებების შედეგად 2020 წელს 31 ქალი აირჩიეს, თუმცა პარლამენტში რეალურად მხოლოდ 16 მათგანი შევიდა. 2020 წლის შესწორებებით ადგილობრივი საბჭოების პროპორციული სიის-თვის 50/50 გენდერული კვოტაც დაკანონდა, რომელიც 2021 წლის ოქტომბრის არჩევნებში უნდა ამოქმედებულიყო, თუმცა არჩევნებამდე გადაისინჯა და საბოლოოდ დადგინდა, რომ საბჭოს ყოველი სამი წევრიდან ერთი განსხვავებული სქესის უნდა იყოს. მიუხედავად ბოლო რამდენიმე წელინადში მიღწეული პროგრესისა, ქალების წილი პარლამენტში „კრიტიკულ მასაზე“ გაცილებით ნაკლებია, მით უმეტეს, თუ გავიხსენებთ, რომ საქართველოს მდგრადი განვითარების სამიზნე 2030 წლისთვის 30 პროცენტია.

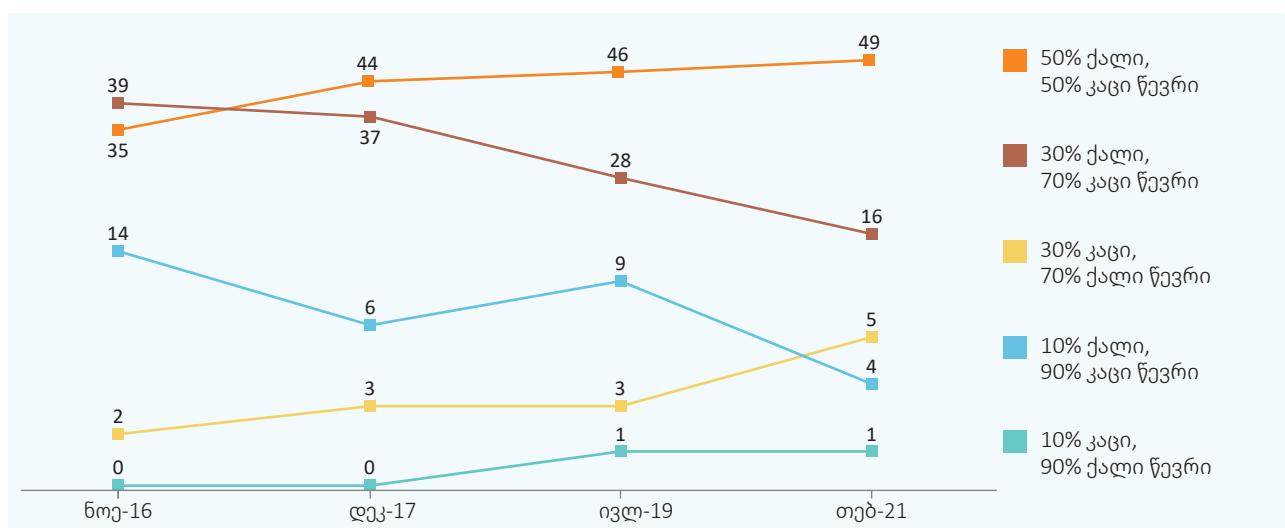
ქალთა მიმართ ძალადობა პოლიტიკაში კიდევ ერთი სერიოზული ყურადსალები პრობლემაა. ის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დაბრკოლებაა, რომელიც

ქალებს ხელს უშლის თავიანთი პოლიტიკური უფლებების რეალიზაციასა და არჩევნებში მონაწილეობაში.¹⁰ თუმცა, ეს პრობლემა ბოლო დრომდე უყურადღებოდ რჩებოდა.

პარლამენტთაშორისმა კავშირმა (IPU) პარლამენტარ ქალთა მიმართ ძალადობის კვლევა განხორციელა, რომელიც ევროპის 45 ქვეყნიდან (მათ შორის, საქართველოდან) 123 მოხალისე ქალთან პირისპირ საუბარს ეფუძნება და აჩვენებს, რომ ძალადობის ყველაზე გავრცელებულ ფორმას ფსიქოლოგიური ძალადობა ნარმოადგენს: კვლევაში მონაწილე პარლამენტის წევრთა 85.2 პროცენტი საუბრობს ამგვარ გამოცდილებაზე.¹¹ ამასთან, მათი საპარლამენტო ვადის პერიოდში, რესპონდენტთა 46.9 პროცენტს დამუქრებიან მოკვლით, გაუპატიურებითა და ცემით.¹² NDI-სა და CRRC-ის ერთობლივმა ბოლოდროინდელმა კვლევამ ცხადყო, რომ საქართველოში ქალი კანდიდატები გაცილებით ხშირად არიან ძალადობისა და შევიწროების სამიზნე, ვიდრე კაცები.¹³ კვლევის მიზანს კანდიდატების მიმართ ონლაინ ძალადობის მონიტორინგი წარმოადგენდა. ამისათვის CRRC-ის მკვლევარებმა 491 მაჟორიტარი კანდიდატის ფეისბუქ გვერდები შეისწავლეს და აღმოაჩინეს, რომ ქალები კანდიდატთა 22 პროცენტს შეადგენდნენ, მაგრამ შეურაცხმოფელი პოსტების 40 პროცენტის ადრესატები სწორედ ისინი იყვნენ.¹⁴

მიუხედავად ამგვარი ჩაგვრისა, უახლესი მონაცემები იმ ადამიანების რიცხვის მატებაზე მიუთითებს, რომლებსაც მიაჩინათ, რომ პარლამენტში ქალები და კაცები თანაბრად უნდა იყვნენ წარმოადგენილნი.¹⁵

სურათი N 9.2:
რესპონდენტების მოსაზრება იმის თაობაზე, თუ რა იქნებოდა კაცი და ქალი წევრების საუკეთესო თანაფარდობა პარლამენტში (%)



წყარო: CRRC n.d.

მსგავსი ცვლილება დაფიქსირდა კვლევაში „კაცები, ქალები და გენდერული ურთიერთობები საქართველოში: საზოგადოების აღქმა და დამოკიდებულება“, რომელიც 2020 წელს UNDP-მა და UNFPA-მ ჩაატარეს. კვლევის შედეგების მიხედვით, იმ იდეის მომხრეთა რაოდენობა, რომლებიც თვლიან, რომ ქართულ პოლიტიკაში მეტი ქალი უნდა იყოს ჩართული, 50-დან (2013 წელს) 60 პროცენტამდე (2019) გაიზარდა. თუმცა, ისიც ცხადია, რომ მოსახლეობის 62 პროცენტს ისევ სჯერა, რომ კაცები უკეთესი პოლიტიკოსები არიან,

ვიდრე ქალები.

სახელმწიფოს მეთაური – საქართველოს პრეზიდენტიქალამაშინ, როცაპრემიერ-მინისტრი, მთავრობის ხელმძღვანელი-კაცია. პრემიერ-მინისტრის სყველა მოადგილე და 12-დან 8 მინისტრიც კაცია. მინისტრის მოადგილეთა მხოლოდ ერთი მეოთხედია (25 პროცენტი) ქალი.¹⁶ ქვემოთ მოცემულია (იხ. ცხრილი N 9.1) თითოეულ სამინისტროში მინისტრებისა და მინისტრის მოადგილეთა განაწილება სქესის მიხედვით.

ცხრილი N 9.1:

მინისტრებისა და მინისტრის მოადგილების განაწილება, სქესის მიხედვით

	მინისტრი	მინისტრის მოადგილე
შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატი	1	1
რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო	1	2
იუსტიციის სამინისტრო	1	2
შინაგან საქმეთა სამინისტრო	1	3
თავდაცვის სამინისტრო	1	2
ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	1	3
საგარეო საქმეთა სამინისტრო	1	2
ფინანსთა სამინისტრო	1	4
განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო	1	2
ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო	1	2
გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	1	2
კულტურისა და სპორტის სამინისტრო	1	2

წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია 2021c.



SDG ინდიკატორი 5.5.1 და ეროვნული SDG ინდიკატორი 5.5.1.1

ადგილობრივ მმართველობებში ქალების მიერ დაკავებული ადგილების წილი 24 პროცენტს შეადგენს.¹⁷

პირდაპირი წესით არჩეული ქალი მერების რიცხვი 3-ის ტოლია.

ქალები აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს 14 პროცენტს (3 ქალი და 18 კაცი) შეადგენენ.¹⁸ ოთხი თვითმმართველი ქალაქის - ბათუმის, ქუთაისის, ფოთის და თბილისის მერი

- კაცია, ხოლო ერთის - რუსთავის - ქალია.¹⁹ 44 თვითმმართველი თემის მერებს შორის მხოლოდ ორია (4.55 პროცენტი) ქალი.²⁰ და ბოლოს, არც ერთი გუბერნატორი არ არის ქალი.²¹

ცხრილი N 9.2:

ეროვნული SDG ინდიკატორი 5.5.1.1 და 5.5.1.2.:

პირდაპირი წესით არჩეული ქალი მერებისა და დანიშნული ქალი რწმუნებულის წილი (%)

თვითმმართველი ქალაქები (5)	1
თვითმმართველი თემები (44)	4.55
რწმუნებული (9)	0

წყარო: რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო 2021.

9.2.2 საჯარო სამსახური

საჯარო მოხელეთა შორის ქალების წილი დაახლოებით მესამედია (30.4 პროცენტი), რაც პრაქტიკულად არ შეცვლილა 2018 წლის შემდეგ, როდესაც ქალები 32.8 პროცენტს შეადგენდნენ.²² აღსანიშნავია, რომ ყველაზე დიდი გენდერული დისბალანსი

შინაგან საქმეთა სამინისტროში შეინიშნება, სადაც უმეტესწილად კაცები მუშაობენ.²³ რაც შეეხება საჯარო მოხელეთა შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების წარმომადგენლობას, მათი რაოდენობა უკიდურესად მცირეა და ეს მართებულია როგორც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალების, ისე კაცების შემთხვევაში.



SDG ინდიკატორი 16.7.1

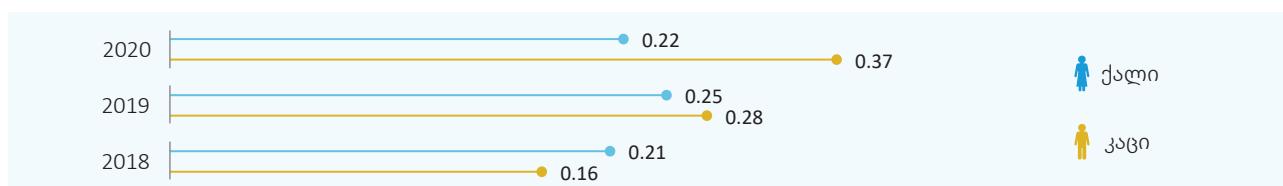
საჯარო დაწესებულებებში (ამ შემთხვევაში საჯარო სამსახურის ბიუროში) შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალების/კაცების მიერ დაკავებული პოზიციების 0.22 პროცენტზე ქალები მუშაობენ, 0.37 პროცენტზე კი – კაცები.²⁴

ბოლო სამი წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა საჯარო სამსახურში დასაქმებული

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების წილი.

სურათი N 9.3:

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და კაცების წილი ყველა ქალ და კაც საჯარო მოხელეს შორის (%)



წყარო: საჯარო სამსახურის ბიურო 2020.

და ბოლოს, I და II რანგის მენეჯერული პოზიციების 36.4 პროცენტი უკავიათ ქალებს.²⁵

საქართველოში საჯარო სამსახურში გავრცელებული სექსუალური შევიწროება, შესაძლოა, ის ფაქტორი იყოს, რომელიც ხელს უშლის ქალებს, რომ სრულად

იყვნენ ჩართულნი და სრულფასოვნად მუშაობდნენ მაღალი რანგის პოზიციებზე. როგორც უკვე ითქვა მე-6 თავში (ქალთა მიმართ ძალადობა), ყოველი ხუთიდან ორ მდედრობითი სქესის საჯარო მოხელეს, განსაკუთრებით უმცროსი ასაკისას, განუცდია სექსუალური შევიწროება სამუშაო ადგილზე.²⁶

9.2.3 სასამართლო სისტემა



ეროვნული SDG ინდიკატორი 16.7.1.3

სასამართლო სისტემა ერთადერთი სფეროა, სადაც ქალები საკმარისად კარგად, 54 პროცენტით არიან წარმოდგენილნი.²⁷



ეროვნული SDG ინდიკატორი 5.5.2.2

თუმცა, სასამართლო სისტემაში გადაწყვეტილებების მიმღები ქალების წილი 10.7 პროცენტია.²⁸

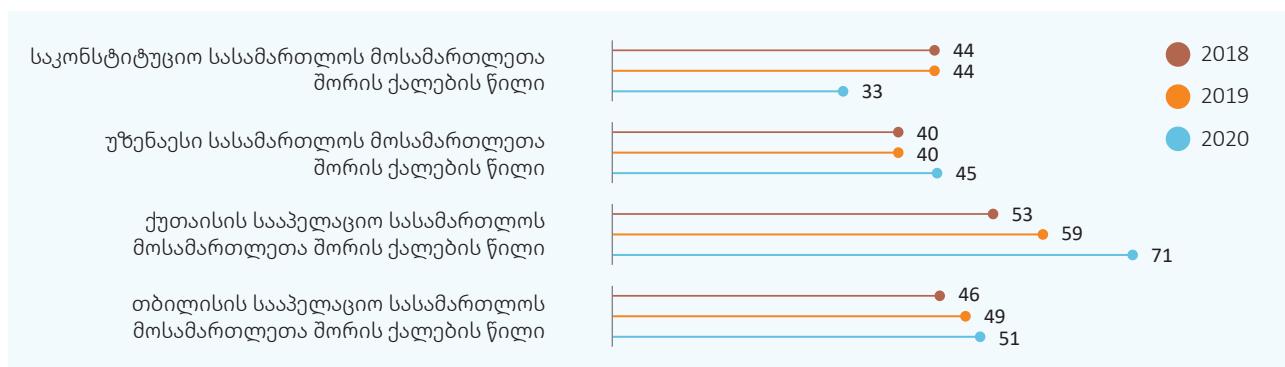
საკონსტიტუციო სასამართლოს ცხრა მოსამართლიდან სამი ქალია.²⁹ 2020 წლის მონაცემებით, უზენაეს სასამართლოს მოსამართლეთა 45 პროცენტი ქალია,³⁰ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე ქალთა წილმა 71 პროცენტს მიაღწია, ხოლო თბილისის სააპელაციო სასამართლოში – 51 პროცენტს.³¹

ბოლო სამი წლის მონაცემების შესწავლა აჩვე-

ნებს, რომ ქალების წილმა ოდნავ მოიმატა ყველა ინსტანციაში, გარდა საკონსტიტუციო სასამართლოსი, სადაც ბოლო წელს ქალების რაოდენობა ერთი ადამიანით შემცირდა. აღსანიშნავია, რომ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოში ქალების წილის მატება ქალი მოსამართლების რაოდენობის მატებას კი არ უკავშირდებოდა, არამედ მოსამართლეთა საერთო რაოდენობის კლებას.

სურათი N 9.4:

ეროვნული SDG ინდიკატორი 5.5.2: სასამართლო სისტემაში გადაწყვეტილების მიმღები ქალების წილი (%)



წყარო: იუსტიციის უძალლესი საბჭო 2020

9.2.4 ქალები მენეჯერულ პოზიციებზე და საზოგადოებრივი აზრი



SDG ინდიკატორი 5.5.2

სამუშაო ძალის კვლევაზე დაყრდნობით, მენეჯერულ პოზიციებზე მყოფი ქალები 36.1 პროცენტს შეადგენენ მაშინ, როცა კაცებისთვის ეს წილი 63.9 პროცენტს შეადგენს.³²

საჯარო სამსახურის ბიუროს მიერ 2021 წელს ჩატარებული კვლევა მენეჯერულ პოზიციებზე დასაქმებული მდედრობითი და მამრობითი სქესის საჯარო მოხელეებისთვის ხელისშემშლელი და ხელშემწყობი ფაქტორების გამოვლენას ისახავდა მიზნად. კვლევამ აჩვენა, რომ უფრო მეტი ქალი საჯარო

მოხელე აწყდება უჩინარ პარიერებს, ვიდრე კაცი და ამის მიზეზი ისეთი არსებული სტერეოტიპებია, როგორიც, ის, რომ ქალების ძირითადი მოვალეობა ოჯახსა და ბავშვებზე ზრუნვაა და რომ არსებობს პროფესიები, რომლებიც კაცებს უფრო შეეფერებათ, ვიდრე ქალებს.³³

კავშირშია SDG ინდიკატორთან 16.7.2

როდესაც გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ქალების მონაწილეობისადმი მოსახლეობის დამოკიდებულებას ეხება საქმე, არ არსებობს მდგრადი განვითარების მიზნის 16.7.2 ინდიკატორის (მოსახლეობის წილი, რომელსაც მიაჩინა, რომ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი ინკლუზიური და სწრაფი რეაგირების მქონე უნდა იყოს) უშუალო საზომი. NDI-სა და CRRRC-ის 2016 წლის კვლევა აჩვენებს, რომ საქართველოს მოსახლეობას ჯერ კიდევ ტრადიციული დამოკიდებულება აქვს პოლიტიკაში ქალების ჩართულობისადმი. უფრო კონკრეტულად, ქართველების 58 პროცენტი (კაცების 61 და ქალების 57 პროცენტი) ფიქრობს, რომ ქალს არ აქვს პოლიტიკისთვის საკმარისი დრო, რადგან საოჯახო (საყოფაცხოვრებო) მოვალეობები აკისრია.³⁴ გარდა ამისა, იმავე კვლევის მიზედვით, ნაკლებად არის მოსალოდნელი, რომ მხარი დაუჭირონ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ქალების მონაწილეობას. კერძოდ, კაცების 20 და ქალების 11 პროცენტს მიაჩინა, რომ ქალებს კაცებთან შედარებით გადაწყვეტილების მიღების უნარები ნაკლებად აქვთ.³⁵



 კოვიდ 19-თან ბრძოლაში ქალები ნაკლებად მონაწილეობდნენ. ჩლ-ის თანახმად, ქალთა კავშირებისა და ქალთა უფლებების დამცველთა წარმომადგენლობა არასაკმარისი იყო კოვიდ 19-თან დაკავშირებული პოლიტიკის შემუშავებისას. „კოვიდ 19-ის გლობალური გენდერული რეაგირების ტრენერის“ მიხედვით, საქართველოში ქალების წილი კოვიდ 19-ზე რეაგირების ოპერატორულ ჯგუფებში 29 პროცენტს შეადგინდა. მსოფლიო ბანება ხაზი გაუსვა გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში ქალების ჩართველობის მნიშვნელოვნებას, რათა პანდემიაზე საქართველოს პოლიტიკურ რეაგირებაში გათვალისწინებული იყოს გენდერული პერსპექტივა.

9.3 შეჩამება და რეკომენდაციები

ბოლო წლებში საქართველომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში ქალების ჩართულობის გაზრდის მიმართულებით. სავალდებული კვოტები ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი განხორციელებული ცვლილებაა. მიუხედავად ამისა, მონაცემები ცხადყოფს, რომ ქალები ჯერ კიდევ მნირად არიან წარმოდგენილნი როგორც საკანონმდებლო, ისე აღმასრულებელ ხელისუფლებაში, ადგილობრივ და ცენტრალურ დონეზე, სასამართლო სისტემაში, მენეჯერულ და მაღალი რანგის პოზიციებზე. აქედან გამომდინარე, რეკომენდებულია, რომ საქართველოს მთავრობამ შემდეგი ლონისძიებები განახორციელოს:

- სავალდებული კვოტების გარდა, დამატებითი ზომები მიღლოს, რათა უფრო მეტი ქალი მონაწილეობდეს პარლამენტში პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში;
- უზრუნველყოს სქესის მიხედვით ჩაშლილი მონაცემების შეგროვება, განსაკუთრებით ინტერსექციურ ჭრილში, სხვა მოწყვლადი ჯგუფების (მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანებისა და სხვების) ჩათვლით;
- განახორციელოს შესაბამისი ლონისძიებები საჯარო მოხელეთა შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების (კაცებისა და ქალების) წილის გაზრდის მიზნით;
- გაზარდოს სასამართლოში გადაწყვეტილების მიმღებ პოზიციებზე ქალების ჩართულობა;
- უზრუნველყოს კოვიდ 19-ის პოლიტიკის შემუშავების პროცესში გადაწყვეტილებების მიღებისას ქალთა ჩართვა, წარმომადგენლობა და ხელმძღვანელობა;
- უზრუნველყოს, რომ გენდერული თანასწორობისა და ქალთა გაძლიერების საკითხებმა არ დაკარგოს აქტუალობა და პანდემიის დროსაც გაგრძელდეს ამ მიმართულებით მუშაობა.

10. საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებზე ხელმისაწვდომობა ქალებისთვის, ქალები და მადია

10.1 საპანონალებლო ბაზა და პოლიტიკა

საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, ინფორმაციაზე წვდომა ერთ-ერთი ბაზისური კონსტიტუციური უფლებაა. საერთაშორისო შეთანხმებები და ვალდებულებები, რომელთა რატიფიკაციაც მოახდინა საქართველომ, ინფორმაციასა და ტექნოლოგიებზე წვდომას ქალების გაძლიერების ცენტრალურ ნაწილად მიიჩნევს. SDG-ის 55 მიზანი ქალთა გაძლიერებისთვის ქვეყნებს დამხმარე, კერძოდ, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების (ICT) გამოყენების გაუმჯობესებას ავალდებულებს. პეკინის სამოქმედო პლატფორმაც მოიცავს რამდენიმე მიზანს, რომელიც მედიაზე ქალების წვდომასა და მონაწილეობის გაუმჯობესებას მოიაზრებს. უფრო კონკრეტულად, J.1 სტრატეგიული მიზანი სახელმწიფოებისგან მოითხოვს, რომ გაზარდონ ქალების ჩართულობა და წვდომა მედიასა და კომუნიკაციის ახალი ტექნოლოგიების მეშვეობით საკუთარი თავის გამოხატვასა და გადაწყვეტილების მიღებაში. პეკინის სამოქმედო პლატფორმის J.2 სტრატეგიული მიზანი ავალდებულებს მთავრობებს, რომ ხელი შეუწყონ მედიაში ქალების დაბალანსებულ და სტერეოტიპებისგან თავისუფალ წარმოდგენას.

ევროკავშირსა და საქართველოს შორის დადებული შეთანხმების ფარგლებში, საქართველომ აუდიოვიზუალური მედია სერვისების შესახებ ევროკავშირის დირექტივების დანერგვის ვალდებულება აიღო.¹ ამ დირექტივის მიხედვით, ევროკავშირის წევრი ქვეყნები უზრუნველყოფენ, რომ მედია სერვისის მიმწოდებლების მიერ შეთავაზებული აუდიოვიზუალური კომერციული კომუნიკაცია შესაბამისობაში იყოს მოთხოვნებთან და, სხვა პირობებთან ერთად, არ მოიცავდეს ან წინა პლანზე არ წამოწევდეს ნებისმიერ დისკრიმინაციას, იქნება ეს სქესის, რასობრივი ან ეთნიკური კუთვნილების, რელიგიისა თუ რწმენის, შეზღუდული შესაძლებლობის, ასაკის ან სექსუალური ორიენტაციის მიხედვით. მთავრობის ადამიანის უფლებათა 2018-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის ერთ-ერთ მიზანს სოფლად მცხოვრები ქალებისთვის ახალ ტექნოლოგიებსა და საკომუნიკაციო სისტემებზე წვდომის გაუმჯობესება წარმოადგენს. კიდევ ერთი მიზანია საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების ჯგუ-

ფებისთვის მედიასა და ინფორმაციაზე წვდომის გაუმჯობესება.

მედიისთვის განკუთვნილ სამართლებრივ ჩარჩოს ქმნის საქართველოს კანონი მაუწყებლობის შესახებ (2004) და მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი, რომელიც საქართველოს ეროვნული კომისიისაციების კომისიის მიერ არის დამტკიცებული. საქართველოს კანონი მაუწყებლობის შესახებ ავალდებულებს ქართულ საზოგადოებრივ მაუწყებლს, რომ „თავის პროგრამებში ასახოს ეთნიკური, კულტურული, ენობრივი, რელიგიური, ასაკობრივი და გენდერული მრავალფეროვნება“². გარდა ამისა, საქართველოს უურნალისტთა ეთიკის ქარტიამ უურნალისტებისთვის ისეთი მრავალფეროვანი რესურსები შექმნა, როგორიცაა გენდერული საკითხების გაშუქების სახელმძღვანელო³ და ფემიციდის გაშუქების რეკომენდაციები უურნალისტებისთვის.⁴

10.2 ეროვნული მონაცემები

10.2.1 საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებზე წვდომა

როგორც მე-3 თავში (ქალები, სიღარიბე და სოციალური გარიყულობა) აღინიშნა, ქართველების აპსოლუტურ უმრავლესობას აქვს მობილური ტელეფონი; კერძოდ, 2020 წლისთვის ქალების 85.5 და კაცების 87.4 პროცენტს ჰქონდა მობილური ტელეფონი. კაცები და ქალები ოდნავ განსხვავდებიან ერთმანეთისგან მობილური ტელეფონის ქონის მიხედვით, თუმცა დროის სერიების ანალიზი აჩვენებს, რომ ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა სიტუაცია. გარდა ამისა, განსხვავება მატულობს, თუ სოფლად და ქალაქში მცხოვრებ მოსახლეობას შევადარებთ ერთმანეთს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს სხვაობა წლებთან ერთად უფრო და უფრო მცირდება, 2020 წლისთვის ქალაქში მცხოვრები მოსახლეობის წილი, რომელსაც მობილური ტელეფონი ქონდა, დაახლოებით 12 ერთეულით აღემატებოდა მობილური ტელეფონის მქონე სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის წილს.

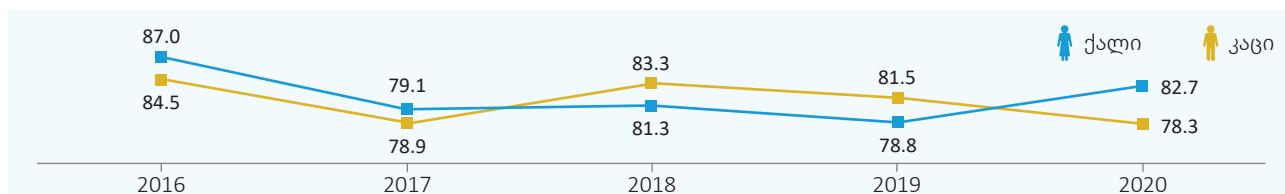
2020 წელს შინამეურნეობების 64 პროცენტს, რომლებსაც მამრობითი სქესის უფროსი ჰყავთ და შინამეურნეობების 65 პროცენტს, რომლებ-

საც მდედრობითი სქესის უფროსი ჰყავთ, სახლში ჰქონდა კომპიუტერი,⁵ ხოლო რესპონდენტთა 80.6 პროცენტი მას ყოველდღიურად იყენებდა.⁶ 2020 წელს ინტერნეტზე წვდომა ჰქონდა შინამეურნეობების 82 პროცენტს, რომლებსაც მდედრობითი სქესის უფროსი ჰყავდათ და შინამეურნეობების 86 პროცენტს, რომლებსაც მარობითი სქესის უფროსი ჰყავდათ, ხოლო რესპონდენტთა 89.2 პროცენტი მას ყოველდღიურად იყენებდა.⁷

დროის ჭრილში თუ შევხედავთ ტენდენციას, ვნახავთ, რომ 2016 წლიდან, ზოგადად, ოდნავ იმატა ქალებისა და კაცების მიერ ინტერნეტის ყოველდღიურმა მოხმარებამ. 2018 წელს უდარიბესი შინამეურნეობების 29.8 პროცენტს ჰქონდა წვდომა ინტერნეტზე მაშინ, როცა უმდიდრესი შინამეურნეობებისთვის ეს მაჩვენებელი 98 პროცენტს შეადგინდა.⁸ მონაცემები ჯერ არ განახლებულა ამ ინდიკატორის მიხედვით.

სურათი N 10.1:

მოსახლეობის წილი, რომელიც ყოველდღიურად იყენებს კომპიუტერს, სქესის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობებში საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების კვლევა (2016–2020).

სურათი N 10.2:

მოსახლეობის წილი, რომელიც ყოველდღიურად იყენებს ინტერნეტს, სქესის მიხედვით (%)



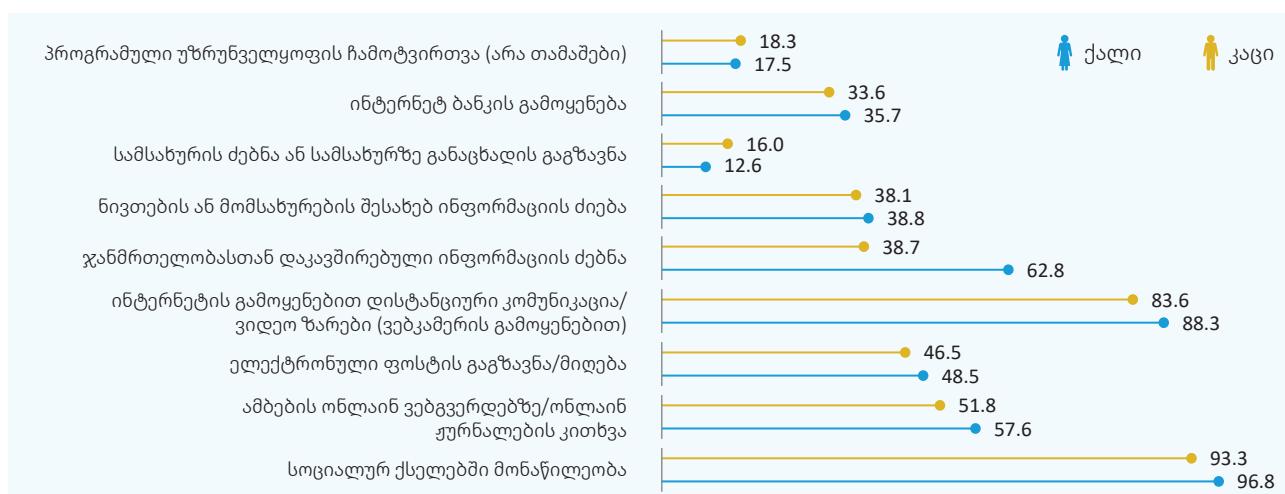
წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობებში საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების კვლევა (2016–2020).

2020 წელს ინტერნეტის გამოყენების უპირველესი მიზანი როგორც ქალებისთვის, ისე კაცებისთვის სოციალურ ქსელში ჩართულობა და ონლაინ აუდიო/ვიდეო ზარების განხორციელება იყო. ამას-

თან, როგორც მონაცემები აჩვენებს, ქალები ინტერნეტში ჯანმრთელობასთან დაკავშირებულ საკითხებზე ინფორმაციას ორჯერ უფრო ხშირად ეძებდნენ, ვიდრე კაცები.⁹

სურათი N 10.3:

მოსახლეობის წილი, რომელიც ინტერნეტს იყენებს, სქესისა და გამოყენების მიზნის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობებში საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების კვლევა (2020).

10.2.2 კოვიდ 19-ის შესახებ ინფორმაციაზე წვდომა

კოვიდ 19-ის შესახებ დეზინფორმაცია პან-დემიის დაწყებიდანვე აქტიურად ვრცელდება. ყალბი ინფორმაციის ეპოქაში, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ, არსებითი მნიშვნელობა აქვს ინფორმაციის სანდო წყაროებზე წვდომას, განსაკუთრებით პანდემიის პერიოდში.

პანდემიის დროს განხორციელებული შეფასებების მიხედვით, ქართველების უმრავლესობამ მიიღო ინფორმაცია კოვიდ 19-ის შესახებ. ქალებისა (66 პროცენტისთვის) და კაცებისთვის (67 პროცენტისთვის) ინფორმაციის პირველად წყაროს ტელევიზორი წარმოადგენდა, დაახლოებით მეოთხედი კი (კაცების 25 და ქალების 26 პროცენტი) სოციალურ მედიას ანიჭებდა უპირატესობას. რაც უფრო ახალგაზრდაა ინდივიდი, მეტად მოსალოდნელია, რომ ის კოვიდ 19-ის შესახებ ინფორმაციის პირველად წყაროდ სოციალურ მედიას მიანიჭებს

უპირატესობას.¹⁰

ქალებისა და კაცების უმრავლესობა იღებდა ინფორმაციას ეპიდემიოლოგიური სიტუაციის, პრევენციული ზომების, ჯანდაცვის დაწესებულებების, რისკ-ჯგუფების, საგანმანათლებლო პროგრამებისა და/ან სახელმწიფოს ანტიკორიზმისული ეკონომიკური გეგმის შესახებ. აღსანიშნავია, რომ უფრო მეტმა ქალმა (84-მა პროცენტმა), ვიდრე კაცმა (79-მა პროცენტმა) აღნიშნა, რომ იღებდა სასკოლო ასაკის ბავშვებისთვის განკუთვნილი დისტანციური სწავლების პროგრამების შესახებ ინფორმაციას.¹¹ ეს კიდევ ერთხელ მიუთითებს იმაზე, რომ ბავშვების განათლება ქალის პასუხისმგებლობად ითვლება. რესპონდენტთა უმრავლესობამ თქვა, რომ მიღებული ინფორმაცია ნათელი და ზუსტი იყო.¹² საინტერესოა, რომ უფრო მეტ ქალს (39 პროცენტს) გაუჭირდა კოვიდ 19-ის შესახებ ინფორმაციის ნამდვილობის განსაზღვრა, ვიდრე კაცს (31 პროცენტს).

სურათი N 10.4:

კორონავირუსის შესახებ მიღებული ინფორმაციის ნამდვილობისა თუ სიყალბის განსაზღვრა როული/ადვილი იყო, 2020 წელი (%)



წყარო: NDI და CRRC, საზოგადოების დამოკიდებულებები საქართველოში (2020).

10.2.3 გენდერი და მედია

მედიაში გენდერთან დაკავშირებული საკითხების ადეკვატურ და პასუხისმგებლიან გაშუქებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს ქალების გაძლიერების-თვის, თუმცა ეს საკითხი ნაკლებად არის ნაკვლევი საქართველოში.

2018 წელს ჩატარებული მედია მონიტორინგის ანალიზი ცხადყოფს, რომ გენდერთან დაკავშირებული თემების გაშუქება სხვადასხვა ტიპის მედიაში გაშუქებული თემების თითქმის 7 პროცენტს შეადგენს. იგივე კვლევა აჩვენებს, რომ გენდერთან დაკავშირებულ საკითხებზე ყველაზე ხშირად ონლაინ მედიაში საუბრობენ.¹³ გარდა ამისა, გენდერთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქება უმეტეს შემთხვევაში ხელოვნურია, მოკლებულია გენდერის პერსპექტივას, ძირითადად, სკანდალურ ფაქტებზე ახდენს ფოკუსირებას და გენდერული სტერეოტიპებით არის გაჯერებული.¹⁴ ფემინისტი აქტორები ნაკლებად იყენებენ მედია პლატფორმებს რომ თა-

ვად შექმნან მედია-კონტენტი.¹⁵

განსაკუთრებულ ყურადღებას ითხოვს ფემიციდის გაშუქება. ბოლო კვლევის მიხედვით, უმრავლეს შემთხვევაში, ფემიციდს, როგორც ერთ ცალკეულ შემთხვევას, ისე აშუქებენ და არა როგორც სოციალურ ფენომენს, რომელიც სისტემატურად მეორდება ქართულ საზოგადოებაში.¹⁶ ასეთი მიდგომა აძლიერებს გენდერულ სტერეოტიპებს და, ზოგ შემთხვევაში, ფემიციდის რომანტიზებასაც კი ახდენს ნაცვლად იმისა, რომ გენდერულად შეფერილი მოტივები და ემოციები წამონის წინა პლანზე.¹⁷ მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს გენდერის საკითხების გაშუქების პროფესიული სტანდარტები, მედია ექსპერტები თვლიან, რომ, უურნალისტების კვალიფიკაციის ამაღლებასთან ერთად, პროფესიონალური და სამართლებრივი სტანდარტებიც გასაძლიერებელია.¹⁸

სოციალური მედია ადამიანებს საკუთარი მოსაზრებების გამოხატვისა და სხვადასხვა საკითხის

შესახებ ნარატივის ფორმირების უსასრულო შესაძლებლობებს სთავაზობს. გამონაკლისს არც გენდერული თანასწორებისა და ქალების გაძლიერების საკითხი წარმოადგენს. როგორც „სექსიზმი და გენდერული სტერეოტიპები სოციალურ მედიაში: წინასაარჩევნო მონიტორინგის შუალედურ ანგარიშშია“ ნათქვამი, „სოციალური მედია უამრავ ადამიანს აძლევს პლატფორმას, რათა მიზოგინური პოსტები, ჭორები, ყალბი ამბები ან მანიპულატორული ფოტოები და ვიდეოები გააზიაროს, რომლებიც სწრაფად ვრცელდება სოციალურ მედიაში, ამძაფრებს სამიზნებისადმი სიძულვილსა და ზრდის საზოგადოებაზე მის გავლენას.“¹⁹ მონიტორინგმა, რომელიც სამი თვის (2020 წლის აგვისტო-ნოემბრის) განმავლობაში ხორციელდებოდა, სოციალურ მედიაში სექსისტური სიძულვილის ენისა და სტერეოტიპების 113 შემთხვევა გამოავლინა. ამისათვის მთავრობის ოპონენტების მადისკრედიტირებელი და, ასევე, ანტილიბერალურ ჯგუფებთან ასოცირებული ფეისბუქ პროფილები იქნა შესწავლილი. ანალიზმა აჩვენა, რომ ქალ პოლიტიკოსებს მორალური კრიტერიუმის საფუძველზე ესხმოდნენ თავს; აკრიტიკებდნენ გენდერული სტერეოტიპების მიხედვითაც და დასცინოდნენ გარეგნობისა და ინტელექტუალური შესაძლებლობების გამო.²⁰

მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობს დოკუმენტირებული მონაცემები, მედია ექსპერტებს შორის გავრცელებულია მოსაზრება, რომ მედია ფემინურ სექტორად უფრო აღიქმება. შესაბამისად, ქალები დომინირებენ უურნალიზმის სკოლებში, ხოლო ყველა ტიპის მედიაში უფრო მეტი ქალია დასაქმებული, ვიდრე კაცი.²¹

10.3 შესაბამისად და რეკომენდაციები

ინფორმაციაზე, ტექნოლოგიებსა და მედიაზე წვდომა გენდერული თანასწორობის არსებით მდგენელად იქცა. მობილური ტელეფონის ქონა გენდერული თანასწორობის ბაზისური საზომია, ვინაიდან საკუთარი მოწყობილობის ქონა ქალებს გარკვეული ხარისხის დამოუკიდებლობას ანიჭებს. გარდა ამისა, მობილური ტელეფონის ქონას არსებითი მნიშვნელობა აქვს უსაფრთხოების მიზნებიდან გამომდინარე, რადგან მოწყობილობაზე დამოუკიდებელი წვდომა მსხვერპლებისთვის საგანგებო სიტუაციებში დახმარების სერვისებისა და სატელეფონო ცხელი ხაზის ხელმისაწვდომობის წინაპირობაა.²² მონაცემები ცხადყოფს, რომ მართალია, საქართველოში კაცებს და ქალებს თითქმის თანაბრად მიუწვდებათ ხელი მობილურ ტელეფონებსა და ინტერნეტზე, მნიშვნელოვანი განსხვავება შეინიშნება სოფლად და ქალქად მცხოვრებ მოსახლეობაში. შესაბამი-

სად, რეკომენდებულია:

- გაიზარდოს წვდომა ინტერნეტზე, კომპიუტერებსა და მობილურ ტელეფონებზე, განსაკუთრებით სოფლად, რაც ინფორმაციას უფრო ხელმისაწვდომს გახდის.

ყალბი ახალი ამბების ეპოქაში უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ ადამიანებს სათანადო ციფრული და მედია წიგნიერების უნარები ჰქონდეთ. დღეისათვის არ არსებობს კვლევა, რომელიც დეზინფორმაციის გენდერული ასპექტების ანალიზს შემოგვთავაზებდა და არც ქალებისა და კაცების მედია წიგნიერების დონის შესახებ არის მონაცემები ხელმისაწვდომი. ამიტომ რეკომენდებულია:

- განხორციელდეს მედია წიგნიერების რეგულარული შეფასება და დაინტერესობა განხორციელება, რომლებიც ქალებისა და კაცების მედია წიგნიერების დონის ამაღლებაზე იქნება მიმართული;
- შესწავლილ იქნეს დეზინფორმაციის გენდერული ასპექტები და შემუშავდეს შესაბამისი სტრატეგიები.

სხვადასხვა კვლევა აჩვენებს, რომ მიუხედავად არსებული რეგულაციებისა და სტანდარტებისა, გენდერული საკითხები მედიაში სტერეოტიპულად შუქდება, რაც, ერთი მხრივ, მედიის ნორმატიული და პროფესიული სტანდარტების სისუსტეზე და, მეორე მხრივ, გენდერული საკითხების გაშუქების მხრივ მედიაში დასაქმებული პროფესიონალების არასაკმარის კომპეტენტურობაზე მიუთითებს. აქედან გამომდინარე, რეკომენდებულია:

- გადაისინჯოს და გაძლიერდეს მედიის პროფესიული და ეთიკური სტანდარტები, რათა გენდერულად უფრო მგრძნობარე, მეტად ეფექტური და შედეგებზე ორიენტირებული გახდეს და, ასევე, დისკრიმინაციისა და ნეგატიური წინასწარგანწყობის გავრცელების წინააღმდეგ იყოს მიმართული;
- მედიაში დასაქმებული პროფესიონალების შესაძლებლობებისა და კომპეტენტეციების განვითარება გენდერთან დაკავშირებული თემების გაშუქების თვალსაზრისით;
- ფემინისტი აქტორების წახალისება, რომ მათ თავად შექმნან მედია-კონტენტი და მათი შესაბამისი მედია პლატფორმით უზრუნველყოფა.

11. ქალები სოფლის მეურნეობასა და გარემოს დაცვაში

11.1 საპანონმდებლო ბაზა და კოლიტიკა

ევროკაეშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმების მეათე თავის („სოფლის მეურნეობა და სასოფლო განვითარება“) თანახმად, საქართველომ საუკეთესო პრაქტიკების შესახებ ევროკაეშირის პოლიტიკის მიხედვით სოფლის მეურნეობისა და სასოფლო განვითარების და, ასევე, ქვეყნის კანონმდებლობის ევროკაეშირთან შესაბამისობაში მოყვანის ვალდებულება აიღო.¹ ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის (DCFTA) შესახებ შეთანხმება ასოცირების შესახებ შეთანხმების ნაწილია. გარდა ამისა, საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმება აქვს ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციასთან (EFTA) და დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (CIS) ნევრ ქვეყნებთან, ჩინეთთან, თურქეთსა და უკრაინასთან. ეს შეთანხმებები ქვეყანას სოფლის მეურნეობის პროდუქტების მიზნებულოვანი რაოდენობის ექსპორტირების საშუალებას აძლევს.²

სოფლის მეურნეობისა და სასოფლო განვითარების რეგულირებისთვის საქართველოს ხელთ აქვს მთელი რიგი კანონებისა და ნორმატიული დოკუმენტებისა, რომლებშიც საერთოდ არ არის გათვალისწინებული გენდერის საკითხები. საქართველოს 2018-2021 წლების რეგიონული განვითარების პროგრამა ევროკაეშირთან საქართველოს ასოცირების შესახებ შეთანხმებას ეფუძნება, რომლის ერთ-ერთ მიზანს გენდერული თანასწორობა და სოციალური ინკლუზია წარმოადგენს. რეგიონული განვითარების ყველა სტრატეგიაში იდენტურად არის მოხსენიებული გენდერული თანასწორობა.³

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ 2020 წელს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების 2021-2027 წლების ახალი სტრატეგია და 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა შეიმუშავა. სტრატეგიის დოკუმენტი შეიცავს ქვეთავს გენდერის ანალიზის შესახებ, რომელშიც

ხაზგასმულია სოფლის განვითარებაში ქალების ჩართულობის მნიშვნელობა და, ასევე, აღიარებს ისეთი ხელისშემშლელი ფაქტორების არსებობას, როგორიცაა ქალის როლის გავრცელებული ტრადიციული გაგება და არსებული გენდერული სახელფასო სხვაობა.⁴ დოკუმენტში SWOT ანალიზიც არის მოცემული, რომელშიც სუსტ მხარედ დასახელებულია ის ფაქტი, რომ ქალებს შეზღუდული წვდომა აქვთ ინფორმაციაზე, ტექნოლოგიებსა და სასოფლო სამეურნეო რესურსებზე. ასევე, ისიც, რომ მათ ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი სასოფლო სამეურნეო მიწებზე, ფინანსებსა და სხვა ქონებაზე.⁵

საქართველოს მთავრობამ მიიღო კატასტროფათა რისკის შემცირების 2019-2020 წლების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა. დოკუმენტში, კერძოდ, კატასტროფის რისკის შემცირების პოლიტიკის ნაწილში, არის აბზაცი გენდერული თანასწორობის შესახებ, რომელშიც ხაზგასმულია საგანგებო მდგომარეობაში მყოფი ქალებისა და მზადყოფნის სამუშაოთი დაკავებული ქალების სპეციალური საჭიროებები.⁶ კატასტროფათა რისკის შემცირების განახლებული სტრატეგია ჯერ არ იყო ხელმისაწვდომი წინამდებარე დოკუმენტის მზადების პერიოდში.

11.2 ეროვნული მონაცემები

11.2.1 სოფლის მეურნეობა

საქართველოს ტერიტორიის დაახლოებით 43.4 პროცენტი სასოფლო სამეურნეო მიწებს უკავია.⁷ 2020 წლისთვის მოსახლეობის 41 პროცენტი სოფლად ცხოვრობდა.⁸ გაეროს მსოფლიო ურბანიზაციის პერსპექტივების შეფასების მიხედვით, 2050 წლისთვის საქართველოს სოფლის მოსახლეობა 27 პროცენტამდე შემცირდება.⁹ დღესდღეობით სოფლის მოსახლეობის 75 პროცენტი თვითდასაქმებულია სოფლის მეურნეობაში.¹⁰ სოფლის მეურნეობის სექტორის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში 2020 წლისთვის 8.4 პროცენტს შეადგენდა.¹¹

ეროვნული SDG ინდიკატორი 2.3.2.1

სოფლის მეურნეობით დაკავებული მოსახლეობის, კერძოდ, შინამეურნეობაში დასაქმებით ან სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გაყიდვით მიღებული საშუალო თვიური შემოსავალი 2020 წელს 483.10 ლარს შეადგენდა.



2020 წელს სოფლის მეურნეობით დაკავებული მოსახლეობის 38.1 პროცენტი აწარმოებდა გასაყიდ

პროდუქტს მაშინ, როცა 2019 წელს ეს მაჩვენებელი 39.4 პროცენტი იყო, 2018 წელს კი – 43 პროცენტი.¹³

სურათი N 11.1:

ეროვნული SDG ინდიკატორი 2.3.2.1: სოფლის მეურნეობით დაკავებული მოსახლეობის (შინამეურნეობის) მიერ დასაქმებით ან სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გაყიდვით მიღებული საშუალო თვიური შემოსავალი (ლარში)



წყარო: საქსტატი, HIES (2018–2020).



კავშირშია SDG ინდიკატორთან 5.ა.1

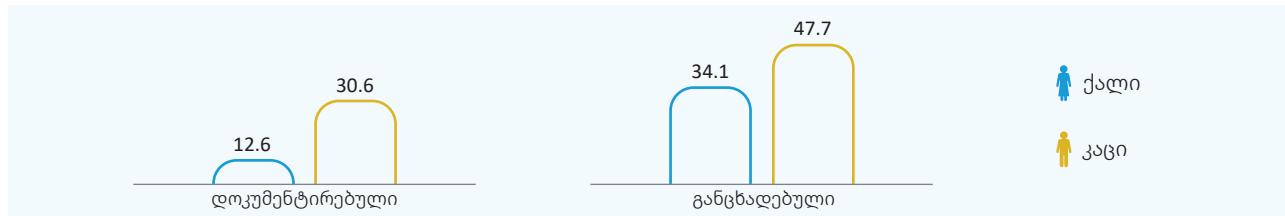
ამ ინდიკატორის შესატყვისი ერთადერთი მონაცემი წარმოდგენილია საქსტატის ანგარიშში „ქალები და კაცები საქართველოში, 2018 წელი,“ რომლის მიხედვითაც, 2015 წელს მინის მესაკუთრეთა 37.7 პროცენტი ქალი იყო, ხოლო 62.3 პროცენტი – კაცი.¹⁴

ამასთან, თუ მონაცემებს ქონებაზე განცხადებული და დოკუმენტურად დადასტურებული უფლებების მიხედვით ჩავშლით, გენდერული სხვაობა უფრო თვალსაჩინო გახდება. კერძოდ, ნათელი გახდება, რომ კაცებს, ქალებთან შედარებით, ორჯერ და

უფრო მეტჯერ მეტი შანსი აქვთ, რომ დოკუმენტი-რებულად დადასტურებული მფლობელები იყვნენ.¹⁵ ეს მნიშვნელოვანია, ვინაიდან დოკუმენტირებული მესაკუთრეობა მოცემულ საკუთრებაზე კანონიერი უფლებების გარანტია.

სურათი N 11.2:

სასოფლო-სამეურნეო მიწის საკუთრებაში ქონის შემთხვევები, სქესისა და საკუთრებაზე უფლების ტიპის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი 2018a.

მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ მესაკუთრეობის სტატუსი, კერძოდ, დოკუმენტირებული მესაკუთრეობის შემთხვევაში, ჯერ კიდევ არათანაბარია და უსამართლოდ არის გადანაწილებული ერთი და იმავე დონის განათლების მქონე კაცებსა და ქალებს შორის.¹⁶ კვლევები აჩვენებს, რომ რეგისტრირებული მიწების უქონლობის გამო, ქალებს ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი კრედიტებზე, საგრანტო სქემებსა და სამთავრობო სუბსიდიებზე.¹⁷

კაცები და ქალები განსხავებული გზებით იღებენ აქტივებზე საკუთრების უფლებას, რაც უფრო მკვეთრად წარმოაჩენს გენდერულ სხვაობას. კვლევები აჩვენებს, რომ კაცები, უმეტესწილად, საკუთრების უფლებას მემკვიდრეობით, გაყოფით ან საჩუქრად იღებენ, ქალები კი, ძირითადად, ქორწინების შესახებ კანონების მეშვეობით.¹⁸ კვლევები, ასევე, აჩ-

ვენებს, რომ მინაზე საკუთრების უფლებებზე არა-თანასწორი წვდომის მიზეზი შეიძლება იყოს:

მემკვიდრეობით გადაცემის ტრადიციული პრაქტიკები, როდესაც ბიჭებს ენიჭებათ უპირატესობა და არა – გოგოებს;

- ის, რომ ქალებს უფრო ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ეკონომიკურ რესურსებზე მინის საყიდლად;
- შინამეურნეობაში ქალის როლის ტრადიციული გაგება;
- ის, რომ ქალები თხოვდებიან და ისე ტოვებენ შინამეურნეობას, რომ არ ითხოვენ მინიდან/აქტივებიდან თავიანთ წილს;

- ის, რომ ქალებს არ ესმით და არაფერი იციან საკუთარი, როგორც მესაკუთრის, უფლებებისა და კანონის შესახებ.¹⁹

მონაცემები მნიშვნელოვან გენდერულ განსხვავებებზე მიუთითებს ქალებსა და კაცებს შორის სასოფლო მეურნეობებსა და ამ მეურნეობების მიერ მარ-

თულ მიწებზე საკუთრების უფლების გადანაწილების თვალსაზრისით. 2020 წელს სასოფლო მეურნეობების 32.3 პროცენტს ქალები მართავდნენ მაშინ, როცა მათ 67.8 პროცენტს კაცი მმართველი ჰყავდა. ასევე, სასოფლო-სამეურნეო მიწების 20.7 პროცენტს ქალები ფლობდნენ, 79.3 პროცენტს კი – კაცები.²⁰ გენდერული სხვაობა არც მიმდინარე, 2021 წელს შეცვლილა.

სურათი N 11.3:

სასოფლო მეურნეობების გადანაწილება, მეურნეს სქესის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი n.d.-b.

სურათი N 11.4:

იმ მიწის ფართობების განაწილება მეპატრონის გენდერის მიხედვით, რომლებსაც სასოფლო მეურნეობები მართავენ (%)



წყარო: საქსტატი n.d.-b.

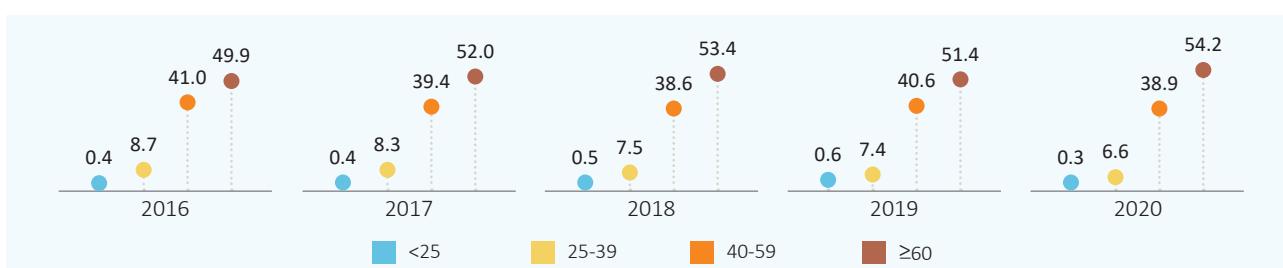
გარდა ამისა, 2018 წლის მონაცემების მიხედვით, სასოფლო სამეურნეო კოოპერატივების წევრების მხოლოდ 25 პროცენტი იყო ქალი და კოოპერატივების მხოლოდ 4.7 პროცენტს (2106-დან 100 კოოპერატივს) მართავენ ქალები.²¹

არსებული მონაცემები სოფლის მეურნეობაში ახალ-

გაზრდების ჩართულობის პრობლემებზეც მიუთითებს. 2020 წელს სასოფლო მეურნეობების 0.3 პროცენტს მართავდა 25 წლამდე ასაკის ადამიანი, ხოლო 6.6. პროცენტს – 25-39 წლისა. სასოფლო სამეურნეო პოლინგების ნახევარზე მეტს 60 წელზე მეტი ასაკის მეპატრონები ჰყავს.²² 2016 წლის შემდეგ ეს განაწილება დიდად არ შეცვლილა.

სურათი N 11.5:

სასოფლო მეურნეობების განაწილება ასაკის მიხედვით (%)



წყარო: საქსტატი n.d.-b.

სხვადასხვა კვლევის მიხედვით, ქალებთან და კაცებთან სხვადასხვა ტიპის მარკეტინგი ასოცირდება. უფრო კონკრეტულად, საცალო და მცირე ვაჭრობა, უმეტესწილად, ქალების სფეროდ ითვლება, რადგან მათ ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ტრანსპორტზე და ადგილობრივ სავაჭრო ობიექტებამდე მხოლოდ მცირე რაოდენობის პროდუქტის მიტანა შეუძლიათ. მეორე მხრივ, საბითუმო ვაჭრობა, ძირითადად, კაცებთან ასოცირდება.²³ ქალები, როგორც წესი, რძეს, ხილსა და თავისი ხელით მოკრეფილ ბოსტნეულს ყიდიან მაშინ, როცა კაცები, უმეტეს შემთხვევაში, ხორცით ვაჭრობასთან ასოცირდებიან. ამასთან, ქალები უკეთეს გამყიდველებად ითვლებიან იმ სტერეოტიპული რწმენიდან გამომდინარე, რომ მათ კომუნიკაციის უკეთესი უნარები აქვთ.²⁴

 გენდერის ჭრილში სოფლის მეურნეობაზე კოვიდ 19-ის გავლენის ბევრი შეფასება არ გაკეთებულა. პანდემიასთან დაკავშირებული კრიზისის საპასუხოდ, საქართველოს მთავრობამ სოფლის მეურნეობის ანტიკრიზისული გეგმა შეიმუშავა, რომელიც, ერთი მხრივ, მოკლევადიან გამოწვევებთან გამკლავებაში უშუალო დახმარებას ითვალისწინებდა და, მეორე მხრივ, გრძელვადიანი სტრატეგიის სახით შეთავაზებულ სექტორულ მხარდაჭერას.²⁵

ISET-PI-ის შეფასებით, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ქალი მნარმოებლები მკაცრი იზოლაციისა და საზოგადოებრივი ტრანსპორტის არარსებობის გამო, გაყიდვების მნიშვნელოვნად კლებაზე მიუთითებენ. ქალი მნარმოებლები მუნიციპალურ ბაზრებამდე მისასვლელად საზოგადოებრივ ტრანსპორტს იყენებდნენ, რაც შეუძლებელი იყო მკაცრი იზოლაციის პერიოდში ტრანსპორტის მოძრაობის აკრძალვის გამო. რაც შეეხება კაც მნარმოებლებს, ისინი ახერხებდნენ კერძო მანქანებითა და მიკროავტობუსებით საკუთარი პროდუქტის დანიშნულების ადგილზე მიტანას.²⁶

11.2.2 გარემოს დაცვა

გარემოსდაცვითი გამოწვევები კვლავ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება მსოფლიოში და განსაკუთრებით მოქმედებს ქალებზე. 2018 წლის მონაცემების მიხედვით, საქართველოს სოფლის მოსახლეობის 14.3 პროცენტს საცხოვრებელი ფართის ფარგლებში არ აქვს სასმელი წყალი,²⁷ ხოლო საკანალიზაციო სისტემა სოფლად მცხოვრები შინამეურნეობების მხოლოდ 15.8 პროცენტს აქვს.²⁸ სასმელი წყლის შეგროვების ვალდებულება თითქმის თანაბრად ნაწილდება (15 წლისა და უფროისი ასაკის) კაცებსა და ქალებზე, კერძოდ, კაცების 50.6

და ქალების 45 პროცენტი აგებს პასუხს თავიანთი შინამეურნეობის წყლით უზრუნველყოფაზე.²⁹ სოფლის მოსახლეობის დაახლოებით 77.6 პროცენტი კმაყოფილია წყლის ხარისხით.³⁰

უახლესი კვლევები ცხადყოფს, რომ საქართველოში, გავრცელებული ტრადიციული დისკურსიდან გამომდინარე, საოჯახო საქმე ქალის პასუხისმგებლობად ითვლება. ბუნებრივი აირი, შეშა და ელექტროენერგია, ძირითადად, ისეთი საოჯახო საქმისთვის გამოიყენება, როგორიცაა წყლის გაცხელება, სახლის გათბობა და საჭმლის მომზადება. 2018 წელს საქართველოს მოსახლეობის აბსოლუტურ უმრავლესობას (99 პროცენტს) ჰქონდა ელექტროენერგია და დაახლოებით ორ მესამედს (68 პროცენტს) – ბუნებრივი აირი.³¹ შინამეურნეობის მიერ საერთო ჯამში გამოიყენებული ენერგიის წყაროს 16.4 პროცენტს ელექტროენერგია შეადგენს, 51.8 პროცენტს – ბუნებრივი აირი და 29.9 პროცენტს – შეშა.³² შეშის ენერგიის გამოიყენება ჩვეული პრაქტიკა სოფლად (82 პროცენტი) და, ენერგიის უფრო სუფთა წყაროზე შეზღუდული წვდომიდან გამომდინარე, ენერგეტიკული სილარიბის მნიშვნელოვან ფაქტორად ითვლება. მაგალითად, შეშას, როგორც გათბობის პრიორიტეტულ საშუალებას, ქალაქში მცხოვრებ შინამეურნეობათა 17 პროცენტი იყენებს, ხოლო სოფლად მცხოვრები შინამეურნეობებისთვის ეს მაჩვენებელი 78.3 პროცენტს უდრის (ჯამში, საქართველოში მცხოვრებ შინამეურნეობათა 45.8).³³ ენერგეტიკული სილარიბე გამორჩეულად უარყოფითად მოქმედებს ქალებზე, ვინაიდან სწორედ ისინი ატარებენ უმეტეს დროს სახლში საოჯახო საქმისთვის ენერგიის უსუფთაო წყაროს გამოიყენების პირობებში. ეს ნიშნავს იმას, რომ ისინი დიდი რაოდენობით კვამლსა და ისეთ ნაწილაკებს სუნთქვენ, რომლებიც უშუალოდ იწვევს სასუნთქვების დაარღვევების მიღების შესაძლებლობების უქონლობის გამო, ქალებს ნაკლებად აქვთ არსებული სიტუაციის გაუმჯობესების ან სიტუაციიდან გაქცევის საშუალება.³⁴

სტიქიური უბედურებები, როგორიცაა წყალდიდობა, მეწყერი და ხანძარი, კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია, რომელიც არათანაბრად ზემოქმედებს ქალებსა და კაცებზე. ბოლო კვლევების მიხედვით, ქალის როლისადმი გავრცელებული დამოკიდებულებებისა და აღქმიდან გამომდინარე, ქალები უფრო ნაკლებად არიან მზად სტიქიური უბედურებების საპასუხოდ სწრაფად რეაგირებისთვის, ვიდრე კაცები³⁵ სტიქიური უბედურებების წინაშე ყველაზე მოწყვლად ჯგუფს მაღალმთან რეგიონებსა

და სოფლიად მცხოვრები ადამიანები წარმოადგენენ. ასევე, მოწყვლად ჯგუფებს მიეკუთვნებიან დარიბი და სილარიბის ზღვარს მიღმა და მარტო მცხოვრები ადამიანები. ამასთან, კვლევები აჩვენებს, რომ სტიქიური უბედურების დროს, კაცებთან შედარებით, 14-ჯერ მეტია ქალებისა და ბავშვების დაღუპვის რისკი.³⁶

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის მონაცემებით, 2012-2016 წლებში სტიქიური უბედურებებით გამოწვეული სიკვდილიანობის საშუალო მაჩვენებელი 0.1 პროცენტი იყო.³⁷

11.3 შესაბამის და რეკომენდაციები

რომ შევაჯამოთ, ქალების ჩართულობა სასოფლო სამეურნეო სექტორში გამოწვევად რჩება. მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ახალი (2021-2027 წლების) ეროვნული სტრატეგია მოიცავს გენდერული ასპექტების სიტუაციურ ანალიზს, არც სტრატეგიის მიზნები შეესაბამება არსებულ გენდერულ სხვაობებს და არც – სამოქმედო გეგმაში განერილი აქტივობები და ინდიკატორები, ხოლო ქალების გაძლიერებისა და ინკლუზიის კომპონენტები საერთოდ არ არის შეტანილი ამ დოკუმენტში. გენდერის პრობლემები არც სხვა ნორმატიულ დოკუმენტებსა და კანონებშია გათვალისწინებული, მათ შორის, არც კანონში სასოფლო სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ. მართალია, ზოგიერთი არსებული პროგრამა მიზნად ისახავს ქალების ჩართვას, მაგრამ ითვლება, რომ ეს არასაკმარისია.³⁸ ამასთან, მონაცემების მიხედვით, ახალგაზრდების ჩართულობის მიმართულებითაც მნიშვნელოვანი ხარვეზებია სასოფლო სამეურნეო და სოფლის განვითარებაში. აქედან გამომდინარე, რეკომენდებულია:

- საქართველოს მთავრობამ გააგრძელოს მუშაობა გენდერული თანასწორობის საკითხებზე ეროვნული საკანონმდებლო ჩარჩოსა და პოლიტიკის გაუმჯობესების მიმართულებით. ასევე, უზრუნველყოს, ერთი მხრივ, გენდერისა და ახალგაზრდობის ინკლუზიის საკითხების უკეთ წარმოჩენა სექტორულ კანონებსა და პოლიტიკაში და, მეორე მხრივ, აღნიშნული კანონებისა და პოლიტიკის აღსრულების ხარისხის მონიტორინგი;
- შეგროვდეს დეტალური მონაცემები, მათ შორის, მოწყვლადი ჯგუფების (მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების, ეთნიკური უმცირესობებისა და ა. შ.) შესახებ.

მონაცემების მიხედვით, ქალები სასოფლო სამეურნეო და სოფლის განვითარების ბევრ მიმართულებაში არ მონაწილეობენ, ვინაიდან მათ ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ფინანსებსა და სოფლის მეურნეობაში ბიზნესის წარმოებისთვის საჭირო სხვა მნიშვნელოვან რესურსებსა და ფინანსებზე წვდომის უქინობია მათ, თავის მხრივ, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესიდან გამორიცხავს. გარდა ამისა, მონაცემები ცხადყოფს, რომ საოჯახო მეურნეობაში ქალები, ძირითადად, ხელით შრომაში არიან ჩართული და ხელი არ მიუწვდებათ არსებულ ტექნილოგიებსა და მძიმე ტექნიკაზე, რაც კაცის პრეროგატივად ითვლება. გავრცელებული სტერეოტიპული დამოკიდებულების გამო, ამ მიმართულებით ქალების ტექნიკური და პროფესიული ცოდნის გაღრმავება არც კი განიხილება არც ოჯახისა და არც უფრო ფართო/ეროვნულ დონეზე. ეს დამოკიდებულება ასევე უკავშირდება მაღალ მენეჯერულ პოზიციებზე ქალების წარმომადგენლობისთვის არსებულ ბარიერებს..³⁹ FAO-ს მიერ ჩატარებული კვლევის (2018) მიხედვით, „ქორნინების სოციალური პატრილოკალური ფორმის არსებობის პირობებში, სოფლიად მცხოვრები შინამეურნეობები ნაკლებად არიან დაინტერესებულნი გოგოებში ინვესტირებით, ვინაიდან თვლიან, რომ პოტენციური ეკონომიკური უკუგება ნაკლები ექნებათ, ვიდრე ბიჭების შემთხვევაში. ამას შორის მიმავალი გავლენა აქვს ახალგაზრდა ქალების სტატუსსა და ცხოვრებაში მათ შესაძლებლობებზე, ვინაიდან მათ კარგად ანაზღაურებადი სამსახურის შოვნის შესაძლებლობები და სხვადასხვა რესურსზე წვდომა ეზღუდებათ. ასეთი დამოკიდებულება ზოგადად სასოფლო-სამეურნეო და სოფლის განვითარებაზეც მოქმედებს.“⁴⁰ აღნიშნულიდან გამომდინარე, რეკომენდებულია:

- სამთავრობო სააგენტოებმა ისეთი პროგრამების განხორციელება დაიწყონ, რომლებიც მინის ქალ მესაკუთრეებსა და მათ დახმარებაზე ახდენენ ფოკუსირებას, რათა წაახალისონ ქალები, რომ მათ სათანადოდ დაარეგისტრირონ საკუთარი მიწები და ხელთ ჰქონდეთ მინის მესაკუთრეობის დამადასტურებელი საჭირო დოკუმენტაცია, რაც, თავის მხრივ, მათთვის ფინანსებსა და სხვა რესურსებს მეტად ხელმისაწვდომს გახდის;
- ქალების ეკონომიკური გაძლიერების ხელშეწყობა იმით, რომ მოიძებნოს კრედიტის აღების ალტერნატიული გზები ქალებისთვის, რომლებსაც არ აქვს მინის მესაკუთრეობის დამადასტურებელი დოკუმენტები;

- მეტი ინვესტიცია ჩაიდოს ქალების ტექნიკური და პროფესიული შესაძლებლობების განვითარებაში. ამისათვის უზრუნველყოფილ იქნეს როგორც ტრენინგ და პროფესიული განათლების პროგრამები, ისე – ცნობიერების ამაღლების კამპანიები, სოფლის მეურნეობის სექტორში ქალების საქმიანობასთან დაკავშირებით გავრცელებული ტრადიციული დამოკიდებულებების დასაძლევად;
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მხარი დაუჭიროს ქალების მიერ წამოწყებული და განხორციელებული სასოფლო პროექტები.

კვლევა აჩვენებს, რომ ქალებზე გაცილებით მძაფრად მოქმედებს გარემოსდაცვითი გამოწვევები და ენერგეტიკული სიღარიბე.

ენერგეტიკული სიღარიბის დაძლევა გენდერის ასპექტის გათვალისწინებით ენერგეტიკული და გარე-

მოსდაცვითი პოლიტიკის პირველად მიზნებს უნდა წარმოადგენდეს. ამასთან, მოსახლეობამ ბევრი არაფერი იცის გარემოს ცვლილების ეფექტისა და შედეგების შესახებ. შესაბამისად, რეკომენდებულია:

- გარემოს დაცვის პოლიტიკასა და სტრატეგიებში გენდერის ასპექტები იქნეს შეტანილი;
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ და პარლამენტის გენდერული თანასწორობის საბჭომ მაღალმთიანი რეგიონების მოსახლეობა მოამზადოს სტიქიური უბედურების რისკის შემცირებისა და მისი გენდერული ასპექტების საკითხებთან დაკავშირებით ტრენინგების საშუალებით;
- განხორციელდეს ენერგიის ეფექტიანობისა და ენერგიის უსაფრთხო გამოყენების და, ასევე, ენერგიის წყაროების ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობაზე გავლენის შესახებ ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებები.

12. გოგობი

12.1 საპანონმდებლო ბაზა და პოლიტიკა

CEDAW, სტამბოლის კონვენცია, ბავშვთა უფლებების გაეროს კონვენცია და მოსახლეობისა და განვითარების საერთაშორისო კონფერენციის (ICPD სამოქმედო) პროგრამა საქართველოს დისკრიმინატორული პრაქტიკების, ნაადრევი და იძულებითი ქორწინებისა და გოგოების მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის საერთაშორისო ვალდებულებას აკისრებს.

გოგოების უფლებების დაცვის ეროვნულ სამართლებრივ ჩარჩოს შემდეგი დოკუმენტები ქმნიან:

- კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ (2010);
- ქალთა მიმართ ძალადობის ან/და ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ (2006);
- კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ (2000);
- ანტიდისკრიმინაციული კანონი (2014);
- ადამიანის უფლებათა ეროვნული სამოქმედო გეგმა (2018–2020);
- ორსულობის უსაფრთხოდ შეწყვეტის პროექტი (2014);
- საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი (1999);
- ბავშვთა უფლებების კოდექსი (2019);
- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (1997).

სახალხო დამცველის აპარატის მიხედვით, მთავრობას ჯერ კიდევ დასაძლევი აქვს მთელი რიგი

გამოწვევებისა, ბავშვთა უფლებების დაცვის მიმართულებით.¹ ამასთან, არსებული გენდერული უთანასწორობის გამო, გოგოები უფრო მოწყვლადნი არიან დისკრიმინატორული პრაქტიკებისადმი, ვიდრე ბიჭები.

12.2 ეროვნული მონაცემები

12.2.1 სქესთა თანაფარდობა დაბადებისას

ქართული საზოგადოება პატრიარქალური საზოგადოებაა, რომელიც ბიჭებს გაცილებით მეტ უპირატესობას ანიჭებს, ვიდრე გოგოებს. სტატისტიკური მონაცემები ცხადყოფს, რომ დაბადებისას სქესთა შორისი დისბალანსია საქართველოში. 1990-იან წლებში დაბადებისას სქესთა შორის რაოდენობრივი თანაფარდობის (SRB) ზრდის ტენდენცია შეინიშნებოდა და უმაღლეს წერტილს, 115.0-ს 2004 წელს მიაღწია (ბიოლოგიური ნორმა ყოველი 100 მდედრობითი სქესის ახალშობილზე 105-106 მამრობითი ახალშობილია).² ბოლო კვლევების მიხედვით, ეს ტენდენცია გაუარესებულ ეკონომიკურ სიტუაციას, ბიჭებისადმი აშკარა უპირატესობის მინიჭებას, ზოგადად შობადობის დაბალ დონესა და ხელმისაწვდომი რეპროდუქციული ტექნოლოგიების ნაკლებობას მიეწერებოდა.³ 2004 წლიდან სქესთა შორის ფარდობის მაჩვენებელმა კლება დაიწყო, 2016 წელს ბიოლოგიურ ნორმას მიაღწია და მას შემდეგ 107-109-ს შორის მერყეობს. გაუმჯობესებული ეკონომიკური პირობები, შემცირებული სილარიბე, მეტი დასაქმებული ქალი, კაცების განათლების დონის მატება და ცვლილებები სოციოკულტურული და გენდერული ღირებულებების სისტემაში – ის ფაქტორებია, რომლებმაც თავისი წვლილი შეიტანეს ამ მაჩვენებლის კლებაში.⁴ აქვე უნდა ითქვას, რომ SRB-ის კლების ტენდენცია კვლავ ნარჩუნდება საქართველოში. 2004 წლიდან 2020 წლამდე დინამიკას სურათი N 12.1 გვიჩვენებს.

სურათი N 12.1:

სქესთა თანაფარდობა დაბადებისას (ყოველ 100 მდედრობით ახალშობილზე მამრობითი ახალშობილის წილი)



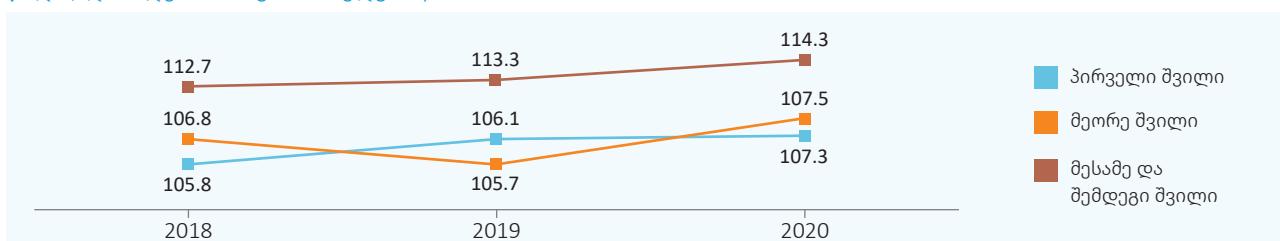
წყარო: საქართველო 2020g.

სქესთა შორის რაოდენობრივი თანაფარდობა, როგორც წესი, მონაცემების დაბადების რიგის მიხედვით გაანალიზებისას უკეთ ჩანს, ვინაიდან მაჩვენებელი დამოკიდებულია ბავშვების გენდერულ შემა-

დგენლობაზე და, როგორც წესი, დაბადების რიგის შესაბამისად იზრდება. როგორც სურათი N 12.2 გვიჩვენებს, SRB მაქსიმალურ მნიშვნელობას მესამე და შემდეგი ბავშვის შემთხვევაში აღნევს.

სურათი N 12.2:

სქესთა თანაფარდობა დაბადებისას (ყოველ 100 მდედრობით ახალშობილზე მამრობითი ახალშობილის წილი, დაბადების რიგის მიხედვით)



წყარო: საქსტატი 2020g.

12.2.2 ნაადრევი ქორწინება

ნაადრევი ან ბავშვთა ქორწინება განისაზღვრება, როგორც ორი ადამიანის ოფიციალური ან არაოფიციალური კავშირი, რომელთაგან ერთი მაინც 18 წელზე უმცროსი ასაკისაა.⁵ ეროვნული სამართლებრივი ჩარჩოს სტამბოლის კონვენციისთან ჰარმონიზაციის შემდეგ, საქართველოს მთავრობამ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა ნაადრევი და ბავშვთა ქორწინების აღმოსაფხვრელად. დღეისათვის არაკანონიერია 18 წლამდე ასაკის ადამიანების ქორწინება. თუმცა, ნაადრევი/ბავშვთა ქორწინების მავნე პრაქტიკა არაოფიციალურად მაინც არსებობს. პრობლემის სიმძიმეზე სხვადასხვა კვლევაც მიუთითებს.⁶ საქართველო იმ ქვეყნათა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებსაც ნაადრევი ქორწინების ყველაზე მაღალი მაჩვენებლები აქვთ ევროპაში. ნაადრევი ქორწინების გავრცელება საქართველოში 2005 წლისთვის 17.2 პროცენტს შეადგენდა, 2010 წელს – 14, ხოლო 2018 წელს – 13.9 პროცენტს.⁷

ნაადრევი/ბავშვთა ქორწინება გოგოებზეც მოქმედება და ბავშვთა ქორწინების აღმოსაფხვრელად. დღეისათვის არაკანონიერია 18 წლამდე ასაკის ადამიანების ქორწინება. თუმცა, ნაადრევი/ბავშვთა ქორწინების მავნე პრაქტიკა არაოფიციალურად მაინც არსებობს. პრობლემის სიმძიმეზე სხვადასხვა კვლევაც მიუთითებს.⁶ საქართველო იმ ქვეყნათა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებსაც ნაადრევი ქორწინების ყველაზე მაღალი მაჩვენებლები აქვთ ევროპაში. ნაადრევი ქორწინების გავრცელება საქართველოში 2005 წლისთვის 17.2 პროცენტს შეადგენდა, 2010 წელს – 14, ხოლო 2018 წელს – 13.9 პროცენტს.⁷

დებს და ბიჭებზეც, თუმცა გენდერულად შეფერილ ფენომენს ნარმოადგენს და გოგოების ცხოვრებაზე გაცილებით მეტ გავლენას ახდენს. გოგოები უფრო მოწყვლადები არიან ოჯახში ძალადობისა და ბავშვთა ჩაგვრის თვალსაზრისით. ასევე, ნაადრევი ქორწინების გამო გოგოები უფრო ხშირად ანებებენ თავს სწავლას, ჯანმრთელობის პრობლემები აქვთ და მოკლებული არიან სოციალურ კონტაქტებს.⁸ ფაქტობრივად, სკოლისთვის თავის დანებების ძირითად მიზეზს სწორედ ნაადრევი ქორწინება ნარმოადგენს და ამ მიზეზით სკოლიდან უმეტესად გოგოები მიდიან.⁹ ადმინისტრაციული მონაცემების მიხედვით, 2020 წელს ქორწინების გამო 60-მა მოსწავლემ დაანება სკოლაში სწავლას თავი და მათ შორის 56 გოგო იყო.¹⁰ ქორწინების გამო სკოლაში სწავლისთვის თავის დანებების საფუძველი ისაა, რომ ადამიანებისთვის ნარმუდგენელია განათლებისა და ცოლის როლის ერთმანეთთან შეთავსება.¹¹ ამასთან, გოგოებისგან მოელიან, რომ დაორსულდებიან, რასაც ისინი ნაადრევი ქორწინებიდან ნაადრევ დედობამდე მიჰყავს.¹²



SDG ინდიკატორი 5.3.1

რავალკლასტერული ინდიკატორული კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ 20-24 წლის ქალების წილი, რომლებიც 18 წლამდე ასაკში ოფიციალურად ან არაოფიციალურად იქორწინება, 13.9 პროცენტს შეადგენს, მაშინ, როცა კაცებისთვის ეს მაჩვენებელი მხოლო 0.5 პროცენტია.¹³

სურათი N 12.3:

20-24 წლის კაცებისა და ქალების წილი, რომლებმაც 18 წლამდე ასაკში ოფიციალურად ან არაოფიციალურად იქორწინება (%)



წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018

ბავშვთა ქორწინება გავრცელებული პრობლემაა ქათოგადოებაში. ამგვარი შემთხვევები საქართველოში მცხოვრებ თითქმის ყველა დიდ ეთნიკურ ჯგუფში გვხვდება. 20-24 წლის ქალების უდიდესი წილი, რომლებიც 18 წლამდე ასაკში შევიდნენ ფორმალურ ან არაფორმალურ ქორწინებაში, ეთნიკურ აზერბაიჯანელებზე მოდის (37.6 პროცენტი). მათ ეთნიკური ქართველები (12.4 პროცენტი) და ეთნიკური სომხები (4.5 პროცენტი) მოჰყვებიან.¹⁴

განსხვავებული სურათი გვაქვს სოფლისა (25 პროცენტი) და ქალაქის (8 პროცენტი) მოსახლეობას შორისაც. სოფლად მცხოვრები ქალები უფრო მეტი ალბათობით ქმნიან ოჯახებს 18 წლამდე ასაკში, ვიდრე ქალაქში მცხოვრები. განათლების დონე ნაადრევი ქორწინების კიდევ ერთი განმაპირობებელი ფაქტორია. უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული ქალების შემთხვევაში გაცილებით ნაკლებია ალბათობა იმისა, რომ ადრეულ ასაკში შექმნიან ოჯახს (3.1 პროცენტი), ვიდრე იმ ქალებისთვის, რომლებმაც მხოლოდ დაწყებითი ან საბაზისო სასკოლო განათლება მიიღეს (46.5 პროცენტი).¹⁵

სურათი N 12.4:

SDG ინდიკატორი 5.3.1: 20-24 წლის იმ ქალთა პროპორციული ოდენობა, რომლებიც დაქორწინებულები იყვნენ ან სამოქალაქო კავშირში იმყოფებოდნენ 18 წლამდე, ეთნიკური კუთვნილების, განათლებისა და დასახლების ტიპის მიხედვით (%)



წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.

მრავალელასტერული ინდიკატორული კვლევის მონაცემების დეტალური ანალიზი ცხადყოფს, რომ ეკონომიკური ფონიც მნიშვნელოვნად ზემოქმედებს ნაადრევი ქორწინების ალბათობაზე. „მაგალითად, ყველაზე ლარიბ კვინტილში მოხვედრილ 15-19 წლის გოგოების 24.9 პროცენტი ამბობს, რომ ოფიციალურ ან არაოფიციალურ ქორწინებაში იმყოფება მაშინ, როცა უმდიდრეს/ყველაზე შეძლებული კვინტილის შინამეურნეობებში მცხოვრები გოგოები

ბისთვის ეს მაჩვენებელი 0.5 პროცენტს შეადგენს.“¹⁶ გარდა ეკონომიკური ფონისა, როგორც ჩანს, ქალის ნაადრევი ქორწინების ალბათობის განმსაზღვრელი მნიშვნელოვანი ფაქტორი მისი მშობლების, განსაკუთრებით კი მამის განათლებაა. თუ ქალის მამას რამდენიმე წლიანი უმაღლესი განათლება აქვს მიღებული, 18 წლამდე ასაკში მისი დაქორწინების ალბათობა მცირეა.¹⁷

სახალხო დამცველის აპარატის ანგარიშში ხაზგასმულია, რომ პრობლემურია ნაადრევი ქორწინების პრევენცია და კონკრეტული შემთხვევების მართვა. ამ პრობლემის მოგარებას შემდეგი გარემოებები აფერხებს:

- ეფექტურად არ არის კოორდინირებული შინაგან საქმეთა სამინისტროს, საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა და სოციალური სამსახურების მუშაობა;
- სკოლებს არ სურთ ნაადრევი ქორწინების შემთხვევების გახმაურება იმისდა მიუხედავად, რომ ვალდებული არიან, განაცხადონ ასეთი შემთხვევების შესახებ;¹⁸
- ახალგაზრდა გოგოებმა არ იციან, ვის უნდა მიმართონ, თუ ნაადრევად დაქორწინება აიძულებენ.¹⁹

კოვიდ 19-მა დაამძიმა პრობლემა. ვინაიდან პანდემიის გამო სკოლებს დისტანციურ სწავლებაზე მოუწიათ გადასვლა, გაძნელდა ნაადრევი ქორწინების შემთხვევების გამოვლენა და მათზე დროულად რეაგირება.²⁰

12.2.3 ბავშვთა მიმართ ძალადობა

ბავშვთა მიმართ ძალადობა კიდევ ერთი მნვავე პრობლემაა ბავშვთა უფლებების დარღვევის მიმართულებით. კვლევების მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ ქართულ საზოგადოებას კარგად ესმის, რა არის ძალადობა, მაინც დიდია ბავშვთა მიმართ ძალადობის კულტურული მიმღებლობა.²¹

სახალხო დამცველი ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ბავშვთა მიმართ ძალადობის რისკებმა იმატა პანდემიის პერიოდში და ბავშვების ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობას საფრთხე შეექმნა.²² სახალხო დამცველის აპარატის ანგარიშის მიხედვით, ბავშვების ძალადობისგან დასაცავად მიღებული ზომები არაეფექტურია ისეთი ფაქტორების გამო, როგორებიცაა:

- ძალადობის დაგვიანებით გამოვლენა;
- ძალადობაზე არაეფექტური რეაგირება;
- სარეაბილიტაციო ზომების უქონლობა;
- პრევენციული ზომების უქონლობა;
- პასუხისმგებელ მხარეებს შორის კოორდინაციის არარსებობა;
- ბავშვებთან მომუშავე კვალიფიციური პროფესიონალური ნაკლებობა.²³

აქ გოგოების მიმართ სექსუალური ძალადობაც უნდა ვახსენოთ. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადმინისტრაციული მონაცემების მიხედვით, 2018 წელს „სექსუალური თავისუფლების წინააღმდეგ“ დანაშაულის 405 შემთხვევაა რეგისტრირებული, რომელთაგან 287 ბავშვებს შეეხება. წინა ქვეყნის გენდერული თანასწორობის პროფილის მიხედვით, „გოგოების მიმართ სექსუალურმა ძალადობამ შეიძლება გამოიწვიოს როგორც ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები, ისე — მსხვერპლის რეპროდუქციული და სექსუალური ჯანმრთელობის სერიოზული დაზიანება.“²⁴ კვლევა სასკოლო ასაკის ბავშვების ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ქცევა, რომელიც დაავადებათა კონტროლის ეროვნულმა ცენტრმა 2017 და 2018 წლებში ჩაატარა, აჩვენებს, რომ უფრო მოსალოდნელია, რომ 11-15 წლის გოგოები ფსიქოლოგიურად უარესად გრძნობდნენ თავს (სევ-დიანობდნენ ან მარტოსულობის განცდა უუფლებოდეთ), ვიდრე იმავე ასაკის ბიჭები.²⁵

UNICEF-ის კვლევებში რამდენიმე საკითხი გამოიყოფა, რომელიც ხელს უშლის ბავშვთა მიმართ ძალადობის პრობლემის მოგვარებას. მათ შორის:

- ბავშვების მიმართ ოჯახში ძალადობის აქტებს

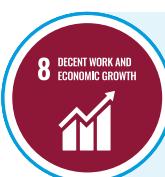
საზოგადოება ოჯახის საქმედ მიიჩნევს და, მაშასადამე, პირდაპირ ჩარევის წინააღმდეგია;

- თუ მოქალაქე გადაწყვეტს, რომ ჩაერიოს, მან ხშირად არ იცის, რომელ სააგენტოს უნდა მიმართოს;
- პროფესიონალთა უმრავლესობამ (60-მა პროცენტმა), რომელიც ბავშვებთან მუშაობენ და კანონით არაან ვალდებული, რეაგირება მოახდინონ ბავშვთა მიმართ ძალადობის შემთხვევებზე, არაფერი იცის საკუთარი პასუხისმგებლობების შესახებ და ღრმად სწამს, რომ ოჯახის საქმეებში ჩარევა დელიკუტური საკითხია და უმჯობესია, არავინ ჩაერიოს.²⁶

12.2.4 ბავშვთა შრომა

ბავშვთა შრომა მნიშვნელოვანი პრობლემაა მთელ მსოფლიოში. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია (ILO) ბავშვთა შრომას განმარტავს, როგორც „სამუშაოს, რომელიც ბავშვებს ართმევს ბავშვობას, პოტენციალსა და ღირსებას და ზიანს აყენებს მათ ფიზიკურ და ფსიქიკურ განვითარებას.“²⁷ სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითები ცხადყოფს, რომ ბავშვები შეიძლება ფორმალურ სექტორშიც მუშაობდნენ და არაფორმალურშიც; ასევე, მუშაობდნენ შინამეურნეობებში, იქნება ეს მათი საკუთარი თუ სხვა ადამიანების შინამეურნეობა.

საქართველოში ბავშვთა შრომის შესახებ განახლებული რაოდენობრივი მონაცემები არ არსებობს. ყველაზე ახალი მონაცემი 2015 წლისაა, რომლიც მიხედვითაც, 5-17 წლის ასაკის ბავშვების 5.8 პროცენტი ეკონომიკურად აქტიური იყო (ანუ მუშაობდა). დასაქმებული ბავშვების 76.5 პროცენტს ბიჭები შეადგინდნენ.²⁸ ეკონომიკური აქტივობით დაკავებული ბავშვების წილი ქალაქში 1.6 და სოფლად 11.4 პროცენტია.

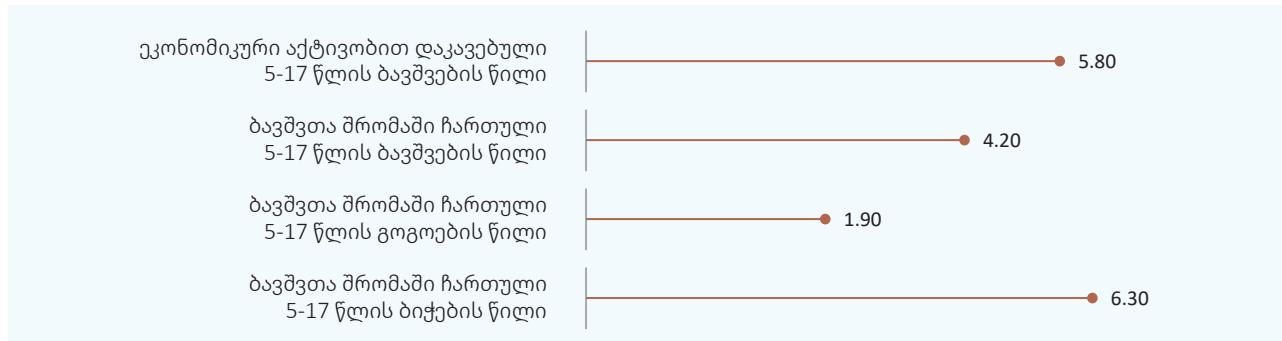


SDG ინდიკატორი 8.7.1

5-17 წლის იმ ბავშვთა პროპორციული რაოდენობა, რომელიც ბავშვთა შრომაშია ჩართული 4.2 პროცენტს შეადგენს. ბავშვთა შრომით დაკავებული 5-17 წლის გოგოების წილი 1.9 პროცენტია, ბიჭებისა კი – 6.3 პროცენტი.²⁹

სურათი N 12.5:

SDG ინდიკატორი 8.7.1: 5-17 წლის იმ ბავშვთა პროპორციული რაოდენობა რომელიც ბავშვთა შრომაშია ჩართული (%)



წყარო: ILO და საქართველო 2016.

ბავშვთა შრომით დაკავებული ბავშვების (ბიჭების 67.4 და გოგოების 51.4 პროცენტი³⁰) დაახლოებით 63.9 პროცენტი ზიანის მომტან, მაგრე საქმიანობაშია ჩართული.³¹ ამასთან, 5-17 წლის ასაკის ბავშვებს 56.8 პროცენტს (გოგოების 61.3 და ბიჭების 52.8 პროცენტს) საოჯახო საქმეების კეთება უწევს.³² ჩვეულებრივ, ბავშვები კვირაში 2.9 საათს უთმობენ ამ საქმიანობას. მონაცემებს გენდერისა და საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით თუ გავაანალიზებთ, ვნახავთ, რომ „გოგოები კვირაში საშუალოდ 1.3 საათით მეტს ატარებენ საოჯახო საქმეების კეთებაში, ვიდრე ბიჭები. ეს სხვაობა სოფლად 1.8 საათს აღწევს.“³³

 უნდა აღინიშნოს, რომ კოვიდ 19-მა გაამწვავა ბავშვთა შრომის საკითხი. პანდემიის პერიოდში ადამიანების ეკონომიკური მდგომარეობა გაუარესდა და სიღარიბემ იმატა. ამან, თავის შერივ, გაზარდა ბავშვების შრომით საქმიანობაში ჩართულობა. სახალხო დამცველის აპარატის ანგარიშის მიხედვით, ბავშვთა შრომა პანდემიის პერიოდში და მის მიღმა მნიშვნელოვან გენდერულ ასპექტს მოიცავს, რადგან „გოგოების დიდ ნაწილს ევალება სახლში შრომა და ამის კეთება მათ განათლების, დასვენებისა და გართობის ხარჯზე უწევთ. ზოგ შემთხვევაში მშობლებს მიაჩნიათ, რომ ეს გოგოების „ვალი“ და მოვალეობაა. ამგვარი დამოკიდებულების მიმართ თემის შემწყნარებლურმა პოზიციამ წესად აქცია, რომ გოგომ სახლის საქმე უნდა აკეთოს.“³⁴

12.3 შესაძლებელი და რეკომენდაციები

ისეთ პატრიარქალურ საზოგადოებაში, როგორიც საქართველოშია, ბიჭებს ჯერ კიდევ მნიშვნელოვნად მეტ უპირატესობას ანიჭებენ, ვიდრე გოგოებს, რაც სექსთა შორის დისპალანსში გამოიხატება. უფრო კონკრეტულად, სექსთა თანაფარდობა დაბადე-

ბისას (109.3 მამრობითი სქესის ახალშობილი 100 მდედრობითი სქესის ახალშობილზე) ბიოლოგიურ ნორმაზე (104-106) მაღალია. აქედან გამომდინარე, რეკომენდებულია:

- ამაღლდეს გენდერული თანასწორობისა და მდგრადი განვითარების შესახებ მათი ცნობიერება, ვინც გეგმავს და ახორციელებს პოლიტიკას;
- ჩატარდეს ფართო საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების კამპანიები და დაიძლიოს კულტურული სტერეოტიპები და ისეთი არსებული პრაქტიკები, როგორიცაა ბიჭებთან შედარებით, გოგოების ნაკლებად ღირებულად მიჩნევა და მეგკვიდრეობის გადაცემის (ბიჭების სასარგებლოდ) ტრადიციული პრაქტიკები.
- გაგრძელდეს მუშაობა სამედიცინო პერსონალთან და რეკომენდაციები მიეწოდოს სქესის დადგენის ტექნოლოგიების ეთიკურად გამოყენების თაობაზე;
- გაგრძელდეს თანამედროვე საქართველოში ბიჭებისთვის უპირატესობის მინიჭების საფუძვლად მდებარე მიზეზების კვლევა და სისტემატური შეფასების გზით, მოხდეს ცვლილების დინამიკის მონიტორინგი.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა ბავშვთა ქორწინების აღმოფხვრის მიმართულებით, ეს ფენომენი მაინც გამორჩეულად ზემოქმედებს ქვეყანაში მცხოვრებ გოგოებზე. სოფლად მცხოვრები, ეთნიკურად აზერბაიჯანელი, ნაკლებად განათლებული- და ულარიბეს კვინტილში მყოფი ქალები ადრეულ ასაკში მეტი აღბათობით ქორწინდებიან. ამასთან, ბავშვთა მი-

მართ ძალადობა მისაღებია ქართული საზოგადოების დიდი ნაწილისთვის. მიუხედავად ძალადობის რაობისა და ბუნების შესახებ ინფორმირებულობისა, ბავშვთა მიმართ ძალადობის შემთხვევები, და მათ შორის სექსუალური ძალადობის შემთხვევები, მაინც ხდება. შესაბამისად, რეკომენდებულია:

- ბავშვთა ქორწინების მავნე პრაქტიკის აღმოფხვრის მიზნით, მობილიზდეს ადმინისტრაციული რესურსები მულტისექტორული მიდგომის გასაძლიერებლად, რაც, სხვათა შორის, გულისხმობს განათლების, ჯანდაცვისა და კანონის აღსრულების სექტორებს;
- ნაადრევი/ბავშვთა ქორწინებისა და ბავშვთა მიმართ ძალადობის პრევენციის მიზნით, შეიქმნას სათანადო მექანიზმები, რეფერირების სისტემის ჩათვლით;
- გაძლიერდეს ახალგაზრდების აგენტობა ამომწურავი სექსუალური განათლების ფარგლებში სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის და უფლებების შესახებ მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ინფორმაციის მიწოდებით;
- შეიქმნას ქორწინებაში მყოფი მოზარდების მხარდაჭერის პროგრამები და უზრუნველყოფილ იქნეს, რომ მათ ხელი მიუწვდომელი სხვადასხვა სერვისზე, განათლების, ბავშვზე სახელმწიფო ზრუნვის პროგრამებისა და ა. შ. ჩათვლით;

- ამაღლდეს საზოგადოების ცნობიერების ნაადრევი ქორწინებისა და ბავშვთა მიმართ ძალადობის შესახებ, ბავშვების უფლებებისა და იმის ჩათვლით, თუ ვის უნდა მიმართონ იძულებითი ქორწინებისა და/ან ძალადობის შემთხვევაში. ცნობიერების ამაღლების აქტივობები მოზარდებთან, მასწავლებლებთან, მშობლებთან და სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებთან უნდა განხორციელდეს;
- უზრუნველყოფილ იქნას, რომ ბავშვებთან მომუშავე სპეციალისტებმა, მათ შორის მასწავლებლებმა, სოციალურმა მუშავებმა, ფსიქოლოგებმა და სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებმა, მეტი პასუხისმგებლობა აიღონ საკუთარ თავზე ზემოთ ხსენებული მავნე პრაქტიკების პრევენციის მიმართულებით.

ბავშვთა შრომა და ბავშვების მავნე, საზიანო სამუშაოებში ჩართულობა ჯერ კიდევ პანდემიის დაწყებამდე წარმოადგენდა პრობლემას საქართველოში, თუმცა COVID-19-ის პირობებში, ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესების შედეგად, გაიზარდა ბავშვთა შრომის რისკი. შესაბამისად, რეკომენდებულია:

- ბავშვთა შრომის ეფექტურად პრევენციისთვის მოწოდებული სოციალური დაცვის სისტემისა და სტრატეგიების შემუშავება;
- ბავშვთა შრომის შესახებ გენდერის მიხედვით ჩამოილი მონაცემების სისტემატური შეგროვება.

13. დასკვნითი პომენტარები

საქართველო თითქმის 30 წლის წინ, დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ შეუერთდა გენდერული თანასწორობისა და ქალთა გაძლიერების (GEWE) მოძრაობას და ამ ხნის განმავლობაში მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწია ამ საკითხების მიმართულებით. თუმცა, წარმოდგენილ დოკუმენტში გენდერული მონაცემების ამომწურავი მიმოხილვა ცხადყოფს, რომ ჯერ კიდევ ბევრი მნიშვნელოვანი ხარვეზია GEWE-ს უმრავლეს ასპექტში. ეს ხარვეზები, როგორც წესი, არსებული პატრიარქალური სტრუქტურითა და გენდერული თანასწორობისა და ქალთა გაძლიერების მიმართ დომინირებული ტრადიციული დამოკიდებულებებით აიხსნება.

წინამდებარე დოკუმენტში წარმოდგენილი გენდერული თანასწორობის სიტუაციის მიმოხილვა ცხადყოფს, რომ გენდერული თანასწორობისა და ქალების გაძლიერების მიმართულებით ჯერ კიდევ გასაუმჯობესებელია ეროვნული კანონმდებლობა და სამართლებრივი ჩარჩო. საქართველოს მთავრობამ უნდა განაგრძოს ფუნდამენტური საერთაშორისო კონვენციების (როგორიც ILO-ს კონვენციებია) რატიფიცირების მიმართულებით მუშაობა და გაუმჯობესოს აღებული ვალდებულებების ეფექტური იმპლემენტაციის მექანიზმები. ამასთან, აუცილებელია, რომ რეგულარულად ხდებოდეს მდგრადი განვითარების დასახული მიზნების გადასინჯვა, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს შერჩევული ინდიკატორების საქართველოს კონტექსტთან შესაბამისობა.

პანდემიამ გაამძაფრა საზოგადოებაში არსებული უთანასწორობები. წინამდებარე დოკუმენტში განხილული მონაცემები ადასტურებს, რომ ცხოვრების ბევრ ასპექტში ქალებზე უფრო მძლავრად იმოქმედა პანდემიამ, ვიდრე კაცებზე. პანდემიის შედეგები, მისი დასრულების შემდეგაც, კიდევ დიდი ხნის განმავლობაში გამოიჩენს თავს. ამიტომ მთავრობას კრიზისის უარყოფითი ზემოქმედებას შედეგების აღმოფხვრის მიმართულებით მუდმივად მოუწევს მუშაობა. აქედან გამომდინარე, არსებითი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ მთავრობამ ამ პროცესში გენდერული პერსპექტივაც მიიღოს მხედველობაში და ანტიკრიზისული გეგმები ქალებისა და სხვა არასათანადოდ წარმოდგენილი ჯგუფების საჭიროებების გათვალისწინებით შეიმუშაოს.

გენდერული სტატისტიკის წარმოება მნიშვნე-

ლოვნად გაუმჯობესდა ბოლო წლებში. გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მხარდაჭერით, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულმა სამსახურმა (საქსტატმა) წარმატებით ამუშავა გენდერული სტატისტიკის პორტალი,³⁵ რომელზეც თავმოყრილია გენდერის ჭრილში ჩაშლილი მონაცემები, რომლებსაც საქსტატიტი რეგულარული გამოკითხების მეშვეობით აგროვებს. ამავე პორტალზე განთავსებული სხვადასხვა სახელმწიფო სააგენტოს მიერ მოწოდებული ადმინისტრაციული მონაცემებიც. პორტალზე თავმოყრილი მონაცემები მაქსიმალურად მიახლოებულია შის ინდიკატორებთან. ამასთან, საქსტატი ყოველწლიურად აქვეყნებს გენდერულ ანგარიშს სახელწოდებით „ქალი და კაცი საქართველოში.“³⁶

მიუხედავად გენდერული სტატისტიკის წარმოებაში მიღწეული პროგრესისა, მთელი რიგი ასპექტებისა ჯერ კიდევ გასაუმჯობესებელია. ეროვნულ გენდერულ მონაცემებში ჯერ კიდევ არ ჩანს ინტერსექციური პერსპექტივა: ბევრ შემთხვევაში კვლავ არ არის ხელმისაწვდომი ისეთი სხვადასხვა არასათანადოდ წარმოდგენილი ჯგუფის მიხედვით ჩაშლილი მონაცემები, როგორებიც არიან ლგბტქი+, იულებით გადაადგილებული პირები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები და ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლები. შესაბამისად, შეუძლებელია სხვადასხვა კონტექსტისა და იდენტობის მქონე ქალებისთვის შექმნილი გენდერული თანასწორობის სიტუაციის ამომწურავი, ყოველმხრივი სურათის წარმოდგენა. წინამდებარე დოკუმენტში შეტანილია ზოგიერთი მონაცემი, რომელიც ამ ჯგუფებისთვის ტიპურ გამოწვევებს აღნერს, თუმცა ეს სისტემატურად გენერირებადი მონაცემები კი არ არის, არამედ სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ სპორადულად შეგროვილ ინფორმაციას წარმოადგენს. ამიტომ არ იძლევა პროგრესისთვის დროულად ან სისტემატური სახით თვალის მიდევნების შესაძლებლობას.

და ბოლოს, ყველა დაინტერესებული მხარისთვის, სახელმწიფო სააგენტოებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩათვლით, კრიტიკულად მნიშვნელოვანია, რომ სათანადოდ იყვნენ მომზადებული და ერკვეოდნენ SDG-ის მეთოდოლოგიაში. კერძოდ, შეეძლოთ მონაცემების საჭიროებების გამოვლენა, მონაცემთა შეგროვების დაგეგმვა, შეგროვება,

გაანალიზება, ანგარიშება და გამოქვეყნება. უფრო კოორდინირებული ძალისხმევაა საჭირო სხვადასხვა ადმინისტრაციულ ორგანოში გენდერისა და სხვა არასათანადოდ წარმოდგენილი ჯგუფების მიხედვით ჩაშლილი მონაცემების სტანდარტიზებული შეგროვების სისტემის შესაქმნელად. ამგვარი მიდგომა მინიმუმამდე დაიყვანს ინდიკატორების არასწო-

რად გამოთვლისა და მიკერძოებულად ინტერ-პრეტაციის შემთხვევებს, თავის წვლილს შეიტანს საქართველოში მონაცემთა მეტად მრავალმხრივი ეკოსისტემის ჩამოყალიბებაში და სილრმისეული კროს-სექციური (ჯგუფთაშორისი) და ლონგიტუ-დური (განმეორებითი) სილრმისეული ანალიზის შესაძლებლობას შექმნის.

დანართი

წინამდებარე დანართში წარმოდგენილი მონაცემები ანგარიში ასახული ქვეყნის პროფილის შემადგენელი ინდიკატორების მიხედვით არის დალაგებული, რაც გაამარტივებს მათი მოძიების პროცესს. თითოეული ცხრილი მითითებულ თავში მოცემულ ცხრილს ან სურათს შეესაბამება.

ქალები, სიღარიბე და სოციალური გარიყულობა

SDG ინდიკატორი 1.2.1			
	2018	2019	2020
ქალები	20.2	19.4	20.9
კაცები	20.0	19.6	21.7
სულ	20.1	19.5	21.3

წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობის შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2010–2020).

SDG ინდიკატორი 1.1.1			
	2018	2019	2020
ქალები	4.50	4.00	4.30
კაცები	4.40	3.50	4.20
სულ	4.50	3.80	4.20

წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობის შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2018–2020).

SDG ინდიკატორი 10.2.1			
	2018	2019	2020
ქალები	14.70	14.60	13.10
კაცები	15.30	14.70	13.70
0–17 წელი	17.40	17.00	15.00
18–65 წელი	15.4	15.20	14.80
65+ წელი	9.70	9.70	6.50
სულ	15.00	14.70	13.40

წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობის შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2018–2020).

SDG ინდიკატორი 5.b.1			
	2018	2019	2020
ქალები	80.2	84.1	85.8
კაცები	85.0	85.6	87.4
სულ	82.5	84.8	86.5

წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობებში საინფორმაციო და სკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების კვლევა (2016–2020).

	საარსებო შემწეობა			სოციალური პაკეტი			ხანდაზმულობის პერსია		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ქალები	12.3	12.1	14.9	3.2	3.1	3.1	27.3	28.0	29.0
კაცები	10.9	10.8	13.3	5.8	6.2	6.3	12.0	12.3	12.5
სულ	11.7	11.5	14.1	4.4	4.6	4.7	19.9	20.5	21.1

წყარო: ავტორის გამოთვლები, საქსტატის მონაცემებზე დაყრდნობით.

ქალების განათლება და სწავლება

ეროვნული SDG ინდიკატორი 4.1.2			
	დაწყებითი	საბაზო	საშუალო
გოგოები	0.9	0.8	8.2
ბიჭები	1.6	1.5	13.6
სულ	1.2	1.2	11.3

წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.

ქავშირშია ინდიკატორთან SDG 4.3.1			
	2018	2019	2020
ქალები	1.2	0.8	1.2
კაცები	0.9	0.9	0.9
სულ	1.0	0.8	1.1

წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2018–2020).

ეროვნული SDG ინდიკატორი 4.1.3							
იმ ბავშვებისა და მოზარდების რაოდენობა, რომელიც სწავლა მიატოვეს, სქესის მიხედვით		2018		2019		2020	
		გოგოები	ბიჭები	გოგოები	ბიჭები	გოგოები	ბიჭები
დაწყებითი	765	971	985	1,184	680	809	
საბაზო	612	900	692	996	462	684	
საშუალო	2,711	4,509	2,551	4,000	1,718	2,796	

წყარო: EMIS (2018 მიუთითებს 2018/19 სასწავლო წელზე).

ქავშირშია SDG ინდიკატორებთან 4.3.1, 4.5.1							
უმაღლეს განათლებაში ჩართულობა, სქესის მიხედვით							
		2018		2019		2020	
		ქალები	კაცები	ქალები	კაცები	ქალები	კაცები
ბაკალავრიატის და მაგისტრატურის სტუდენტები		50.2	49.8	50.7	49.3	50.9	49.1
დოქტორანტები		53.0	47.0	53.0	47.0	54.0	46.0
დოქტორები		61.0	39.0	56.0	44.0	57.0	43.0

წყარო: საქსტატი 2021c

SDG ინდიკატორი 4.5.1			
სკოლების წილი, სადაც ხელმისაწვდომია ელექტროენერგია			
სკოლების წილი, სადაც პედაგოგიური მიზნებისთვის ხელმისაწვდომია ინტერნეტი			
სკოლების წილი, სადაც პედაგოგიური მიზნებისთვის ხელმისაწვდომია პორტატიული კომპიუტერები			
საჯარო სკოლების წილი, რომლებიც სრულად ადაპტირებულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის			
საჯარო სკოლების წილი, რომლებიც ადაპტირებულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის			
სკოლების წილი, სადაც ხელმისაწვდომია წყალი			

წყარო: განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო; მოხალისეობრივი ეროვნული მიმოხილვა.

ქალები და ბანმრთელობა

	2018	2019	2020
ქალები	78.2	78.4	77.7
კაცები	69.7	69.8	69.1
სულ	74.0	74.1	73.4

წყარო: საქსტატი, ჯანმრთელობის დაცვის სტატისტიკა.

2018	2019	2020
27.4	29.0	30.1

წყარო: საქსტატი, ჯანმრთელობის დაცვის სტატისტიკა.



SDG ინდიკატორი 3.7.1

რეპროდუქციული ასაკის (15-49 წლის) ქალების წილი, ვინც ოჯახის დაგეგმვის საჭიროებას თანამედროვე შეთოდებით იკმაყოფილებს

ამჟამად ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფი 15-49 წლის ქალების პროცენტული წილი, რომლებსაც დაუმაყოფილებული აქვთ ოჯახის დაგეგმვის საჭიროება კონტრაცეფციის რომელიმე მეთოდის გამოყენებით	51.0
ოჯახის დაგეგმვის ჯამური საჭიროება: ამჟამად ქორწინებაში ან ურთიერთობაში მყოფი 15-49 წლის ქალების პროცენტული წილი	63.9
ოჯახის დაგეგმვის დაუმაყოფილებელი საჭიროება	64.0
კონტრაცეფციის თანამედროვე მეთოდების დაუკმაყოფილებელი საჭიროება	23.1
	31.0

წყარო: UNICEF და საქსტატი 2018.



SDG ინდიკატორი 3.3.1

ყოველ 1 000 მოსახლეზე, აივ-ის შემთხვევები სქესის მიხედვით

	2018	2019	2020
ქალები	0.08	0.08	0.08
კაცები	0.28	0.24	0.25
სულ	0.20	0.18	0.14

წყარო: ავტორის გამოთვლები, დავადებათა ეროვნული ცენტრის მონაცემებზე დაყრდნობით (2020)

ქალთა მიმართ ქალადობა



SDG ინდიკატორი 5.2.1

15-64 წლის გოგოებისა და ქალების წილი, რომლებსაც ერთხელ მაინც განუცდიათ ფიზიკური, სექსუალური ან ფსიქოლოგიური ძალადობა ამჟამინდელი ან ყოფილი ინტიმური პარტნიორის მხრიდან, ძალადობის ფორმის მიხედვით

	სიცოცხლის მანძილზე	ბოლო 12 თვის განმავლობაში
ფიზიკური, სექსუალური და/ან ემოციური ძალადობა	13.6	3.5
ფიზიკური ძალადობა	5.5	0.9
სექსუალური ძალადობა	2.3	0.4
ფსიქოლოგიური ძალადობა	13.0	3.0
ეკონომიკური ძალადობა	9.6	2.8

წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და საქსტატი 2017.



SDG ინდიკატორი 5.2.2

15-64 წლის ქალების წილი, რომლებსაც განუცდიათ სექსუალური ძალადობა ნებისმიერი ადამიანის-გან, ვინც არ ყოფილა მათი ინტიმური პარტნიორი

	სიცოცხლის მანძილზე
სექსუალური ძალადობა, სექსუალური შეურაცხყოფა ბავშვობაში ან სექსუალური შევიწროვება	26.2
სექსუალური ძალადობა	2.7
სექსუალური შევიწროვება	19.8
სექსუალური შეურაცხყოფა ბავშვობაში	9.0

წყარო: გაეროს ქალთა ორგანიზაცია და საქსტატი 2017.



SDG ინდიკატორი 16.1.1

მოკლული ქალების წილი ყოველ 100 000 ქალ მოსახლეზე

2018	2019	2020
1.13	0.98	1.24

წყარო: ავტორის გამოთვლები, სახალხო დამცველის ანგარიშზე დაყრდნობით (2018–2020).



SDG ინდიკატორი 16.2.2

ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის)
მსხვერპლთა რაოდენობა ყოველ 100 000 მოსახლეზე

2018	2019	2020
0.6	0.6	0.3

წყარო: ავტორის გამოთვლები საქსტატის მონაცემებზე დაყრდნობით.

რამდენად შეიქმნა ან გაძლიერდა ინსტიტუციური მექანიზმები იმისათვის, რომ ქალებმა და გოგოებმა შეძლონ მათ მიმართ ძალადობის შესახებ განცხადება უსაფრთხო და კონფიდენციალურ გარემოში, სასჯელის ან შურისძიების შიშის გარეშე, და ბრალის წაყენება (პეკინის სამოქმედო პლატფორმის სტრატეგიული მიზანი .1: ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციასა და აღმოფხვრაზე მიმართული ინტეგრაციული ღონისძიებების გატარება)

წელი	ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის საკითხებზე 116 006-ზე შესული ზურგის რაოდენობა	ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის კრიზისული ცენტრების ბენეფიციართა რაოდენობა	ქალთა მიმართ/ოჯახში ძალადობის თავმესაფრების ბენეფიციართა რაოდენობა	112-ზე შესული ზურების რაოდენობა, რომლებიც „ოჯახში კონფლიქტის/ ძალადობის“ კატეგორიაში მოხვდა	ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე გაცემული შემაკავებელი ორდერების რაოდენობა	ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე გაცემული დამცველი ორდერების რაოდენობა	ოჯახში ძალადობის შემთხვევებში სისხლისამართლებრივი დევნის რაოდენობა
2018	1,822	224	412	20,496	7,646	141	3,049
2019	1,468	242	411	18,842	10,266	112	4,579
2020	1,761	778	422	18,482	10,321	104	4,633

წყარო: ოუპირებული ტერიტორიებიდან დუვნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო, 112, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, საქართველოს უზენაესი სასამართლო, საქართველოს პროკურატურა

ქალები და შეიარაღებული პონფლიქტი, მშვიდობა და უსაფრთხოება

ქალების წილი უსაფრთხოების სექტორში გადაწყვეტილების მიმღებთა დონეზე

	2018	2019	2020
თავდაცვის სამინისტრო (სამოქალაქო ოფისი): გადაწყვეტილების მიღების დონე	23.0	35.0	33.0
თავდაცვის ძალები: გადაწყვეტილების მიღების დონე	2.0	1.5	1.5
შინაგან საქმეთა სამინისტრო: მმართველი პოზიციები	-	7.0	6.5
პოლიციის ოფიცრები	13.7	14.0	14.5

წყარო: შინაგან საქმეთა სამინისტრო, თავდაცვის სამინისტრო.

სამშვიდობო მოღაპარაკებებში მონაწილე ქალების რაოდენობა

	2018	2019	2020
უნივერსიტეტებისა და სამოქალაქო თანასწორობის სამინისტრო	40	17	14
შემთხვევათა პრევენცია და რეაგირების მექანიზმი	-	15	0

წყარო: შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის სამინისტრო.

იძულებით გადაადგილებულ ქალთა და კაცთა რაოდენობა

	2018	2019	2020
ქალები	150,134	151,974	153,293
კაცები	133,137	134,003	135,227
სულ	283,271	285,977	288,520

წყარო: ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო.

ქალები და ეკონომიკა

SDG ინდიკატორი 8.5.2			
	2018	2019	2020
ქალები	17.6	16.0	16.2
კაცები	20.6	18.9	20.2
სულ	19.2	17.6	18.5

წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2018–2020).

	აქტიური			არააქტიური		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
ქალები	44.2	43.1	40.4	55.8	56.9	59.6
კაცები	63.0	61.8	62.0	37.0	38.2	38.0
სულ	52.9	51.8	50.5	47.1	48.2	49.5

წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2018–2020).

SDG ინდიკატორი 8.3.1	
	2020
ქალები	26.2
კაცები	36.4
სულ	31.7

წყარო: საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).

SDG ინდიკატორი 8.5.1		
	2018	2019
ქალები	5.10 ლარი	5.40 ლარი
კაცები	8.00 ლარი	8.50 ლარი

წყარო: საქსტატის, ორგანიზაციების კვლევა (2018–2019).

თვიური და საათობრივი ნედლი გენდერული სახელფასო სხვაობა და საათობრივი გენდერული სახელფასო სხვაობა				
გენდერული სახელფასო სხვაობა	2017	2018	2019	2020
თვიური	32.2	37.3	39.7	34.2
საათობრივი	17.7	11.3	14.6	13.4
გენდერული სხვაობა ნამუშევარი საათების მიხედვით	17.9	22.6	22.1	14.7

წყარო: გეროს ქალთა ორგანიზაცია 2020a; 2021a.

ქალების ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში



SDG ინდიკატორი 16.7.1

საჯარო ინსტიტუციებში (ეროვნული და ადგილობრივი საკანონმდებლო, საჯარო სამსახურისა და სასამართლო სისტემებში) პოზიციების განაწილების (სქესის, ასაკის, შემ სტატუსის მქონე პირთა და მოსახლეობის ჯგუფების მიხედვით) მიმართება ეროვნულ დონეზე არსებულ განაწილებასთან

	2018	2019	2020
საჯარო მოსამსახურეთა შორის ქალების წილი	32.8	30.4	-
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალების წილი ყველა ქალ საჯარო მოხელეს შორის	0.21	0.25	0.22
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე კაცების წილი ყველა კაც საჯარო მოხელეს შორის	0.16	0.28	0.37

წყარო: საჯარო სამსახურის ბიურო.



ეროვნული ინდიკატორი 5.5.2.1

ქალების წილი I და II რანგის მენეჯერულ პოზიციებზე

	2018	2019
ქალები	39.0	36.4
კაცები	61.0	64.0

წყარო: საჯარო სამსახურის ბიურო.



ეროვნული ინდიკატორი 5.5.2.2

სასამართლო სისტემაში გადაწყვეტილების მიმღები ქალების წილი

	2018	2019	2020
საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეთა შორის ქალების წილი	44.4	44.4	33.3
უზენაეს სასამართლოს მოსამართლეთა შორის ქალების წილი	40.0	40.0	45.0
ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეთა შორის ქალების წილი	53.0	58.8	71.4
თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეთა შორის ქალების წილი	46.0	49.3	51.4

წყარო: საკონსტიტუციო სასამართლო, უზენაესი სასამართლო, ქუთაისის სააპელაციო სასამართლო, თბილისის სააპელაციო სასამართლო.



SDG ინდიკატორი 5.5.1

ეროვნულ პარლამენტში ქალების მიერ დაკავებული ადგილების წილი

2016	2019	2020
15.0	14.8	17.0

წყარო: საქსტატი.



კავშირშია SDG ინდიკატორთან 5.5.1

ქალი მინისტრების წილი

2018	2019	2020
45	45	55

წყარო: საქსტატი n.d.-b.

საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებზე ხელმისაწვდომობა ქალებისთვის, ქალები და მედია

მოსახლეობის წილი, რომელიც ყოველდღიურად იყენებს კომპიუტერს, სქესის მიხედვით			
	2018	2019	2020
ქალები	81.3	78.8	82.7

წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობებში საინფორმაციო და
საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების კვლევა (2018–2020).

მოსახლეობის წილი, რომელიც ყოველდღიურად იყენებს ინტერნეტს სქესის მიხედვით			
	2018	2019	2020
ქალები	89.5	88.8	89.5

წყარო: საქსტატი, შინამეურნეობებში საინფორმაციო და
საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების კვლევა (2018–2020).

ქალები სოფლის მეურნეობასა და გარემოს დაცვაში

სასოფლო მეურნეობების განაწილება, მეურნეს სქესის მიხედვით			
	2018	2019	2020
ქალები	31.5	32.3	32.2

წყარო: საქსტატი n.d.-b.

იმ მიწის ფართობების განაწილება მეპატრონის გენდე- რის მიხედვით, რომლებსაც სასოფლო მეურნეობები მართავენ (პროცენტული მაჩვენებელი)			
	2018	2019	2020
ქალები	19.0	19.8	20.7

წყარო: საქსტატი n.d.-b.

	ეროვნული ინდიკატორი 2.3.2.1
სოფლის მეურნეობით დაკავებული მოსახლეობის (შინამეურნეობების) მიერ დასაქმებით ან სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გაყიდვით მიღებული საშუალო ოვიური შემოსავალი (ლარში)	
2018	2019
445.00 ლარი	499.10 ლარი

წყარო: საქსტატი, HIES (2020).

გოგოები

სქესთა თანაფარდობა დაბადებისას (ყოველ 100 მდედრობით ახალშობილზე მამრობითი ახალშობილის წილი, დაბადების რიგის მიხედვით)			
	2018	2019	2020
სულ	107.9	107.6	109.3
პირველი შვილი	105.8	106.1	107.3
მეორე შვილი	106.8	105.7	107.5
მესამე და შემდეგი შვილი	112.7	113.3	114.3

წყარო: საქსტატი 2020g.

შენიშვნები

თავი 1

- ¹ საქართველოს პარლამენტი 2006.
- ² საქართველოს პარლამენტი 2010b.
- ³ საქართველოს მთავრობა 2011.
- ⁴ საქართველოს პარლამენტი 2012a.
- ⁵ საქართველოს მთავრობა 2014a.
- ⁶ საქართველოს მთავრობა 2014b.
- ⁷ საქართველოს მთავრობა 2017c.
- ⁸ საქართველოს მთავრობა 2017a.
- ⁹ საქართველოს პარლამენტი 2019b.
- ¹⁰ საქართველოს პარლამენტი 2019a.
- ¹¹ საქართველოს პარლამენტი 2020a.
- ¹² საქართველოს მთავრობა 1995, art. 11.
- ¹³ UN Women 2019a.
- ¹⁴ World Economic Forum 2021, p. 197.
- ¹⁵ World Economic Forum 2020b, p. 167.
- ¹⁶ UN CEDAW 2014.
- ¹⁷ UN Women 2020b.
- ¹⁸ United Nations 2017.
- ¹⁹ საქართველოს პარლამენტი 2014b.
- ²⁰ საქართველოს პარლამენტი 2010b.

თავი 2

- ¹ United Nations 1995, para. 201.
- ² იქვე., აბზ. 202.
- ³ საქართველოს პარლამენტი n.d.
- ⁴ UN Women 2020c.
- ⁵ სახალხო დამცველის აპარატი 2021c.
- ⁶ ერთობლივი ჩრდილოვანი ანგარიში 2021.
- ⁷ იქვე.
- ⁸ საქართველოს მთავრობა 2017a.
- ⁹ UN Women 2020c.
- ¹⁰ საქართველოს მთავრობა 2017a.
- ¹¹ სახალხო დამცველის აპარატი 2021c.
- ¹² ერთობლივი ჩრდილოვანი ანგარიში 2021.
- ¹³ ქალების ინფორმაციის ცენტრი n.d.
- ¹⁴ UN Women 2020c.
- ¹⁵ სახალხო დამცველის აპარატი 2021c.
- ¹⁶ იქვე.
- ¹⁷ სახალხო დამცველის აპარატი n.d.-a.
- ¹⁸ UN Women 2020c.
- ¹⁹ სახალხო დამცველის აპარატი n.d.-a.
- ²⁰ UN Women 2020c.
- ²¹ სახალხო დამცველის აპარატი n.d.-b.

თავი 3

- ¹ ავტორის გამოთვლები, რომელიც ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებს ეფუძნება ანგარიშიდან “საქართველოს მთავრობის ხარჯები ფუნქციების მიხედვით, ზოგადი მმართველობა, 2002-2020,” ნანახია 2021 წლის 10 აგვისტოს, <https://www.mof.ge/en/4886>.
- ² საქართველოს მთავრობა 2020a.
- ³ საქართველოს მთავრობა 2020b.
- ⁴ World Bank 2019b.
- ⁵ World Bank n.d.-a.
- ⁶ საქსტატი, შინამეურნეობების შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2020).
- ⁷ World Bank 2021a, p. 21.
- ⁸ იქვე, გვ. 24.
- ⁹ იქვე.
- ¹⁰ იქვე, გვ. 21.
- ¹¹ იქვე, გვ. 25.
- ¹² იქვე.
- ¹³ საქსტატი, შინამეურნეობების შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2018, 2019 და 2020).
- ¹⁴ საქსტატი, შინამეურნეობების შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2020).
- ¹⁵ World Bank 2021b.
- ¹⁶ World Bank 2020.
- ¹⁷ World Bank 2019b.
- ¹⁸ 2018, 2019 და 2020 წლების მონაცემები არ არის ხელმისაწვდომი. World Bank n.d.-b.
- ¹⁹ საქსტატი 2018a.
- ²⁰ EMC 2020a, გვ. 177–179.
- ²¹ იქვე.
- ²² UN Women და UNICEF 2021.
- ²³ საქსტატი, შინამეურნეობების შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2018, 2019 და 2020).
- ²⁴ World Bank 2021a, გვ. 68.
- ²⁵ იქვე.
- ²⁶ იქვე.
- ²⁷ UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021.
- ²⁸ ILO და UN Women 2020, გვ. 102.
- ²⁹ სოციალური უსაფრთხოების პროგრამები მოიცავს მთავრობის დარიბი ოჯახების მხარდაჭერის პირველად მექანიზმების, რომელიც ფულად დახმარებასა და სწვა სახის დახმარებას გულისხმობს, მაგალითად, ეს არის სოციალური პაკეტი ან საარსებო შემწეობა. სოციალური უსაფრთხოების პროგრამები ხანდაზმულთა პენსიებსა და სწვა სახის კომპენსაციებსაც ითვალისწინებს.

- ³⁰ იქვე.
- ³¹ იქვე.
- ³² ILO და UN Women 2020, გვ. 103.
- ³³ ავტორის გამოთვლები, საქართაშის მონაცემების გამოყენებით, ნანახია 2021 წლის 10 აგვისტოს, <http://gender.geostat.ge/gender/index.php?action=Social%20Protection>.
- ³⁴ UN Women და UNICEF 2021.
- ³⁵ UN Women და ISET-PI 2021b.
- ³⁶ UN Women და ISET-PI 2021a.
- ³⁷ იქვე.
- ³⁸ იუსტიციის სამინისტრო 2015; საქართველოს პარლამენტი 2014a, მუხლი 11911.
- ³⁹ UN Women 2020b.
- ⁴⁰ UNICEF და საქართაში 2020.
- ⁴¹ IDFI 2020.
- ⁴² იქვე.
- ⁴³ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ⁴⁴ UNICEF და საქართაში 2018.
- ⁴⁵ იქვე.
- ⁴⁶ UN Women და CRRC 2020.
- ⁴⁷ UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021.
- ⁴⁸ იქვე.
- ⁴⁹ World Bank 2021a.
- ⁵⁰ UN Women 2020b.
- ⁵¹ ILO და UN Women 2020, გვ. 34.
- ⁵² იქვე, გვ. 103.
- ¹⁸ განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო 2020a.
- ¹⁹ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ²⁰ საქართაში 2020c.
- ²¹ UNICEF და საქართაში 2020.
- ²² UNICEF და საქართაში 2018.
- ²³ იქვე.
- ²⁴ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროდან გამოთხოვილი საჯარო ინფორმაცია 2020.
- ²⁵ EMC 2020b.
- ²⁶ იქვე.
- ²⁷ UN Women და UNICEF 2021.
- ²⁸ იქვე.
- ²⁹ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ³⁰ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროდან გამოთხოვილი საჯარო ინფორმაცია, 2021.
- ³¹ იქვე.
- ³² განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო 2020a.
- ³³ UNICEF და საქართაში 2020.
- ³⁴ NAEC 2020.
- ³⁵ UNDP, UNFPA, UN Women and CRRC 2021; UNICEF and Geostat 2020.
- ³⁶ შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2020.
- ³⁷ UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021.
- ³⁸ შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2018b.
- ³⁹ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროდან გამოთხოვილი საჯარო ინფორმაცია.
- ⁴⁰ UN Women 2020b.
- ⁴¹ ეროვნული სასწავლო გეგმის პორტალი ბმულზე <http://ncp.ge/en/curriculum?subject=38&subchild=78>.
- ⁴² UN Women 2020b.
- ⁴³ შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი n.d.
- ⁴⁴ შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2016.
- ⁴⁵ შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2018a.
- ⁴⁶ იქვე.
- ⁴⁷ შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2019.
- ⁴⁸ შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2018a; შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი 2019.
- ⁴⁹ UNICEF და საქართაში 2018.
- ⁵⁰ UN Women და UNICEF 2021.
- ⁵¹ საქართაში 2021d.
- ⁵² საქართაში 2021c.
- ⁵³ იქვე.
- ⁵⁴ იუსტიციის სამინისტროდან გამოთხოვილი საჯარო ინფორმაცია.
- ⁵⁵ განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროდან გამოთხოვილი საჯარო ინფორმაცია.
- ⁵⁶ განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო 2020b.
- ⁵⁷ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ⁵⁸ World Bank 2019a.

თავი 4

¹ UN General Assembly 1979.

² UN Women n.d.

³ განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო 2017.

⁴ საქართველოს პარლამენტი 2010b.

⁵ UNICEF და საქართაში 2018. ითვლება, რომ ბავშვები ნორმის ფარგლებში არიან, თუ ორიდან ერთ-ერთს მაინც ახერხებენ; (ა) ანბანიდან 10 ასო-ბერას მაინც ასახელებენ, კითხულობენ ოთხ მარტივ, გავრცელებულ სიტყვას მაინც; (ბ) იციან დასახელება და ცნობები 1-დან 10-მდე რიცხვებს.

⁶ იქვე.

⁷ ანდოულაძე, გაგოშიძე და კუტალაძე 2020.

⁸ იქვე.

⁹ UNICEF და საქართაში 2020.

¹⁰ საქართაში 2020c.

¹¹ UNICEF და საქართაში 2018.

¹² იქვე.

¹³ ანდოულაძე, გაგოშიძე და კუტალაძე 2020.

¹⁴ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.

¹⁵ სახალხო დამცველის აპარატი 2019c.

¹⁶ იქვე.

¹⁷ ანდოულაძე, გაგოშიძე და კუტალაძე 2020.

⁵⁹ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.

⁶⁰ საქსტატი 2020e.

⁶¹ საქსტატი 2021c.

⁶² UIS n.d.

⁴⁴ საქსტატი 20120i.

⁴⁵ UN Women 2020b, გვ. 33.

⁴⁶ საქსტატი 2020g.

⁴⁷ იქვე.

⁴⁸ UN Women და CRRC 2020; UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021.

⁴⁹ იქვე.

⁵⁰ იქვე.

⁵¹ მახარაძე და ქიტიაშვილი 2021.

⁵² UN Women, UNFPA და WeResearch 2020.

⁵³ UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021.

⁵⁴ იქვე.

⁵⁵ UN Women და CRRC 2020.

თავი 5

¹ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია 2020a, გვ. 10.

² UN Women 2020b, p. 33.

³ UNDP 2019.

⁴ იქვე.

⁵ UNFPA 2020b.

⁶ EECMD და EPRC 2020.

⁷ UN Women, UNFPA და WeResearch 2020.

⁸ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია 2020b.

⁹ საქსტატი 2020g.

¹⁰ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია 2020a, p. 24.

¹¹ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.

¹² საქართველოს მთავრობა 2019, გვ. 28.

¹³ UN Women 2020b, გვ. 33.

¹⁴ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია 2020a.

¹⁵ UNFPA 2014.

¹⁶ UNFPA 2019a.

¹⁷ იქვე.

¹⁸ UN Women 2020b, გვ. 35.

¹⁹ UNFPA 2019a.

²⁰ იქვე.

²¹ იქვე.

²² იქვე.

²³ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.

²⁴ UN Women და UNICEF 2021.

²⁵ UNICEF და საქსტატი 2018.

²⁶ UNFPA 2020a, გვ. 10.

²⁷ იქვე.

²⁸ UNFPA 2020a.

²⁹ სახალხო დამცველის აპარატი 2019c.

³⁰ დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრი 2010.

³¹ UNFPA 2019a, გვ. 34.

³² ასოციაცია HERA XXI 2019a.

³³ სახალხო დამცველის აპარატი 2019b.

³⁴ თანადგომა 2020.

³⁵ GYLA 2021.

³⁶ UNFPA 2020a.

³⁷ იქვე.

³⁸ იქვე.

³⁹ სახალხო დამცველის აპარატი 2019b.

⁴⁰ იქვე.

⁴¹ ასოციაცია HERA XXI 2019b; WeResearch 2020.

⁴² ასოციაცია HERA XXI 2019b; ჯალადანია და მირზიკაშვილი 2020.

⁴³ საქსტატი 2020.

თავი 6

¹ UN CEDAW 2014.

² UN Women 2020b.

³ საქართველოს პარლამენტი 2006.

⁴ საქართველოს პარლამენტი 2012a.

⁵ საგარეო საქმეთა სამინისტრო 2011.

⁶ ინფორმაცია ზელმისაწვდომია ბმულზე at <https://police.ge/ge/shinagan-saqmeta-saministrom-sistemuri-reformire-bis-protsesi-daitsko-sheiqmna-adamianis-uflebata-datsvis-departamenti/11410>.

⁷ საქართველოს პარლამენტი 2019b.

⁸ საქართველოს პარლამენტი 2019a.

⁹ საქართველოს მთავრობა 2014c, სტრატეგიული მიმართულება No. 14.

¹⁰ საქართველოს მთავრობა 2018a.

¹¹ მდგრადი განვითარების მიზნების საქართველოს ეროვნული ღოკუმენტი 2019.

¹² World Bank 2021a, გვ. 56.

¹³ UN Women და CRRC 2021.

¹⁴ იქვე.

¹⁵ NDI და CRRC 2020.

¹⁶ UN Women 2021b.

¹⁷ იქვე.

¹⁸ იქვე.

¹⁹ UN Women და CRRC 2020.

²⁰ საფარი და UNDP 2021.

²¹ საფარი 2016.

²² სახალხო დამცველის აპარატი 2020b.

²³ ავტორის გამოთვლები, რომელიც სახალხო დამცველის აპარატის 2020 წლის ანგარიშში მოცემულ მონაცემებს ეფუძნება.

²⁴ სახალხო დამცველის აპარატი 2019a, გვ. 12.

²⁵ საქსტატი ი.დ.-ა.

²⁶ United States Department of State 2020, p. 219.

²⁷ სახალხო დამცველის აპარატი 2020b, გვ. 196.

²⁸ შინაგან საქმეთა სამინისტრო 2020.

- ²⁹ Equality Now 2019.
- ³⁰ სახალხო დამცველის აპარატი 2020b.
- ³¹ სახალხო დამცველის აპარატი და ევროსაბჭო 2020.
- ³² იქვე.
- ³³ UN Women და საქსტატი 2017, გვ. 63–65.
- ³⁴ UNFPA და ACT 2009.
- ³⁵ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ³⁶ UN Women 2020d.
- ³⁷ საფარი და UNDP 2021.
- ³⁸ UN Women 2020d.
- ³⁹ იქვე.
- ⁴⁰ იქვე.
- ⁴¹ UNFPA 2020b.
- ⁴² UN Women და საქსტატი 2017, გვ. 63–65.
- ⁴³ UN Women 2019c.
- ⁴⁴ World Bank 2021a, p. 56.
- ⁴⁵ UN Women და CRRC 2021.
- ⁴⁶ იქვე.
- ⁴⁷ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.

თავი 7

- ¹ UN Women 2020b, გვ. 52.
- ² UN CEDAW 2013.
- ³ UN Women 2020b, გვ. 52.
- ⁴ სახალხო დამცველის აპარატი 2020a.
- ⁵ UN Women 2020b, გვ. 52.
- ⁶ თავდაცვის სამინისტრო 2021a.
- ⁷ თავდაცვის სამინისტრო 2021c.
- ⁸ იქვე.
- ⁹ ავტორის გამოთვლები, რომელიც შეინახა საქმეთა სამინისტროს თანამშრომელთა სტატისტიკას ეფუძნება. გამოთვლები ყოველი წლის მეოთხე კვარტალშია განხორციელებული. იხ. ბმული <https://info.police.ge/page?id=20>.
- ¹⁰ საქსტატი 2020a.
- ¹¹ სახალხო დამცველის აპარატი 2021b.
- ¹² შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი 2020.
- ¹³ იქვე.
- ¹⁴ UN Women 2020b.
- ¹⁵ მეტი ინფორმაციისთვის, იხ. ბმული <https://www.osce.org/chairmanship/482499> and [https://mfa.gov.ge/News/sagareo-saqmeta-saministros-ganckhadeba-jenev-\(10\).aspx?CatID=5](https://mfa.gov.ge/News/sagareo-saqmeta-saministros-ganckhadeba-jenev-(10).aspx?CatID=5).
- ¹⁶ შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი 2020.
- ¹⁷ იქვე.
- ¹⁸ სახალხო დამცველის აპარატი 2021b.
- ¹⁹ შინაგან საქმეთა სამინისტრო 2021d.
- ²⁰ თავდაცვის სამინისტრო, 2021b.
- ²¹ საქართველოს ოუპირებული ტერიტორიებიდან

- დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო 2021.
- ²² UN Women 2021d.
- ²³ UN Women 2020b.
- ²⁴ IBRD და World Bank 2017, გვ. 61.
- ²⁵ UN Women 2019b, ციტირებულია წყაროში UN Women 2020b, გვ. 49.
- ²⁶ შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი 2020.
- ²⁷ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ²⁸ სახალხო დამცველის აპარატი და UNFPA, Impact of COVID-19 on conflict-affected women and girls, ციტირებულია წყაროში PDO 2020c, p. 191.
- ²⁹ იქვე.
- ³⁰ იქვე.
- ³¹ UN Women 2019a.

თავი 8

- ¹ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ² UN Women 2020b.
- ³ საქართველოს მთავრობა 2018b.
- ⁴ გენდერული თანასწორობის საბჭო 2021, sects. 2.2, 2.3.
- ⁵ იქვე.
- ⁶ შინაგან საქმეთა სამინისტრო 2021c.
- ⁷ საქართველოს პარლამენტი 2019c.
- ⁸ სამთავრობო პროგრამა: <http://www.enterprisegeorgia.gov.ge/en/home/about>.
- ⁹ სამთავრობო პროგრამა: <https://mepa.gov.ge/En/Projects/Details/14>.
- ¹⁰ ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო 2021.
- ¹¹ საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).
- ¹² საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2018 და 2019).
- ¹³ საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).
- ¹⁴ იქვე.
- ¹⁵ იქვე.
- ¹⁶ იქვე.
- ¹⁷ საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2018, 2019 და 2020).
- ¹⁸ საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).
- ¹⁹ იქვე.
- ²⁰ იქვე.
- ²¹ საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).
- ²² UN Women 2020b.
- ²³ საქსტატი n.d.-b.
- ²⁴ მარგველაშვილი და სხვები 2021.
- ²⁵ საქსტატი, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).
- ²⁶ World Bank 2021a, გვ. 45.
- ²⁷ იქვე, გვ. 43.
- ²⁸ იქვე, გვ. 66.
- ²⁹ UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021, გვ. 27.
- ³⁰ იქვე.

- ³¹ იქვე, გვ. 30.
- ³² იქვე.
- ³³ საქართველო, სამუშაო ძალის კვლევა (2020).
- ³⁴ UN Women და ISET-PI 2021b, p. 23.
- ³⁵ იქვე, გვ. 25.
- ³⁶ იქვე, გვ. 32.
- ³⁷ იქვე.
- ³⁸ იქვე, გვ. 6.
- ³⁹ UN Women და WeResearch 2020.
- ⁴⁰ იქვე.
- ⁴¹ იქვე.
- ⁴² 2020 წლის მონაცემები არ არის ხელმისაწვდომი.
- ⁴³ საქართველო, ორგანოზაციების კვლევა (2019).
- ⁴⁴ იქვე.
- ⁴⁵ იქვე.
- ⁴⁶ UN Women 2020a.
- ⁴⁷ UN Women 2021a.
- ⁴⁸ იქვე.
- ⁴⁹ UN Women 2020a, p. 32.
- ⁵⁰ UN Women 2021a.
- ⁵¹ იქვე.
- ⁵² World Bank 2021a, გვ. 47.
- ⁵³ UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021, გვ. 36.
- ⁵⁴ იქვე.
- ⁵⁵ UN Women 2018.
- ⁵⁶ UNFPA 2020b, გვ. 32.
- ⁵⁷ იქვე, გვ. 34.
- ⁵⁸ იქვე, გვ. 51.
- ⁵⁹ იქვე, გვ. 35.
- ⁶⁰ იქვე.
- ⁶¹ World Bank 2021a, გვ. 42.
- ⁶² UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021, გვ. 47.
- ⁶³ იქვე, გვ. 50.
- ⁶⁴ World Bank 2021a, გვ. 40.
- ⁶⁵ UN Women და ISET-PI 2021b.
- ⁶⁶ UN Women და ISET-PI 2021a.
- ⁶⁷ იქვე.
- ⁶⁸ იქვე.
- ⁶⁹ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ⁷⁰ UN Women 2020b.
- ⁷¹ World Economic Forum 2020a.
- ⁷² იქვე.
- ⁷³ IPU 2020.
- ⁷⁴ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ⁷⁵ UN CEDAW 2014.
- ⁷⁶ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია, ციტირებულია წყაროში UN Women 2021c. შენიშვნა:
- ⁷⁷ 2020 წლის არჩევნების შედეგად, 31 ქალი აირჩიეს პარლამენტში, თუმცა მხოლოდ 16 მათგანი შევიდა პარლამენტის შემადგენლობაში. პროცენტული
- ⁷⁸ მაჩვენებელი პარლამენტში შესული ქალების რაოდენობის მიხედვით არის გამოთვლილი.
- ⁷⁹ საქართველოს პარლამენტი 2020b.
- ⁸⁰ UN Women და UNDP 2017.
- ⁸¹ IPU და Council of Europe 2018.
- ⁸² იქვე.
- ⁸³ NDI და CRRC 2020.
- ⁸⁴ იქვე.
- ⁸⁵ CRRC n.d.
- ⁸⁶ UN Women 2021c.
- ⁸⁷ ცენტრალური საარჩევნო კომისია: <https://genderstatistics.cec.gov.ge/>
- ⁸⁸ აჭარის უზენაესი სასამართლო 2021.
- ⁸⁹ ცენტრალური საარჩევნო კომისია: <https://genderstatistics.cec.gov.ge/>
- ⁹⁰ იქვე.
- ⁹¹ საქართველოს მთავრობა 2021.
- ⁹² საჯარო სამსახურის ბიურო, ციტირებულია წყაროში UN Women 2021c.
- ⁹³ იქვე.
- ⁹⁴ საჯარო სამსახურის ბიურო 2020.
- ⁹⁵ საჯარო სამსახურის ბიურო, ციტირებულია წყაროში UN Women 2021c.
- ⁹⁶ UN Women და CRRC 2021.
- ⁹⁷ საქართველო 2020h.
- ⁹⁸ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია, ციტირებულია წყაროში UN Women 2021c.
- ⁹⁹ საქართველოს კონსტიტუციური სასამართლო 2021.
- ¹⁰⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლო 2021b.
- ¹⁰¹ იუსტიციის უმაღლესი საბჭო 2020.
- ¹⁰² საქართველო 2020f.
- ¹⁰³ საჯარო სამსახურის ბიურო 2021.
- ¹⁰⁴ CRRC 2016b.
- ¹⁰⁵ CRRC 2016a.
- ¹⁰⁶ OHCHR 2020.
- ¹⁰⁷ კოვიდ 19-ის სამუშაო ჯგუფი შემდეგნაირად განიმარტება: „COVID-19-ის სამუშაო ჯგუფი არის ნებისმიერი ინსტიტუცია (დროებითი ან მუდმივმოქმედი), რომელიც საზოგადოებრივი ცხოვრების ნებისმიერ სექტორში (მაგალითად, საზოგადოებრივ ჯანდაცვაში, ეკონომიკურ გაჯანსადებაში, სამართალდაცვით სფეროში) შეიქმნა საქართველოს მთავრობის მიერ პანდემიაზე რეაგირების პროცესის წარმართვის მიზნით“ (UNDP n.d.).
- ¹⁰⁸ UNDP n.d.
- ¹⁰⁹ World Bank 2021a.

თავი 9

- ¹ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ² UN Women 2020b.
- ³ World Economic Forum 2020a.
- ⁴ იქვე.
- ⁵ IPU 2020.
- ⁶ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ⁷ UN CEDAW 2014.
- ⁸ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია, ციტირებულია წყაროში UN Women 2021c. შენიშვნა:
- ⁹ 2020 წლის არჩევნების შედეგად, 31 ქალი აირჩიეს პარლამენტში, თუმცა მხოლოდ 16 მათგანი შევიდა პარლამენტის შემადგენლობაში. პროცენტული
- ¹⁰ European Commission 2021.
- ¹¹ საქართველოს მთავრობა 2004, მუხლი. 16.1(თ).
- ¹² საქართველოს ურნალისტთა ეთიკის ქარტია 2017.
- ¹³ MediaChecker 2020.

თავი 10

- ¹ European Commission 2021.
- ² საქართველოს მთავრობა 2004, მუხლი. 16.1(თ).
- ³ საქართველოს ურნალისტთა ეთიკის ქარტია 2017.
- ⁴ MediaChecker 2020.

- ⁵ საქსტატი 2020d.
- ⁶ იქვე.
- ⁷ იქვე.
- ⁸ UNICEF და საქსტატი 2018.
- ⁹ საქსტატი n.d.-b.
- ¹⁰ UNDP, UNFPA, UN Women და CRRC 2021, გვ. 17.
- ¹¹ იქვე, გვ. 19.
- ¹² იქვე.
- ¹³ WeResearch 2018.
- ¹⁴ იქვე.
- ¹⁵ იქვე.
- ¹⁶ ჯავახიშვილი 2020.
- ¹⁷ იქვე.
- ¹⁸ იქვე.
- ¹⁹ მსხილაძე 2020.
- ²⁰ იქვე.
- ²¹ UN Women 2020b, გვ. 70.
- ²² WeResearch 2019a.
- ²⁶ CARE და ISET-PI 2020, გვ. 9.
- ²⁷ UNICEF და საქსტატი 2018.
- ²⁸ იქვე.
- ²⁹ იქვე.
- ³⁰ იქვე.
- ³¹ კვარაცხელია, მარგველაშვილი და შათირიშვილი 2018, გვ. 19.
- ³² იქვე.
- ³³ იქვე.
- ³⁴ FAO 2018.
- ³⁵ WeResearch 2019b.
- ³⁶ Women's Fund in Georgia 2017.
- ³⁷ WHO 2018.
- ³⁸ FAO 2018.
- ³⁹ იქვე.
- ⁴⁰ იქვე.

თავი 12

თავი 11

- ¹ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო 2019.
- ² FAO 2018, გვ. 9.
- ³ UN Women 2020b, გვ. 75.
- ⁴ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო 2019, გვ. 13.
- ⁵ იქვე., გვ. 21.
- ⁶ საქართველოს მთავრობა 2017b, აბზ. 3.12.
- ⁷ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო 2019, გვ. 5.
- ⁸ საქსტატი 2021b.
- ⁹ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო 2019, გვ. 5.
- ¹⁰ იქვე.
- ¹¹ საქსტატი 2021a.
- ¹² საქსტატი, შინამეურნეობების შემოსავლებისა და ხარჯების კვლევა (2020).
- ¹³ იქვე.
- ¹⁴ საქსტატი 2018b, გვ. 49.
- ¹⁵ საქსტატი 2018a, გვ. 48.
- ¹⁶ იქვე.
- ¹⁷ FAO 2018, გვ. 31.
- ¹⁸ საქსტატი 2018a, გვ. 58.
- ¹⁹ WeResearch 2017, გვ. 20.
- ²⁰ საქსტატი 2020b.
- ²¹ FAO 2018, გვ. 41.
- ²² საქსტატი 2020b.
- ²³ FAO 2018, გვ. 42.
- ²⁴ იქვე.
- ²⁵ ISET-PI 2021.

- ¹ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ² UNFPA 2015; 2019b.
- ³ იქვე.
- ⁴ UNFPA 2019b.
- ⁵ UNFPA და UNICEF 2018.
- ⁶ UNICEF და საქსტატი 2018; სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ⁷ UNFPA და UNICEF 2018; UNICEF და საქსტატი 2018.
- ⁸ Hoare 2020.
- ⁹ საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია 2020a.
- ¹⁰ EMIS 2021.
- ¹¹ WeResearch 2019a.
- ¹² World Bank 2021a.
- ¹³ UNICEF და საქსტატი 2018.
- ¹⁴ იქვე.
- ¹⁵ იქვე.
- ¹⁶ UNICEF და საქსტატი 2018, გვ. 248, ციტირებულია წყაროში UN Women 2020b, გვ. 78.
- ¹⁷ Gilbreath 2019.
- ¹⁸ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ¹⁹ სახალხო დამცველის აპარატი 2014.
- ²⁰ სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ²¹ UNICEF 2013.
- ²² სახალხო დამცველის აპარატი 2020c.
- ²³ იქვე.
- ²⁴ UN Women 2020b, გვ. 79.
- ²⁵ დაავადებათა კონტროლის ეროვნული ცენტრი 2018.
- ²⁶ UNICEF 2013.
- ²⁷ ILO n.d.
- ²⁸ ILO და საქსტატი 2016.
- ²⁹ იქვე.
- ³⁰ ILO და საქსტატი 2016.

³¹ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია მავწე ბავ-შვთა შრომას შემდეგნაირად განმარტავს: „საფრთხის შემცველ ან არაჯანსად პირობებში შრომა, რომელმაც ბავშვის დაღუპვა, დაზიანება ან დაავადება შეიძლება გამოიწვიოს იმის გამო, რომ არ არის უზრუნველყოფილი უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის სტანდარტების დაცვა და კეთილმოწყობილი სამუშაო გარემო.“ ხელმისაწვდომია (ინგლისურ ენაზე): <https://www.ilo.org/ipec/facts/WorstForms of Child Labour/Hazardouschildlabour/lang--en/index.htm>

³² იქვე.

³³ იქვე.

³⁴ სახალხო დამცველის აპარატი 2021a, გ3. 19.

თავი 13

³⁵ საქსტატი ი.დ.-ბ.

³⁶ საქსტატის გენდერული სტატისტიკა, „ქალი“ და კაცი საქართველოში“ ანგარიშის ყველა გამოცემა ხელმისაწვდომია:

<http://gender.geostat.ge/gender/index.php#publications>

გამოყენებული ლიტერატურა

- Adjara Supreme Council. 2021. "Members of the Supreme Council." Accessed 14 August 2021.
<http://www.sca.ge/geo/static/107/umaghlesi-sabchos-tsevrebri>.
- Administration of the Government of Georgia. 2020a. *Voluntary National Review: Report on the Implementation of the 2030 Agenda on Sustainable Development*.
- _____. 2020b. *Voluntary National Review: Statistical Annex*.
- Andguladze, N., T. Gagoshidze and I. Kataladze. 2020. *Early Childhood Development and Education in Georgia*. UNICEF.
https://www.unicef.org/georgia/media/5796/file/Early_Development_Report_EN.pdf.
- Association HERA XXI. 2019a. *Barriers to Accessing Safe Abortion Services for Women of Reproductive Age*. Accessed 29 June 2021. <http://hera-youth.ge/wp-content/uploads/2019/05/Barriers-to-accessing-safe-abortion.pdf>.
- _____. 2019b. *Research in the Needs for and Barriers to Sexual and Reproductive Health Care among Young People and Women with Disabilities*. Accessed 29 June 2021.
<http://hera-youth.ge/wp-content/uploads/2020/09/HERA-RESEARCH-REPORT.pdf>.
- CARE and ISET-PI (International School of Economics at Tbilisi State University – Policy Institute). 2020. "Policy Paper: Challenges and Prospects for SMEs, Particularly Women-led Businesses, during and after the COVID-19 Pandemic." ISET Policy Brief Series.
- Central election committee: <https://genderstatistics.cec.gov.ge/>
- Civil Service Bureau of Georgia. 2020. "Administrative Data."
- _____. 2021. *Female Managers in Civil Service in Georgia: Career and Professional Development*. Accessed 14 August 2021. <http://www.csb.gov.ge/media/3210/87978.pdf>.
- Constitutional Court of Georgia. 2021. "Official letter, 29 June 2021."
- CRRC (Caucasus Research Resource Center). 2016a. "NDI: Public Attitudes in Georgia, November 2016." Accessed 14 August 2021. <https://caucasusbarometer.org/en/nn2016ge/GEOWNDCM-by-RESPSEX/>.
- _____. 2016b. "NDI: Public Attitudes in Georgia, November 2016." Accessed 14 August 2021.
<https://caucasusbarometer.org/en/nn2016ge/GEOWNOTH/>.
- _____. n.d. "NDI time-series dataset Georgia." Accessed 14 August 2021.
<https://caucasusbarometer.org/en/ndi-ge/BESTPRP-withoutdkra/>.
- EECMD (Eastern European Centre for Multiparty Democracy) and EPRC (Economic Policy Research Center). 2020. *Challenges to the Georgia's Health System on Municipal Level Amidst COVID-19 Pandemic*. Accessed 12 August 2021.
https://eecmd.org/wp-content/uploads/2021/02/Policy-Paper_Healthcare-System-during-Covid19.pdf.
- EMC (Human Rights Education and Monitoring Centre). 2020a. *Social Exclusion of LGBTQ Group in Georgia*. Tbilisi: EMC.
https://socialjustice.org.ge/uploads/products/pdf/Social_Exclusion_of_LGBTQ_Group_1612128635.pdf.
- _____. 2020b. *Systemic challenges of the education policy towards the ethnic minorities in Georgia*. Accessed 14 August 2021.
<https://socialjustice.org.ge/en/products/etnikuri-umtsiresobebis-mimart-ganatlebis-politikis-sistemuri-gamotsvevebi>.
- EMIS (Education Management Information System). 2021. "Official letter, 2021."
- Equality Now. 2019. *Roadblocks to Justice: How the Law is Failing Survivors of Sexual Violence in Eurasia*. Accessed 10 September 2021. https://www.equalitynow.org/roadblocks_to_justice.
- European Commission. 2021. *Association Implementation Report on Georgia*. Accessed 5 July 2021.
https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2021-02/2021_association_implementation_report_in_georgia.pdf.
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). 2018. "Gender, Agriculture and Rural Development in Georgia." Country Gender Assessment Series. <http://www.fao.org/documents/card/en/c/CA0577EN/>.
- Gender Equality Council of the Parliament of Georgia. 2021. *Action Plan*. Accessed 9 July 2021.
<https://web-api.parliament.ge/storage/files/shares/Gender/samoqmedo-gegma-2021-genderuli.pdf>.
- Georgian Charter of Journalist Ethics. 2017. *Guidelines for Coverage of Gender Issues*. Accessed 5 July 2021.
<https://www.qartia.ge/ka/sakhelmdzghvanelo-tsesebi1/article/34573-genderuli-sakithkhebis-gashuqeba>.

- Geostat (National Statistics Office of Georgia). 2018a. *Pilot Survey on Measuring Asset Ownership and Entrepreneurship from a Gender Perspective*. Tbilisi: Asian Development Bank.
<https://www.geostat.ge/media/21027/EDGE-Report-ENG-Final.pdf>.
- _____. 2018b. *Women and Men*. Accessed 6 July 2021. https://www.geostat.ge/media/23369/WM_ge-2018.pdf.
- _____. 2019. *Demographic Situation in Georgia*. Accessed 29 June 2021. <https://bit.ly/3xKJN5w>.
- _____. 2020a. "Administrative data."
- _____. 2020b. "Agriculture and Food Security Database."
- _____. 2020c. "Early and Preschool education statistics database." Accessed 14 August 2021.
<https://www.geostat.ge/en/modules/categories/58/early-and-preschool-education>.
- _____. 2020d. "Gender Statistics Database: ICT." Accessed 14 August 2021.
<http://gender.geostat.ge/gender/index.php?action=ICT>.
- _____. 2020e. *ICT skills in adult population*.
- _____. 2020f. "Labour Force Survey Database." Accessed 14 August 2021.
<https://www.geostat.ge/en/modules/categories/130/labour-force-survey-databases>.
- _____. 2020g. "Population and Demography Database." Accessed 29 June 2021.
<https://www.geostat.ge/en/modules/categories/320/deaths>.
- _____. 2020h. *Women and Men in Georgia*. Tbilisi: Geostat. Accessed 21 September 2021.
<https://www.geostat.ge/media/38263/Women-and-Men-in-georgia%2C-2020.pdf>.
- _____. 2021a. "Agriculture and Food Security Database."
- _____. 2021b. *Agriculture of Georgia 2020*: Statistical publication.
- _____. 2021c. "Higher education statistics database." Accessed 14 August 2021.
<https://www.geostat.ge/en/modules/categories/61/higher-education>.
- _____. 2021d. "Vocational education statistics database." Accessed 14 August 2021.
<https://www.geostat.ge/en/modules/categories/60/professional-education>.
- _____. n.d.-a. "Criminal Justice Statistics Database." Accessed 14 August 2021.
<https://www.geostat.ge/en/modules/categories/132/criminal-justice-statistics>.
- _____. n.d.-b. "Gender Statistics Portal." Accessed 9 August 2021.
<http://gender.geostat.ge/gender/index.php?lang=en>.
- Gilbreath, D. 2019. "Child Marriage in Georgia: Economic and Educational Consequences." CRRC Policy Bulletin. Tbilisi: CRRC. Accessed 3 July 2021. http://crrc.ge/uploads/tinymce/documents/PolicyBriefs/Early_Marriage_Policy_Brief.pdf.
- Government of Georgia. 1995. *Constitution of Georgia*. Accessed 10 September 2021.
<https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=36>.
- _____. 2004. *Law of Georgia on Broadcasting*.
- _____. 2011. *National Action Plan on resolution 1325 on Women, Peace and Security*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1558531?publication=0>.
- _____. 2014a. 2014–2020 *Human Rights Strategy and Action Plans (HR NAP)*. Accessed 10 July 2021.
<http://myrights.gov.ge/ka/documents/documents/strategy/>.
- _____. 2014b. *Human Rights Strategy and Action Plans (HR NAP) for the periods of 2014–2016, 2016–2017 and 2018–2020*. Accessed 10 July 2021. <http://myrights.gov.ge/ka/documents/action%20plans%201/>.
- _____. 2014c. *National Strategy of Human Rights Protection 2014–2020*. Accessed 7 July 2021.
<http://myrights.gov.ge/uploads/file-manager/Strategy2014-2020.pdf>.
- _____. 2017a. "Commission Charter: Establishment of the Inter-Agency Commission on Gender Equality, Violence against Women and Domestic Violence Issues." Accessed 10 July 2021.
<http://gecommission.gov.ge/index.php/comission-charter/>.
- _____. 2017b. *National Disaster Risk Reduction Strategy 2017–2020*. Accessed 25 August 2021.
http://gov.ge/files/469_59429_120118_4.pdf.

- _____. 2017c. *Ratification of the Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (the Istanbul Convention)*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3789678?publication=0>.
- _____. 2018a. *National Action Plan on Combating Violence against Women and Domestic Violence and Measures to be Implemented for the Protection of Victims (Survivors) for 2018–2020*. Accessed 8 August 2021.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/09/national-action-plan-on-combating-violence-against-women>.
- _____. 2018b. *National Action Plan on the Protection of Human Rights (2018–2020)*.
- _____. 2019. *Georgia: National-level Review of the Implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action Beijing +25*. Accessed 29 June 2021.
<https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/csw/64/national-reviews/georgia.pdf?la=en&vs=2350>.
- _____. 2020a. *Anti-Crisis Economic Plan (AEP)*. Accessed 14 August 2021. <https://stopcov.ge/en/Gegma>.
- _____. 2020b. “Fourth Stage of Anti-Crisis Economic Plan.” Accessed 14 August 2021.
http://gov.ge/print.php?gg=1&sec_id=288&info_id=77894&lang_id=GEO.
- _____. 2021. “Administrative data.” Accessed 14 August 2021. http://gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=373.
- GYLA (Georgian Young Lawyers’ Association). 2021. “GYLA’s Assessment of Women’s Rights.” 8 March. Accessed 29 June 2021. <https://gyla.ge/en/post/qalta-uflebrivi-mdgomareobis-shesakheb#sthash.yXUHBAcr.dpbs>.
- High Council of Justice of Georgia. 2020. “Official letter, 17 June 2020.”
- Hoare, J. P. 2020. *Child Marriage in Georgia*. Tbilisi: UNFPA. Accessed 9 September 2021.
<https://georgia.unfpa.org/en/publications/child-marriage-georgia>.
- IBRD (International Bank for Reconstruction and Development) and World Bank. 2017. *Gender Based Violence in Georgia: Links among Conflict, Economic Opportunities and Services*. Washington, DC: World Bank Group. Accessed 10 July 2021. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29108>.
- IDFI (Institute for Development of Freedom of Information). 2020. “Overview of the Anti-Crisis Plan.” 29 December. Accessed 14 August 2021. https://idfi.ge/en/overview_of_the_anti-crisis_plan.
- ILO (International Labour Organization). n.d. “What is child labour.” Accessed 4 July 2021.
<https://www.ilo.org/ipecl/facts/lang--en/index.htm>.
- ILO (International Labour Organization) and Geostat (National Statistics Office of Georgia). 2016. *Georgia National Child Labour Survey 2015: Analytical Report*. Tbilisi: ILO and Geostat. Accessed 4 July 2021.
<https://www.geostat.ge/media/21021/Georgia-National-Child-Labour-Survey-2015-Analytical-Report.pdf>.
- ILO (International Labour Organization) and UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). 2020. *Assessment of the Social Protection System in Georgia*. ILO.
https://www.ilo.org/moscow/information-resources/publications/WCMS_767261/lang--en/index.htm.
- IPU (Inter-Parliamentary Union). 2020. “IPU Parline: Global data on national parliaments – Monthly ranking of women in national parliaments.” Accessed 10 July 2021. <https://data.ipu.org/women-ranking?month=1&year=2021>.
- IPU (Inter-Parliamentary Union) and Council of Europe. 2018. *Sexism, Harassment and Violence against Women in Parliaments in Europe*. <https://www.ipu.org/file/5472/download>.
- ISET-PI (International School of Economics at Tbilisi State University – Policy Institute). 2021. *COVID-19 in Georgia’s Agriculture: A challenge, an opportunity or both?* Accessed 6 July 2021.
<https://iset-pi.ge/en/blog/68-covid-19-in-georgia-s-agriculture-a-challenge-an-opportunity-or-both>.
- Jalagania, L. and N. Mirzikashvili. 2020. *Assessment of Legal Framework and Policies on Sexual and Reproductive Health and Rights of Women and Girls with Disabilities in Georgia and Specific Recommendations*. Tbilisi: UNFPA. Accessed 9 September 2021. <https://bit.ly/3zYWjjY>.
- Javakhishvili, L. 2020. “The practice of femicide coverage in Georgian TV media.” Master’s thesis. Tbilisi State University.
- Joint Shadow Report on the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*. 2021. Georgia. Accessed 10 September 2021.
http://ginsc.net/uploads/docs/4c593e9fd52ebaad27240ad71a2d711.pdf?fbclid=lwAR0VlPz6WBXBla4dRJQltXEa6A-ZmuXfVX0J4UlJwrElx_mGOqu-CZ9mg4.

- Kvaratskelia, T., M. Margvelashvili and N. Shatirishvili. 2018. *Energy Poverty and Vulnerable Consumers in Georgia*.
- Makharadze, T. and A. Kitiashvili. 2021. *The Situation of Retired Older Persons Living Alone Under the Poverty Line During the COVID-19 Pandemic: Executive Summary of the Study Report*. Accessed 29 September 2021.
<https://georgia.unfpa.org/en/publications/situation-retired-older-persons-living-alone-under-poverty-line-during-covid-19>.
- Margvelashvili, K., M. Meshveliani, T. Khorbaladze and I. Guruli. 2021. *Women in Business: Opportunities and Impact of the Pandemic*.
- MediaChecker. 2020. *Coverage of Femicide: Recommendations for Journalists*. Accessed 5 July 2021.
<https://www.mediachecker.ge/ka/wiki/resursebi/article/80579-femicidis-gashuqeba-rekomendaciebi-zhurnalisteblisv>.
- Minister of Georgia for Reconciliation and Civic Equality. 2020. "Official letter, 5 July 2020."
- Ministry of Defence of Georgia. 2021a. "Official letter, 29 June 2021."
_____. 2021b. "Official letter, 12 July 2021."
_____. 2021c. "Official letter, 1 September 2021."
- Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. 2021. *SME Development Strategy of Georgia 2021–2025*. Accessed 13 August 2021. <http://www.economy.ge/?page=ecopolitic&s=45&lang=ge>.
- Ministry of Education and Science of Georgia. 2017. *Unified Strategy for Education and Science 2017–2021*. Accessed 6 July 2021. <https://mes.gov.ge/content.php?id=7755&lang=eng>.
_____. 2020a. *Pandemic and General Education in Georgia*. Accessed 14 August 2021.
https://mes.gov.ge/mesgifs/1609844890_2020-Annual-report-ENG.pdf.
_____. 2020b. *Tracer Study of 2019 VET Graduates*.
- Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia. 2019. *Agriculture and Rural Development Strategy of Georgia for 2021–2027*. Accessed 6 July 2021. <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/20395>.
- Ministry of Foreign Affairs of Georgia. 2011. *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/en/document/view/3789678?publication=0>.
- Ministry of Internal Affairs of Georgia. 2020. "Statistics of Registered Crimes." Accessed 10 September 2021.
https://info.police.ge/page?id=329&parent_id=115.
_____. 2021a. "'112' official letter: MIA 2 21 01582972."
_____. 2021b. "Domestic Violence Statistics." Accessed 27 June 2021. <https://info.police.ge/page?id=102>.
_____. 2021c. "Official letter: No. MIA 7 21 018235573, 13 July 2021."
_____. 2021d. "Official letter, 2 August 2021."
- Ministry of Internally Displaced Persons from the Occupied Territories, Labour, Health and Social Affairs of Georgia. 2021. "Official Letter, 30 June 2021."
- Ministry of Justice of Georgia. 2015. *Order No. 79/No. 01-18/6 "On Establishing the Status of Single Parent and On Approving the Rules for Producing the Data on the Relevant Persons"*. Accessed 14 August 2021. <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/2875417?publication=0>.
- Ministry of Regional Development and Infrastructure of Georgia. 2021. "Official letter, 5 July 2021."
- Mskhiladze, K. 2020. *Mid-term Report of Pre-election Monitoring: Sexism and Gender Stereotypes in Social Media*. UNDP and Media Development Foundation.
- NAEC (National Assessment and Examination Center). 2016. *PIRLS National Report*. <https://naec.ge/#/ge/post/1496>.
_____. 2018a. *Programme for International Student Assessment (PISA)*. Accessed 14 August 2021.
<https://naec.ge/#/ge/post/1499>.
_____. 2018b. *Teaching and Learning International Survey (TALIS)*.
_____. 2019. *Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS)*. Accessed 14 August 2021.
<https://naec.ge/#/ge/post/1497>.

- _____. 2020. *Evaluation of the Teaching Format Change Caused by the COVID-19 Pandemic*.
- _____. n.d. "PIRLS National Reports for 2006, 2011 and 2016." <https://naec.ge/#/ge/post/1496>.
- NCDC (National Center for Disease Control and Public Health). 2010. *Reproductive Health Survey Georgia*. Accessed 29 June 2021. https://georgia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GERHS_2010_%20Report%20%20ENGL_0.pdf.
- NDI (National Democratic Institute) and CRRC (Caucasus Research Resource Center). 2020. *Violence against Women in Politics on Facebook*. Accessed 14 August 2021.
https://crrc.ge/uploads/tinymce/documents/Completed-projects/NDI_FACEBOOK_REPORT_23March2021_ENG.pdf.
- OHCHR (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights). 2020. *COVID-19 and Women's Human Rights: Guidance*. Accessed 14 August 2021.
https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/COVID-19_and_Womens_Human_Rights.pdf.
- Parliament of Georgia. 1984. *Code of Administrative Offences of Georgia*. Accessed 14 August 2021.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28216?publication=478>.
- _____. 2006. *Law of Georgia on the Elimination of Violence against Women and/or Domestic Violence, and the Protection and Support of Victims of Such Violence*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/en/document/view/26422?publication=18>.
- _____. 2010a. *Labour Code of Georgia*. Accessed 14 August 2021.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1155567?publication=10>.
- _____. 2010b. *Law of Georgia on Gender Equality*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/en/document/view/91624?impose=translateEn&publication=9>.
- _____. 2012a. *Amendments to the Criminal Code of Georgia*. Accessed 10 July 2021.
<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1683968?publication=0>.
- _____. 2012b. *Criminal Code of Georgia*. Accessed 10 July 2021.
<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1683968?publication=0>.
- _____. 2014a. *Civil Code of Georgia*. <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2629299?publication=1>.
- _____. 2014b. *Law on the Elimination of All Forms of Discrimination*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/en/document/view/2339687?publication=0>.
- _____. 2019a. *Amendments to the Code of Administrative Offences of Georgia*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28216?publication=478>.
- _____. 2019b. *Amendments to the Labour Code of Georgia*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1155567?publication=10>.
- _____. 2019c. *Thematic Inquiry on Women's Participation in State Economic Programmes*.
- _____. 2020a. *Amendments to the Election Code of Georgia*. Accessed 10 July 2021.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4915093?publication=1#DOCUMENT:1>.
- _____. 2020b. *Election Code of Georgia*. Accessed 14 August 2021.
<https://matsne.gov.ge/en/document/view/1557168?publication=65>.
- _____. n.d. "Gender Equality Council of the Parliament." Accessed 21 September 2021.
<https://web-api.parliament.ge/storage/files/shares/Gender/genderuli-debuleba.pdf>.
- PDO (Public Defender's Office of Georgia). 2014. "Announcement on early marriage." 24 March. Accessed 4 July 2021.
<https://ombudsman.ge/geo/siakhleebi/gancxadeba-adreul-asakshi-qorwinebebtan-dakavshirebit>.
- _____. 2019a. *Femicide Prevention and Monitoring*.
- _____. 2019b. *Sexual and Reproductive Health and Rights: National Review*. Accessed 29 June 2021.
<https://bit.ly/3clXBMN>.
- _____. 2019c. *The Situation in Human Rights and Freedoms in Georgia 2019*.
<https://ombudsman.ge/geo/saparlamento-angarishebi>.
- _____. 2020a. *Mid-term report on Women, Peace and Security 2018–2020 Action Plan*.

- _____. 2020b. *On the state of protection of human rights and freedoms in Georgia*.
- _____. 2020c. *The Situation in Human Rights and Freedoms in Georgia 2020*.
<https://ombudsman.ge/geo/saparlamento-angarishebi>.
- _____. 2021a. *Child Labour During the New Coronavirus Pandemic and Beyond*. Accessed 4 July 2021.
<https://www.unicef.org/georgia/reports/child-labour-during-covid-19-pandemic-and-beyond>.
- _____. 2021b. *Monitoring Report of the 2018–2020 National Action Plan of Georgia for Implementation of the UN Security Council Resolutions on Women, Peace and Security*.
- _____. 2021c. *Review of Georgia's gender mainstreaming obligations and their fulfilment status*. Accessed 2 September 2021. <https://www.ombudsman.ge/eng/190306081201spetsialuri-angarishebi/genderuli-meintrimingi-sakartvelos-mier-aghiarebuli-valdebulebebisa-da-mati-shesrulebis-statusis-mimokhilva>.
- _____. n.d.-a. "About the Gender Equality Department." Accessed 2 September 2021.
<https://ombudsman.ge/eng/departamentis-shesakheb>.
- _____. n.d.-b. "Femicide Watch." Accessed 2 September 2021.
<https://ombudsman.ge/eng/femitsidze-zedamkhedvelobis-meqanizmis-sakonsultatsio-sabchos-shesakheb>.
- PDO (Public Defender's Office of Georgia) and Council of Europe. 2020. *The Administration of Justice on Sexual Violence Crimes against Women in Georgia*. Council of Europe. Accessed 10 September 2021.
<https://rm.coe.int/sexual-violence-research-eng/1680a17b78>.
- Prosecutor's Office of Georgia. 2021. "Official letter N 13-27925."
- Sapari. 2016. *Femicide – Hate Crime and the State's Obligation to Combat It*.
- Sapari and UNDP (United Nations Development Programme). 2021. *The Challenges in the Provision of Services to Female Victims of Domestic Violence by the Ministry of Internal Affairs during the COVID-19 Pandemic*. Accessed 21 September 2021.
https://www.ge.undp.org/content/georgia/en/home/library/democratic_governance/covid-domestic-violence-state-services.html.
- Supreme Court of Georgia. 2020. "Domestic Violence Statistics." Accessed 27 June 2021.
<http://www.supremecourt.ge/ojaxshizaladobisstatistika/>.
- _____. 2021a. "Official letter N 3-503-21."
- _____. 2021b. "Official letter, 22 June 2021."
- Sustainable Development Goals National Document of Georgia. 2019*.
- Tanadgoma. 2020. *Qualitative study on existing barriers to access medical abortion among women in living in rural areas and internally displaced women in Georgia*. Accessed 29 June 2021. <https://bit.ly/3qOSf0i>.
- UIS (UNESCO Institute for Statistics). n.d. "Welcome to UIS.Stat." Accessed 14 August 2021. <http://data.uis.unesco.org/>.
- UN CEDAW (United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women). 2013. *General recommendation No. 30 on women in conflict prevention, conflict and post-conflict situations*. CEDAW/C/GC/30. Accessed 14 August 2021. <https://undocs.org/en/CEDAW/C/GC/30>.
- _____. 2014. *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Georgia*. CEDAW/C/GEO/CO/4-5. Accessed 10 July 2021. <https://bit.ly/3iJufuL>.
- UN General Assembly (United Nations General Assembly). 1979. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. Accessed 14 August 2021.
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx>.
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). 2018. *Women's Economic Inactivity and Engagement in the Informal Sector in Georgia: Causes and Consequences*. Tbilisi: UN Women and SDC.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/12/womens-economic-inactivity-and-engagement-in-the-informal-sector-in-georgia>.
- _____. 2019a. *Compilation of WPS High-Level Commitments*. Accessed 10 September 2021.
<https://www.peacewives.org/sites/default/files/WPS%20Commitments%20April%202019.pdf>.
- _____. 2019b. *Study on Violence against Women in Abkhazia 2019: Summary Report*.

- _____. 2019c. *Teacher Reporting of Violence against Children and Women*.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/11/teacher-reporting-of-violence-against-children-and-women>.
- _____. 2020a. *Analysis of the Gender Pay Gap and Gender Inequality in the Labour Market in Georgia*. Tbilisi: UN Women.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/03/analysis-of-the-gender-pay-gap-and-gender-inequality-in-the-labor-market-in-georgia>.
- _____. 2020b. *Country Gender Equality Profile of Georgia*. Accessed 10 July 2021.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/05/the-country-gender-equality-profile>.
- _____. 2020c. "Institutional Mechanisms for the Advancement of Women in Georgia." Brief.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/12/institutional-mechanisms-for-the-advancement-of-women-in-georgia>.
- _____. 2020d. *Qualitative Research on Violence against Women within the Study on Impact of COVID-19 on Human Rights Protection and Government Response in Georgia*.
- _____. 2021a. *Gender Pay Gap in Georgia: An Update*. Forthcoming report.
- _____. 2021b. "The Shadow Pandemic: Violence against women during COVID-19." Accessed 14 August 2021.
<https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-COVID-19-response/violence-against-women-during-COVID-19>.
- _____. 2021c. "Women in Decision-making." Brief.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/04/women-in-decision-making>.
- _____. 2021d. "Women, Peace and Security." Brief.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/12/women-peace-and-security>.
- _____. n.d. "The Beijing Platform for Action Turns 20." Accessed 14 August 2021.
<https://beijing20.unwomen.org/en/about>.
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) and CRRC (Caucasus Research Resource Center). 2020. *Rapid Gender Assessment of the COVID-19 Situation in Georgia*. Accessed 23 July 2021.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/08/rapid-gender-assessment-of-the-covid-19-situation-in-georgia>.
- _____. 2021. *Workplace Sexual Harassment in the Civil Service in Georgia*. Accessed 29 September 2021.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/09/workplace-sexual-harassment-in-the-civil-service-in-georgia>.
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) and Geostat (National Statistics Office of Georgia). 2017. *National Study on Violence against Women in Georgia 2017*. Accessed 14 August 2021.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/03/the-national-study-on-violence-against-women-in-georgia>.
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) and ISET-PI (International School of Economics at Tbilisi State University – Policy Institute). 2021a. *Regulatory Impact Assessment of ILO C183 – Maternity Protection Convention*. Tbilisi: UN Women.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/05/regulatory-impact-assessment-of-ilo-c183–maternity-protection-convention>.
- _____. 2021b. *Regulatory Impact Assessment of ILO C189 – Domestic Workers Convention*. Tbilisi: UN Women.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/05/regulatory-impact-assessment-of-ilo-c189-domestic-workers-convention>.
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) and UNDP (United Nations Development Programme). 2017. *Preventing Violence against Women in Elections: A Programming Guide*.
<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/11/preventing-violence-against-women-in-elections>.
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women), UNFPA (United Nations Population Fund) and WeResearch. 2020. *Assessment of COVID-19's Impact on Women in the Health-care Sector in Georgia*. Accessed 12 August 2021.
<https://georgia.unfpa.org/en/publications/assessment-covid-19s-impact-women-health-care-sector-georgia>.
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) and UNICEF (United Nations Children's Fund). 2021. *Women and Children with Disabilities. Georgia*. Forthcoming report.
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) and WeResearch. 2020. *Assessment of COVID-19's Impact on Women Employed as Domestic Workers in Georgia*. Tbilisi: UN Women. Accessed 14 August 2021.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/12/assessment-of-covid-19s-impact-on-women-employed-as-domestic-workers-in-georgia>.
- UNDP (United Nations Development Programme). 2019. *Citizens' satisfaction with public services*. Accessed 29 June 2021.
https://www.ge.undp.org/content/georgia/en/home/library/democratic_governance/citizens-satisfaction-public-services.html.

- _____. n.d. "COVID-19 Global Gender Response Tracker." Accessed 14 August 2021.
<https://data.undp.org/gendertracker/>.
- UNDP (United Nations Development Programme), UNFPA (United Nations Population Fund), UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) and CRRC (Caucasus Research Resource Center). 2021. *Second Wave of the Rapid Gender Assessment of the COVID-19 Situation in Georgia*. Accessed 23 July 2021.
<https://georgia.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/03/rapid-gender-assessment-of-covid-19-situation-in-georgia-2-wave>.
- UNFPA (United Nations Population Fund). 2014. *Invest in Family Planning: Policy Brief*.
- _____. 2015. *Gender-biased Sex Selection in Georgia: Context, Evidence and Implications*. Tbilisi: UNFPA. Accessed 3 July 2021. https://georgia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Gender-biased%20sex%20selection_ENG_2015.pdf.
- _____. 2019a. *Sexual and Reproductive Health in Georgia: Selected Data Analysis and Dynamics – Georgia MICS 2018 Sexual & Reproductive Health related data in-depth analysis*. Accessed 28 June 2021.
https://georgia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/MICS%20report_ENG.pdf.
- _____. 2019b. *Social Economic Policy Analysis with Regard to Son Preference and GBSS*. Accessed 29 June 2021.
<https://georgia.unfpa.org/en/publications/social-economic-policy-analysis-regard-son-preference-and-gbss>.
- _____. 2020a. *How COVID-19 Related Isolation Measures Impacted Access to Selected Sexual and Reproductive Health Services in Georgia*. Accessed 29 June 2021. <https://bit.ly/3s7eVKF>.
- _____. 2020b. *Men, Women, and Gender Relations in Georgia: Public Perceptions and Attitudes*. Tbilisi: UNDP and UNFPA Georgia. Accessed 29 June 2021. <https://georgia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa-research-eng.pdf>.
- UNFPA (United Nations Population Fund) and ACT. 2009. *National Study on Domestic Violence against Women in Georgia*.
- UNFPA (United Nations Population Fund) and UNICEF (United Nations Children's Fund). 2018. *Exploring Harmful Practices of Early/Child Marriage and FGM/C in Georgia*. Accessed 3 July 2021.
https://georgia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Exploring%20Harmful%20Practices%20of%20EarlyChild%20Marriage%20and%20FGMC%20in%20Georgia_O_0.pdf.
- UNICEF (United Nations Children's Fund). 2013. *Violence against Children in Georgia*. Accessed 4 July 2021.
<https://www.unicef.org/georgia/media/2071/file/Violence%20against%20children%20in%20Georgia.pdf>.
- UNICEF (United Nations Children's Fund) and Geostat (National Statistics Office of Georgia). 2018. *Georgia MICS (Multiple Indicator Cluster Survey)*. <https://www.unicef.org/georgia/reports/2018-georgia-mics-multiple-indicator-cluster-survey>.
- _____. 2020. *Real Time Monitoring Survey / Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) Plus*.
<https://www.unicef.org/georgia/real-time-monitoring-survey-multiple-indicator-cluster-survey-mics-plus>.
- United Nations. 1995. *Beijing Declaration and Platform for Action, adopted at the Fourth World Conference on Women, 27 October 1995*. A/CONF.177/20 and A/CONF.177/20/Add.1. Accessed 2 September 2021.
https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/u1281/bdpfa_e.pdf.
- United Nations. 2017. "Global SDG Indicators Database." Accessed 10 July 2021.
<https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database>.
- United States Department of State. 2020. *Trafficking in Persons Report*.
- WeResearch. 2017. *Sustainable Development Goal # 5 Gender Assessment in Georgia*. Accessed 14 August 2021.
https://e06d3ff8-e0f7-44da-844d-8e0a02fd123a.filesusr.com/ugd/1195fa_f50a03ccb9c442519cbfab683c51c88f.pdf.
- _____. 2018. *Representation of Feminist Actors in Georgian Media and their Experience with Media*. Accessed 14 August 2021.
https://e06d3ff8-e0f7-44da-844d-8e0a02fd123a.filesusr.com/ugd/1195fa_f71acbd58baf480c814c3ef1b503e523.pdf.
- _____. 2019a. *Monitoring the Implementation of Sustainable Development Goals (SDG) in Georgia*. Accessed 14 August 2021. https://e06d3ff8-e0f7-44da-844d-8e0a02fd123a.filesusr.com/ugd/1195fa_97eabec60ac2466c9991bf920ffc30f7.pdf.
- _____. 2019b. *Situational Analysis and Recommendations on Environmental Justice and Women's Rights in Georgia (Second Phase)*. Accessed 14 August 2021.
https://e06d3ff8-e0f7-44da-844d-8e0a02fd123a.filesusr.com/ugd/1195fa_cb27a3aa5fc142cd8085700deeb71f3f.pdf.
- _____. 2020. *My Body Beyond the Light: Increase Visually Impaired Women's and Girls' Access to Information on Sexual and Reproductive Health and Rights*. Accessed 29 June 2021.
https://e06d3ff8-e0f7-44da-844d-8e0a02fd123a.filesusr.com/ugd/1195fa_9c35b3de97f0467daf7e58d870eb80b0.pdf.

- WHO (World Health Organization). 2018. *World health statistics 2018: monitoring health for the SDGs, sustainable development goals*. Accessed 6 July 2021. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/272596>.
- Women's Fund in Georgia. 2017. *Situation Analysis and Recommendations on Environmental Justice and Women's Rights in Georgia: Phase 1*. Accessed 21 September 2021.
http://womendfundgeorgia.org/Files/Siatuation-Analysis_PART-1-FINAL.pdf.
- Women's Information Center. n.d. "Institutional Mechanism for Gender Equality: Georgia." Accessed 2 September 2021.
http://www.ginsc.net/map_html/index.php?lev=0&cat=0&sub=0&lang=ge.
- World Bank. 2019a. *Exploring the Diversity of Young People Not in Employment, Education or Training (NEET): The Gender Profile of NEETs in Georgia and Armenia*. Accessed 31 August 2021.
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/591061559766670862/pdf/Exploring-the-diversity-of-young-people-not-in-employment-education-or-training-NEET-the-gender-profile-of-NEETs-in-Georgia-and-Armenia.pdf>.
- _____. 2019b. *Poverty and Equity Brief: Georgia*. Accessed 14 August 2021.
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/328091559890248187/pdf/Georgia-Poverty-and-Equity-Brief-Spring-2019.pdf>.
- _____. 2020. *Poverty and Equity Brief: Georgia*. Accessed 14 August 2021.
https://databank.worldbank.org/data/download/poverty/987B9C90-CB9F-4D93-AE8C-750588BF00QA/SM2020/Global_POVEQ_GEO.pdf.
- _____. 2021a. *Country Gender Assessment: Georgia*. Washington, DC: World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/35366?locale-attribute=en>.
- _____. 2021b. *Poverty and Equity Brief: Georgia*. Accessed 14 August 2021.
https://databank.worldbank.org/data/download/poverty/987B9C90-CB9F-4D93-AE8C-750588BF00QA/SM2021/Global_POVEQ_GEO.pdf.
- _____. n.d.-a. "Gini index (World Bank estimate)- Europe & Central Asia." Accessed 10 September 2021.
https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?most_recent_value_desc=false&locations=Z7.
- _____. n.d.-b. "World Development Indicators." Accessed 13 August 2021.
<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.
- World Economic Forum. 2020a. "Global Gender Gap Index." Accessed 9 September 2021.
<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2020/dataexplorer/#economy=GEO>.
- _____. 2020b. *Global Gender Gap Report*. Accessed 10 July 2021. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf.
- _____. 2021. *Global Gender Gap Report*. Accessed 10 July 2021. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf.

UN Women Georgia Country Office,
87 Paliashvili Street, Office Suite 4,
Tbilisi 0179, Georgia
Tel: (995 32) 222 06 04
(995 32) 222 08 70

www.unwomen.org
georgia.unwomen.org

